

UMEÅ UNIVERSITET

Om mäns pro- och antifeministiska engagemang

Jonas Mollwing

Pedagogiska institutionen
Umeå centrum för genusstudier, Genusforskarskolan
Umeå 2021

Detta verk är skyddat av svensk upphovsrätt (Lag 1960:729)

Avhandling för filosofie doktorsexamen

ISBN: 978-91-7855-477-5 (print)

ISBN: 978-91-7855-478-2 (pdf)

ISSN: 0281-6768

Akademiska avhandlingar vid Pedagogiska institutionen, Umeå universitet; nr 127

Omslag: Gabriella Dekombis, Umeå universitet

Elektronisk version tillgänglig på: <http://umu.diva-portal.org/>

Tryck: Cityprint i Norr AB

Umeå, Sverige 2021

Till Njord, Egil, Freja och Sol

Innehållsförteckning

Introduktion	1
Inledning	1
<i>Profeminism och antifeminism</i>	4
<i>Syfte och frågeställningar</i>	7
<i>Avhandlingens disposition</i>	7
Vetenskapligt förhållningssätt	9
<i>Vetenskapsfilosofiska antaganden</i>	9
Kunskapens dimensioner	9
Verklighetens djup	10
Emergenta krafter	10
<i>Generell analytisk teori</i>	11
Sociokulturella krafter	11
Mänskliga krafter	13
<i>Specifika analysverktyg</i>	14
Genusordning och genuskontrakt.....	15
Intresseskillnader i genusordningen.....	18
Hegemonisk maskulinitet.....	19
Marginaliserad maskulinitet	22
Jämställd maskulinitet?	23
Kapitalism och industrialism	25
Kärlekens exploatering	27
Upplysning och liberalism.....	30
Konservatism	31
Feminism	32
Material och metod.....	34
<i>Empiriinsamlingen</i>	34
<i>Intervjuer</i>	35
<i>Sociala medier</i>	36
<i>Traditionella medier</i>	37
<i>Individskyddskravet</i>	37
<i>Empirins presentation</i>	38
<i>Skilda empiriska tyngdpunkter</i>	40
<i>Tolkning av empirin</i>	40
<i>Modellkonstruktionen</i>	41
Bakgrund och tidigare forskning	44
Jämställdhetspolitik i Sverige	44
Svenska jämställdhetsutredningar	46
Nivån av jämställdhet i Sverige idag.....	47
<i>Jämn fördelning av makt och inflytande</i>	47
<i>Ekonomisk jämställdhet</i>	48
<i>Jämställd utbildning</i>	49
<i>Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet</i>	50
<i>Jämställd hälsa</i>	51
<i>Mäns våld mot kvinnor ska upphöra</i>	52

Mäns attityder till jämställdhet.....	54
Mäns engagemang för och mot feminism	56
<i>Profeminism</i>	57
Profeministiskt engagemang i praktiken	58
Uppkomsten av profeministiskt engagemang	61
Mäns möjligheter att bidra till feminismen	62
Feministiska kvinnors syn på män.....	64
<i>Konservativ antifeminism</i>	66
Högerpopulistisk antifeminism	66
Alt-right-rörelsen	68
Mytopoetisk antifeminism	69
<i>Liberal antifeminism</i>	71
Kampen för mäns frigörelse	71
Ifrågasättande av mäns överordning	72
Mansrättsrörelsen.....	74
Manosfären	76
Mitt bidrag till forskningen	79
Feminism som möjliggörande.....	80
Viljan att förbättra kvinnors liv.....	80
<i>Att se kvinnors utsatthet</i>	82
<i>Att dela en kvinnas feministiska engagemang</i>	85
<i>Genusvetenskapligt uppvaknande</i>	88
Viljan att förbättra mäns liv	89
<i>Förlovar män på jämställdhet?</i>	90
<i>Att undslippa destruktiv manlighet</i>	93
Genom att förändra män	98
<i>Från ord till handling</i>	99
<i>Stormande känslor</i>	101
<i>Potentiella våldtäktsmän</i>	104
<i>En jämställd sexualitet?</i>	108
<i>Ansvar för hem och barn</i>	114
<i>Kroppsliga förändringar</i>	120
Sammanfattning	123
<i>Viljan att förbättra kvinnors liv</i>	123
<i>Viljan att förbättra mäns liv</i>	125
<i>Genom att förändra män</i>	126
Feminism som begränsande	129
Grundkritik mot feminismen	129
<i>Den patriarkala genusordningen</i>	130
<i>Det socialt konstruerade könet</i>	135
<i>Statsfeminism</i>	139
Antifeministiska aversioner	142
<i>Manshatet</i>	142
<i>Mäns våld mot kvinnor</i>	147
<i>Kvinnors makt</i>	152
Feminismen hotar	156

Mäns välfärd	156
Kärnfamiljens stabilitet	163
Civilisationens överlevnad	170
Sammanfattning	177
Grundkritik mot feminismen	177
Antifeministiska aversioner	178
Feminismen hotar	180
Modell över mäns förhållningssätt till feminism	183
Behov av mat, dryck och värme	184
Behov av kärlek, omsorg och bekräftelse.....	185
Är behoven tillfredsställda?	186
Profeministernas svar.....	189
De liberala antifeministernas svar	191
De konservativa antifeministernas svar	192
Hur ska behoven tillfredsställas?	193
Profeministernas svar.....	194
De liberala antifeministernas svar	196
De konservativa antifeministernas svar	198
Avslutande diskussion	201
Välvillighetsprincipen utmanas	201
Om att skydda sig mot all kritik.....	209
Vidare forskning	211
Summary	214
Feminism as enabling.....	214
<i>The will to improve women's lives</i>	215
<i>The will to improve men's lives</i>	216
<i>By changing men</i>	217
Feminism as constraining	219
<i>Basic criticism of feminism</i>	219
<i>Antifeminist aversions</i>	220
<i>Feminism threatens</i>	222
Model of men's approach to feminism	224
<i>Basic human needs</i>	224
<i>Are the needs met?</i>	225
<i>How should the needs be met?</i>	226
Referenser	230

Abstract

The overarching aim of the thesis is to describe and analyze men's pro- and antifeminist engagement. Men's approach to feminism is assumed to be created in the interaction of men's intentions and a sociocultural structure that conditions human action. Men want something that they perceive that feminism enables or constrains, after which they engage for or against it. The men's views on feminism were extracted from interviews, social media, books, and newspaper articles. A host of philosophical assumptions, general analytical theories, and specific analytical tools were used in processing the empirical data. In the first part of the findings, profeminist men are understood to view feminism as a force that enables them to accomplish important projects in their lives. They express a wish to improve both women's and men's lives through the practice of changing men and masculinity. Above all, their efforts focus on changing themselves. In the second part of the findings, antifeminist men are understood to experience feminism as a force that constrains them in their lives. They oppose feminism on several issues: women's subordinated position in the gender order, the social construction of gender, and men's violence towards women. They fear that state feminism is pushing a hatred of men that threatens individual men, nuclear families, and Western civilization. The third part of the findings consists of a model of men's approach to feminism. In the model, men's differing approaches hinges on whether they believe that feminism enables or constrains them and other people in their quest to satisfy basic human needs. Their understandings of if and how the needs are being met are central to how men approach feminism. In this understanding, the men are influenced by their respective ideological beliefs on how the gender order should be organized. The thesis ends with two methodological musings. The first revolves around the author's development of a deeper understanding of the antifeminist worldview and how that came to rub against his profeminist way of viewing the world. The second reflects on researchers' understandable but counterproductive tendency of trying to protect their research from all criticism.

Keywords: profeminism, antifeminism, men, masculinity, feminism, gender order, gender equality, gender politics, activism

Förord

Den föreliggande avhandlingen har tagit lång tid att skriva färdigt. Jag påbörjade processen i en helt annan fas av livet än den jag befinner mig i nu. En tämligen ostrukturerad yngling har förvandlats till en av nödvändighet strukturerad fyrabarnsfar. Avhandlingen har levt sitt eget liv vid sidan av mitt, och har många gånger varit en källa till ångest. Den har emellertid också tvingat mig att läsa, skriva och tänka mycket, vilket varit både utvecklande och stimulerande. Att lämna den bakom mig känns konstigt då den varit med mig så länge, men samtidigt är jag utan tvivel redo att ta mig an nya utmaningar.

Det är många som bör tackas för sina insatser kopplade till slutförandet av min forskarutbildning. Jag börjar med att tacka mina handledare. Först var det Britt-Marie Berge och Jörgen From, och när Britt-Marie gick i pension ersattes hon av Eva Silfver. Alla tre har begagnat sina specifika kompetenser på sätt som sakta men säkert fört arbetet framåt. Jag fortsätter med att tacka alla mina doktorandkollegor. Eftersom jag tillhört två miljöer, Pedagogiska institutionen och Genusforskarskolan, har jag involverats i två doktorandgrupper där vi haft värdefulla meningsutbyten. Jag vill också tacka övriga kollegor inom båda miljöerna för deras bidrag till att göra min universitetstillvaro mer meningsfull. Jag vill specifikt nämna Elinor Adenling som med vänligt lyssnande och kloka ord guidat mig i stort och smått. Jag vill även tacka Mattias Johnsson som via återkommande uppmuntran fick in mig på det pedagogiska spåret, och som i sitt avhandlingsförord tackade mig när jag som kandidatuppsatsskrivare fick möjlighet att korrekturläsa hans avhandlingsmanus. Nu tackar jag honom åter i mitt förord. Elisabeth Hultqvist ska ha tack för läsning och kommentarer vid mittseminariet. Till slutseminariet då Jesper Andreasson gjorde en god läsinsats var avhandlingen påtagligt omarbetad och jag tackar honom för hans synpunkter och råd. Jag vill också tacka alla studenter som jag haft förmånen att undervisa. De män som ställde upp och lät sig intervjuas förtjänar också tack.

På det privata planet är det många vars omsorg gagnat mig och mina barn, och således både direkt och indirekt möjliggjort avhandlingen. Mina föräldrar, bröder, mor- och farföräldrar, svärföräldrar och svågrar förtjänar alla min tacksamhet för sina insatser. Därtill vill jag tacka alla vänner, bekanta och övriga släktmedlemmar som jag haft förmånen att lära känna och lära av under årens lopp. Slutligen vill jag tacka mina sambor Elin och Dennis samt mina barn Njord, Egil, Freja och Sol för att de dagligen skänker mig en tillfredsställande och djupt meningsfull tillvaro.

Introduktion

Inledning

När jag för några år sedan bläddrade igenom gamla papper jag samlat på mig under min långa utbildningsbana hittade jag ett läromedel som min klass arbetade med under mellanstadiet (Lions Quest 1990). Läromedlet var framtaget av Lions Clubs International och syftade till att få eleven att tänka kring och formulera sina drömmar och målsättningar för livet. Det ställde frågor och eleven skulle ge svar. På sidan 15 skrev den då tioårige Jonas ned följande svar om sin framtid:

Vem kommer jag att bli?

Hur kommer andra att beskriva mig?

Duktig i fotboll, snygg, stark, 180 lång

Vilka personer kommer att betyda mycket för mig?

Miss Universum 2000 (min fru alltså), min fotbollstränare

Vilka viktiga saker kommer jag att ha uppnått?

Blivit världens bästa fotbollsspelare

Vilka framtidsplaner kommer jag att ha?

Vinna VM, få familj

Vilka mål och drömmar kommer jag att ha?

Bli rik, leva länge

På vilka sätt kommer jag att vara annorlunda än nu?

Mer känd, annat utseende

Vi tar det från början. Jag föddes för drygt 40 år sedan, ett litet gossebarn som på ett ganska oproblematiskt vis identifierade sig med sitt tilldelade kön. Jag umgicks huvudsakligen med andra pojkar och ägnade min tid åt aktiviteter som pojkar förväntades intressera sig för. Under många år var jag väldigt bestämd med att jag skulle bli professionell fotbollsspelare. Det var nyckeln till drömlivet. Proffsstatusen skulle göra mig rik, berömd och hyllad. Dessutom skulle jag bli superpopulär bland tjejer och kunna välja att bli tillsammans med precis vem jag ville. Jag och de pojkar jag umgicks med tänkte oftast inte på att tjejer var riktiga personer precis som vi själva. Vi fokuserade endast på en dimension av dem, närmare bestämt hur attraktivt deras yttre var för oss. Vägled av den logiken skulle mitt framtida jag välja att bli ihop med den attraktivaste av dem alla: Miss Universum. Förmodligen tänkte jag att min giftasmognad inträtt vid det laget och att det var lämpligt att jag och vinnaren av tävlingen anno 2000 knöt de äktenskapliga banden.

När jag blickar tillbaka finner jag min och mina vänners kvinnosyn både sorglig och skadlig. Vem min framtida partner blev skulle inte bestämmas utifrån personkemi och delade drömmar om framtiden. Målsättningen för mitt dåvarande jag var istället att bli ihop med vinnaren av planetens största skönhetstävling. Jag visste inte vem hon var eller vad hon gillade att göra, bara att hon objektivt var den snyggaste kvinnan i världen. Vann tävlingen gjorde Lara Dutta från Indien. Hon är numera framgångsrik Bollywoodskådespelerska och är inte gift med mig. Vi har inte ens träffats. Vidare blev jag aldrig något fotbollsproffs, karriären tog slut i division 5 när jag var 16 år, och Lara hittade istället i Mahesh Bhupathi ett tennisproffs att gifta sig med (Wikipedia 2019).

Vad är då den vetenskapliga relevansen med den här anekdoten? Jo, den handlar om det jag uppfattar som kärnan i det pedagogiska studieobjektet; hur människor formas till att ha en viss identitet med medföljande tankar, känslor och beteenden (Lindberg & Berge 1988). Människotillblivelseprocessen, det vill säga att gå från att vara människa på ett visst sätt till att vara det på ett annat är vad såväl anekdot som avhandling handlar om. Anekdoten visar hur jag som pojke hade förvärvat specifika sätt att förhålla mig till flickor, pojkar och relationen dem emellan. Jag minns otaliga tillfällen från tidig skolålder och framåt där jag och pojkar i min närhet övade oss i att sexuellt objektifiera kvinnokroppar. Kvinnors kroppar och kroppsdelar fokuserades till den grad att personerna som levde i kropparna blev ointressanta (Bartky 1990). Att inte betraktas som en person utan istället bli bedömd som ett mer eller mindre behagfullt sexuellt objekt går att koppla till psykisk ohälsa i form av ätstörningar, depression, självskadebeteende med mera (Fredrickson & Roberts 1997). Jag och mina kompisar ville inte skada flickorna i vår närhet när vi diskret diskuterade och bedömde deras kroppar i olika delkategorier. Lika fullt var det skada vi gjorde, åtminstone indirekt, genom att vara pojkar på det enda sätt vi kände till.

Den tvivelaktiga kvinnosyn jag bar på skulle dock komma att bli utmanad. Min egen förståelse av processen är att två övergripande skeenden knuffade min utveckling framåt. Det första som hände var att mitt politiska intresse blev större. Jag fick upp ögonen för ett flertal strukturella orättvisor i samhället vars existens och orimlighet provocerade mig djupt. Mitt huvudsakliga fokus var riktat mot maktskillnader mellan rika och fattiga både i Sverige och globalt. Skillnader i makt mellan män och kvinnor var inte något som väckte mitt intresse i det skedet. Det initialt svala intresset för könsorättvisor blev dock med tiden socialt ohållbart. De starka och intelligenta feministiska kvinnor som fanns i de kretsar jag rörde mig lät mig inte fortsätta ignorera det strukturella förtryck som jag var en del av. Visst kämpade jag emot och tyckte att de överdrev samt att det inte handlade om mig utan om andra män, men med tiden var det svårt att värja sig. Trots att det var smärtsamt att inse att jag inte var en oskyldig åskådare blev jag tvungen att medge att de hade rätt i väldigt mycket. Det andra som hände vid den

här tiden, gymnasieåren och framåt, var att jag för första gången började prata med andra kvinnor än min mamma om riktiga saker. Kvinnor blev för första gången flerdimensionella för mig, från att tidigare inriktat mig på kvinnors yttre attribut öppnades i princip halva befolkningens inre världar för mig. Kortfattat förstod jag att kvinnor var individer med unika drömmar och rädslor. De var alltså i grunden likadana som jag och mina manliga vänner, vilket är en insikt som fångas väl i definitionen av feminism som en rörelse som företräder den radikala ståndpunkten att kvinnor är människor (Shear 1986).

Feminismen är en politisk rörelse, som genom otaliga kvinnors individuella och kollektiva handlade, kämpat för att ge kvinnor samma handlingsutrymme som män. Genom politiska demonstrationer, upplopp, strejker, sabotage, bojkotter, ockupationer med mera har feminister genom tiderna stridit för att förändra en orättfärdig ordning där män gynnas på kvinnors bekostnad (Eduards 1992). Rörelsen har sedan sin uppkomst utgjort en utmaning för den manliga delen av befolkningen, som över tid tvingats dela med sig av makten över såväl den privata som den offentliga sfären. Det är processen genom vilken män förstår och förhandlar denna feministiska utmaning som är avhandlingens överordnade ämne. Dessa förhandlingar har haft en stor inverkan på mig personligen och jag vet att många fler män brottas med att hantera de spänningar som uppstår när män aktivt förhåller sig till feministiska kvinnor och idéer.

Det var med ambitionen att bättre förstå den processen som jag 2006 påbörjade arbetet med att studera hur män blir profeminister, det vill säga hur det går till när män engagerar sig för feminism. Därtill ville jag ta reda på vad ett profeministiskt engagemang fick för konsekvenser i deras vardagliga praktik. Jag intervjuade elva män och började analysera deras utsagor. Sen inträffande några händelser som fick mig att omforma studien. För det första upptäckte jag att några av de intervjuade männen inte var fullt så profeministiska som jag först trott. Jag hade sökt efter män som var engagerade i jämställdhetsfrågor, vilket alla män var, men det blev tydligt att några av männen inte var särskilt förtjusta i feminism, snarare tvärtom. Jag hade naivt antagit att de män som var engagerade i jämställdhet också skulle stödja feminismen. Det andra som hände var att jag fick fyra barn, och under mina långa föräldraledigheter hann två andra forskare färdigställa sina avhandlingar inom samma ämnesområde; Cathrin Wasshede's *Passionerad politik* (2010) och Linn Egeberg Holmgrens *IngenMansLand* (2011) som tillsammans på ett förtjänstfullt sätt studerat och analyserat profeministiska mäns praktik ur olika synvinklar.

Kombinationen av att min avhandling åtminstone delvis kommit att bli överflödigt och insikten om att många av de män som engagerade sig i jämställdhetsfrågor gjorde det ur ett antifeministiskt perspektiv fick mig att vidareutveckla avhandlingens fokus. Jag lät studien utvecklas organiskt, och istället för att

endast studera mäns positiva reaktioner på feminism bestämde jag mig för att även studera de negativa reaktionerna. Som en anpassning gentemot ovan nämnda avhandlingar la jag även mindre vikt vid männens praktik och mer vid deras intentioner och verklighetsuppfattning. Jag ville förstå vad som gör att vissa män upplever feminismen som en möjliggörande kraft för sina livsprojekt medan andra upplever den som begränsande för dem.

Jag ville inte helt släppa frågeställningarna under föräldraledigheterna, men kunde heller inte komma loss från barnskötandet tillräckligt länge för att genomföra fler intervjuer. Vad jag däremot kunde göra i de korta pauser som emellanåt uppstod var att läsa inlägg i de vid denna tidpunkt snabbt framväxande antifeministiska bloggarna. Där fördes livliga diskussioner om mäns uppfattat prekära situation i ett samhälle vars grundläggande strukturer omdanats av feministisk politik. Förutom de redan genomförda intervjuerna fick jag tillgång till ett ständigt växande material som producerades av nätets antifeminister. Genom att djupdyka i dessa material hoppades jag komma ur mina föräldraledighetsår med en djupare förståelse av mäns skilda reaktioner på kvinnors kamp för bättre livsvillkor.

Mötet med feminismen i form av idéer och människor har haft stor inverkan på mitt liv, och det är min övertygelse att den feministiska ideologin påverkar alla samhällsmedborgare i varierande utsträckning. Den har varit och fortsätter vara en kraft som långsamt omvandlar förhållandet mellan män och kvinnor. Genom att studera de män som reagerar starkast på feminismen bildas generell kunskap om hur det går till när människor såväl bejakar som motsätter sig samhälleliga förändringar. Samtidigt bildas också en specifik kunskap om hur män som grupp hanterar utmaningar mot den manliga överordningen. Dessa kunskaper kan komma till nytta när olika samhälleliga aktörer vill kommunicera behovet av förändring till grupper som opponerar sig mot den. Genom att förstå motståndets uttryck och grund kan förändringsprocesser idealt sett anpassas och kommuniceras på sätt som accepteras i större utsträckning.

Profeminism och antifeminism

För att kunna studera pro- och antifeministiska män krävs en gränsdragning mellan grupperna. I det följande klargör jag hur gränsen dragits. När det gäller kön går jag efter personernas egen könsförståelse. Med profeminist menar jag en person som aktivt stödjer feminism, inte bara i enskilda frågor utan på ett mer övergripande sätt. På samma vis menar jag med antifeminist en person som motsätter sig feminism på ett generellt plan och inte bara i detaljer. Det är däremot inte nödvändigt att männen själva kallar sig profeminister eller antifeminister. Bland profeministiska män är det vanligt att kalla sig feminist, manlig feminist eller profeminist medan antifeministerna bland annat har

följande namn på sig själva; jämställdist (myntat av den i början av 2010-talet prominente antifeministen Pär Ström), antifeminist eller mansrättsaktivist. Jag lägger ingen värdering i begreppen, antifeminist är i sammanhanget inget skällsord utan konstaterar endast att mannen i fråga engagerar sig mot feminism. Den ovan nämnde antifeministen Ström vill dock inte bli kallad antifeminist:

Jag har länge sagt att jag inte betecknar mig som "antifeminist", utan som jämställdist. Varför skulle jag vara "anti" något som andra har formulerat istället för att själv formulera det jag tror på? Det vore som om socialdemokraterna skulle kalla sig "antimoderater" istället för socialdemokrater. Det är ett svaghetstecken att inte kunna formulera vad man står för, utan bara tala om vad man är motståndare till. Jag har inte den svagheten – tråkigt nog för mina motståndare. Om någon ska vara anti får det vara mina motståndare, jag tänker inte vara det. (Ström 2012b)

Ströms motstånd mot epitetet antifeminist handlar i mina ögon inte om att han inte motsätter sig feminism. Snarare är det ett uttryck för att han anser det otaktiskt att framställa sig som mot något istället för att föra fram vad en själv vill. I en intervju med antifeministen Pelle Billing hävdar han att begreppet antifeminist borde sparas till de "egentliga antifeministerna" som "anser att vi aldrig borde haft en kvinnofrigörelse". Han vill själv inte kalla sig feminist därför att "den feminism som beskrivs i vår jämställdhetspolitik och som beskrivs i media, den feminismen kan jag inte instämma i" (Manga 2012). Billing hävdar att antifeministerna är de som motsätter sig feminismens redan gjorda landvinningar medan de som motsätter sig eventuella framtida feministiska reformer är något annat. Alla antifeminister är dock inte emot att kalla sig det. Ett exempel på den hållningen återfinns hos bloggaren Bittergubben som diskuterar ordet antifeminist och landar i följande slutsats:

Jag tycker inte vi skall skämmas för att vara antifeminister. Det är inget fel med att vara emot en extremt chauvinistisk ideologi som feminismen. Feminister ägnar sig ibland åt att de skall erövra/omdefiniera ord och ge dem nytt värde och betydelse. Deras newspeak. Låt inte feministerna bestämma vad antifeminism står för. Det bestämmer vi. Lite antifeministisk stolthet för fan! (Bittergubben 2012b)

På ett plan finns en liknande problematik även bland profeministiska män så till vida att de inte är överens om vad män i dessa sammanhang ska kalla sig. Det finns en idé som framförallt är spridd i USA – men som även delas av många svenska profeminister jag kommit i kontakt med – om att bara kvinnor får kalla sig feminister eftersom endast de har levd erfarenhet av att bli förtryckta som kvinnor. Givet detta anses kvinnor vara de som ska föra den feministiska rörelsens talan. Män får dock gärna lyssna, lära av och alliera sig med feminister i kampen för en mer jämställd värld. Många av de män som ansluter till rörelsen

under de premisserna väljer att kalla sig profeminister (Stoltenberg 1990, 2000). I mina intervjuer är det flera av männen som helst kallar sig profeminister eftersom de anser att mäns roll i den feministiska rörelsen är att lyssna och stötta feministerna: ”Jag ska inte sätta agendan, kvinnorna ska definiera problemen. Jag kan stödja den kampen, men inte sätta agendan.” som en av männen uttryckte saken. Alla var dock inte lika övertygade om att det är viktigt att inte kalla sig feminist:

Jag kallar mig feminist. Jag vet att en del tycker det är problematiskt ... men jag tycker det är hårklyverier och en ganska ointressant diskussion egentligen. Jag ser en större poäng i en tydlighet och enighet i frågan så jag definierar mig som feminist, och blir någon stött av det kan jag kalla mig något annat också för det är inte så noga. (Intervju)

Ett annat hinder för män som vill definiera sig som feminister eller profeminister är föreställningen om att de måste agera feministiskt i sin vardag och inte endast prata om att det viktigt med frågorna. I intervjuerna framkommer att männen stött på andra män i feministiska sammanhang som enligt dem inte levde upp till att vara riktiga profeminister i och med att de inte betedde sig okej på det privata planet:

Jag har blivit fruktansvärt besviken på två personer längs den här resan, som utgett sig för att vara så himla feministiska och jobba för frågan. Jag har blivit fruktansvärt besviken när jag upptäckt att det där är en fernissa, det enda som varit viktigt för dom är att synas själva. Jag, jag, jag liksom, och sen är frågan inte det dom jobbat för. När jag såg det första gången blev jag otroligt besviken. Fan, det här var liksom en person man sett upptill och tyckte wow liksom som har kämpat i flera år och så tänker man jaha, var det såhär mycket frågan var värd', 'nä, det här handlar om din position liksom, att du ska få glänsa och ta ljuset'. (Intervju)

Ett extremt exempel på detta står att finna i den före detta länspolismästaren och jämställdhetsivraren Göran Lindberg, som tills han uppmärksammat åtalades och dömdes för grov våldtäkt, koppleri, misshandel med mera, hade gott anseende i feministiska miljöer i Sverige (Trolle 2014). Lindberg, som på ett smärtsamt uppenbart sätt inte levde som han lärde, är arketyper för en man som enligt feminister inte bör få kalla sig feminist eller profeminist. Att undersöka om en profeministisk man lever som han lär går emellertid inte att göra inom ramen för den här avhandlingen, och knappast heller inom ramen för de etiska regelverk som vägleder samhällsvetenskaplig forskning. Det enda jag kan söka efter är om mannen i tal eller skrift stödjer feminismen.

Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med studien är att beskriva och analysera mäns engagemang för och mot feminism. Huvudsakligen är det två aspekter som jag undersöker närmare. Den första aspekten handlar om hur män betraktar feminism som en positiv kontra negativ kraft i samhället. Antagandet är att profeministiska respektive antifeministiska män vill uppnå något som de uppfattar att feminismen möjliggör respektive begränsar varpå de engagerar sig för eller mot den. Den andra aspekten handlar om vad som får män att reagera olika på feminism. Trots att männen delar grundläggande materiella och sociala behov kommer de till olika slutsatser om feminismens möjligheter att förverkliga dessa behov. Jag vill utforska hur sociokulturella krafter inverkar på männens skilda förhållningssätt till feminism. Syftet har brutits ned i följande tre frågeställningar:

1. På vilka sätt uppfattar profeministiska män att feminism möjliggör förverkligandet av deras viljor?
2. På vilka sätt uppfattar antifeministiska män att feminism begränsar förverkligandet av deras viljor?
3. Hur inverkar sociokulturella krafter på pro- och antifeministiska mäns förhållningssätt till feminism?

Avhandlingens disposition

Avhandlingen består av sex kapitel, vilka i sin tur är indelade i avsnitt med underrubriker. Första kapitlet – *Introduktion* – innehåller en genomgång av studiens utgångspunkter. Först beskrivs de för studien centrala begreppen profeminism och antifeminism varpå syfte och frågeställningar presenteras. Därefter sker en genomgång av studiens vetenskapliga förhållningssätt i form av vetenskapsfilosofiska antaganden, generell analytisk teori samt specifika analysverktyg. Dessa antaganden och teorier utgör grunden för hur studieobjektet inramas och förstås. Slutligen redogör jag för avhandlingens metod. Här beskriver jag det insamlade empiriska materialet samt hur jag presenterat och tolkat det. Därefter förevisas tillvägagångssättet vid konstruktionen av den modell jag presenterar i femte kapitlet. Metodavsnittet avslutas med en genomgång av forskningsetiska överväganden.

Andra kapitlet – *Bakgrund och tidigare forskning* – innehåller relevanta bakgrundsbeskrivningar och tidigare forskning som tillsammans utgör en kontext inom vilken studiens empiri kan förstås. Den forskning som presenteras används också för att kontrastera de ståndpunkter som männen intar i de kommande empirikapitlen. Särskilt gäller detta forskning om hur jämställt Sverige är inom centrala områden. Därefter följer en genomgång av tidigare forskning om mäns förhållningssätt till jämställdhet och feminism. Mäns engagemang för och mot feminism delas in i tre kategorier: konservativ och

liberal antifeminism samt profeminism. Vid presentationen av dessa kategorier används forskning samt pro- och antifeministiska originalkällor. Avsnittet avslutas med resonemang om avhandlingsarbetets bidrag till forskningsområdet.

I det tredje kapitlet – *Feminism som möjliggörande* – presenteras hur profeministiska män upplever att feminism möjliggör projekt som är viktiga för dem i deras liv. Kapitlet redogör för männens vilja att förbättra såväl kvinnors som mäns liv genom att sträva mot att förändra män och destruktiv manlighet. Inte minst riktas detta förändringsarbete gentemot dem själva och deras självupplevda destruktiva tendenser. Presentationen utgör svar på studiens första frågeställning om profeministiska mäns intentioner och verklighetsuppfattning visavi feminism.

Fjärde kapitlet – *Feminism som begränsande* – består av en genomgång av hur de antifeministiska männen upplever att feminism begränsar dem i deras liv. I kapitlet presenteras männens kritik av feminism, från den statsfeministiska ideologins centrala delar till manshatet de upplever att den ger uttryck för. Det avslutas med beskrivningar av hur antifeminister uppfattar att feminism utgör ett hot mot män, kärnfamiljen och den västerländska civilisationen. Sammantaget besvarar kapitlet studiens andra frågeställning om antifeministiska mäns intentioner och verklighetsuppfattning gentemot feminism.

I det femte kapitlet – *Modell över mäns förhållningssätt till feminism* – skisseras en enklare modell över mäns skilda förhållningssätt till feminism. Männens skilda engagemang antas i grund handla om de tror att feminism möjliggör respektive begränsar dem och andra människor i deras strävan efter att tillfredsställa grundläggande mänskliga behov. Skilda föreställningar om, och intressen i, genusordningens isärhållning och hierarki är centrala för hur männen förhåller sig till den feministiska ideologin och det nuvarande genuskontraktet. Kapitlet svarar på studiens tredje frågeställning om hur sociokulturella krafter inverkar på mäns engagemang för eller mot feminism.

Det sjätte och sista kapitlet – *Avslutande diskussion* – inleds med en metoddiskussion som kretsar kring min över tid fördjupade förståelse av antifeministiska verklighetsuppfattningar och hur den förståelsen skvart mot mitt eget privata profeministiska sätt att betrakta världen. Därpå följer en kort reflektion över tendensen att vilja skydda den egna forskningen mot all kritik, och de risker detta innebär för den generella forskningskvaliteten på sikt. Kapitlet avslutas med ett avsnitt om forskning jag skulle vilja bedriva i framtiden.

Vetenskapligt förhållningsätt

Arbetet som utförts inom ramen för denna avhandling baseras på en forskningsansats som består av vetenskapsfilosofiska antaganden och en generell analytisk teori. De vetenskapsfilosofiska antagandena rör verklighetens och kunskapsbildningens grundläggande villkor medan den analytiska teorin redogör för analysarbetets centrala begrepp och deras inbördes relationer. Genom att medvetet välja och redogöra för ontologiska, epistemologiska och analytiska utgångspunkter skapas dels förutsättningar för ett systematiskt forskningsarbete, dels ökad genomsynlighet för den som vill granska forskningen.

Vetenskapsfilosofiska antaganden

All forskning baseras, om än implicit och emellanåt utan forskarens vetskap, på vetenskapsfilosofiska antaganden. Föreställningar om verkligheten, och människans förmåga att bilda kunskap om den, får konsekvenser för hur forskning kan bedrivas. Den forskning som presenteras i denna avhandling hämtar sin ontologiska och epistemologiska inspiration från den kritiska realismen. Kritisk realism är en vetenskapsfilosofi med huvudsaklig inriktning mot samhällsvetenskap som grundlagts av Roy Bhaskar (1975, 1979). Bhaskar gav den kritiska realismen en grundläggande utformning som senare vidareutvecklats av bland annat Margaret Archer (1988, 1995, 2000, 2003) vars teorier och begrepp utgör avhandlingens generella analytiska teori. I det följande redogör jag för de tre delar av vetenskapsfilosofin som har störst relevans för min forskning.

Kunskapens dimensioner

Med utgångspunkt i antagandet att det existerar en verklighet som är oberoende av våra försök att begreppsliggöra och förstå den gör Bhaskar (1975) en distinktion mellan kunskapens intransitiva och transitiva dimensioner. De objekt som existerar i denna begreppsberoende verklighet utgör kunskapens intransitiva dimension medan teorier och begrepp – med andra ord de objekt med vilka vi förstår de intransitiva objekten – bildar kunskapens transitiva dimension. Målet med vetenskaplig kunskapsbildning är att med hjälp av transitiva teorier få indirekt tillgång till den intransitiva verkligheten. Eftersom vi inte har direkt tillgång till verkligheten bör vi heller inte hysa några illusioner om att åtnjuta sann kunskap om den. Istället får vi nöja oss med våra felbara teorier och modeller som förhoppningsvis med tiden utvecklas mot att avbilda verkligheten på ett successivt alltmer rättvisande sätt.

Med tanke på att vi endast får tillgång till verkligheten via våra begrepp och teorier blir utformandet av dem avgörande. Att arbeta fram begrepp som är väl anpassade för den specifika analysen blir således oundgängligt i kunskapsbildningsprocessen.

Verklighetens djup

Den distinktion som den kritiska realismen gör mellan kunskapens intransitiva och transitiva dimensioner implicerar att verkligheten inte kan reduceras till våra erfarenheter av den. Det är således inte möjligt för forskare att erhålla kunskap om verkligheten genom att genomföra empiriska undersökningar ensamt. Det finns vetenskapliga risker med att behandla verkligheten som att den enbart bestod av empiriskt observerbara objekt och regelbundenheter dem emellan. Verkligheten äger ett större djup och forskningen bör anpassa sin verksamhet därefter.

Bhaskar (1975) delar in verkligheten i tre domäner: den empiriska, den faktiska och den verkliga. Den empiriska är den ytligaste domänen medan den verkliga är den djupaste och mellan dem existerar den faktiska. Den empiriska domänen utgörs av det vi erfar, och inte ens det mest ambitiösa insamlandet av empiri kan hjälpa oss att erfara något djupare än den ytliga empiridomänen. Empirin utgör vägs ände för det mänskliga erfandet. Den faktiska domänen innehåller de händelser som faktiskt inträffar, alltså både de som vi erfar respektive inte erfar. Den mest djupliggande domänen, den verkliga, inrymmer allt som existerar. Förutom erfarenheter och händelser rymmer den de krafter som genererar händelser. Krafterna är endast indirekt observerbara, vi kan ana oss till dem genom de händelser vi erfar. Om vi vill förklara en viss händelse måste vi försöka urskilja de krafter som gett upphov till den. Det är denna ontologiska klyfta som det vetenskapliga arbetet ska inrikta sig på att överbrygga.

Emergenta krafter

Det tredje och sista vetenskapsfilosofiska antagandet som behandlas rör den sociala ontologin. Till skillnad från de föregående antagandena, som är giltiga även för naturvetenskaperna, är detta antagande specifikt relevant för samhällsvetenskaperna. Bhaskar (1979) utvecklade en modell för mänskligt handlande där han underströk att människa och struktur är två skilda ting, med egna egenskaper och krafter, som samtidigt är beroende av varandra på ett intimt sätt. Strukturen är för sin existens beroende av människan och förändringar av människan medför förändringar hos strukturen, men det går därför inte att reducera struktur till människa. Samma förhållande gäller i motsatt riktning, människan är beroende av strukturen men kan inte reduceras till att vara struktur. De egenskaper och krafter som finns inom människor och strukturer är emergenta, med andra ord har de framträtt ur varandra och därefter erhållit relativ autonomi.

För att tydliggöra det originella i sin modell beskriver Bhaskar (1979) hur relationen mellan människa och struktur hade begreppsliggjorts inom samhällsvetenskapen fram till dess. På tre övergripande sätt har människa och struktur kommit att reduceras till varandra: (1) människa reduceras till struktur,

med andra ord blir människan epifenomen till strukturen och fråntas egna krafter (2) struktur reduceras till människa, vilket innebär att strukturen blir ett epifenomen till människan, och endast ett uttryck för mänskligt handlande. Som ett försök till lösning på dessa reduktioner formulerades ett ytterligare perspektiv: (3) där människa och struktur reduceras till varandra, det vill säga att ingen av dem kan anses ha egna krafter. Bhaskars egen konceptualisering av människa och struktur som ur varandra emergerande krafter utgjorde ett alternativ som undvek de tidigare försökens problem, men den specificerade inte hur emergensprocessen exakt gick till. Det var med utgångspunkt i detta tillkortakommande som Archer vidareutvecklade Bhaskars modell. Den vidareutvecklingen utgör avhandlingens generella analytiska teori.

Generell analytisk teori

I det följande presenterar jag avhandlingens generella analytiska teori. Teorin genererar ett analytiskt ramverk för arbetet med att förstå de pro- och antifeministiska människans förhållningssätt till feminism. Modeller, teorier och begrepp utgör instrument i arbetet med empirin. De riktar blicken mot avgörande aspekter i den process varigenom män uppfattar feminism som möjliggörande respektive begränsande, och de hjälper till med skapandet av frågor att ställa till det studerade materialet. De är även behjälpliga genom att de skapar komplexitet i det tillsynes enkla och ordning i det tillsynes kaotiska. Kort sagt är de oundgängliga resurser i forskningsarbetet. Den analytiska teori jag utgått från är utvecklad av Archer (1988, 1995, 2000, 2003). Hon vigde sin vetenskapliga gärning åt att inom ramarna för kritisk realism formulera en övergripande teori om hur människan blir till i interaktion med den natur, kultur och struktur som hen lever i. Hennes teoribyggande skänker systematik till den pedagogiska vetenskapens studieobjekt i allmänhet och till min studies i synnerhet.

Sociokulturella krafter

Människan föds in i en sociokulturell struktur som består av kulturella system och sociala strukturer. De sociala strukturerna har emergerat ur förflutet mänskligt handlande, men i nuet äger de relativ autonomi. I konkreta situationer ställs människor inför strukturens potentiellt kausala kraft. Den enskilda människan uppfattar dessa strukturella krafter som möjligheter respektive begränsningar i relation till olika projekt den eftersträvar att fullborda (Archer 2003). De kulturella systemen utmärks av att de kan förstås och utgörs av den samlade mängden idéer, teorier, ideologier, trossatser, begrepp, förslag, doktriner med mera i sina skilda uttrycksformer. Systemen sätter ramar för vad som är möjligt att tänka och det är endast utifrån befintligt tankegods som det är möjligt att reproducera, omformulera, förkasta eller förändra föreställningar. Om en idé inte existerar kan ingen människa vare sig stödja eller motsätta sig den (Archer 1988).

De sociala strukturerna utgörs primärt av samhällets resursfördelning. De bestämmer vad som finns att fördela materiellt och kulturellt, och även hur resurserna distribueras. Strukturen avgör även vilken konkurrens det finns om positionerna samt hur rolluppsättningen är utformad. Vissa roller och positioner inrymmer mer resurser och högre status än andra och dessa skillnader genererar intresseskillnader. De resurssvagare har större intresse i strukturell förändring medan de resursstarkare har större intresse i strukturell reproduktion. Resursfördelningen är komplex. En grupp som har mycket av en resurs kan ha mindre av en annan, men den jämnar oftast inte ut sig. Vissa grupper har otvivelaktigt större totalt resursinnehav än andra. Det gör stor skillnad om människor artikulerar sina krav och organiserar sig i sin strävan efter att erhålla mer resurser. Om de ansluter sig till intresseorganisationer får de tillgång till deras sedan tidigare artikulerade krav och den ökade styrka med vilken en organisation kan driva dessa. Genom sin organisering tenderar den enskilda människans föreställningar och projekt att modifieras till att bli mer i linje med intresseorganisationens. När människor agerar utifrån dessa nya föreställningar och projekt förändras både de själva och strukturen (Archer 1995).

Inom sociala strukturer finns det olika roller som människor kan inta. En roll är internt relaterad till andra roller: lärare till elev, man till kvinna, feminist till profeminist och antifeminist. Det är viktigt att skilja mellan rollen och rollinnehavaren. Rollen har relativ autonomi och intas av olika rollinnehavare, men likväl består rollens struktur. Att person A är lärare på ett annorlunda sätt än person B medför inte att lärarrollen delas upp i två roller. Rollen är inte ett bindande kontrakt och dess innehavare personifierar rollen på varierande sätt. När en människa intar en roll erhåller den intressen som följer med rollen, och de projekt den driver inom rollen begränsas och möjliggörs av regler som existerar för rollen. Följsamhet gentemot rollens generella utformning belönas medan avvikelser bestraffas. Reglerna är inte tvingande och det finns spelrum för skilda rolltolkningar eftersom reglerna endast är delvisa i täckning och klarhet. Det finns många situationer där regler lyser med sin frånvaro eller inte ger någon påtaglig vägledning för hur människan skall handla. De olika uppträderna leder över tid till omdefinitioner av rollen samt till personlig utveckling för rollinnehavaren. Ett vanligt projekt för enskilda människor och intresseorganisationer är att försöka ladda rollerna med nya betydelser. Genom att skapa uppvärderande sätt att förhålla sig till den egna rollen eftersträvas strukturell uppvärdering av rollen (Archer 1995).

Det finns två övergripande syften människor har med sitt engagemang i kulturella system. Det första och vanligare syftet är att människor finner och skapar mening utifrån dem. Om en idé uppfattas som meningsfull följs det vanligtvis av en uppfattning om huruvida människan gillar idén. Om idén gillas eller ogillas har oftast att göra med om den är komplementär eller motsägande i

förhållande till andra idéer hen håller för sanna. Beroende av om människan gillar den eller inte kommer hen typiskt att försöka sprida respektive bekämpa idéns spridning. Det andra syftet människor har med sitt engagemang i kulturella system är rent kunskapsmässigt. I det fallet rör det sig om en människa som kommer i kontakt med en idé och känner behov av att bättre förstå och eventuellt vidareutveckla den. Det kan handla om att förfina dess inre logik eller att göra den mer kompatibel med en annan idé. Intresset i kulturen har i detta fall inte som syfte att påverka andra människor utan är istället orienterat gentemot uppgiften att förstå ett objekt bättre (Archer 1988).

Mänskliga krafter

Människor har grundläggande behov som de strävar efter att tillfredsställa. Inom alla sociokulturella strukturer eftersträvar människor god hälsa, trygg försörjning och socialt erkännande. Om dessa behov inte tillgodoses lider människor. De grundläggande behoven är sprungna ur vår natur och sätter gränser för de sociokulturella strukturernas utformning genom att människor inte kan leva under vilka omständigheter som helst. Även om vi skapar samhällsupplägg, och tillhörande legitimerande diskurser, där vissa människor inte får sina grundläggande behov tillfredsställda kommer de människorna ta skada (Archer 1995). Utöver att önska sig grundläggande behovstillfredsställelse eftertraktar människor otaliga specifika saker. Med utgångspunkt i behoven och begären utformar människor projekt. Projekten är medvetna handlingsplaner som syftar till att ge dem vad de vill ha. Förmågan att formulera projekt och upprätta handlingsstrategier är uttryck för mänsklig intentionalitet. Människor reagerar känslomässigt på vad de uppfattar som begränsningar eller möjligheter för projektens förverkligande. Känslorna utgör kommentarer om vad som engagerar människor samt om hur starkt engagemanget är. Förenklat känner människor ilska mot det som upplevs hotande eller hindrande, och glädje inför det som upplevs skyddande och hjälpande (Archer 2000).

Att fråga sig vad en vill är en del av alla människors inre liv. Vad en vill måste sedan förhållas till vilka handlingsvägar som är möjliga att ta. Projekten relateras till de potentiellt verksamma sociokulturella krafterna. Strukturella och kulturella egenskaper verkar såväl lockande som avskräckande. Människor känner sig bekväma respektive obekväma, och möjliggjorda respektive begränsade i den strukturerade situationen. Att människan känner sig avskräckt betyder dock inte att den måste fly från situationen. Om den känner ett djupt engagemang som kräver att den stannar i situationen kan den fortsätta i samma riktning trots obehaget. Med andra ord är människans krafter i form av intentionalitet, kreativitet, empati och reflexivitet sådana att de kan trotsa sociokulturella strukturer. Människor kan motstå, förkasta, upphäva eller kringgå strukturella och kulturella krafter på ett tämligen oförutsägbart sätt. Om människor inte realiserar dem förblir krafterna overksamma. Strukturen sätter

upp villkor för situationen, men den determinerar inte människors handlande (Archer 2000).

När människor frågar sig vad de vill och hur de ska uppnå det är de beroende av kunskap om sig själva och sin situation. De utgår från den potentiellt felaktiga kunskapen i bedömningen av hur de ska agera i situationen. Handlingar motiveras utifrån värderingen av det specifika projektet i relation till andra projekt de har, och därefter görs ett övervägande om kostnaden för att realisera projektet är värd att betala. Det är möjligt att felbedöma kostnaden. Om den uppfattas som mindre än vad den är kan det leda till att projektet avbryts i ett senare skede. Alternativt uppfattas kostnaden som större än vad den är vilket kan leda till att projektet inte påbörjas i tron att priset är för högt (Archer 2003).

Specifika analysverktyg

Archers övergripande teori om hur sociala strukturer, kulturella system och mänskligt handlande interagerar utgör en fond för avhandlingens syftesformulering och analytiska arbete. Den vägleder och skapar ordning i de två empirikapitel som handlar om hur män uppfattar feminism på möjliggörande respektive begränsande sätt. Eftersom Archers teori är generellt hållen ger den dock få specifika svar på avhandlingens tredje frågeställning om de sociokulturella krafter som verkar på de pro- och antifeministiska människens skilda uppfattningar. Efter att ha arbetat en tid med att analysera empirin utifrån Archers teori såg jag ett behov av att komplettera den med mer specifika analysverktyg som kunde skapa ytterligare nyans och djup i förståelsen av människens skilda förhållningssätt till feminism. Ett kriterium vid valet av analysverktyg var dock att de passade inom Archers generella analysramar.

Den mest nödvändiga analytiska kompletteringen är genusteoretisk. Eftersom Archer visat svalt intresse för genusområdet, och de studerade människens engagemang rör detta område var ett sådant analytiskt tillägg av stor vikt. För de mest allmänna genusstrukturerna använder jag två av Yvonne Hirdmans begrepp (1988, 2003, 2007). Genusordning, som beskriver hur könen hålls isär och hierarkiseras, och genuskontrakt, som sätter ord på att det i varje tid och rum existerar föreställningar om hur relationen mellan man och kvinna bör se ut. Även Connells (1987, 2005) begrepp hegemonisk maskulinitet och betonad femininitet, som belyser hur det föreligger normativa och dynamiska ideal för hur män och kvinnor förväntas vara, har varit användbara i delar av analysen. Därtill tillkommer Gunnarssons (2014, 2017) och Jónasdóttirs (2003) teorier och analysverktyg kring det nutida patriarkatets exploatering av kvinnors kärlek och omsorg.

Genusordningens och genuskontraktets omvandlingar hänger samman med förändringar i den övriga sociokulturella strukturen. För att förstå utvecklingen inom genusområdet är det viktigt att förstå lite om kapitalismens och industrialismens revolutionerande effekter på den sociala ordningen. Hartmann (1981, 1986) analyserar hur en äldre patriarkal ordning både omvandlades och bestod i samband med kapitalismens genombrott. Män som grupp arbetade för att den isärhållning och hierarkisering av kön som funnits sedan tidigare skulle bestå i uppdaterad form. Kapitalismen och industrialismen sammanföll även med upplysningen och dess trevande demokratiska ambitioner. Ett flertal politiska ideologier formulerades som svar på samhällsförändringarna. Dessa ideologier, som utgör viktiga delar i de kulturella systemen, vägleder fortfarande pro- och antifeministiska män i stor utsträckning. En genomgång av de för studien mest relevanta ideologierna har varit av nytta för analysarbetet.

Genusordning och genuskontrakt

En central aspekt av den sociokulturella struktur som vi lever i är att den gjort, och fortfarande gör, stor skillnad på män och kvinnor. Genom vår mänskliga historia har kön haft en avgörande roll för hur samhällen ordnats socialt, ekonomiskt och politiskt. Ett användbart sätt att beskriva den ordningen är i termer av en genusordning. Med genus åsyftas de obeständiga tankefigurer om män och kvinnor, som ständigt återoppar avgörande biologiska skillnader dem emellan. Dessa tankefigurer leder vidare till föreställningar om hur män och kvinnor bör bete sig vilket i sin tur genererar förändringar i människors kroppar, det vill säga biologin, enligt ett självuppfyllande mönster (Hirdman 1988).

I ett försök att bryta med vardagliga förståelser om kvinnor, män och deras relationsmönster används inom vetenskapen idag ofta ordet genus istället för den vardagliga benämningen kön. Det språkliga bruket av genus som ersättning för uttrycken socialt kön och könsroll handlar inte minst om att leda tankar om kön på rätt spår. En vill undvika att det sociala könet eller könsrollen betraktas som ett plagg som träs utanpå en biologisk kropp. Visst existerar kroppen, men den existerar inte opåverkad av den sociokulturella struktur inom vilken den präglats. Dualismen mellan det biologiska och det sociala är ofruktbar eftersom de två är hopplöst hopsnärjda till den grad att deras ömsesidiga påverkan inte går att uttyda (Hirdman 2003).

Genusordningen har i princip genomgående sorterat människor enligt en logik där män/maskulinitet och kvinnor/femininitet hållits isär, och där män överordnats kvinnor. Mannen har varit norm för mänskligheten och det går att beskriva det historiska förhållandet mellan könen som att mannen likställts med människan (A) och att kvinnan inte ansetts vara människa på samma självklara sätt. Ibland har kvinnan betraktats som en icke-människa (icke-A), ibland som en mindre och något sämre version av mannen (a). Den tredje formeln som

begagnats är att kvinnan betraktats som en i förhållande till mannen väsensskild människa (B), som i bästa fall hävdats ha samma värde som honom. Med utgångspunkt i dessa dikotomiserande förståelser, som oftast förklarar skillnaderna med hänvisning till en oföränderlig biologi, har det framställts som förnuftigt att mannen överordnats kvinnan genom historien (Hirdman 2007).

Isärhållandet av könen verkar i varje samhälle genom ett kontrakt som är inlemmat i såväl kulturella system som sociala strukturer. Det stereotypa genuskontraktet är ett begrepp som beskriver det kulturellt nedärvda, idealiserade förhållandet mellan kvinna och man, mellan femininitet och maskulinitet. Den äldre generationen introducerar den yngre i genuskontraktens teori och praktik. Mödrar blir förebilder för döttrar och fäder för söner. Kontraktet utgör ett strukturellt tvång gentemot båda könen, ett gemensamt ok som binder dem samman med skilda förpliktelser, skyldigheter och rättigheter. Detta genuskontrakt utgörs av mer eller mindre konkreta föreställningar, på olika nivåer och områden, om hur män och kvinnor bör agera mot varandra. Inom arbetet gällande vem som ska ägna sig åt vilka arbetsuppgifter. I den heterosexuella kärleksrelationen gällande vem som ska förföra vem och vem som ska ge omsorg. I användningen av språk gällande vad som passar för en man respektive en kvinna när de talar och skriver. I utseendet gällande hur kroppen, kläderna, skorna, håret bör se ut för män respektive kvinnor. Och så vidare, inom område efter område. Samma regler och normer gäller dock inte för alla män och kvinnor i samhället. Exempelvis har kvinnor och män från olika samhällsklasser haft delvis skilda normer att förhålla sig till när det gäller vad som är godtagbar kvinnlighet och manlighet (Hirdman 1988).

I sin mest grundläggande form har mönstret för kontraktet kretsat kring det heterosexuella äktenskapet och dess historiska premisser. Mannen lovar att försörja kvinnan materiellt medan kvinnan lovar att föda mannens barn och sköta arbetet i hemmet. De skilda ansvarsområdena håller isär könen, men i genuskontraktet ingår även en hierarkisering. Det är mannen som är kvinnans överhuvud, inte vice versa. De är inte jämbördiga. Hans värld är den stora farliga världen, hennes är den lilla trygga, och hon borde vara tacksam för allt han gör för henne. I *Så tuktas en argbigga* fångar Shakespeare en sådan idealtypiskt manlig blick på det stereotypa genuskontraktets utformning:

*Din make är ditt liv; ditt värn, din herre,
Ditt huvud, din regent; för dig han sörjer
Och för ditt underhåll; utsätter sig
För pinsam möda så till sjöss som lands,
För storm och nattvak, bistra dagars köld,
Då du i hemmet ligger varm och trygg,
Och kräver ingen annan lön av dig*

*Än kärlek, vänlighet och villig lydnad –
Mot sådan skuld en allt för klen betalning!
(Shakespeare 1594/2015, akt 5, scen 2)*

Shakespeares formulering kan ses som ett uttryck för människans förmåga att med kreativitet och reflexivitet förhålla sig till sina strukturella omständigheter. En överordning kan betraktas som en börda och en underordning som en ynnest. Genom historien har kvinnor och män kontinuerligt behövt förhålla sig till de skilda möjligheter och begränsningar som funnits inskrivna i tidens genuskontrakt. Många har trots svåra och orättvisa situationer anpassat sin vilja och sina förväntningar till genuskontraktens rådande ramar. De har gjort nödvändigheten till dygd och omfamnat sitt troliga öde genom en process som Bourdieu (1990a) benämner som *amor fati* – kärlek till ödet. Andra har, trots bättre omständigheter, trotsat kontraktet och stridit för att förbättra de egna villkoren. Detta bekräftar att människor har förmågan att bruka sina mänskliga krafter med relativ autonomi i förhållande till sina situationer.

Genuskontraktets på ytan idylliska harmoni bäddar för kontinuerlig konflikt och förhandling. Båda könsgrupperna kämpar för att förskjuta innehållet i kontraktet till den egna gruppens förmån. Gränser ritas om och nya möjligheter och begränsningar skapas. Det sker ett köpsläende om hur relationen mellan man och kvinna ska se ut (Hirdman 2003). Mäns och kvinnors handlande och tänkande sker med det förhärskande genuskontraktet som fond. I tider när genusordningen förändras relativt snabbt och genuskontrakten därmed omförhandlas kan det vara svårt att släppa kontraktets tidigare utformning. När nutida män ser gamla och nya genuskontrakt ligga sida vid sida kan de upptäcka att de inte åtnjuter samma fördelar som deras fäder gjorde. De riskerar att bita sig fast vid det gamla och försöker antingen driva utvecklingen bakåt eller förneka att förändringen skett.

Genusordningar och genuskontrakt är historiskt föränderliga. Dispyter kring delar och detaljer i kontrakten genererar förändringar och visar på en rörlighet i den normativa maskulinitetens och femininitetens historia. I efterhand kan denna historia framstå som linjär och entydigt emanciperande för kvinnor, men processen har kantats av många kriser, reaktioner och motreaktioner. Förändringar har ägt rum men kampen har också skapat ideologiska förstärkningar av de kvinnliga och manliga tankefigurerna. Inom den sociokulturella strukturen sker genom dessa gränstvister en närmast konstant genusproducerande aktivitet, som är en viktig del i att genusordningen består (Hirdman 1988). Bourdieu (1999) beskriver samma process där förändringar av ytfenomen döljer hur den grundläggande maktordningen fortlever. Genom att blicken riktas mot ytliga gränsstrider om legitim maskulinitet och femininitet döljs och bevaras ofta den manliga dominansen. Ett exempel på detta är hur

kvinnor vunnit rätten att få utöva vissa yrken, men ofta med följden att män succesivt lämnat yrkena och lönerna sjunkit.

Intresseskillnader i genusordningen

De sociala strukturerna, inom vilka genusordningen är en viktig delstruktur, bestämmer hur samhällets resurser fördelas. Den rådande genusordningen har ett visst antal könade positioner som definieras av deras relativa resursinnehav. Män som grupp har mer resurser medan kvinnor som grupp har mindre. Den ojämna resursfördelningen mellan män och kvinnor alstrar generella intresseskillnader där de mindre bemedlade kvinnorna har intresse i en strukturell förändring medan de mer bemedlade männen har intresse i en strukturell reproduktion. Connell (2008) benämner detta objektiva intresse hos män som en patriarkal utdelning. I ett patriarkat, det vill säga en genusordning där män är överordnade kvinnor, åtnjuter män mer symboliska resurser som status, prestige och andra former av erkännanden. De tilldelas även som grupp mer ekonomiska resurser i form av högre inkomster. Skillnaderna blir särskilt tydliga när en inte räknar bort ojämlikheterna som uppstår genom trycket på kvinnor att deltidsarbeta och söka sig till mindre välbetalda yrkesområden i större utsträckning än män.

Givet mäns objektiva intresse i att bevara genusordningen kan en fråga sig varför det finns män som kämpar för att strukturen ska förändras. Ett sätt att besvara frågan är att betona hur även män, trots deras gruppmässiga överordning, tar skada av den patriarkala genusordningen. Även om män överlag har mer resurser än kvinnor är det möjligt att föreställa sig en framtida värld där båda grupperna har det bättre än vad män har det idag. Den feministiska ideologin har skapat visioner om en sådan värld, och vissa män har lockats av visionerna (Schacht & Ewing 2004). Trots att dagens män relativt sällan söker sig till feministiska positioner – mycket på grund av deras intresse i att bevara sin överordning – är det både möjligt och eftersträvänsvärt att försöka locka män till feminismen (Klinth 2003). Liknande resonemang om att män kan vara feminister, att det är bra för att dem vara feminister samt att det är bra för feminismen om män engagerar sig för den uttrycks av andra (Brod 1998; Sterba 1998). Ytterligare andra uttrycker större pessimism kring mäns möjligheter att bidra till den feministiska rörelsen. De menar att män som väljer att engagera sig feministiskt måste vara beredda att bekämpa sina patriarkala tendenser och alla fallgropar som följer med dem. Även om män gör detta är de tveksamma till om män kan bidra till förändring av genusordningen eftersom de har ett objektivt intresse i att motverka strukturell förändring (Kahane 1998; Stoltenberg 1990).

Även Archer (1995) besvarar frågan om huruvida människor kan agera på sätt som går emot deras objektiva intressen. Hon instämmer i att människan påverkas av sin position och sitt relativa resursinnehav i den sociala strukturen. Utifrån sin

position, med alla aktuella sociokulturella krafter verkandes på den, agerar människan i ett komplext skeende där dess mänskliga krafter involveras. I dialektiken mellan sociokulturella och mänskliga krafter är det inte säkert att individen i slutändan agerar i linje med sina objektiva intressen. Av såväl altruistiska som egoistiska anledningar kan människor välja att agera på sätt som överensstämmer med den egna eller den andra könsgruppens intressen.

Det finns ett ifrågasättande om människor är kapabla att agera altruistiskt. Tesen om att människor kan handla utifrån altruistiska motiv benämns som psykologisk altruism. Vissa hävdar i motsats till detta att det alltid existerar ett underliggande egenintresse i mänskligt handlande. Denna tes kallas psykologisk egoism. Ett samband båda sidor är överens om rör relation mellan empati och hjälpsamt beteende. Att uppleva stark empati för människor i behov av hjälp leder till mer hjälpsamma beteenden än om en upplever svag empati. De egoistiska förklaringarna går ut på att upplevelsen av empati väcker egoistiska behov av att hjälpa. Dessa behov är ofta att minska obehag, undfly skuld känslor, undvika att framstå som en dålig person, erhålla beröm eller känna stolthet (May 2011). Företrädare för den altruistiska tesen förnekar inte att egoistiska skäl är vanligt förekommande, men vidhåller att det finns många situationer där empatin gentemot andra människor får oss att sätta den andras välfärd före vår egen utan förekomsten av själviska baktankar (Batson 1991, 2011).

Människor kan agera utifrån både egoistisk och altruistisk grund när de försvarar sina eller andras intressen. Genom fortgående förhandlingar bekräftas och utmanas rådande genusordning och genuskontrakt. I dessa förhandlingar ingår även frågan om vilken maskulinitet respektive femininitet som anses mest önskvärd för män och kvinnor att utöva. De följande tre avsnitten fördjupar förståelsen av dessa ideal med fokus på maskulinitet.

Hegemonisk maskulinitet

Begreppet hegemonisk maskulinitet åsyftar en kulturellt idealiserad form av manlighet som föreskriver hur män vid en given punkt i historien förväntas agera. Genom utövandet och understödandet av detta maskulinitetsideal bevaras såväl isärhållande som hierarki mellan män och kvinnor (Connell 2008). Hearn et al. (2012) konstaterar att Connells begrepp används på olika sätt inom svensk maskulinitetsforskning. Vissa använder hegemonisk maskulinitet och de andra beskrivna maskulinitetsformerna (delaktig, underordnad och marginaliserad) i en mer strukturalistiskt orienterad analys som fokuserar den hegemoniska maskulinitetens roll i patriarkatets upprätthållande. I dessa fall kombineras Connells begrepp ofta, som i min studie, med Hirdmans begrepp genusordning och genuskontrakt. Andra analyser som drar åt det poststrukturalistiska hållet betonar i större utsträckning själva processen, det vill säga hur män situerat och ofta genom språket, skapar olika former av maskulinitet.

Jag tror att det finns en risk att det skapas falska motsatsförhållanden mellan dessa sätt att använda Connells begrepp. I den här studien använder jag framförallt begreppet som en delbeskrivning av den genusordning som män och kvinnor måste förhålla sig till. Att jag använder begreppet som del i en strukturellt fokuserad analys betyder emellertid inte att jag ifrågasätter att maskulinitet skapas i faktiska situationer och genom språklig interaktion. Det innebär endast att min undersökning inte fokuserar den aspekten av maskulinitetsskapande. I samma anda framställs ibland ett falskt motsatsförhållande mellan att förkroppsliga maskulinitet och att göra maskulinitet. Connell (2008) menar att maskulinitetsnormer förkroppsligas just genom ett kontinuerligt görande av maskulinitet. Även Butler (1990), som argumenterade för att de till synes naturligt binära könen man och kvinna inte är något i sig utan i själva verket var beroende av ett återupprepat görande, kände sig i senare verk (1993) nödgad att förtydliga att det performativt genererade könet skapar bestående och trögförändrade effekter i människors kroppar. Butler ville därigenom undvika att könets performativa aspekter uppfattades som ett val där människan lättvindigt kunde välja vilket kön den ville göra i en viss situation. De mer reella meningsskiljaktigheterna har i mitt tycke att göra med hur bestämmande och trögföränderliga vi bedömer att maskulinitets- och femininitetsnormer är. Med stöd i Connell (2008) och Archers generella analytiska teori är min bedömning att maskulinitet och femininitet aktivt görs inom en sociokulturell struktur som både belönar normföljande och bestraffar normavvikelse. Trots de föreliggande incitamenten att följa normen förekommer det upprepade utmaningar mot den, vilka på sikt kan bidra till normförskjutningar. Det stora flertalet människor agerar dock mestadels inom ramen för sin tids respektive normer.

Som ovan nämnts har Connell kategoriserat maskulinitet som bestående av fyra former. Den centrala uppgiften kategorierna fyller är att de pekar ut hur olika maskuliniteter relaterar till varandra. Den hegemoniska maskuliniteten utgör den överordnade normen för hur män förväntas vara vid en given plats och tid. De män som genom sina handlingar förkroppsligar den hegemoniska normen är emellertid inte normala i numerärt hänseende. Connell menar att de typiskt utgör en minoritet av männen. Resten av männen i samhället måste förhålla sig till den hegemoniska normen. Eftersom de flesta av dem erkänner den som legitim, trots att de själva inte lever upp till den, bekräftas dess överordnade position. Förutom att vara överordnad andra maskuliniteter är den hegemoniska maskuliniteten även överordnad alla femininiteter, vilket innebär att ett bekräftande av den legitimerar de hegemoniska männens sociokulturella dominans över såväl kvinnor som underordnade män (Connell & Messerschmidt 2005).

Den maskulinitetskategori som står som tvåa i den interna hierarkin är den delaktiga maskuliniteten. Connell menar att dess normer typiskt följs av en majoritet av samhällets män. Denna majoritet män utmärks av att de drar fördel

av den patriarkala utdelningen, med andra ord kommer kvinnors strukturellt underordnade ställning dessa män till gagn. De varken lever upp till eller delar alla aspekter av den hegemoniska maskulinitetsnormen, men genom att de ges strukturella fördelar gentemot kvinnor uttrycker de ändå stöd för den. I linje med att de delaktiga männen köpslår med den hegemoniska normen kännetecknas deras förhållanden till kvinnliga partners av förhandlingar och eftergifter. Allianser med kvinnor skapas genom att de delar med sig av sin patriarkala utdelning, i form av generellt större löner, samt genom att de gör delar av det gemensamma hushållsarbetet (Connell 2008).

Under den delaktiga maskuliniteten i hierarkin återfinns den underordnade. Inom denna maskulinitetskategori inryms män som inte är heterosexuella samt män som anses feminina. Sexualitet har utgjort en historiskt viktig gräns vid konstruktionen av maskulinitetshierarkier. Att sexuellt begära andra män har inte ansetts legitimt, och även om framsteg skett är kulturen fortfarande homofobisk där ordet böj används som ett skällsord gentemot män som anses utöva icke önskvärd maskulinitet. Den underordnade maskuliniteten inrymmer även män som anses vara feminina, och således pressas män att undvika beteenden och uttryck som gör dem likartade sin tids kvinnor (Connell 2008).

När Connell skapade en motsvarande typologi för femininitetskategorier argumenterade hon för att det inte finns någon hegemonisk femininitet eftersom kvinnor som grupp är underordnade män som grupp. Den högst värderade femininiteten benämndes istället som betonad femininitet. Dess grundläggande kännetecken är en subtil acceptans av kvinnors strukturella underordning samt en strävan efter att tillgodose mäns behov. Den är sammanflätad med den hegemoniska maskuliniteten och de verkar på varandra som komplementära motsatspar. Kvinnor får inte göra maskulinitet och män får inte göra femininitet och de ska känna heterosexuellt begär till varandra (Connell 1987). De kvinnor som bryter med den betonade femininitetens ideal vägrar att komplettera den hegemoniska maskuliniteten och stötta den samhälleliga manliga dominansen. Av den anledningen utövas ett socialt och kulturellt tryck på de kvinnor som utmanar idealen. Trots sanktionerna fortsätter kvinnor att utmana genusordning och femininitetsideal genom olika motståndshandlingar. De kvinnor som gör motstånd förkroppsligar en lägre värderad femininitet som Schippers (2007) i en vidareutveckling av Connells begrepp kallar pariafemininitet. Precis som maskulinitetsidealerna är femininitetsidealerna föränderliga över tid och rum. Connells resonemang om den betonade femininiteten har några decennier på nacken och har inte vägt in de feministiska landvinningar som skett sedan dess. Det finns skäl att tro att den högst värderade femininiteten i dagens Sverige inte är lika servil som det ideal Connell beskriver.

Marginaliserad maskulinitet

De tre kategorier av maskulinitet som behandlades ovan har interna relationer till varandra inom genusordningen. Den fjärde kategorin, marginaliserad maskulinitet, har till skillnad från övriga ingen given plats i genusordningen. Det handlar bland annat om maskulinitet som utövas av arbetarklassmän samt män som tillhör etniska minoritetsgrupper. Den vita medelklassmaskuliniteten dominerar och den erkänner inte marginaliserade gruppers maskulinitetsideal som legitima. Såväl arbetarmän som invandarmän har således delvis egna ideal för hur en man ska vara, och när de lever ut dessa ideal utanför de egna miljöerna erkänns de sällan (Connell 2008).

Ett sätt att förstå interaktionen mellan hegemoniska och marginaliserade maskulinitetsideal i ett samhälle kan vara att kombinera den hegemoniska maskulinitetsteorin med Bourdieus fältteori. Med fält åsyftar Bourdieu en miljö där individer och institutioner strider om något de har ett gemensamt intresse i. Inom specifika fält värdesätts saker enligt sin egen logik, och fältspecifika investeringar och vinster föreligger. Alla fält har vidare en specifik position i relation till det övergripande samhället (Bourdieu 1984). Ett fält existerar endast om tillräcklig grad av autonomi föreligger, vilket bland annat utmärks av att vinsterna utdelas från positioner inom fältet. Dessa delvis autonoma fält har förmågan att översätta utifrån kommande diskurser till fältegna betydelser (Bourdieu & Wacquant 1992). Vad detta betyder gällande maskulinitetsideal är att det finns marginaliserade fält som endast delvis förhåller sig till det övergripande samhällets förväntningar på hur män och kvinnor ska vara. I miljöer som domineras av arbetare och svenskar med invandrarbakgrund kan andra ideal eftersträvas och belönas. Eftersom dessa miljöer är relativt underordnade i samhället kan män och kvinnor som befinner sig i dem inte helt bortse från de överordnade normerna. Vill de exempelvis söka sig bort från de egna relativt resursfattiga miljöerna måste de hitta sätt att anpassa sig till de annorlunda förväntningar som råder utanför.

Den svenska glesbygden utgör en typ av marginaliserad miljö som kan tjäna som exempel för att utveckla ovanstående resonemang. Ett av glesbygdens kännetecken är att fler män än kvinnor stannar i dessa miljöer. Det finns följaktligen ett överskott av män på dessa platser (Utredningen om män och jämställdhet 2014). En delledning till detta kan vara att det överordnade samhälleliga genuskontraktet är mer kvinnovänligt än det som råder lokalt, vilket kan leda till att kvinnor i större utsträckning söker sig till större städer. Avvikelsen mellan antalet män och kvinnor har dock minskat till följd av att män i glesbygd i ökande utsträckning kommit att söka kvinnliga partners från framförallt Sydostasien i vad som ofta eufemiserat kallas kärleksmigration (Niedomysl, Östh & van Ham 2010). Det föreligger ett objektiva globalt intresseförhållande där kvinnor från fattigare länder emigrerar till män i rikare länder (Constable 2005).

I sina nya hemländer förväntas kvinnorna anpassa sig till genuskontrakt som ur det svenska normalsamhällets synvinkel anses såväl förlegade som ojämsställda. Ensamma svenska män med längtan efter heterosexuella parförhållanden (Nordin 2007) paras ihop med sydostasiatiska kvinnor som söker ett bättre liv för sig själva och sina familjer därhemma (Webster 2016). De svenska männen lyckas kreativt kringgå att glesbygds miljön har svårt att locka till sig och behålla svenska kvinnor. Genom att söka kvinnor från fattigare länder tillfredsställer de sina heterosexuella önskemål utan att behöva ändra sig själva.

Gottzén och Jonsson (2012) skriver kort om nackdelarna med att slå fast vilka maskuliniteter som är marginaliserade. Det finns en risk att stereotyper återskapas och att normskapandets dynamik osynliggörs. De maskuliniteter som varit marginaliserade riskerar låsas fast i positionen utan vidare efterforskning. De påpekar korrekt att kartan över vilka män som marginaliseras ritas om över tid, och tar exemplet att homosexuella män uppfattas som mindre problematiska i dagens Sverige jämfört med ett par decennier tidigare. Deras påstående om homosexuella män är sannolikt riktigt i bemärkelsen att den svenska befolkning generellt ställer sig mer positiv till homosexualitet än tidigare, men den attitydförändringen har haft ett pris. Såväl Edenheim (2005) som Enstedt (2015) visar hur den ökade acceptansen och sympatin för homosexuellas rättigheter följts av förväntningar på att homosexuella uppvisar ett samliv som i allt väsentligt efterliknar ett heterosexuellt. Individer som är bisexuella, icke-monogama, polyamorösa och lever utanför en homo- eller heterosexuell kärnfamiljs ramar förblir således marginaliserade utifrån delvis nya principer. Det här exemplet visar på komplexiteten i normförändringar. En till synes positiv utveckling för en grupp kan dölja diskreta processer där vissa individer utdefinieras från att legitimt tillhöra gruppen.

Jämställd maskulinitet?

Det är viktigt att påminna sig om att maskulinitetsnormerna är dynamiska och sammanvävda med förändringar i andra sociokulturella strukturer. Dagens patriarkala genusordning, med sina specifika relationer och hierarkier, har uppstått under historiska omständigheter och kommer att förändras allt eftersom historien fortgår. Den hegemoniska maskuliniteten kommer således fyllas med nytt innehåll. Genom kamp kan destruktiva former av maskulinitet förhoppningsvis bytas ut mot mer uppbyggliga, vilket på sikt kan leda till genushierarkiernas upphörande (Connell & Messerschmidt 2005).

Det finns en tendens att förbise dynamiken och uppfatta en stereotyp machoman som det konstanta hegemoniska maskulinitetsidealet. Det som blir fel med ett sådant synsätt är att machobeteende inte är det högst värderade beteendet hos svenska män idag. Att det svenska hegemoniska maskulinitetsidealet anpassats till det senaste halvseklets politiska jämställdhetssträvanden är tydligt. En svensk

man förväntas åtminstone framstå som jämställd. Anledningen till att machomannen fortfarande uppfattas som hegemonisk torde ha att göra med att machoidealet framstår som mer maskulint än ett jämställt mansideal (Hearn et al. 2012).

Genom att beskriva alla män som avviker från ett jämställt maskulinitetsideal som osvenska eller psykiskt sjuka kan föreställningen om ett jämställt Sverige och jämställda svenska män bevaras (Bredström 2006). När avvikelser från det jämställda uppdragas behandlas de olika beroende på inom vilken grupp avvikelserna sker. Våld mot kvinnor och barn inom så kallade invandrarfamiljer betraktas som del av en kultur eller struktur medan dylikt våld inom etniskt svenska familjer förstås som mer individuellt, slumpmässigt eller till följd av socioekonomisk utsatthet (Wikström 2011). Gottzén och Jonsson (2012) är inne på samma spår när de beskriver hur en god jämställd maskulinitet konstrueras som något typiskt svenskt. De ojämsställda män som inte passar in i mallen uppfattas därmed som onormala, osvenska och i viss mån sjuka eller störda. Det är med föreställningar om dessa andra onda män i bakgrunden som idealet om den gode svenske jämställde mannen skapas. Denna man får dock inte vara alltför jämställd, vilket profeministiska män uppfattas vara. Det hegemoniska idealet särskiljs genom att balansera mittemellan ytterligheterna varandes varken för lite eller för mycket jämställd. Detta liknar i många avseenden slutsatserna som Jalmert (1983, 1984) drog några decennier tidigare. Han konstaterade att majoriteten svenska män var i-princip-män i deras förhållande till jämställdhet. Med detta åsyftade han att de sade sig vara för jämställdhet, men att de i praktiken inte ansträngde sig särskilt mycket för att förverkliga den. Den lagom jämställde mannen kan i enlighet med ovanstående resonemang sägas vara det hegemoniska maskulinitetsidealet i Sverige.

Exakt hur den nutida svenska hegemoniska maskuliniteten ser ut är forskningen inte överens om. Även om svensk jämställdhetspolitik, och medföljande förväntningar på män och kvinnor att leva någorlunda jämställda samliv, antas ha påverkat maskulinitetsidealen förblir graden och arten av denna påverkan något oklar. Förändringar som konstaterats är uppvärderandet av en maskulinitet som är mindre auktoritär, mindre våldsam, mer känslös och mer engagerad i sina barn (Hearn et al. 2012). Frågan är om dessa normförändringar inneburit att djupare förändringar av maktrelationen och samlivet mellan män och kvinnor skett. Vissa menar att det faktum att män tar ett större ansvar för sina barn, och måste förhålla sig till ett ideal om jämställt föräldraskap, lett till att fler män agerar jämställt (Johansson & Klinth 2008). Andra är mer skeptiska gentemot dessa förändringars förmåga att inverka på hierarkin mellan män och kvinnor. Bekkengen (2002, 2003) påpekar att en mer barnorienterad maskulinitet inte behöver leda till att män blir mer jämställda. Att ta hand om sina barn behöver inte likställas med att vara jämställd i sitt parförhållande. Den

ökade barnorienteringen kan istället vara uttryck för att män vill göra de roligaste sakerna i det gemensamma hushållsarbetet. Den ökade barnorienteringen är inte jämnt fördelad mellan olika grupper av män. Plantin (2007) visar exempelvis att arbetarklassmän ofta har en mer traditionell syn på sitt föräldraskap, vilket han menar resulterar i deras generellt lägre uttag av föräldraledighet.

Kapitalism och industrialism

Förändringar i genusordning och genuskontrakt hänger samman med andra förändringar i den sociokulturella strukturen. Det är således av vikt att förstå vissa grundläggande förhållanden om andra viktiga utvecklingar för att kunna förstå genusordningens uttryck bättre. Två historiska skeenden som interagerat med genusordningens förändring är kapitalismens och industrialismens framväxt. Dessa behandlas kort i det följande.

Det kapitalistiska produktionssättet kännetecknas av förhållandet mellan kapitalägaren, som eftersträvar att öka kapitalets värde, och lönearbetaren med vars arbete värdeökningen skapas. Med andra ord går den kapitalistiska produktionen ut på att framställa varor som har större värde än de varor (huvudsakligen arbetskraft, råvaror och maskiner) som används i produktionen (Marx 1867/2018). Produktionssättet utgör en syntes av två ingående delar: produktivkrafter och produktionsförhållanden. Med produktivkrafter åsyftas ett samhälles kapacitet att utvinna och producera livsförnödenheter. Förenklat har det att göra med produktionens tekniska och kunskapsmässiga nivå. Med produktionsförhållanden menas de sociala och ekonomiska relationer som råder människor emellan. Under vissa tidsperioder verkar produktionsförhållandena hämmande på produktivkrafternas realisering och vidareutveckling. Det som historiskt inträffat i dessa situationer är sociala revolutioner där produktionsförhållandena, med andra ord den sociokulturella strukturen, omvandlats i grunden vilket möjliggjort produktivkrafternas fulla utblomning (Marx 1859/1970).

Vid slutet av 1700-talet inleddes i Storbritannien en grundläggande samhällsförändring av ovan nämnda slag. Den industriella revolutionen spred sig vidare genom Europa, och nådde ungefär 100 år senare Sverige. Denna utveckling innebar slutet för jordbrukssamhället och början på en samhällsekonomi som baserades på storskalig industriproduktion. Den tidigare jordbruksproduktionen använde sig av människors och djurs muskelkraft, men teknikutvecklingen hade nått ett stadium där mekanisk kraft kunde nyttjas i de snabbt framväxande fabriksbyggnaderna. En billig masstillverkning av varor följde, vilket genererade stora vinster för kapitalägarna (Hobsbawm 1997).

Den industriella revolutionen revolutionerade på grundläggande vis människors levnadssätt. Jordbruket effektiviserades till den grad att det kunde producera mer

mat med betydligt färre som arbetade i det. Många jordbrukare blev således arbetslösa och majoriteten sökte sig till de nya fabrikena i jakten på arbete. De som tog arbete i fabrikena kom att utgöra en ny klass, arbetarklassen. Landsbygdens återstående bönder blev en del av medelklassen, och de som arbetade åt bönderna blev landsbygdens arbetarklass. Därtill förändrades familjens uppbyggnad. I jordbrukssamhället hade familjen varit samhällets grundbult. Den enskilda människan var del av en storfamilj, som bestod av föräldrar, syskon, föräldrars syskon, kusiner med flera. Den sociala revolution som ägde rum rev sönder storfamiljens nätverk då fler blev arbetslösa och sökte sig till städerna och fabrikena. I städerna sökte arbetarna nya relationsformer att leva inom. Initialt levde många i relationer utan att vara gifta, vilket fick kyrka och stat att reagera då såväl moral som juridik krävde giftermål. Staten och kyrkan lyfte fram kärnfamiljen – bestående av far, mor och barn – som den nya tidens familjeideal (Hobsbawm 1997).

Tillsammans med familjeidealen kom även genusordningen i stort att hotas av den sociala revolutionen. Hartmann (1981) analyserar hur jordbrukssamhällets konkreta patriarkala ordning kom att omvandlas på ytan, men ändå bibehållas i grunden, i samband med kapitalismens genombrott och den industriella revolutionen. Hon beskriver en process där isärhållning och hierarkisering av kön uppkommit i samband med att människor blev bofasta och började bruka jorden. Långt innan kapitalismens uppkomst hade det uppstått ett patriarkat inom vilket män kontrollerade kvinnors och barns arbete. Män som grupp förvärvade över tid tekniker och kunskaper om hierarkisk organisering och kontroll. Hartmann (1986) förklarar hur dessa tekniker kom till användning när kapitalister och arbetarklassmän, via fackföreningarna, konkurrerade om kontrollen av kvinnors arbetskraft. Med tiden landade de två parterna i en kompromisslösning som garanterade kapitalet tillgång till kvinnors lägre betalda arbete inom vissa sektorer medan arbetarmännen kunde dra fördel av kvinnors obetalda arbete i kärnfamiljen. Frågan om kvinnors lönearbete har fortsatt utgöra en utmaning för fackföreningsrörelsen. Hirdman (1998) beskriver LO:s motsägelsefulla hanterande av att de fick fler kvinnliga medlemmar under senare halvan av 1900-talet. När kvinnor tog större plats i arbetslivet, och ville minska sin arbetsbörda i hemmet, stötte de på motstånd från män som hade intresse i att bevara en patriarkal genusordning.

Kapitalismen hotade den patriarkala genusordningen genom att skapa en öppen marknad för arbetskraft. Ur männens synvinkel riskerade både kvinnor och barn att dras in i den kapitalistiska arbetskraften, och därigenom bryta sönder familjen. Detta skulle medföra att män förlorade makten och kontrollen över kvinnor och barn. I teorin är kapitalägaren ointresserad av arbetarens kön och bryr sig istället endast om att arbetet blir gjort på billigast möjliga vis (Hartmann 1981). I praktiken har dock kön haft en stor betydelse i lönearbetet, och kvinnor

har varit en attraktiv arbetskraft då deras underordnade position inom genusordningen möjliggjort för arbetsköpare att ge dem lägre löner. Den lägre lönen motiverades dels med att kvinnor var oförmögna att utföra lika tungt arbete som män, dels med att män i enlighet med enförsörjarnormen borde vara de huvudsakliga familjeförsörjarna. I verkligheten gjorde kvinnor många gånger minst lika tunga arbeten till en bråkdel av en typisk manslön (Wikander 2006).

Hartmann (1981) menar att det könssegregerade arbetet utgjort den primära mekanismen som bevarat mäns överordnade position gentemot kvinnor. Könssegregeringen upprätthåller lägre löner för kvinnor vilket i sin tur bevarar kvinnors beroende av män genom att de pressas att gifta sig för att få tillgång till mäns större löner. När kvinnor väl gift sig förväntades de utföra hushållsarbete åt sina män. Män får således både högre lön och en kvinnas arbetskraft i hemmet. Kvinnors hushållsarbete innebar i sin tur att tiden till lönearbete blev mindre vilket försvagade deras ställning på arbetsmarknaden. Lindgren (1982) beskriver hur kvinnors omfattande deltidsarbete utgör en kompromisslösning mellan patriarkatets och kapitalets intressen där kvinnor arbetar dubbelt för liten ersättning. Kvinnors hierarkiska underordningar i såväl hem som arbetsmarknad förstärker varandra i ett växelspel mellan kapitalistiskt produktionsätt och patriarkal genusordning.

En återkommande invändning som dyker upp när det talas om patriarkat är att män inte träffas och kommer överens om att exploatera kvinnors arbetskraft. Begreppet patriarkat syftar inte på konkreta sammanslutningar av män utan istället på patriarkala genusordningar där män är överordnade kvinnor. Att män träffas och kommer överens om saker över kvinnors huvuden inom olika typer av mansdominerade organisationer är för övrigt en genom historien vanligt förekommande företeelse. För det mesta sker dock mäns kollektiva handlande i eget intresse utan hjälp av organisationer som koordinerar enskilda mäns agerande. Genom att dela den manliga positionen i en binär genusordning skapas det hos män vad Bourdieu (1990b) beskriver som gemensamma och hållbara dispositioner som strukturerar såväl handlande som föreställningar. Att dela position kan skapa regelbundna handlingsmönster eller förståelser utan att vara resultatet av en explicit regellydnad från en organisation eller annan auktoritet.

Kärlekens exploatering

Alla människor eftersträvar god hälsa, tryggad försörjning och socialt erkännande, och använder sina mänskliga krafter för att försöka erhålla dessa (Archer 2000). Människor behöver mat, värme och kärlek för att överleva och må bra. I dagens västerländska samhälle har de flesta, såväl män som kvinnor, tillgång till såväl värme som mat, men när det kommer till kärlek är fattigdomen mer utbredd. Jónasdóttirs (2003) grundläggande tes är att västerländska mäns nutida maktutövande mot kvinnor framförallt består i en exploatering av

kvinnors kärlekskraft som innebär att män får mer kärlek från kvinnor än vad de ger tillbaka. Trots att män och kvinnor är lika inför lagen, och kvinnor jämfört med tidigare är relativt ekonomiskt oberoende, söker sig kvinnor till relationer som inte är ömsesidiga vad gäller givande och tagande av kärlek. Jónasdóttirs användning av kärleksbegreppet stannar inte vid populära föreställningar om romantisk kärlek. Hon använder begreppet på ett bredare sätt där kärlek utgör den kraft med vilken vi erkänner och bekräftar varandra socialt. Genom kärleksfulla handlingar som spänner mellan omsorg och erotisk extas bekräftar människor varandras värde. Jónasdóttir (1986) arbetade fram sin teori med utgångspunkt i marxistiska analysverktyg och liknade den patriarkala exploateringen av kvinnors kärlekskraft vid den kapitalistiska exploateringen av lönearbetares arbetskraft. Kapitalisternas utnyttjande generade kapital åt dem själva och fattigdom till flertalet lönearbetare. Mäns utnyttjande skapade, med samma exploaterande logik, manlig värdighet och kvinnlig ovärdighet.

I heterosexuella förhållanden fördelas kärleken ofta ojämnt då män generellt får mer och ger mindre kärlek. Kvinnor följer i större utsträckning ett självupppoffrande kärleksideal inom vilket de egna intressena åsidosätts till förmån för andras behov av omsorg och erotik. Det kärleksideal män följer är mer inriktat mot självuppfyllelse och särskilt mot de erotiska behoven. Denna ordning skapar kvinnor som tvivlar på sitt värde och sin handlingskraft, och självsäkra män som agerar därefter i samhällslivet. Utbytet av kärlek sker ofta diskret och utan att de inblandade är medvetna om det, vilket får till konsekvens att män inte uppfattar hur beroende de är av andras kärlek. Män känner sig således självtillräckligt oberoende, utan att förstå att det är kvinnors kärlek som får dem att känna så. För kvinnor blir tendensen motsatt. Den exploaterande processen lämnar dem med en känsla av osjälvständigt beroende (Jónasdóttir 2003). Mönstret att kvinnor ger mer kärlek till män än vice versa bekräftas av andra studier. I vardagliga termer handlar det konkret om att kvinnor anpassar sig till mäns behov. Kvinnor försöker tillmötesgå sina manliga partners betydligt mer än vad män gör för kvinnor, och det faktumet antyder en maktobalans mellan parterna (Haavind 1985; Holmberg 1993). Genom att anpassa sig till mäns önskemål bekräftar kvinnor att män är viktiga och värdefulla, och mäns ovilja att anpassa sig signalerar samtidigt det motsatta till kvinnor.

Gunnarsson (2014) lyfter fram naturens viktiga roll inom samhällsteori i allmänhet och feministisk teori i synnerhet. Eftersom mäns överordning ofta motiverats utifrån en naturlig ordning finns det i feministiska sammanhang en befogad rädsla för att tillmäta naturen betydelse. Om ingen föreställning om naturliga mänskliga behov grundar samhällsteorin blir dock frågan hur en social struktur kan verka förtryckande på människor. Utan det naturliga behovet av kärlek skulle en människa i teorin kunna må bra av ett liv där ingen visade den någon omtanke. Även om våra socialt formade förväntningar har betydelse verkar

det finnas absoluta gränser för vad vi behöver för att må bra som människor. Gunnarsson (2017) konstaterar att människors behov av kärlek alltid skapar begränsningar. Det blir svårt att förstå varför formellt fria kvinnor stannar i relationer med kraftutsugande män om inte analysen baseras på kvinnors behov av kärlek. Deras behov av kärlek behöver vara säkrat på annat håll om de ska känna sig trygga med att lämna relationen. Om kvinnor inte begränsades av sina kärleksbehov skulle de lättare kunna lämna ojämlika och icke ömsesidiga relationer. Män begränsas i sin tur av att deras sociokulturella överordning är beroende av deras tillgång till kvinnors kärlekskraft. Deras sårbarhet skulle blottläggas om kvinnor, likt lönearbetare i relation till kapitalister, gick i strejk och undandrog sin kärlek från dem.

Gunnarsson (2017) pekar ut ytterligare en dimension av hur mäns makt begränsas av deras naturliga behov av kärlek. Kärleken kan inte tvingas fram eller köpas. En människa kan tvingas göra saker som är förknippade med kärlek, som att laga mat eller ha sex, men själva kärleken måste uppkomma frivilligt. För att kärlekskraften som män erhåller ska verka fullt ut måste kvinnan verkligen älska mannen eller åtminstone låtsas älska honom trovärdigt. Eftersom heterosexuella kärleksrelationer ofta är exploaterande är det svårt för kvinnor att ge sin kärlek helt frivilligt. Mäns makt över kvinnor blir därmed delvis illusorisk eftersom den bygger på ett förnekande av att den kärlek och omsorg män erhåller endast delvis avspeglar en uppskattning för dem som personer. Den patriarkale mannen utövar påtaglig makt, men hans oförmåga att möta verkligheten gör honom bräcklig.

Gunnarsson (2017) belyser den manliga maktens självmotsägelser med exemplet prostitution. Sexköp kan betraktas som ett alienerat sätt att tillfredsställa ett naturligt behov av kärlek och bekräftelse. I en bemärkelse köper männen sex och inte kärlek, och kvinnan behandlas därmed som ett ting att ha sex med. Sexköparen vill dock typiskt få ut något av den säljande parten, som inte går att köpa för pengar. Han vill att kvinnan ska signalera att hon gillar att ha sex med honom och uppskattar honom som person. Genom att köpa sex undviker sexköparen risken att den andra parten visar att den inte uppskattar honom eller vill vara med honom. Joseph och Black (2012) bekräftar att sexköpande män i stor utsträckning söker mer än bara den mekaniska sexakten. De vill att kvinnan de köper sex av ska gilla att ha sex med dem, och de vill även bli förstådda och ompysslade i allmänhet. Lösningen på detta dilemma blir att männens betalning omfattar mekaniskt sex och att sexsäljaren låtsas tycka om mannen. Inom prostitution är exploateringen synnerligen omfattande, men samma grundläggande problem återfinns i andra ojämlika kärleksrelationer. Gunnarsson (2017) menar att det alltid finns en risk att män upptäcker att deras kärleksrelationer inte bygger på frivillighet och att kärleken de erhållit visat sig vara falsk. Trots att ojämlika och exploaterande kärleksrelationer gynnar män, så

till vida att deras behov kommer i fokus, borde det således finnas intresse hos män att skapa jämlika relationer där verklig kärlek kan uppstå.

Upplysning och liberalism

Ungefär samtidigt som kapitalismens och industrialismens framväxt i Europa sker en omvandling av det politiska landskapet. Upplysningstiden med sina tankar och föreställningar om alla människors lika värde sköljer fram. Det finns en optimism kring att människan med hjälp av sitt medfödda förnuft ska skapa ett bättre och överlag friare samhälle (Outram 2005). Den politiska ideologi som framförallt förknippas med upplysningstidens initiala frihetssträvan är liberalismen. Genom upphävandet av yttre tvång, framförallt i form av lagar och andra påbud, försökte liberaler frigöra människan. Denna så kallade negativa frihetssträvan riktades mot den tidigare samhällsordningens orättfärdiga privilegier och regleringar som hindrade individer från att fritt agera efter eget huvud. När de begränsande lagarna och reglerna undanröjts betraktade liberalerna sin grundläggande uppgift som avklarad. Det positiva frihetsbegreppet som rör individens reella möjligheter att utveckla anlag och fallenheter har aldrig varit lika prominent bland liberaler utan förhoppningen har varit att undanröjandet av formella hinder ska leda till reella möjligheter för individen (Liedman 2005).

Ett historiskt tillkortakommande hos liberalismen har varit dess tendens att likställa människan med en vit man med högre klasstillhörighet. Eftersom kvinnor och andra grupper inte passade in i liberalismens inledningsvis snäva människomall dröjde det innan majoriteten liberaler kämpade för dessa gruppers fri- och rättigheter. Genom andra politiska rörelsers envisa kamp har dock liberalismen med tiden kommit att utsträcka människostatus till fler grupper (Freedon 2003). Under upplysningstiden sker således å ena sidan ett intensivt hävdande av den demokratiska tanken om alla människor lika värde och rationalitetsförmåga, och å andra sidan ett omfattande arbete som syftade till att enligt olika logiker rättfärdiga synen att endast vita män var verkligt rationella individer (Outram 2005).

Upplysningstidens mest prominenta talesman för bevarandet av en patriarkal genusordning var förmodligen Rousseau som propagerade för demokrati och liberala reformer, men även för att kvinnor absolut inte skulle omfattas av reformerna. Enligt Rousseau var män och kvinnor av naturen diametralt olika. Kvinnans naturliga roll var att stanna i hemmet, ta hand om barn och följsamt lyda sin man. Om kvinnan ägnade sig åt detta kunde hon bli lycklig. De kvinnor som inte accepterade sin roll föreslogs kuvas med metoder av mer eller mindre kränkande karaktär (Rousseau 1977, 1978) Rousseau var långt ifrån ensam om dylika ståndpunkter. Inom de liberala upplysningsmiljöerna var det mer regel än undantag att argumentera för den motsägelsefulla föreställningen att kvinnan

behövde lära sig sin naturliga roll som god hustru och mor i den nya kärnfamiljen. Det ansågs i linje med detta skadligt för kvinnor att delta i salongsdiskussionerna där den nya tidens idéer avhandlades (Outram 2005).

Trots många framstående mäns protester tog borgarklassens kvinnor plats i dessa miljöer. Dessa kvinnor läste och skrev själva inlägg i diskussionerna kring kvinnors fri- och rättigheter. Wollstonecraft (1997) gav Rousseau svar på tal när hon argumenterade för att kvinnor och män föddes med samma grundläggande intellektuella kapaciteter. Eftersom kvinnor hade samma förmåga till rationalitet fanns det ingen anledning till att kvinnor och män skulle uppfostras olika. Det var de rådande skillnaderna i uppfostran där kvinnor avskräcktes från eget tänkande som skapade skillnaderna könen emellan, och genom en jämlik uppfostran skulle skillnaderna upphöra fullständigt.

Konservatism

Om den liberala politiska ideologin generellt välkomnade, med vissa centrala undantag, en nyordning i samhället gjorde konservatismen det motsatta. Den konservativa ideologins huvudtes var att den gamla ordningen borde bevaras i största möjliga mån. Samhället antogs fara illa av häftiga rörelser och konservativa tänkare motsatte sig såväl reformer som revolutioner. Vidare skiljer sig konservatismen från liberalismen genom att den betraktar samhället som en sammanhängande organism med olika delar som fyller skilda funktioner. Den individuella samhällsmedlemmen har sin givna plats i samhällskroppen och förväntas spela sin roll för det gemensammas bästa. Upprätthållandet av det klassiska genuskontraktet är en prioriterad fråga. Ofta har konservativa förordat en repressiv stat som är inriktad på att hålla medborgarna inom sina traditionella roller (Eriksson & Frängsmyr 2011).

Den konservativa människosynen är mindre ljus än den som återfinns hos konkurrerande ideologier. Människan har många tillkortakommanden och för att hen inte ska agera felaktigt är det viktigt att alla människor noga vet sin plats. Många gånger har konservativa varit beredda att byta frihet mot trygghet och stabilitet. Den traditionella ordningen bör bevaras eftersom den anses ha sitt ursprung i något som människan inte petat i (Heywood 2017). Det anses bland konservativa vara av största vikt att det mänskliga förnuftet hålls borta från beslut om samhällsordningens konstitution. Över tid har många övermänskliga grunder till samhällsordningen åberopats där Gud, naturen, historien, ekonomin och biologin är de mest använda (Freeden 2003).

Det är värt att notera hur konservativa föreställningar om familjen, och kvinnors och mäns roller i den, har florerat bland anhängare av andra politiska ideologier. Det har tagit tid för såväl liberaler som socialister att vänja sig vid tanken om att kvinnor och män ska ha likvärdiga roller i samhälle och familj. Hinnfors (1992)

beskriver hur de konservativa föreställningarna om familjen till sist gett vika under 1900-talets senare hälft i Sverige. Kampen om huruvida män ska vara familjens primära försörjare har varit en viktig del i detta.

Idag är tvåförsörjarnormen närmast totalt accepterad bland etablerade politiska partier, möjligtvis med Sverigedemokraterna som undantag. Även Sverigedemokraterna, som tidigare uttryckt en önskan om att återinföra sambeskattningen, har backat från detta förslag. Denna familjepolitiska kursförändring kan tolkas som en del i Sverigedemokraternas försök att locka fler kvinnliga väljare genom att uppdatera sin jämställdhetspolitik (TT 2019). Försök att väcka liv i enförsörjarnormen kan illustrera hur konservativa inte alltid vill bevara det nuvarande utan tvärtom många gånger försöker återskapa aspekter av samhällsordningen från vad de uppfattar som en svunnen guldålder. I det här fallet en föreställd tid då kärnfamiljen prioriterades, och män var överordnade kvinnor. När konservativ ideologi övergår i partipolitik måste dock ofta anpassningar till opinionen göras.

Feminism

Den feministiska ideologin brukar i sin mest grundläggande form definieras av två utgångspunkter. Först kommer analysen av den nuvarande samhällsstrukturen som konstaterar att kvinnor som grupp är underordnade män som grupp. Därefter kommer den politiska ambitionen att förändra maktbalansen med målet att uppnå jämställdhet mellan könen. Den som redan anser att jämställdhet råder eller att en rådande ojämställdhet inte ska förändras är alltså inte en feminist (Gillberg 2018). Den feministiska samhällsanalysen slår fast att det i dagens samhälle föreligger en ordning inom vilken män har mer makt än kvinnor. Ordningen beskrivs på lite olika sätt och ges olika namn, men att det existerar en generell maktobalans till kvinnors nackdel är alla feminister överens om. Genusordningen brukar ofta beskrivas som synnerligen komplex där såväl män som kvinnor deltar i reproduktionen av densamma. Det faktum att gruppen män har makt över gruppen kvinnor brukar inte likställas med att alla män har makt över alla kvinnor. Maktförhållandet beskrivs istället som en situation där män har vissa privilegier, det vill säga att samhällsstrukturerna ger män vissa könsspecifika fördelar. Förutom att dela upp könen i hierarkisk ordning verkar också systemet enligt en isärhållande logik där föreställningar om manligt och kvinnligt dirigerar mäns och kvinnors liv, inte minst gällande den samhälleliga arbetsdelningen (Holmberg 1996, Hirdman 2003).

Gemzöe (2014) beskriver fyra sfärer av könsojämlighet till kvinnors nackdel som feminismen ägnat sin uppmärksamhet åt: den politiska och ekonomiska sfären, familjesfären, den kulturella nedvärderingen av kvinnor samt våld och sexuellt våld riktat mot kvinnor. Den politiska och ekonomiska sfären handlar dels om att höja kvinnorepresentation i politiska församlingar, dels om att förbättra kvinnors

villkor på arbetsmarknaden. Inom den andra sfären, familjesfären, ligger fokus huvudsakligen på att förändra en orättvis arbetsdelning män och kvinnor emellan. Feminismen söker vägar som dels leder till en uppvärdering av det reproduktiva arbetet, dels till att män gör sin beskärda del av detta arbete. Den kulturella nedvärderingen av kvinnor knyter an till de två tidigare sfärerna såtillvida att kvinnors arbete i både hem och arbetsliv konsekvent nedvärderas. Feminister menar att kvinnors samhälleliga insatser, både historiska och nutida, osynliggörs och betraktas som oviktiga. Feminismen arbetar för spridandet av en kvinnosyn där kvinnor synliggörs och värderas högre. Den fjärde sfären rör våld mot kvinnor, av såväl sexuell som annan art. Denna form av ojämlikhet är den mest brutala då den berövar kvinnor livet. Feminismen har länge arbetat för att synliggöra och motverka denna nakna form av kvinnoförtryck som manssamhället och dess institutioner i många fall varken velat se eller agera mot.

Gemzöe (2014) redogör för fyra huvudinriktningar inom den feministiska ideologin: liberalfeminism, radikalfeminism, socialistisk feminism och socialistisk radikalfeminism. I det följande kommer jag att beskriva liberalfeminism och radikalfeminism närmare i och med att jag bedömer att dessa har de mest centrala skiljelinjerna. Feministisk teori som inspirerats av såväl Marx som radikalfeministiska tänkare har behandlats tidigare i form av specifika analysverktyg (Gunnarsson 2014; Hartmann 1986; Hirdman 2003; Jónasdóttir 2003).

Liberalfeminismen växer sig stark från mitten av 1800-talet och kulminerar i och med att kvinnor vinner rösträtt under det tidiga 1900-talet. Detta brukar beskrivas som en första vågens feminism som betraktade kvinnors historiska underordning som en följd av att de nekats fullt tillträde till högre utbildning, arbetsliv och politik. Eftersom kvinnor ansågs ha samma förnufts kapacitet som män fanns ingen anledning att neka dem fullvärdigt medborgarskap. Genom att avskaffa könsdiskriminerande lagar som hindrat kvinnor från att uppnå sin potential hoppades liberalfeminister skapa friare liv för kvinnor (Gemzöe 2014).

Radikalfeminismen, som blev inflytelserik i samband med andra vågens feminism under tidigt 1960-tal, utvidgade feminismens fokus till att gälla den privata sfären. De politiska och ekonomiska sfärerna ansågs betydelsefulla, men radikalfeminister belyste även kvinnors underordnade ställning i familjen. Frågor om sexualitet och kvinnors rätt att bestämma över sin egen kropp lyftes genom att diskutera abort, våldtäkt och misshandel. I patriarkatet får kvinnor lära sig att de är sämre än män, vilket leder till att många kvinnor accepterar sin underordning i samhället. Det existerar även en fysisk dimension av kvinnors underordning där den patriarkala makten upprätthålls med våld och hot om våld. Kvinnors sexualitet och arbetskraft uppfattas kontrolleras direkt av männen de lever med. Exploateringen av kvinnor försätter dem i en beroendeställning till

män som är svår att bryta sig ur. En väg ur förtrycket som radikalfeminister ofta betonat är kvinnoseparatism där kvinnor i gemenskap uppvärderar och finner styrka i att vara kvinnor. Dessutom ser de värde i att bryta med den för kvinnor ofta nedbrytande lojaliteten med män (Gemzöe 2014).

Ytterligare en distinktion mellan olika feminismer har att göra med i vilken utsträckning kvinnors och mäns likheter betonas. Likhetsfeminister menar att kvinnor och män till naturen är mer lika än olika, och att de därför ska ha samma rättigheter och möjligheter i samhället. Särartsfeminister vill istället betona kvinnors skilda och kompletterande egenskaper som skäl till att de ska ha samma villkor som män i samhällslivet (Gillberg 2018). Oavsett ståndpunkt i likhetsfrågan är feministiska tänkare medvetna om att föreställningar om en naturlig ordning historiskt använts för att legitimera kvinnors underordning (Eskilsson & Bergenheim 1995). Feminister har goda skäl till att vara skeptiska mot trossatser, inte minst i biologisk skepnad, som används för att begränsa och underordna kvinnor. De förnekar inte att det finns en mänsklig biologi, men de varnar för att dra omfattande och okritiska politiska slutsatser av biologiska rön (Arrhenius 2000; Ekman, Hermele & Westerlund 2002; Fine 2018).

Material och metod

I det följande kommer jag beskriva de olika typer av empiriska material jag samlat in samt hur jag presenterat och tolkat dem. Jag kommer därefter beskriva tillvägagångssättet vid konstruktionen av den modell jag presenterar i den avslutande diskussionen. Avsnittet avslutas med en genomgång av de forskningsetiska överväganden som guidat avhandlingsarbetet.

Empiriinsamlingen

Som jag skriver i inledningen var studiens ursprungliga syfte att studera hur män blir profeminister samt hur det förändrade deras vardagliga praktik. Jag hann samla in empiri i form av elva intervjuer under det syftets influenser. På grund av att nyskrivna avhandlingar studerat de profeministiska männens praktik samt att några av männen jag intervjuat visade sig vara antifeminister ändrade jag mitt syfte till att studera både pro- och antifeministiska mäns engagemang. Jag bestämde mig också för att komplettera intervjuerna med mer empiri. Ett alternativ hade varit att göra fler intervjuer med framförallt antifeminister för att jämföra ut den empiriska balansen grupperna emellan, men jag bestämde mig istället för att inhämta resten av materialet på annat sätt. Dels uppfattade jag det som aningen problematiskt att inte i förväg veta om den jag intervjuade skulle visa sig vara antifeminist eller inte, dels noterade jag att det blossade upp en allt livligare, och för mitt nya syfte relevant, debatt mellan feminister, profeminister och antifeminister i de vid tidpunkten snabbt framväxande sociala medierna. Jag valde därmed att komplettera intervjuempirin med empiri inhämtad från utvalda

sociala medier. En ytterligare påfyllning av det empiriska materialet tillkom via traditionell media som omnämndes i de sociala medierna. Detta i form av böcker, tidningsartiklar och radio där pro- och antifeminister figurerat.

Intervjuer

Jag genomförde mellan åren 2008 och 2009 elva intervjuer med män i åldrar som varierade från låga tjugooårsåldern till tidiga sextioårsåldern. De enskilda intervjuerna varade mellan en och en halv och tre timmar. Totalt ackumulerades 23 timmar inspelat material. Intervjuerna följde en på förhand bestämd struktur med frågeställningar som fokuserade männens föreställningar och praktik rörande jämställdhet och feminism. Jag var lyhörd inför männens önskan att tala om ämnen som låg utanför min intervjuguide och lät intervjuerna utvecklas som ett levande samtal. Efter ett tags irrande från de tänkta huvudspåren styrde jag konsekvent tillbaka till mina frågeområden och intervjuerna avslutades när alla områden var avhandlade. Intervjuerna var personliga till sin karaktär med synnerligen privata frågor om sexualitet och nära relationer. För att få männen att våga öppna upp vinnlade jag mig om att skapa en icke-dömande stämning där även jag emellanåt delade med mig av egna snarlika erfarenheter.

Min initiala avsikt var att intervjua profeministiska män och jag tänkte felaktigt att alla män som engagerade sig i jämställdhetsfrågor gjorde det med en positiv inställning till feminism. En bit in i en av de första intervjuerna anade jag mitt misstag. Mannen som satt framför mig uppfattade inte att feminister verkade för ett jämställt samhälle. Snarare upplevde han att de försökte åstadkomma att män fick det sämre än kvinnor. Efter att ha analyserat intervjun i efterhand kände jag mig trygg i slutsatsen att klassificera honom som antifeminist. Processen blev likadan med ytterligare två av männen som jag intervjuat. De menade sig kämpa för ett jämställt samhälle, men deras perspektiv var inte profeministiskt. Efter omklassificeringarna kunde jag konstatera att åtta intervjuer var med profeminister och tre med antifeminister. Intervjuerna utfördes med ett delvis annat syfte än studien med tiden kom att få, vilket innebar att vissa frågor som ställdes inte längre var relevanta. Trots detta fanns det en avsevärd mängd fruktbart material att hämta från dem.

Eftersom jag själv varit en någorlunda aktiv profeministisk man hittade jag ett par intervjupersoner via mitt eget personliga nätverk. Ytterligare andra hittade jag via sökningar i sökmotorer. Jag bad också efter varje intervju om förslag på andra män som skulle passa in i studien och kontaktade därpå dessa vilket i sin tur genererade nya förslag på intervjupersoner. Förfarandet brukar kallas snöbollsurval (Bryman 2011). Efter att ha genomfört knappa tiotalet intervjuer upptäckte jag att varje ytterligare intervju gav mindre ny information. Kvale och Brinkmann (2009) kallar fenomenet för lagen om avtagande

informationsavkastning. Ett annat sätt att benämna situationen är att som inom grundad teori (Glaser & Strauss 1967) tala om mättnad. Det var särskilt tydligt i intervjuerna med profeminister att informationsavkastningen avtog hastigt för varje ny intervju. En mättnadspunkt hade nåtts. Gällande antifeministerna hade informationsavkastningen säkert varit god i flera intervjuer till, men jag valde istället att komplettera med annat empiriskt material vilket jag beskrivit tidigare.

Sociala medier

Med begreppet sociala medier avses webbplatser och appar genom vilka människor interagerar i sociala nätverk. Till skillnad från traditionella medier, som tidningar, teve, radio och böcker, kan användaren av sociala medier själv medverka genom att skapa eget innehåll. Sociala medier innefattar bloggar, vloggar, Internetforum, sociala nätverkstjänster, wikis, kommentarsfält och poddar. Eftersom forskning på Internet med enkelhet kan generera jättelika mängder empiri är det nödvändigt att utveckla principer för hur urvalet ska ske (Berg 2015).

Min insamling av empiri från sociala medier utgick från den kände svenske antifeministen Pär Ströms blogg *GenusNytt*, som utgjorde navet i den svenska antifeminismens framväxt på Internet. Han länkade i sina inlägg till annan relevant empiri i form av andra personer som debatterade frågorna i såväl sociala som traditionella medier. I bloggans sidofält fanns även länkar till andra antifeministiska bloggar som jag läste. Jag lät det som var viktigt för Pär Ström, och de som följde hans blogg, bli min urvalsprincip. Således överläts det till aktörerna i fältet att bestämma vad som utgjorde viktig empiri. Allt de skrev om och diskuterade läste jag, åtminstone till en mättnadspunkt i relation till mina frågeställningar uppnåts. Jag räknade inte antalet inlägg jag läst, men en försiktig skattning placerar antalet till knappt ett tusen. När jag uppfattade att läsningen inte längre genererade fler svar på studiens frågeställningar upphörde jag med empiriinsamlingen.

Antifeministerna, som föreföll väldigt drivna, la mycket tid på att hitta både sådant som stödde deras ståndpunkter och sade emot dem. De länkade till antifeminister som de gillade, men även till de relativt få manliga profeministerna på Internet som de milt sagt inte gillade. I den mån de länkade vidare till icke-svenskspråkig empiri, vilket var ganska vanligt då antifeminismen är stor i amerikanska sociala medier, valde jag att ignorera det. Risken med att ta med ickesvensk empiri är att det skapar svårigheter när materialet kontextualiseras. Såväl svenska som amerikanska antifeminister anser visserligen att respektive statsapparater är kontrollerade av feminister, men den som studerar saken närmare ser att feministisk politik hittills haft ett större inflytande över svensk

politik. För att slippa hoppa mellan olika kontexter valde jag att begränsa mig till svenska texter.

Det kan vara på sin plats att nämna att vissa av de bloggar jag studerat inte längre är aktiva. Ströms blogg var exempelvis aktiv 2009–2012 medan flera andra fortfarande uppdateras. Mitt fokus har varit på själva blogginläggen. Det finns mycket material i kommentarsfälten som är kopplade till inläggen, men som tidigare konstaterats blir empirimängderna oöverstigliga om de inte avgränsas. Med tanke på detta valde jag att avstå från att göra kommentarerna till en del av det empiriska materialet. Jag har heller inte studerat några Internetforum, som exempelvis *Flashback*, där det finns mycket antifeministiskt material att tillgå. Ytterligare en anledning till att undvika såväl kommentarer som forum är att nättroll förefaller vanligare i dessa sammanhang. Vissa delar av det typiska trollbeteendet anser jag vara särskilt problematiska för forskaren. Det rör sig om tillfällen när trollen intar extrema ståndpunkter enbart för att provocera fram en reaktion hos andra läsare. Att nättrollen provocerar och intar extrema ståndpunkter är oproblematiskt för mig som forskare givet att de genuint uppfattar verkligheten så. Om de däremot inte menar vad de säger blir deras utsagor meningslösa för den forskare som vill studera något annat än själva trollbeteendet.

Traditionella medier

Min empiriska urvalsprincip – att låta aktiviteten på Ströms *GenusNytt* guida mig – ledde mig även till traditionella medier i form av pro- och antifeministiska böcker och tidningsartiklar som omtalats i blogginläggen. I dessa fall har jag uppfriskande nog emellanåt behövt flytta mig från datorn till ett bibliotek för att ta del av materialet. Jag har även lyssnat på enstaka radioprogram som omnämnts i blogginläggen.

Individskyddskravet

I bästa fall bidrar god forskning till samhällsförbättringar som leder till ökad livskvalitet för enskilda individer. Därtill är det många som argumenterar för att den kunskap som forskningen genererar har ett egenvärde bortom den påvisbara nyttan. Forskningens samhällsnytta och kunskapens egenvärde genererar tillsammans ett etiskt motiverat imperativ att bedriva forskning. Detta brukar ibland benämnas som forskningskravet. Forskningskravet ställs i sin tur mot individskyddskravet, det vill säga att de individer som medverkar i forskning ska skyddas från såväl fysisk som psykisk skada och kränkning. Många forskningsetiska resonemang utgörs av försöket att balansera dessa två krav på ett ansvarsfullt sätt (Vetenskapsrådet 2017). Vid genomförandet av min studie har jag betänkt de medverkande individernas behov av att skyddas från

eventuella skadeverkningar kopplade till min forskning. Framförallt är det individernas rätt till integritet och anonymitet jag försökt skydda.

I intervjustudien strävade jag efter att leva upp till individskyddskravet genom att deltagarna informerades om (1) studiens syfte och deras roll i den (2) att deras deltagande i studien var helt frivilligt och gick att avbryta (3) att uppgifterna de lämnat skulle behandlas med största möjliga konfidentialitet och (4) endast användas för forskningsändamål. Avvägningarna kring individskyddskravet gällande empirin jag inhämtat från sociala medier är mer komplicerat, bland annat på grund av att det inte utvecklats en lika tydlig praxis som vid enkät- eller intervjustudier. Jag har valt att endast använda mig av material som finns helt öppet på Internet och som därigenom, åtminstone formellt, är etiskt korrekt att använda i forskning eftersom det är att betrakta som offentliggjort. Det innebär att jag exempelvis inte försökt bli medlem i slutna pro- eller antifeministiska Facebookgrupper eller dylikt.

McKee och Porter (2009) diskuterar etiska frågor inom Internetforskning och menar att det kan vara problematiskt att betrakta allt material på sociala medier som fritt fram att använda inom forskning. De har utvecklat en modell som avser hjälpa forskare att avgöra om det är nödvändigt för dem att informera och söka samtycke hos personen som producerat materialet. Modellen tar hänsyn till om materialet är privat eller offentligt publicerat samt hur känsligt ämnet som behandlas är att betrakta som. Om materialet är privat publicerat anser de att man bör informera och söka samtycke. Detsamma gäller om materialet är offentligt publicerat men av väldigt känslig natur. Jag har förhållit mig till deras modell genom att jag som ovan nämnt endast samlat in offentligt publicerat material, men också genom att jag i vissa fall avstått från att samla in känsligt material som jag upplever kan ha producerats av personer som befunnit sig i en psykiskt instabil fas eller eventuellt publicerat materialet i offentligheten av misstag. Den här typen av bedömningar är inte någon absolut vetenskap utan landar ofta i en av etiska riktlinjer informerad magkänsla. Det är min tro och förhoppning att ingen av de personer som bidragit med empiriskt material till den här studien kommer att skadas av den.

Empirins presentation

Individskyddskravet har även haft effekter på hur empirin presenterats i avhandlingen. I slutet av en intervju med en av de profeministiska männen undrade han hur jag skulle göra för att försäkra mig om att avhandlingens läsare inte skulle kunna identifiera honom. Han hade precis som de flesta andra jag intervjuat berättat om högst privata och intima ämnen. Exempelvis rörde det sig om utsagor kring hur de skämdes över att konsumera pornografi. Jag fick sammantaget ta del av många känsliga detaljer hämtade ur deras livshistorier.

Den profeministiska mannen jag talade med oroade sig för att det skulle vara svårt att avidentifiera honom eftersom han tillhörde en liten grupp människor: "Det är en ganska liten värld med män som är feminister, och feministvärlden är inte heller så stor." Även om jag inte hade några siffror på hur liten gruppen profeministiska män var min bedömning, utifrån deras marginella aktivitet på Internet, att de endast utgjorde en liten bråkdel i förhållande till de antifeministiska männen. Således blev min bedömning att särskilda insatser behövdes för att inte röja deras identiteter.

Ett vanligt sätt att värna intervjupersoners integritet och konfidentialitet är att som Kvale och Brinkmann (2009) föreslår fingera personernas namn eller ändra vissa av deras egenskaper. Jag tror inte att det skulle hjälpa särskilt mycket i den här studien att fingera namn. Även om namnet inte stämmer får läsaren en sammanhängande bild av en person och kan koppla vissa utsagor till andra och därigenom lägga pussel om vem personen är. Att ändra egenskaper, som ålder eller yrke, är heller inte relevant då jag inte presenterar sådana i grund. Jag fokuserar inte individuella livsöden i sin partikularitet utan strävar, i linje med mitt syfte, efter att förstå ett mer övergripande mönster av pro- och antifeministers verklighetsuppfattningar och intentioner. Mitt val blev att klumpa ihop alla pro- respektive antifeminister i varsin grupp där individer inte går att urskilja från varandra. Nackdelen med detta är att det inte framkommer i vilken utsträckning jag använt mig av respektive intervju, vilket i teorin skulle kunna innebära att jag bara använt mig av intervjuer som i olika avseenden passat in i studien. Min målsättning har dock varit att visa på en spännvidd i hur såväl pro- som antifeministiska män förhåller sig till feminism. Jag är inte intresserad av att förenkla eller tillrättalägga bilden i någon riktning.

Som en avslutning kring presentationen av empirin vill jag förtydliga vilka det är som kommer till tals i empirikapitlen. Jag har valt att endast låta de män som är generellt positiva till feminism, de profeministiska männen, komma till tals i kapitlet om hur feminismen möjliggör. På samma sätt är det bara män som är generellt negativa till feminism, de antifeministiska männen, som bereds plats i kapitlet om hur feminismen begränsar. Detta betyder inte att profeminister inte kan se några sätt som feminismen begränsar män, eller att antifeminister är oförmögna att se några möjligheter för män med feminism. De olika gruppernas inställning och förståelse av feminism är dock så pass skilda att det blir svårt att presentera dem tillsammans. Jag kontextualiserar heller inte de namngivna offentliga pro- och antifeministerna närmare. De är med i kapitlen i egenskap av sina aktiva engagemang för eller mot feminism. Att exempelvis Gustav Fridolin, som figurerar i det profeministiska kapitlet, var miljöpartistiskt språkrör och Sveriges utbildningsminister när empirin samlades in, är inte relevant för mitt syfte och presenteras således inte i texten.

Skilda empiriska tyngdpunkter

De två stora empirikapitlen om profeministiska respektive antifeministiska män har skilda empiriska tyngdpunkter. Det profeministiska kapitlet utgörs huvudsakligen av talade intervjuer medan det antifeministiska framförallt baseras på skrivna texter. Detta förhållande har påverkat kapitlens innehållsmässiga utformning. Det profeministiska kapitlet innehåller mer personliga berättelser som ger större inblick i vad som legat bakom männens engagemang. I det antifeministiska kapitlet är empirin i större utsträckning utformad i linje med återkommande ideologiska resonemang. Det rör sig ofta om texter med politiska motiv där det inte funnits någon anledning för dess författare att bli alltför personliga. Intervjusituationen inbjuder till mer spontana och motsägelsefulla utsagor medan de skrivna texterna är mer tillrättalagda. Det är dock inte frågan om vattentäta skott mellan den empiri som ligger till grund för de två kapitlen. Även i de profeministiska intervjuerna ägnar sig männen åt synnerligen ideologiska diskussioner, och i de antifeministiska texterna smyger det sig emellanåt in kortare personliga berättelser.

Tolkning av empirin

Oavsett om empirin var skriven eller talad har jag försökt tolka den på ett systematiskt sätt. Utifrån mina teoretiskt inspirerade frågeställningar har jag förhållit mig till de pro- och antifeministiska männens utsagor. Den generella analytiska teorin sätter ramar för vilka empiriska uttryck som är av intresse och vilka som inte är det. I den här studien innebär det att jag sökt efter mönster i männens uppfattningar om hur feminism möjliggör eller begränsar deras livsprojekt. Det innebär mer specifikt att jag försökt finna vad det är männen vill och på vilket sätt de föreställer sig att feminism inverkar positivt eller negativt på förverkligandet av deras viljor. För att verkligen förstå detta har det ibland varit nödvändigt att känna till närliggande delar i deras verklighetsuppfattning. Allt eftersom tolkningsprocessen av empirin fortgick blev gruppernas respektive föreställningsvärldar allt klarare, och det är den slutgiltigt klarnade bilden som presenteras i de två empirikapitlen.

För ökad transparens vill jag klargöra att jag själv är en man som sympatiserar med den feministiska rörelsen. Jag känner igen mig i det som de profeministiska männen berättar om i intervjuerna, och även om jag inte är lika radikal som jag var för 20 år sedan, delar jag i många avseenden deras verklighetsuppfattning. Detta faktum till trots har jag sett det som min uppgift att framställa båda sidor så rättvisande sätt som möjligt. Min bedömning är att såväl pro- som antifeminister närmast uteslutande är uppriktiga i sin övertygelse om att deras förhållningssätt till feminismen är nödvändigt för att samhället, och människorna i det, ska kunna utvecklas i vad de uppfattar som en önskvärd riktning. Mitt tolkningsarbete går inte ut på att bedöma vem som har rätt utan

jag vill istället försöka synliggöra hur båda grupperna tänker, och vad som sin tur kan tänkas inverka på det tänkandet.

Det här sättet att tolka andras utsagor kallas välvillighetsprincipen. Tyvärr är det vanligt inom all verksamhet som innefattar tolkning att människor beskriver sin meningsmotståndares ståndpunkt på sätt som inte gör den rättvisa. I motsats till detta blir utmaningen att framställa utsagan på rimligast möjliga vis. Ett viktigt led i tolkningsarbetet utgörs av en läsning mellan raderna inom vilken man försöker urskilja de underförstådda antaganden som utsagans rimlighet vilar på (Feldman 2014). Poängen med välvillighetsprincipen är dock inte att alla empiriska utsagor ska framstå som exakt lika rimliga när tolkningsarbetet är över. Även om en verklighetsuppfattning har framställts på rimligast möjliga vis är det ändå möjligt för läsaren att opponera sig mot grundläggande antaganden som den inte delar. Syftet med välvillighetsprincipen är att visa hur utsagor, som grundas i helt andra verklighetsuppfattningar, än de egna kan framstå som koherenta och rimliga för den som yttrar dem.

När det gäller tolkningen av profeministiska utsagor, som jag privat ofta sympatiserar med, har utmaningen inte varit att förhålla mig tillräckligt välvilligt till dem. Snarare har jag ansträngt mig för att försöka synliggöra antaganden som vanligtvis förblir implicita när människor som delar feministiska värderingar kommunicerar med varandra. Jag har med andra ord försökt placera mig utanför den profeministiska verklighetsuppfattningen för att kunna uppfatta sådant som kan vara svårt att se inifrån.

Modellkonstruktionen

I kombination med välvillighetsprincipen utgjorde Archers generella analytiska teori en tillräcklig grund för att tolka och ordna empirin på ett sätt som svarade mot avhandlingens två första frågeställningar om pro- och antifeministiska mäns skilda uppfattningar om feminism. För att besvara den tredje frågeställningen, som handlar om de sociokulturella krafter som inverkar på de pro- och antifeministiska männens skilda förhållningssätt till feminism, ville jag konstruera en modell som systematiskt beskrev de centrala sambanden inom dessa skeenden. Genom att skapa en modell försökte jag överbrygga den ontologiska klyfta som existerar mellan den ytligaste nivån av verkligheten – den empiriska – och den mest djupgående delen av verkligheten som Bhaskar (1975) benämner som den verkliga. Utmaningen med att beskriva den verkliga nivån är att den är intransitiv och endast går att erfara indirekt. Försöken att avbilda den måste därmed ske genom att bearbeta dess empiriska uttryck med transitiva begrepp och teorier.

Modellkonstruktionen syftar till att förenkla den empiriska nivån och därigenom frambringa en klarare bild av den verkliga nivån. Här sker en rörelse från empirins konkreta uttryck till modellens mer abstrakta mönster i en process där vissa aspekter av empirin bedöms vara irrelevanta medan andra lyfts fram som centrala. I en modell som fokuserar vad som ger upphov till mäns förhållningssätt till feminism är de flesta aspekterna av männens faktiska liv oväsentliga. Det har varit en utmaning att avgöra vilka som är de mest avgörande delarna i männens interaktion med den sociokulturella struktur som omger dem. För att finna generella mönster har jag emellanåt behövt bortse från enskilda mäns avvikande empiriska utsagor. Detta utgör den nomotetiska kunskapsambitionens offer. När siktet är inställt på allmängiltig kunskap kan tyvärr inte den enskilda berättelsen ges samma utrymme. Det kan därmed konstateras att modellen beskriver mäns kollektiva pro- och antifeministiska förhållningssätt, vilket medför att individuella pro- och antifeministiska mäns livsöden inte belyses.

Modellens utgångspunkt är att människor har grundläggande behov som de behöver få tillfredsställda för att må bra. Av detta följer att människor reagerar på vad de tror påverkar deras materiella eller sociala behovstillfredsställelse (Archer 1995). Människors empatiska förmåga kan även få dem att reagera på att andra människor inte får sina behov tillgodosedda. Mäns engagemang för eller mot feminism handlar således om huruvida de föreställer sig att feminism möjliggör respektive begränsar dem och andra människor i deras strävan efter att tillfredsställa grundläggande mänskliga behov. Männen försöker bedöma om en feministisk samhällsutveckling påverkar deras liv på positivt eller negativt sätt. Bedömningarna utgår från människors relation till den sociokulturella strukturen. Skilda delar av strukturen och kulturen verkar såväl inbjudande som avskräckande på människor utan att direkt bestämma hur de ska förstå sin situation. Med andra ord är människans krafter i form av intentionalitet, kreativitet, empati och reflexivitet sådana att de möjliggör en förståelse som avviker från den som de sociokulturella strukturerna styr mot.

Initialt försökte jag analysera männens skilda förhållningssätt enbart utifrån Archers generella analytiska teori. Modellen som detta första analysarbete resulterade i saknade dock välbehövligen nyanser. Den generella analytiska teorin beskrev ramarna för hur mänskliga krafter brukas inom en sociokulturell struktur, men jag konstaterade ett behov av ytterligare analysverktyg för att ge modellen rikare innehåll. Valet av specifika teorier hade två huvudsakliga kriterier. Dels skulle de passa inom Archers generella analysram, dels skulle de behandla specifika områden i empirin som Archer inte belyste. Genusteori fyllde det mest uppenbara analytiska behovet. Särskilt Hirdmans begrepp genusordning och genuskontrakt, som fokuserar kvinnors och mäns hierarkisering och isärhållning, hade stor inverkan på modellens nya utformning gällande sociala strukturer. När det gällde de kulturella systemen, var det viktigt

att närmare belysa och utforska de politiska ideologier som närvarar i männens föreställningar. Därutöver begagnades viss ytterligare teori som jag ansåg täckte upp särskilda luckor i modellen. Via många omgångar av tolkning och teoretiskt grundad analys av den insamlade empirin pusslade jag ihop en modell över mäns förhållningssätt till feminism.

Bakgrund och tidigare forskning

I det följande kapitlet samsas bakgrundsbeskrivningar och tidigare forskning om utrymmet. Tillsammans med den generella analytiska teorin och de specifika analysverktygen utgör de kontexten inom vilken de pro- och antifeministiska männens världsbilder kan förstås. Den forskning som presenteras här kan kontrastera de ståndpunkter som männen intar, och påminner läsaren om att alla sätt att betrakta världen inte har lika stort stöd i forskningen. Förutom att ge bakgrund till avhandlingens kommande kapitel fyller avsnittet också funktionen att det behandlar tidigare forskning om ämnet.

Kapitlet handlar inledningsvis om svensk jämställdhetspolitik i backspeglarna, och övergår i forskning om hur jämställt Sverige är inom centrala områden. Nivån av jämställdhet i landet är något som både pro- och antifeministiska män ständigt återkommer till i sina resonemang. Profeministerna tenderar att beskriva Sverige som ojämnt till kvinnors nackdel medan antifeministerna pendlar mellan beskrivningar av att jämställdheten är uppnådd alternativt att kvinnor har det bättre än män. Därefter följer en genomgång av tidigare forskning kring mäns föreställningar om jämställdhet och feminism. Först skriver jag kort om mäns generella attityd till jämställdhet, vilket följs av längre avsnitt om män som reagerat starkare på feminismens och jämställdhetssträvandenas framväxt. Här blandas tidigare forskning med pro- och antifeministiska originalkällor med syfte att ge en övergripande och klar bild över de uttryck som mäns engagemang för och mot feminism tagit genom historien. Originalkällorna finns med för att ge rikare bakgrundsbeskrivning inför empirikapiteln. Många av dessa källor är hämtade från en nordamerikansk kontext som influerat svenska mäns pro- och antifeministiska engagemang. Jag har valt att kategorisera dessa uttryck enklast möjligt där antifeministerna delas in i en konservativ respektive liberal del medan profeministerna avhandlas sammanhållet. Kapitlet avslutas med ett kort resonemang om mitt avhandlingsarbets bidrag till forskningsområdet.

Jämställdhetspolitik i Sverige

Sedan början av 1960-talet har det i Sverige bedrivits en uttrycklig jämställdhetspolitik, det vill säga en politik som syftar till att skapa rättvisa mellan kvinnor och män. Det pågick en feministisk kamp för kvinnors fri- och rättigheter innan dess, men nu började det på bredare front efterlysas en politik som hotade genusordningen i grunden (Hirdman 2014). Den svenska sociala ingenjörskonsten hade formulerat sina första försök att förändra relationerna mellan män och kvinnor under de föregående decennierna. Makarna Myrdal (1934) kritiserade effektiviteten och jämlikheten i det rådande familjeidealet där mannen lönearbetade utanför hemmet och kvinnan skötte hemarbetet obetalt.

De förordade familjepolitiska reformer där kvinnan skulle beredas möjlighet att lönearbeta genom inrättandet av offentlig barnomsorg. Utvecklingen gick dock tämligen långsamt och det var först på 1960-talet som hemmafruidealet verkligen kom att utmanas. Det fanns vid tidpunkten ett stort behov av arbetskraft, inte minst inom den kraftigt expanderande offentliga sektorn, och andelen kvinnor som lönearbetade växte snabbt (Lundqvist 2007). I sammanhanget är det värt att nämna Eva Mobergs (1961) inflytelserika essä *Kvinnans villkorliga frigivning*. I essän kritiserade hon skarpt den omhuldade föreställningen att lönearbetande kvinnor endast fick lönearbeta om de behöll ansvaret för att sköta hem och barn. Moberg ansåg att det var dags för även män att ändra sig. Hon argumenterade för att såväl män som kvinnor intog dubbla roller som lönearbetare i det offentliga och hemarbetare i det privata.

Från 1960-talet och framåt började vissa krav ställas på att jämställdhetspolitiken skulle involvera män. Om en kvinnlig emancipation, med fokus på rätten till lönearbete och ekonomisk självständighet, skulle bli möjlig krävdes det att även män emanciperades. Den manliga emancipationen inriktades huvudsakligen mot att män skulle bli mer aktiva och ansvarstagande i relation till sina barn. Statliga kampanjer som syftade till att få pappor att ta ut mer föräldraledighet betonade under flera decennier hur tiden med barnen gav pappan möjlighet till självutveckling och en bättre relation till sina barn (Klinth 2002). Allt eftersom tiden gått har kampanjerna i större utsträckning betonat vikten av att ansvaret för hem och barn bör delas lika mellan föräldrarna. Mammor förutsattes inte längre ha huvudansvaret för barnen och ofta tryckte kampanjerna på de positiva effekter mäns ökade uttag av föräldraledighet skulle ge för deras kvinnliga partners (Klinth & Johansson 2010). Målsättningen att skapa jämställda män utgör en central del i svensk jämställdhetspolitik, och det går att argumentera för att många nutida män åtminstone vill framstå som jämställda (Gottzén & Jonsson 2012).

Den nuvarande målsättningen med svensk jämställdhetspolitik är antagen med en bred majoritet i riksdagen och består av en övergripande målsättning samt sex delmål. I sin mest koncisa form uttrycks målet som att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sitt eget liv (Regeringskansliet 2017). Hirdman (2014) menar att målsättningen – om orden verkligen tas på allvar – i princip är revolutionär. Den ojämsställda genusordningen löper genom alla institutioner i samhället och för att målen ska infrias måste den nuvarande ordningen vältas över ända. Det krävs således radikala förändringar inom familj, företag, skola, idrott, kultur, sjukvård och politik med flera områden. Målet är revolutionärt, men medlen som står till buds i vårt demokratiska samhälle är däremot reformer. Och reformer kräver tid, förhandlingar och kompromisser. Jämställdheten har eftersträvat genom många mindre samhällsförändringar, och härnäst ska jag redogöra för hur nära målet dessa reformer tagit oss.

Svenska jämställdhetsutredningar

Jämställdheten i Sverige har utretts ett flertal gånger sedan 1960-talets början. I det följande kommer de mer uppmärksammade undersökningarna att nämnas med tyngdpunkt på mer sentida publikationer. 1962 anlände den vägröjande forskningsrapporten *Kvinnors liv och arbete*. Den innehöll bidrag från svenska och norska forskare som tillsammans noggrant belyste hur kvinnors och mäns villkor i hög grad var ojämställda till kvinnors nackdel (Dahlström 1962). Tio år senare tillsattes *Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor* av Olof Palmes regering. Det var den första statliga utredningen av frågorna, och resulterade i ett flertal rapporter varav den mest uppmärksammade blev *Roller i omvandling* (Liljeström et al. 1976) som beskrev de utmanande förändringar som uppstod i de familjer där kvinnor lönearbetade inom traditionellt manliga yrkesområden. Från mitten av 1980-talet fram till början av 1990-talet arbetade *Delegationen för jämställdhetsforskning* med att skapa en brygga mellan politiken och den snabbt växande genusforskningen (då kallad kvinnoforskningen). Sammanlagt utkom 23 rapporter som tillgängliggjorde den nya forskningens intresseområden och resultat. Under 1980-talet tillsattes även en gruppering, *Arbetsgruppen om mansrollen*, som arbetade specifikt med hur män påverkade och påverkades av genusordningen. Innan gruppens upplösning i början av 90-talet kom den att byta namn till *Idégruppen om mansrollsfrågor* (Hirdman 2014).

Året var 1990 när den omfattande *Maktutredningen* kom med sin huvudrapport *Demokrati och makt i Sverige* inom vilken ett av kapitlen (skrivet av Yvonne Hirdman) ger en teoretisk och historisk beskrivning av den svenska genusordningen. Av utredningens totalt över 60 rapporter hade en dryg handfull jämställdhet som huvudsakligt fokus. I slutet av 90-talet blir *Kvinnomaktutredningen* färdig med sitt arbete att undersöka jämställdheten med särskilt fokus på ekonomiska maktskillnader. Inklusivt slutbetänkandet *Ty makten är din: myten om det rationella arbetslivet och det jämställda Sverige* (Kvinnomaktutredningen 1998) rörde det sig om 13 stycken rapporter på området. Den därpå följande jämställdhetsutredningen gavs namnet *Jämställdhetspolitiska utredningen* och undersökte svensk jämställdhet under perioden 1995–2005. Slutbetänkandet *Makt att forma samhället och sitt eget liv: jämställdhetspolitiken mot nya mål* (Jämställdhetspolitiska utredningen 2005) publicerades tillsammans med en antologi bestående av forskarrapporter. 2012 tillsätts *Utredningen om män och jämställdhet* vars uppgift var att kartlägga och analysera frågor om män och jämställdhet i Sverige. Det resulterade i slutbetänkande *Män och jämställdhet* (Utredningen om män och jämställdhet 2014) som belyser män och maskulinitet ur en mängd olika perspektiv. *Delegationen för jämställdhet i arbetslivet*, som verkade mellan 2011 och 2015, producerade en kunskaps sammanställning om kvinnors och mäns skilda villkor

i arbetslivet samt lämnade förslag som bland annat syftade till att minska det könade lönegapet. Utöver slutbetänkandet *Hela lönen, hela tiden: utmaningar för ett jämställt arbetsliv* (Delegationen för jämställdhet i arbetslivet 2015) genererade delegationen sex ytterligare betänkanden.

Gemensamt för alla ovan nämnda jämställdhetsutredningar är att de inom sina respektive studerade områden gör den övergripande bedömningen att Sverige är ett ojämnt land till kvinnors nackdel. I nästa avsnitt kommer jag dyka djupare i den svenska jämställdhetens nuvarande struktur genom en noggrannare genomgång av den senaste jämställdhetsutredningen *Mål och myndighet: En effektiv styrning av jämställdhetspolitiken* samt de forskarrapporter som skrevs i anslutning till den (Jämställdhetsutredningen 2015a, 2015b). Den svenska nivån av jämställdhet presenteras och relateras till Sveriges sex jämställdhetspolitiska delmål.

Nivån av jämställdhet i Sverige idag

Den senaste stora jämställdhetsutredningen hade i uppdrag att göra en uppföljning och analys av den svenska jämställdhetens utveckling under åren 2005–2014. Jag kommer att gå igenom jämställdheten utifrån de sex delmål som svensk jämställdhetspolitik eftersträvar att uppfylla. Huruvida Sverige är jämställt är en central fråga för pro- och antifeministiska män. Om jämställdheten redan skulle vara nådd blir det lättare för antifeminister att argumentera för att feministiska idéer och politik inte är viktiga. Vice versa är det av vikt för profeminister att kunna peka på ojämnta områden när de motiverar behovet av fortsatt feministisk kamp.

Jämn fördelning av makt och inflytande

Det första jämställdhetspolitiska delmålet handlar om att män och kvinnor ska ha samma makt och inflytande i samhället (Regeringskansliet 2017). Utvärderingen av det första delmålet måluppfyllelse pekar ut att män är i majoritet inom samtliga områden där det finns makt och inflytande. Inom politikområdet har könsfördelningen förvisso utjämnats, men som regel är det män som återfinns på de översta positionerna. Könsfördelning brukar anses jämn när båda könen är representerade med mer än 40 procent. Värt att notera är att även då det enligt denna princip råder könsbalans är det ytterst sällan män som innehar runt 40 procent av maktpositionerna. Kvinnor har som högst utgjort 47,3 procent av riksdagen. Andelen kvinnor i riksdagen sjönk i såväl valet 2010 (2,3 procentenheters minskning till 45 procent) som valet 2014 (1,2 procentenheters minskning till 43,8 procent). Skillnaderna var dock mycket stora mellan partierna (Bergqvist 2015). I valet 2018 gick andelen kvinnor upp till 46,1 procent vilket var en ökning med 2,6 procentenheter. Fem av åtta partier har en könsfördelning som ligger utanför intervallet 40 till 60 procent. Miljöpartiet och

Vänsterpartiet har runt 70 procent kvinnor medan Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna har runt 70 procent män. Centerpartiets andel män ligger också över 60 procent (SCB 2019a). Andelen kvinnor är mindre även i valen till landstings- och kommunfullmäktige. Inom politiska positioner som inte tillsätts direkt av val, exempelvis statssekreterare eller ordförande för kommunala nämnder är andelen män ännu större. Det privata näringslivet uppvisar större skevheter gällande könsfördelning än politiken. Trots mindre framsteg kvarstår en ordning med omfattande mansdominans bland chefer och styrelser. Såväl politik som näringsliv uppvisar ett mönster där högre positioner innebär färre kvinnor (Bergqvist 2015).

Kultursfären uppvisar samma mönster som politiken och näringslivet. Kvinnor återfinns inom de flesta områden men högre upp i hierarkierna blir de färre. Likt samhället i stort sker det inom kulturområdet ett isärhållande och en hierarkisering utifrån kön. Teatern uppvisar ett mönster där män är överrepresenterade som regissörer och dramatiker och även inom den kvinnodominerade dansen går opropotionerligt många prestigeuppdrag till manliga koreografer. Inom filmområdet har framsteg skett då andelen kvinnor som tilldelats stöd av Svenska Filminstitutet ökat inom flera yrkeskategorier. Musiken präglas av bristfällig jämställdhet, inte minst inom orkestrarna där kvinnorna är åsidosatta (Hermele 2015). När det gäller kvinnors och mäns makt inom medierna går det att konstatera att journalistkåren sett till antal är jämställd. Ungefär lika många kvinnor som män jobbar inom branschen. Precis som inom övriga delar av samhället är kvinnor dock underrepresenterade som chefer och i styrelser. Svenska nyheter domineras av män som utgör 70 procent av nyhetssubjekten (Kleberg 2015).

Trots att makten fördelats jämnare inom vissa sektorer under den undersökta tidsperioden konstateras sammanfattningsvis att maktskillnaderna mellan män och kvinnor är omfattande. Särskilt påtaglig är mäns dominans när det gäller positioner högre upp i hierarkin (Jämställdhetsutredningen 2015b).

Ekonomisk jämställdhet

Det andra jämställdhetspolitiska delmålet fokuserar på att kvinnor och män ska ha samma ekonomiska villkor (Regeringskansliet 2017). Utredningen av det andra delmålet fastställde att den ekonomiska jämställdheten mellan män och kvinnor ökat något under den undersökta tioårsperioden. Samtidigt konstateras att det är mycket långt kvar till ekonomisk jämställdhet. Flera olika förhållanden spelar in i den bedömningen (Jämställdhetsutredningen 2015b).

En positiv utveckling är att tiden som kvinnor lägger på lönearbete har ökat samtidigt som mäns, och i synnerhet pappors, avlönade arbetstider minskat. Män

lönearbetar dock i genomsnitt fortfarande mer än kvinnor. Arbetsmarknadens könssegregering har minskat en aning, men kön är fortsatt en starkt isärhållande faktor. Kvinnor och män befinner sig i stor utsträckning inom olika yrken och sektorer. Fortfarande gäller ett mönster där kvinnor genomsnittligen tjänar mindre än män, vilket typiskt innebär att de tjänar mindre än männen de lever med. Inom kvinnodominerade yrken återfinns lägre löner, mer deltidsarbete, mer undersysselsättning (att personer av arbetsmarknadsskäl arbetar färre timmar än de vill) samt fler tillfälliga anställningar än i mansdominerade (Nyberg 2015).

Löneskillnaderna mellan kvinnor och män har minskat med 1 procentenhet under den undersökta perioden. Förändringen kan huvudsakligen förklaras genom kvinnors förlängda arbetstider och mäns förkortade. Med tanke på kvinnors i genomsnitt allt högre utbildningsnivåer än män hade skillnaderna förväntats minska mer. Skillnaden i genomsnittlig årslöneinkomst mellan könen var 2012 hela 93 500 kronor vilket inverkar menligt på kvinnors möjligheter att bli ekonomiskt självständiga. Lägre inkomst påverkar i sin tur ersättningsnivåer vid sjukdom och föräldraledighet samt pension. Detta blir viktigt då kvinnor drabbas av arbetsrelaterade hälsoproblem och sjukskrivningar i högre grad än män. Kapital- och företagarinkomst är ytterligare områden där mäns inkomster är avsevärt högre än kvinnors. Om dessa inkomster läggs samman med löneinkomsterna ökar således inkomstskillnaderna ännu mer. Kvinnors högre inkomster från transfereringssystemen (pensioner, sjukförsäkring, föräldraförsäkring, barnbidrag med mera) minskar däremot i sin tur skillnaderna något (Nyberg 2015).

Jämställd utbildning

Strävan efter att ge kvinnor och män samma möjligheter inom utbildningsområdet fokuseras i det tredje jämställdhetspolitiska delmålet (Regeringskansliet 2017). På utbildningsområdet är bilden av jämställdhetsläget ganska klar såtillvida att flickor genomgående gör bättre ifrån sig än pojkar. Kön är dock inte den mest förklarande faktorn gällande skolframgång. Föräldrars utbildningsnivå och utländsk bakgrund har större betydelse för barnens prestationer inom utbildningssystemet. I genomsnitt har flickor bättre betyg än pojkar i såväl grund- som gymnasieskolan. Därtill är det betydligt fler kvinnor än män som börjar och avslutar universitets- och högskolestudier. När det gäller antalet kvinnor respektive män med eftergymnasial utbildning råder det en påtaglig ojämställdhet. Om kvantitativ jämställdhet skulle uppnås 2012 skulle det krävas att 231 000 fler män började läsa på eftergymnasial nivå. Kvinnors relativt högre utbildningsnivåer har dock inte genererat ekonomisk utdelning i form av höjda lönenivåer. Det kan därför antas att kvinnor generellt får sämre avkastning

på investeringar i sitt humankapital i jämförelse med vad män får (Heikkilä 2015).

Könssegregeringen är påtaglig vid utbildningsvalen. Med start i valet till gymnasiet väljer unga kvinnor och män i stor utsträckning olika program och inriktningar. Könsens isärhållning fortsätter på universitets- och högskolenivå. En viss uppluckring har skett under de senaste tjugo åren i och med att kvinnor i högre grad börjat söka sig till mansdominerande program i gymnasieskolan och vice versa. Gällande utbildningsvalen finns en märkbar interaktion mellan kön och föräldrarnas utbildningsbakgrund. Såväl flickor som pojkar till lågutbildade föräldrar väljer i större utsträckning kraftigt könssegregerade yrkesutbildningar på gymnasiet. Barn till högutbildade föräldrar gör i mindre utsträckning könsstereotypa utbildningsval. De könssegregerade utbildningsvalen är i sin tur den främsta förklaringen till det könssegregerade arbetslivet (Heikkilä 2015).

Flickor och kvinnor uppvisar en hög grad av aktivt deltagande i utbildningssystemets alla delar och därtill inom folkbildningsaktiviteter senare i vuxenlivet. Bland pojkar och män visar sig ett helt annat mönster där deltagandet i utbildning är mycket mindre. Kombinerat med pojkars mycket sämre resultat i läsförståelse utgör detta ett potentiellt demokratiproblem. Utan god läsförståelse blir det svårare för pojkar och män att delta i utbildning i allmänhet och att utöva ett aktivt demokratiskt medborgarskap i synnerhet (Heikkilä 2015).

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Det fjärde jämställdhetspolitiska delmålet behandlar ambitionen att få kvinnor och män att ta samma ansvar för hem och omsorg (Regeringskansliet 2017). Utredningen konstaterar att det i Sverige råder en ojämsälld arbetsdelning mellan könen gällande det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor tar ut mer föräldraledighet än män, och de vabbar även mer. I genomsnitt utför kvinnor mer hem- och omsorgsarbete än män och det är vanligare att kvinnor jobbar deltid på grund av större omsorgsansvar. En ojämsälld arbetsdelning av det obetalda arbetet leder till att kvinnor får lägre inkomster och när de blir äldre även lägre pensioner än män. Dessutom kan den ojämna fördelningen också potentiellt förklara varför kvinnor är mer stressade, har mer sömnsvårigheter samt är sjukskrivna i större utsträckning än män (Stanfors 2015).

Fördelningen av det obetalda arbetet mellan kvinnor och män har, trots att den fortfarande är ojämsälld, förändrats under den undersökta tidsperioden. När det gäller uttag av föräldrapenning så minskade skillnaden mellan kvinnor och män från 70 till 50 procentenheter mellan åren 2000 och 2013. Denna förändring beror huvudsakligen på att fler pappor tar ut föräldrapenning samt att dessa pappor även tar ut fler dagar. Gällande hemarbete minskade kvinnors dagliga

tidsåtgång med 23 minuter under tidsperioden samtidigt som mäns ökade med 10 minuter. Könsskillnaden för genomsnittlig tidsåtgång för hem- och omsorgsarbete minskade därmed från 32 till 21 procentenheter, och innebär i timmar att kvinnor i genomsnitt arbetar obetalt knappt sex timmar mer än män per vecka. Värt att notera är att det genomsnittliga hushållet minskat tiden som läggs på obetalt arbete med 91 minuter per vecka (Stanfors 2015).

Det finns klara mönster i hur hem- och omsorgsarbetet är uppdelat mellan män och kvinnor. I genomsnitt lägger kvinnor mer tid på de flesta hushållssysslor, men störst skillnader återfinns för städning, matlagning, tvätt och barnomsorg. Den syssla som män i genomsnitt utför tydligt mer av är underhållsarbete. Det finns några relevanta skillnader mellan kvinnors och mäns hemarbete som är av mer kvalitativ art. En är att kvinnor utför betydligt mer av rutinartade, dagligt återkommande, aktiviteter som är spridda över dygnets timmar. Kvinnors tid blir följaktligen mer splittrad än mäns. Ofta gör de flera saker samtidigt, i samband med barnomsorg, och både fritid och lönearbete avbryts ofta av obetalt hemarbete. Detta skiljer sig från mäns tidsanvändning som är mer sammanhållen med tydligare gränser mellan arbete och fritid. Kvinnors splittrade tidsanvändning utgör ofta en källa till stress, och i förlängningen ohälsa, särskilt i samband med småbarnsföräldraskap (Stanfors 2015).

När det gäller barnomsorgsarbetet ökar papporna tydligt sin genomsnittliga tid med barnen medan mammorna minskar sin något, vilket pekar mot ett mer jämställt föräldraskap. Sverige och övriga nordiska länder är unika i internationell jämförelse angående föräldraskapets effekter på det obetalda hem- och omsorgsarbetets fördelning mellan föräldrar till små barn. Tidigare var fallet att föräldraskap förstärker en mer traditionell arbetsdelning, men det mönstret gäller inte längre här. Kvinnor och män delar inte lika på ansvaret för hem- och omsorgsarbete, men skillnaderna mellan könen växer inte i samband med att de har småbarn (Stanfors 2015).

Jämställd hälsa

Att män och kvinnor ska ges samma förutsättningar för god hälsa är vad det femte jämställdhetspolitiska delmålet handlar om (Regeringskansliet 2017). Utredningen konstaterar att kön interagerar med ett flertal andra faktorer när det gäller befolkningsgruppers varierande hälsa. Utbildningsnivå, socioekonomisk situation, könskongruens (det vill säga om det känns som kroppen överensstämmer med könsidentiteten) samt om man är inrikes eller utrikes född har väsentliga effekter på grupperns hälsostatus. Människor som utsatts för våld har också påtagligt sämre hälsa än den genomsnittlige medborgaren. De ovan nämnda faktorerna tenderar att samverka och därmed förstärka varandra, exempelvis uppvisar lågutbildade kvinnor en synnerligen ofördelaktig

hälsosituation. Medellivslängden för kvinnor som enbart slutfört grundskolan har knappt ökat alls under de senaste tjugo åren (Jämställdhetsutredningen 2015b). Detta skiljer sig från befolkningen i stort vars medellivslängd stadigt ökat. 2019 var mäns medellivslängd 81,3 år medan den för kvinnor var 84,7 år. Skillnaden i medellivslängd mellan könen var således 3,4 år till kvinnors fördel. Tendensen sedan slutet av 1970-talet är att mäns livslängd ökat snabbare än kvinnors. Mellan åren 1979 och 2019 minskade skillnaden mellan mäns och kvinnors medellivslängd från 6,2 år till 3,4 år. Båda gruppernas livslängd har dock ökat under tidsperioden. För män med nästan nio år, och för kvinnor med nästan sex år (SCB 2020).

Det går att urskilja generella skillnader mellan kvinnor och män på en rad områden inom hälsofältet. Kvinnor har lägre självskattad hälsa än män och söker oftare vård. Män är däremot mer nöjda med vården när de väl söker. Gällande arbetsrelaterad ohälsa så drabbas kvinnor mer av arbetsrelaterade sjukdomar medan män är överrepresenterade vid arbetsplatsolyckor. Kvinnor har högre sjukfrånvaro än män, vilket bland annat antas bero på deras generellt större ansvar för obetalt hem- och omsorgsarbete. Kvinnors psykiska ohälsa är större än mäns, särskilt drabbade är yngre kvinnor. Depressioner, ätstörningar, stress och ångest är tillstånd som kvinnor diagnosticeras med i större utsträckning. Förskrivningen av antidepressiva läkemedel till kvinnor har ökat avsevärt. Kvinnor försöker oftare begå självmord än män. Antalet självmord är dock högre bland män, vilket tros kunna bero på att många män sannolikt går runt med odiagnostiserad depression och därmed inte får behandling för den. Många av dessa män självbehandlar med alkohol och således är män också mer drabbade av alkoholism (Schenck-Gustafsson & Dahlin 2015).

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

Det sjätte och sista jämställdhetspolitiska delmålet handlar om att kvinnor och män ska ha samma rätt till kroppslig integritet (Regeringskansliet 2017). Utredningen tittade huvudsakligen på kriminalstatistik och brottsofferundersökningar för att bilda sig en uppfattning om kvinnors och mäns våldsutsatthet. Kriminalstatistiken ger en bild av det våld som kommer till myndigheternas kännedom i form av antal anmälda brott inom kategorierna misshandel, grov kvinnofridskränkning, överträdelse av kontaktförbud, sexualbrott, människohandel och köp av sexuella tjänster samt dödligt våld. Eftersom endast en del av våldet blir synligt genom kriminalstatistiken är det nödvändigt att komplettera den med brottsofferundersökningar. Studier pekar exempelvis mot att knappt fyra procent av våldsutsatta i nära relationer anmäler händelserna. Brottsofferundersökningar blir således viktiga för att bilda en mer korrekt uppfattning om omfattningen av kvinnors och mäns våldsutsatthet (Eriksson 2015).

Att det finns tydliga könsmönster i våldsutsatthet är synnerligen klarlagt. Brottsofferundersökningar ger en bild av att kvinnor i mycket större utsträckning utsätts för allvarligt sexuellt våld både som barn och vuxna. Kvinnor utsätts även avsevärt oftare för frekvent och systematiskt psykiskt våld som vuxna medan pojkars och flickors utsatthet är mer jämnt fördelad. Män har däremot oftare utsatts för allvarligt fysiskt våld både som barn och vuxna. Fler kvinnor lever med minnen av våldsutsatthet, vilket påverkar den psykiska hälsan negativt. Ett annat mönster som framträder är att kvinnor vanligtvis utsätts för våld av någon de är i en nära relation till medan män oftast utsätts av en för dem okänd person. Kriminalstatistiken bekräftar i mångt och mycket denna bild. Gällande sexualbrott är det överlag kvinnor som utsätts, exempelvis så berörde 94 procent av våldtäktsanmälningarna 2014 brott mot kvinnor och flickor. I 66 procent av de anmälningar om misshandel som inkom 2014 är det en man eller pojke som blivit misshandlad, och då oftast av en obekant utomhus. När det gäller anmäld misshandel mot kvinnor har misshandeln vanligtvis ägt rum inomhus av bekant. Det dödliga våldet skördade 87 offer under 2014. Den övervägande majoriteten av dösoffren var män, 71 procent. Bland de kvinnor som dödas är det i tre av fyra fall en man som de har eller har haft en nära relation till som dödar dem (Eriksson 2015).

När det gäller köp av sexuella tjänster så pekar brottsofferundersökningar på att en något högre andel av de som uppger att de fått betalt för sexuella tjänster är män och pojkar. Detta går emot erfarenheter hos de myndigheter som jobbar med prostitutionsfrågor som ser att den stora majoriteten av säljarna är kvinnor och flickor. Internetannonseringen för sexköp bekräftar bilden av att det huvudsakligen är kvinnor som säljer sex. Möjligtvis kan bristen på överensstämmelse förklaras av att en betydande andel av personerna i prostitution vistas i Sverige tillfälligt och därmed inte nås av brottsofferundersökningar. Att sexköparen oftast är en man är däremot klarlagt (Jämställdhetsutredningen 2015b).

Genom att granska lagföringsbeslut går det att göra sig en bild av hur våldsutövandet fördelar sig mellan könen. En person som lagförs flera gånger redovisas dock flera gånger i statistiken, vilket medför att antalet lagförda individer förblir okänt. Män är överrepresenterade gällande våldsbrott där män lagförs i cirka 80 procent av besluten. När det kommer till sexualbrott är skillnaden mellan män och kvinnor ännu större, drygt 90 procent av lagföringsbesluten 2014 gällde män. Brottsofferundersökningarna visar samma mönster. Förövarna av det sexuella våldet är nästan bara män. När det gäller sexuella övergrepp mot barn, både pojkar och flickor, är förövaren lika ofta vuxna män som jämnåriga pojkar. Vuxna kvinnliga förövare utgjorde endast 0,5 procent. Allvarliga sexuella övergrepp i vuxen ålder begås huvudsakligen av manliga partners medan mindre allvarliga övergrepp framförallt begås av andra

män. Även vid fysiskt våld är pojkar och män de typiska förövarna. Den psykiska våldsutövningen är mer jämnt fördelad mellan män och kvinnor (Eriksson 2015).

Mäns attityder till jämställdhet

I attitydundersökningar framträder ett mönster som tyder på att en betydande del av befolkningen i Sverige anser att det är viktigt med jämställdhet. I den stora valundersökningen *Valu 2018* var jämställdheten mellan kvinnor och män den svenska befolkningens tredje viktigaste fråga vid valet av parti att rösta på. Hela 48 procent av väljarna angav att jämställdhetsfrågan var betydelsefull för dem. Enbart sjukvården och skolan placerade sig före. I jämförelse med det föregående valet 2014 var jämställdhetsfrågan den som ökat mest i viktighet bland väljarna. Skillnaderna i hur viktig frågan ansågs vara varierade dock mycket bland olika väljargrupper. Tyvärr publicerade inte undersökningen könsuppdelad statistik, men det går att resonera sig fram till att frågan är betydligt högre prioriterad bland kvinnor. Historiskt sett har könsskillnader i röstning inte varit särskilt stora i Sverige, men tendensen är att de växer. Mönstret som växer fram är färgat av politisk ideologi såtillvida att kvinnor röstar mer åt vänster medan män röstar mer åt höger. Framväxten av Sverigedemokraterna, som lockar avsevärt fler män än kvinnor, har utökat könsskillnaderna. Sympatisörer till partier längre till vänster angav jämställdhet mellan män och kvinnor som en mycket viktig valfråga: Vänsterpartiet (plats 1), Feministiskt Initiativ (plats 1), Miljöpartiet (plats 2) och Socialdemokraterna (plats 4). Detta skiljer sig markant från de väljare som röstade på partierna i det konservativa blocket som ytterst sällan uppgav jämställdhet som en viktig röstfråga: Kristdemokraterna (plats 11), Moderaterna (plats 11) och Sverigedemokraterna (plats 13) (Holmberg et al. 2020). Sammantaget pekar detta på att jämställdhetsfrågan anses viktig i Sverige, men att kvinnor som grupp finner den betydligt mer viktig än vad män gör.

I en annan större enkätundersökning från 2010 framgick att en majoritet av svenska män och kvinnor var positivt inställda till jämställdhet, och därtill att de blivit mer positiva över tid. Bilden ovan, av att kvinnor generellt är mer positivt inställda till jämställdhet än vad män är, bekräftas också. Det var därtill fler kvinnor som ansåg att jämställdhet mellan män och kvinnor ännu inte uppnåtts i Sverige. Bland män återfanns en betydande andel personer som intog en motsatt ståndpunkt, att jämställdheten har gått för långt. När det kom till att förhålla sig till konkreta jämställdhetsfrågor uttryckte män ännu större skepsis gentemot dem. Gällande olika typer av kvoteringsförhållanden förhåller sig män överlag betydligt mer negativa, och det var färre män som tyckte att det var viktigt att flickor och pojkar behandlas på samma sätt i förskola och skola (TNS/SIFO 2010).

Myndigheten för ungdoms- och civillsamhällesfrågor har i en återkommande enkätundersökning ställt frågor om unga människors attityder kring olika

samhällsfrågor, bland annat om jämställdhet. Undersökningen fokuserade på unga människor (16–29 år) men i och med att frågor även ställdes till en jämförelsegrupp (30–74 år) säger resultaten något om hela befolkningen. Jämställdhet var den femte viktigaste frågan för unga, och hade stigit på listan sedan förra undersökningen. Före på listan låg i rangordning sjukvård, skola, migration och klimatet. 21 procent uppgav jämställdhetsfrågan som en av de tre viktigaste samhällsfrågorna. Det fanns dock mycket stora skillnader mellan unga mäns och kvinnors attityder till jämställdhet. 28 procent av de unga kvinnorna tyckte att jämställdhet var en av de viktigaste frågorna medan 11 procent av de unga männen gjorde detsamma. Vid en jämförelse med den äldre gruppen framgår att det att unga betydligt oftare angav jämställdhetsfrågan som en av de tre viktigaste samhällsfrågorna. Endast nio procent i den äldre jämförelsegruppen rangordnade jämställdhet som en av de viktigaste samhällsfrågorna. Samma typ av skillnader mellan män och kvinnor gick att observera i den äldre gruppen. Äldre kvinnor tyckte att jämställdhet var en avsevärt viktigare samhällsfråga än vad äldre män gjorde (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2019).

Enkäten ställde även mer konkreta frågor kopplade till jämställdhetsområdet. 22 procent av de unga männen instämde i påståendet att jämställdheten har gått för långt i Sverige. Åtta procent av de unga kvinnorna var av samma åsikt. Den äldre jämförelsegruppens svar såg ungefär likadana ut. Sedan den föregående studien 2013 hade andelen som tycker att jämställdheten gått för långt i Sverige minskat ganska dramatiskt. Detta gällde både unga och äldre samt män och kvinnor. En annan fråga som rörde huruvida kvinnor borde kvoterats in i exempelvis företagsstyrelser uppvisade ett snarlikt svarsmönster. 39 procent av de unga kvinnorna instämde medan hälften så många män, 20 procent, gjorde detsamma. Två frågor syftade till att mäta attityder om stereotypa könsroller. Den första av dessa frågade om kvinnor borde ta större ansvar än män när det gäller hushållsarbete. Endast en mycket liten andel, fyra procent, av de unga instämde i det påståendet. I 2013 års undersökning var det nio procent av de unga männen som instämde men 2018 gick det inte att utläsa någon könsskillnad i svaren. Den andra frågan om könsstereotypa uttryck handlade om det ansågs viktigt att tjejer är kvinnliga och killar är manliga. Unga män instämde oftare i det påstående än vad unga kvinnor gjorde, 18 procent mot sju procent (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2019). Det tydligaste mönstret som går att utläsa från undersökningen är att jämställdhet är något som engagerar kvinnor i mycket större utsträckning än män, och yngre i större utsträckning än äldre.

Johansson (2014) resonerar kring hur det går att förstå de attitydundersökningar som visar att en majoritet av den svenska befolkningen anser att jämställdhet är viktigt. Johansson menar att den generellt positiva attityden ofta minskar, särskilt bland män, när det ställs frågor om hur ett jämställt samhälle konkret ska

uppnås. Exempelvis ställer sig män betydligt mer negativa till att lagstifta om att föräldraledigheten ska delas lika mellan föräldrarna. På en övergripande nivå säger sig många vilja ha jämställdhet. När det kommer till faktisk omfördelning av resurser börjar dock tvivlet sätta in, inte minst hos många män. Dessa resonemang går att koppla samman med det tidigare nämnda mönster som Jalmert (1983, 1984) uppfattade i sina intervjuer med svenska män. De allra flesta männen intog en i-princip-inställning till jämställdhet. Männen förhöll sig exempelvis positivt till att dela lika på hemarbetet eller att ta ut föräldraledighet, men i praktiken agerade de annorlunda.

Mäns engagemang för och mot feminism

Det skiftande könsliga landskap som såväl män som kvinnor vandrar i porträtteras ofta som en mans- eller maskulinitetskris. I Sverige fick Faludis (2000) intervjuer med socialt och ekonomiskt utsatta män i USA stor uppmärksamhet. Vissa män befann sig enligt hennes skildring i en pressad situation som de inte såg någon utväg ur. Framförallt var det männen som förlitat sig på att kunna försörja sig genom sitt kroppsarbete som upplevde svårigheter. De hade förväntat sig ett liv som inte längre fanns tillgängligt för dem. Även om Faludi, och många andra som skrev om mäns utsatthet, inte utmålade feminismen som skyldig till den nya situationen kom diskursen om mannen i kris att utnyttjas så av andra krafter. Robinson (2000) beskriver hur allt fler berättelser om krisande män, framförallt vita sådana, kommit att dominera populärkulturen. Trots att vita män fortfarande är överordnade ekonomiskt och politiskt så fortsätter diskursen om en sårad och traumatiserad maskulinitet att reproduceras. Därtill används dessa berättelser politiskt för att motivera en återgång till en tid då genuskontraktet än mer entydigt dikterade mannens överordning. Segal (2007) skriver om kontinuitet och förändring i den hegemoniska maskuliniteten sedan 1950-talet och framåt. Genom att belysa hur olika grupper av män har väldigt olika mycket makt och privilegier blir det tydligt att den så kallade manskrisen inte berör alla män. Å ena sidan sker förändringar i form av att pappor blivit mer involverade i sina barn, men å andra sidan förblir mäns våldsutövning mot kvinnor närmast konstant i sin omfattning. Det är en synnerligen komplex historia där män både förändras och gör motstånd mot förändringen.

Den här avhandlingen kretsar kring svenska mäns skilda sätt att förhålla sig till den feministiska rörelsen och ideologin, och i förlängningen kring hur de reagerat på de samhällsförändringar i riktning mot ökad jämställdhet som feminismen kan sägas vara delaktig i. Många män nöjer sig med att principiellt förespråka jämställdhet utan att backa upp det med förändrat beteende i praktiken. Majoriteten av män får olika personliga fördelar av kvinnors underordnade ställning i samhället, vilket gör det attraktivt för dem att verka för status quo i

genusordningen. Emellertid finns det grupper av män som reagerat starkare på de förändrade förväntningar på män som följt i spåren av feminismens starkare närvaro i samhällsdebatten. Såväl Clatterbaugh (1997) som Messner (1997) har försökt kategorisera de perspektiv och rörelser som västerländska män format med syfte att möta de utmaningar som de upplever att feminismen ställt dem inför. De visar tillsammans på den bredd och mångfald som finns och funnits inom den politiska mansrörelsen. Min ambition med de kategorier jag presenterar nedan är snarare att förenkla bilden genom att betona vissa centrala likheter hos till synes olikartade rörelser. Profeminismen är mer sammanhållen och ryms i ett avsnitt. Antifeminismen är mer splittrad och delas följaktligen in i en konservativ respektive liberal fåra som avhandlas i varsitt avsnitt.

Profeminism

Den feministiska ideologins grundläggande analys är att kvinnor som grupp är underordnade män som grupp. Ur den analysen föds en politisk strävan efter att skapa jämställdhet mellan könen. Den feministiska rörelsen har i väldigt stor utsträckning befolkats av kvinnor, men det går även att finna män som engagerat sig i kampen för kvinnors rättigheter. Murphy (2004) noterar att det historiskt sett funnits många män som propagerat för misogyna och antifeministiska ståndpunkter, men att det även funnits en del män som intagit kvinnovänliga och profeministiska positioner. I såväl antikens Grekland som romarriket finns det texter skrivna av män som försökt uppvärdera kvinnor och förordade att kvinnor fick samma villkor som män inom utbildning och politik. Efter antiken gick det dock mer än tusen år innan män, och framförallt kvinnor, under renässansen återigen började tala om att jämställa kvinnor med män. Det är först under upplysningen och framåt som den feministiska, och profeministiska, utvecklingen verkligen tar fart.

Inom såväl liberalismen som socialismen fanns det män som kämpade för att kvinnor skulle få samma rättigheter som män. Exempelvis har Tulloch (1989) skrivit om John Stuart Mills liberalfeministiska insatser medan Lopes och Roth (2000) avhandlat hur socialisten August Bebels liv och skrivande formades av hans profeministiska engagemang. Kimmel och Mosmiller (1992) har i sin tur samlat profeministiska texter skrivna av amerikanska män från 1700-talets slut och framåt. Det handlar om män som argumenterat för kvinnors ökade rättigheter, exempelvis i form av rätten att rösta, rätten att utbilda sig och rätten att använda preventivmedel. Monacelli (2017) har gjort en liknande sammanställning av brittiska mäns profeministiska texter under framförallt 1800-talet. Även Banks (1986) har skrivit om den minoritet av män som deltog i första vågens feministiska kamp för kvinnors frigörelse i Storbritannien.

Messner (1998, 2016) har beskrivit hur nordamerikanska mäns engagemang i andra vågens feminism växte under 1970-talet för att tio år senare splittras i en profeministisk och en antifeministisk del. Männerna brottades med vad som emellanåt framstod som en paradox: att samtidigt erkänna män som en privilegierad grupp och tala om hur den hegemoniska maskulinitetsnormen skapar lidande hos män. När 1980-talet började hade den större delen av engagemanget omvandlats till en antifeministisk mansrättsrörelse som ensidigt fokuserade på att stärka mäns fri- och rättigheter. Den mindre delen av rörelsen blev profeministisk och fokuserade alltmer på mäns makt och privilegier, och hur dessa påverkade kvinnor negativt. Hill (2007) beskrev samma skeende i en svensk kontext i hennes redogörelse för en svensk mansrörelses framväxt och omvandling under 1970- och tidiga 1980-talet. Historiebeskrivningen om föreningen *Befria mannen!* stämmer i mångt och mycket överens med utvecklingen som gick att skönja i USA. Hill skildrade hur rörelsen gick från att försöka befria mannen från en begränsande och förtryckande könsroll till att byta namn till *Mannen* och förorda att män släppte fram sin inneboende maskulinitet i större utsträckning. När det gällde relationen till feminismen och den feministiska rörelsen åtföljdes det initiala bejakandet av ett alternativt och mjukare mansideal av en sympatisk inställning till feminismen. Det senare förespråkandet av mäns återgång till en mer traditionell maskulinitet ackompanjerades av en mer kritisk inställning till den feministiska rörelsen.

Klinth (2003) beskriver komplexiteten i mäns profeministiska engagemang på individnivå genom att analysera tre män som aktivt stödde feminismen under 1960- och 70-talens jämställdhetsdebatt. Männerna hade skilda politiska ingångar och förståelser vilket ledde till att deras kritik av det patriarkala samhället och deras ståndpunkter i debatten varierade avsevärt. Även Ekströms (2012) redogörelse för hur organisationen *Män för jämställdhet* försökte balansera diskurserna om män som förövare kontra män som offer visar på samma komplexitet. Hon menar att även om organisationen på ett sätt enkelt skulle kunna kategoriseras som profeministisk så liknar talet om hur män skadas av och förlorar på genusordningens utformning typiskt antifeministiska utgångspunkter.

Profeministiskt engagemang i praktiken

Profeministiska män har producerat en hel del text om vad det egna feministiska engagemanget betyder i teori och praktik. Internationellt finns det förhållandevis gott om såväl individuella texter (Awkward 1999; Beneke 1997; Clatterbaugh 2003; Jensen 2007; May 1997; Sterba 2008; Stoltenberg 2000) som antologier (Digby 1998; Kaufman 1987; Kimmel 1991; Kimmel & Messner 2012; May, Strikwerda & Hopkins 1996; McLean, Carey & White 1996; Okun 2014; Schacht & Ewing 1998; Snodgrass 1977; Tarrant 2013). Även i Sverige finns det ett flertal antologier med bidrag från enbart profeministiska män (Adami & Chavez Perez

2008; Krook et al. 2008; Lindh 2012; Rutgersson 2018). Det finns också antologier där både feministiska kvinnor och profeministiska män skrivit (Alvemark & Leffler 2007; Elf Karlén & Palmström 2008; Rydje 2014; Salemark 2014) och därtill går det att hitta en del böcker av enskilda män (Carlsson Andersson 2015; Engström 2005; Priftis 2014; Söderlund 2012, 2015). Ämnena som behandlas är många, men ofta kretsar innehållet kring att bekräfta och utveckla feministiska grundanalyser och samtidigt bemöta antifeministiska invändningar. Texterna beskriver genomgående ett patriarkalt samhälle där män är överordnade kvinnor, men samtidigt belyses ofta hur män trots sitt maktövertag far illa. Många gånger är texterna personliga och kretsar kring egna erfarenheter av destruktiv maskulinitet samt försöken att skapa en annan mer godartad maskulinitet. De rådande maskulinitetsidealens baksidor i form av aggressivitet, känslomässig fattigdom och rädsla för intimitet belyses. Att motverka mäns våld mot kvinnor är ett av de vanligaste områdena som diskuteras. Våldet beskrivs ofta som det slutgiltiga uttrycket för mäns makt och det faktum att män fortsätter att misshandla, våldta och döda kvinnor utgör en grundläggande motivation för många profeministiska mäns kamp. Utforskandet av mäns sexualitet och dess våldsamma tendenser är också ett återkommande tema. I samband med detta avhandlas ofta pornografins förmodat destruktiva effekter. Vissa menar att pornografin lär män att våldta medan andra stannar vid att den är beroendeframkallande och porträtterar både kvinnors och mäns sexualitet på väldigt begränsade sätt. Texter om hur män kan bli bättre pappor, partners och feministiska allierade förekommer också regelbundet.

Ashe (2007) har studerat hur nutida profeministiska män och deras grupperingar utvecklat individuella och kollektiva strategier som syftar till att motverka mäns överordning och det lidande det innebär för kvinnor. Mycket kraft läggs på att omforma och utveckla maskulinitetsnormerna, vilket anses vara centralt vid avskaffandet av det könsförtryck som kvinnor genom historien utsatts för. De vill skapa maskulina praktiker som inte utövar våld, objektifierar kvinnor sexuellt, lastar över ansvaret för hushållsarbete på kvinnor, nedvärderar kvinnor samt tar orimligt stor plats i rummet. Goldrick-Jones (2002) studie över profeministiska mäns praktik i Australien, Storbritannien och USA från 1970-talet och framåt är mer inriktad på det konkreta arbetets utformning. Hon beskriver hur det utåtriktade arbetet oftast riktats mot att bekämpa mäns våld mot kvinnor i alla dess former, med fokus på kampanjer mot våldtäkt, sexuella övergrepp och pornografi. Männerna bedrev därtill ett inåtriktat arbete som syftade till att medvetandegöra sig om och förändra egna sexistiska beteenden. Wasshede (2010) intervjustudie av manliga och kvinnliga aktivister inom den svenska utomparlamentariska vänstern kretsar kring deras motstånd mot heteronormativitet och den patriarkala genusordningen. Inom den miljön förväntas män vara profeminister och det anses synnerligen viktigt att de lever som de lär. Wasshede beskriver bland annat hur de manliga aktivisterna utmanar

de hegemoniska maskulinitetsidealen genom att experimentera med och utforska alternativa sexuella praktiker och relationsformer. Det handlar dels om hur de uppfattar och kämpar mot normerna, dels om svårigheterna med att omvandla politiska ideal till en vardaglig praktik.

Det vanligast förekommande utåtriktade profeministiska arbetet är som ovan nämnts riktat mot våldsprevention. Många profeministiska män ser i mäns våld mot kvinnor, barn och andra män den mest förödande uttrycksformen för mäns patriarkala makt. Förhoppningen att kunna sätta stopp för eller åtminstone minska våldet driver många mäns feministiska engagemang. Messner et al. (2015) har skrivit om amerikanska profeministers erfarenheter av att vara feminismens allierade i arbetet med att motverka våldtäkter och våld i hemmet. De beskriver den utveckling som skett i det antivåldsarbetet från 1970-talet och framåt. Det som initialt var en gräsrotsrörelse har i många sammanhang förvandlats till en professionell aktivitet med avlönade antivåldsarbetare. Förutom att beskriva det konkreta arbetets utformning belyser författarna de spänningar som uppstår när män ska bekämpa mäns våld. Det handlar huvudsakligen om utmaningarna med att på ett produktivt sätt förhålla sig till de egna, och andra mäns, överordnade och privilegierade positioner. Macomber (2012) har genom framförallt intervjuer undersökt dessa specifika utmaningar för den minoritet män som arbetar med att minska mäns våld mot kvinnor inom en historiskt kvinnodominerad rörelse. Mäns överordnade position i genusordningen påverkar deras engagemang på flera olika sätt. Utöver att det försvårar arbetet med att mobilisera män till rörelsen uppstår det även många problem och konflikter kring hur de män som engagerar sig ska förhålla sig till de egna privilegierna och den egna maskuliniteten. Det kan många gånger vara svårt för män att passera som goda antivåldsarbetare då det finns kvinnor inom rörelsen som genom personliga erfarenheter fått skäl att vara misstänksamma mot män. Många av männen vittnar således om rädslan för att göra fel på något sätt, vilket skulle leda till deras underkännande som allierade.

Det finns olika synsätt på hur mäns våld ska förstås, vilket i sin tur påverkar hur arbetet med frågorna utformas. Fisher (2015) problematiserar att mäns arbete mot våld ofta är inriktat mot individuella våldsverkande män. Om våldet antas bero på enskilda mäns bristande psykiska hälsa eller moraliska tillkortakommanden signalerar det att den övergripande genusordningen är oproblematiserad och att de flesta män beter sig bra gentemot kvinnor. Fisher delar inte den analysen och menar att arbetet mot mäns våld behöver utgå från feministiska insikter som utmanar mäns strukturella överordning såväl brett som djupt. Genom att fokusera på individuella problematiska män tenderar arbetet att legitimera den nuvarande genusordningen. Pease (2019) ansluter sig till detta strukturella synsätt där mäns patriarkala våldsutövande förstås som ett väldigt utbrett fenomen. Han menar att mäns våld mot kvinnor har samma strukturella

grund som övriga former av manligt våld. Mäns våld mot pojkar och andra män, samt våldet mellan nationer som ofta iscensätts och utkämpas av män bottenar i samma patriarkala genusordning. Pease menar även att den omfattande miljöförstörelsen bör förstås som en långsam våldsutövning som män huvudsakligen bär ansvaret för.

Uppkomsten av profeministiskt engagemang

I Whites (2008) intervjustudie av afroamerikanska profeministiska män utforskas vad i deras liv som format och stärkt deras engagemang för feminism. Det mest robusta resultatet är att männen menar sig ha behövt feministiska kvinnor – i form av vänner, partners eller lärare – i sina liv för att kunna fortsätta utvecklas i arbetet med att bryta med sina patriarkala beteendemönster. Männen berättade om hur de feministiska kvinnorna i deras liv utmanat och hållit dem ansvariga för att ändra sina många gånger omedvetna sexistiska beteenden. Christian (1994) fann genom sina intervjuer med brittiska profeminister snarlika mönster i männens livserfarenheter. Nära relationer till starka kvinnor, ofta feminister, hade spelat en viktig roll för männen i deras utveckling av alternativa maskuliniteter och stöd för feministiska idéer.

Det finns flera studier som pekar ut hur mäns profeministiska engagemang utvecklats ur annan politisk aktivitet. Connell (2008) intervjuade en grupp män inom den australiska miljörelsen som försökte omvandla sin maskulinitet i linje med feministiska ideal. Männen sökte strategier för att avstå manliga privilegier och distansera sig från den hegemoniska maskulinitetsnormen. Den upplevda delaktigheten i ett patriarkalt förtryck väckte ofta skuld känslor hos männen och de vittnade om hur processen med att förändra sin maskulinitet många gånger var skrämmande och känslomässigt påfrestande. Seidler (1991b) och Tolson (1977) belyser båda hur vissa socialistiska män kommit att förstå hur kampen för ett bättre samhälle och en mindre alienerad mänsklighet endast delvis handlar om att omkullkasta det kapitalistiska produktionssättet. Männens förståelse grundas i en insikt om att både kvinnor, som utsätts för patriarkalt förtryck och kontroll, och män, som förtrycker och kontrollerar kvinnor, är alienerade. Dessa socialistiska män kommer till slutsatsen att även patriarkatet måste bekämpas om män och kvinnor ska bli fria att uttrycka sin fulla potential. Kinsman (1987) och Kleinberg (1987) har funnit samma mönster bland homosexuella män som kämpat för sina sexuella och medborgerliga rättigheter. Ett resultat av deras aktivism var att de ibland utvecklade en profeministisk hållning. Enligt Kinsmans och Kleinbergs snarlika analyser beror detta på att såväl feministiska kvinnor som homosexuella män utmanar den hegemoniska maskuliniteten och det stereotypa genuskontraktet. Vidare anser många feminister och profeminister att bekämpandet av homofobi är en nyckel till att omvandla maskuliniteten i en icke-sexistisk riktning.

Mäns möjligheter att bidra till feminismen

Egeberg Holmgrens studier av profeministiska män (2007, 2009, 2011, 2012) utforskar vad hon kallar det feministiska passerandets politik. Med andra ord handlar studierna om hur män hanterar de problem som uppstår när män i feministiska miljöer försöker passera som profeminister. Egeberg Holmgren synliggör hur det kan vara svårt för män att bli godkända som profeminister i många feministiska sammanhang. Hon menar att feministiska kvinnor som haft dåliga erfarenheter av män ofta blir misstänksamma mot män i allmänhet. Utöver detta pekar de flesta feministiska analyser ut män som huvudsakligen ansvariga för och gynnade av den nuvarande patriarkala genusordningen. Egeberg Holmgren intresserar sig särskilt för hur männen förstår sig själva och positionerar sig i förhållande till en feministisk miljö som inte välkomnar dem med öppna armar. De profeministiska männen är övertygade om vikten av att göra något åt ojämställdheten mellan män och kvinnor. De försöker primärt åstadkomma dessa förändringar genom att förändra sig själva, och mycket tid läggs på att reflektera över egna sexistiska beteenden. Männen identifierar sig många gånger med feministiska kvinnor och tar avstånd från män i allmänhet och i synnerhet från män som endast principiellt säger sig vara för jämställdhet. Samtidigt som de pekar ut andra mäns sexism är de noga med att klargöra att inte heller de själva nått målet och blivit goda jämställda män.

Kimmel (1998) skriver om det tudelade motståndet mot mäns profeministiska engagemang. Ett motstånd kommer från arga antifeministiska män som inte delar den feministiska grundanalysen om mäns patriarkala maktöverläge. Männen känner sig inte mäktiga och är rädda att feminismen ska ta ifrån dem ännu mer makt. Det andra motståndet kommer från feministiska kvinnor som inte litar på att män kan vara behjälpliga i den feministiska kampen på grund av deras egenintressen i den patriarkala genusordningen. Kimmel medger att även profeministiska män åtnjuter patriarkala privilegier, men menar att de utgör nödvändiga allierade i den feministiska kampen. På samma sätt som färgade behöver vitas stöd i kampen mot rasism behöver kvinnor mäns stöd i kampen mot sexism, enligt Kimmel.

Brod (1998) och Sterba (1998) kommer båda till slutsatsen att män kan vara profeminister, att det är bra för dem att vara profeminister samt att det är bra för feminismen om män engagerar sig för den. Schacht och Ewing (2004) menar att det inte är absolut nödvändigt att erfara världen ur en kvinnas perspektiv för att utveckla en feministisk förståelse eller för att ha feministiska framtidsvisioner. Eftersom patriarkatet skadar både män och kvinnor, och den feministiska ideologin erbjuder en trovärdig utväg som båda könen kan följa, är det både möjligt och viktigt med män som engagerar sig för feminism. Andra profeministiska män som Heath (1987) menar att mäns möjligheter till feministiskt engagemang begränsas allvarligt av att de inte har någon erfarenhet

av hur det är att vara kvinna. På grund av att män inte har tillgång till kvinnors direkta erfarenhet av förtryck kan de aldrig förstå varför eller hur de ska agera feministiskt. Hopkins (1998) uppfattar det som problematiskt att på dylikt sätt beskriva mäns och kvinnors erfarenhet som i grunden väsensskilt. I kontrast mot de som hävdar att feminismen måste utgå från erfarenheten av att vara kvinna menar han att alla borde tillåtas vara feminister så länge de uppfattar och förstår världen ur en feministisk synvinkel.

Det finns meningsskiljaktigheter bland profeministiska män om hur såväl det utåtriktade som inåtriktade arbetet ska utformas, och männen tvivlar ofta kring om deras engagemang leder rätt. Tvivlet grundas ofta i en rädsla över om de är förmögna att omvandla feminismens politiska målsättningar till en progressiv personlig praktik (Seidler 2006). Pease (2000) menar att det går att omskapa mäns, ofta omedvetna, patriarkala tendenser och begär. Han förordar ett långsiktigt arbete i medvetandehöjande mansgrupper där de omedvetna tanke- och beteendemönstren lyfts upp till den medvetna ytan. Medvetandegörandet skapar i sin tur möjligheter för männen att utarbeta nya mindre förtryckande sätt att tänka och handla. En risk med att vara medveten om de förtryckande tendenserna i det egna beteendet är dock att skuldkänslorna växer. Profeministiska män känner både skuld över fel de gjort tidigare och deras oförmåga att göra mer i nuet. Pease talar om vikten av att lära sig hantera skuldkänslorna som annars kan leda till passivitet och självdestruktivitet.

Andra profeministiska män ser betydligt mer negativt på mäns möjligheter att bidra progressivt till den feministiska rörelsen. Ofta har dessa män befunnit sig i radikalfeministiska miljöer och där utvecklat en misstänksam och nedvärderande inställning gentemot sig själva och andra män. I deras ögon är män närmast obotliga kvinnohatare som på grund av sin delaktighet i det patriarkala förtrycket, och egenintresse i dess upprätthållande, inte alls är pålitliga allierade för kvinnliga feminister (Dansky et al. 1977; Schein 1977). Stoltenberg (1990) menar förvisso att det är möjligt för män att omskapa sig själva så att de inte längre förtrycker kvinnor, och att de därmed kan vara till nytta i den feministiska kampen. Det går dock inte att behålla någon form av maskulinitet i omvandlingsprocessen. Män måste erkänna sin medskyldighet till kvinnors underordning och sluta komma med lögnar och undanflykter för att få fortsätta vara män. Stoltenberg landar i slutsatsen att män måste vägra vara män och istället bejaka en ökoad androgynitet. Kahane (1998) uttrycker en snarlik hållning till mäns möjligheter att bidra på ett progressivt sätt inom den feministiska rörelsen. Han menar att män som väljer att engagera sig feministiskt måste vara beredda att kontinuerligt bekämpa sina egna patriarkala tendenser och fallgroparna som följer med dem. Även om män gör detta är Kahane tveksam till mäns förmåga att medverka i en förändring av genusordningen eftersom de har ett objektivt intresse i att bevara sitt maktöverläge. Pease (2010) menar att

medlemmar ur privilegierade grupper kan arbeta mot den egna överordnade ställningen. Han pekar ut svårigheter som finns med att alliera sig med underordnade grupper i en politisk kamp riktad mot eliminerandet av den egna gruppens oförtjänta privilegier. Det är enligt Pease möjligt, om än smärtsamt, att inse att de egna privilegierna inte beror på att man är duktigare än andra. Därtill är föreställningen att vara berättigad till mer erkännande svår att göra sig av med, men Pease menar att det kan ske om rätt strategier används.

Vissa profeministiska män har reagerat på Stoltenbergs slutsatser och menar att det är fullt möjligt för män att ta ansvar för vilka de är och vad de gör samtidigt som de behåller delar av sin maskulinitet eller åtminstone en positiv manlig identitet. De menar därtill att den ensidiga betoningen av maskulinitetens förtryckande och våldsamma sidor leder till att många män inte kan känna igen sig i beskrivningarna vilket i sin tur gör det svårt att mobilisera män till rörelsen (May 1997; Seidler 1991a). Även Brod (1998) ser ett problem med att mycket energi, som med fördel hade kunnat läggas på den feministiska kampen, går förlorad i samband med att profeministiska män brottas med skuld känslor och självhat. Rowan (2004) instämmer i att ett totalt avvisande av allt maskulint verkar förlamande på män. Han menar att det behöver beredas plats för män i en framtida feministisk värld för att de ska uppåta tillräcklig energi för att kämpa för den.

Feministiska kvinnors syn på män

Det är min slutsats att profeministiska mäns ståndpunkter kring mäns möjligheter att bidra till en feministisk samhällsutveckling i stor utsträckning formas av de feministiska kontexter de befinner sig i. I feministiska miljöer där kvinnor har en mer optimistisk syn på mäns feministiska deltagande tenderar männen att uppleva sitt feministiska engagemang som mindre problematiskt. I radikalfeministiska miljöer med separatistiska inslag har män ofta en mer pessimistisk syn på mäns möjligheter att meningsfullt bidra till skapandet av en feministisk framtid. Den feministiska könsseparatismen kan förstås mot bakgrund av kvinnors återkommande negativa erfarenheter av män, och mer specifikt mäns fysiska och psykiska våldsutövning. Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (2020) menar att den ojämlika maktfördelningen mellan män och kvinnor skapar behov av kvinnoseparatism. Den yttersta konsekvensen av mäns överordning anses vara mäns utövande av våld mot kvinnor. Kvinnor behöver till följd av detta trygga rum där de slipper oroa sig för mäns våld och härskartekniker. För de kvinnor som utsatts för våld anses det viktigt att de få möjlighet att prata med andra kvinnor utan risk för att bli misstrodda eller förminskade. De tror vidare att kampen för kvinnors frigörelse bedrivs bäst när kvinnor självständigt formulerar den feministiska rörelsens medel och mål utan mäns inblandning.

Bland vissa radikalfeminister utvecklas negativa erfarenheter av män till en föreställning om att alla män är fiender. Den föreställningen hänger samman med tanken att män, oavsett hur mycket de anstränger sig för att bryta med sina manliga privilegier, i slutändan är oförmögna att ändra sig. Mäns överordnade positioner i den patriarkala strukturen tros inte gå att frigöra sig från. Profeministiska män blir således lika mycket fiender till den feministiska kampen som resten av den manliga befolkningen (Jay & Rook 1977). Åström (2013a, 2013b, 2014) klargör för profeministiska män vad de behöver förstå för att potentiellt vara till nytta i den feministiska kampen. Män måste komma ihåg att de utifrån sina överordnade positioner är förtryckare oavsett de vill eller inte. De får inte bli bekväma och tro att de gör allt rätt eller att de är färdiga med sin personliga och politiska kamp. De måste vara beredda att jobba väldigt hårt utan att förvänta sig något beröm. Om de får beröm behöver de inse att de får det i egenskap av män. På grund av mäns internaliserade patriarkala beteendemönster, och deras egenintresse i att bevara den patriarkala ordningen, kommer feministiska kvinnor inte kunna lita på dem. Att inkludera män i feministiska rum anses medföra risken att utsätta kvinnor för skada. Åströms slutsats är pessimistisk och hon rekommenderar att feministiska kvinnor inte ger plats åt eller lägger energi på män eftersom riskerna är för stora. Enligt henne får män gärna bedriva sin egen feministiska kamp i andra rum, men de får aldrig diktera villkoren för den övergripande kvinnoledda feminismen.

Det finns även många feministiska kvinnor som ställer sig positiva till mäns möjlighet att bidra till den feministiska rörelsen. Tarrant (2009) menar att mäns engagemang för feminismens sak är avgörande för rörelsens framgång. I egenskap av partners, pappor och bröder menar hon att män kan göra skillnad både personligt och politiskt för att skapa ett samhälle som är bättre för såväl kvinnor som män. Bartky (1998) är tydlig med att konstatera att det funnits vinster med feministiska kvinnoseparatistiska rum där kvinnor nått viktiga insikter och erhållit trygghet i samband med mäns frånvaro. Hon ser dock samtidigt vikten av att arbeta tillsammans med de profeministiska män som integrerat feministiska lärdomar i sina liv. Män som lyssnat, lärt och kämpar för att förändra världen i en feministisk riktning förtjänar en plats vid bordet, och hon menar att männen därtill har viktiga lärdomar att dela med sig av. Även om dessa män inte alltid lyckas med att undvika sexistiska beteenden bör de uppmuntras i sin vilja att ta motverka ett system som förtrycker kvinnor. Ur en realpolitisk synvinkel menar Bartky att det krävs många manliga ”könsförrädare” om patriarkatet ska omkullkastas. hooks (2000, 2005) uppfattar den mansfientliga hållningen som en reaktion på mäns patriarkala förtryck. Hon menar att de flesta kvinnor inom feminismen varit överens om att män kan bryta med sina sexistiska beteenden och bidra till den feministiska kampen. Den mer mansfientliga feminismen fick emellertid mer uppmärksamhet av media och meningsmotståndare som ville svartmåla den feministiska rörelsen.

Demoniseringen av män har enligt hooks lett till en onödig spricka mellan de män och kvinnor som delar drömmar om en feministisk framtid. Starhawk (1992) instämmer i att de flesta feminister, trots kritik mot män och stereotyp maskulina beteendemönster, önskar män väl och vill ha dem i sina liv. Hon drömmer om en feministisk framtid inom vilken män både mår och beter sig bättre.

Konservativ antifeminism

Konservatismens ideologiska huvudtes är att den gamla ordningen måste bevaras. Med utgångspunkt i denna övergripande ambition riktar den konservativa antifeminismen specifikt in sig på att bevara en patriarkal genusordning i klassisk tappning. Eftersom den ordningen inte är intakt i dagens samhälle tvingas konservativa antifeminister förorda en återgång till en gammal ordning snarare än bevarandet av en nuvarande. När konservativa antifeminister argumenterar för en tillbakagång till en mansdominerad ordning sker det utifrån olika grunder där biologin, religionen och ekonomin tillhör de vanligare (Messner 1997).

Högerpopulistisk antifeminism

Med utgångspunkt i en nordamerikansk kontext skrev Gilder (1986) en inflytelserik text inom den konservativt antifeministiska genren. Han målar upp en bild av ett samhälle som förstörts till följd av kärnfamiljens upplösning. Gilders underliggande idé är att kvinnor och män är fundamentalt olika med skilda roller att spela i ett fungerande samhälle. Kvinnors roll är att tygla och civilisera män så att deras kraftfulla energi kan användas till socialt produktiva ändamål. Män antas behöva kvinnor och barn som är beroende av deras ledarskap, annars blir de ofta destruktiva i sin livsföring till samhällets nackdel. Holm (2007, 2015) för samma typ av resonemang kring svenska förhållanden. Även han är mycket noga med att beskylla feminismen för den i hans ögon olyckliga förändringen av genusordningen. Även Arnstberg (2017) är inne på samma spår. Han menar att det skett en kontinuerlig feminisering av samhället sedan kvinnor fick rösträtt, och befärar att den västerländska civilisationen på sikt kommer att gå under på grund av denna process. Engdahls (2019) funderingar i efterdyningarna av #metoo är i samma anda. Engdahl låter ett illa dolt alter ego vid namn Mahuro föra hans talan när han djupt beklagar det stereotypa genuskontraktets, i hans tycke, alltför långt gångna omförhandlande. Genom Mahuro talar Engdahl bland annat nedslaget om hur dagens män, likt hästar som till varje pris inte får galoppera, sakta måste skritta fram så att kvinnor med säkerhet kan ge sitt samtycke.

Kimmel (2017) har studerat vad han benämner som arga och rädda vita män i en amerikansk kontext. Han menar i likhet med Faludi (2000) att männens ilska

och oro framförallt kan förklaras utifrån de omfattande ekonomiska, politiska och sociala förändringar som ägt rum det senaste halvsekle. Dessa män har upplevt en nedåtgående social rörlighet där vita män inte erhållit samma positioner som sina fäder. Därtill har diskurser om jämlikhet mellan svarta och vita, samt män och kvinnor, blivit mer framträdande. Sammantaget har utvecklingen fått många vita män att känna sig förrådade. Istället för att skapa nya sätt att leva och tänka håller de fast vid konservativa ideal som inte är anpassade till dagens samhälle. De känner sig berättigade till ett mer privilegierat liv än de sannolikt kommer att erhålla, och upplever sig kränkta när de fördelar som deras fäder åtnjöt inte längre är självklara för dem. Kimmel tolkar Donald Trumps seger i presidentvalet 2016 som ett tecken på att de arga vita männen fortfarande är att räkna med.

I Sverige har de arga vita männens frustrationer på senare tid ofta kanaliserats in i konservativ högerpopulism. Norocel (2013) analyserar hur denna populism konstruerar maskulinitet genom att studera Jimmie Åkessons skriftliga bidrag i Sverigedemokraternas medlemstidning *SD-Kuriren*. Det svenska folkhemmet omtolkas med fokus på traditionella kristna värderingar och ställs i ett föreställt civilisationernas krig mot hotet från islam. För att skydda den svenska nationen förordar Åkesson ett uteslutande av etniskt och rasmässigt Andra, men också ett återställande av en patriarkal ordning. Vita svenska män måste återigen tillåtas styra över såväl nation som familj. På familjefronten ska denna manliga överordning, och tillhörande kvinnliga underordning, ske inom ramen för en tvåsam heteronormativ kärnfamilj som reproducerar "sanna" svenskar och "svenska värderingar". Dessa slutsatser bekräftas i en bredare analys av män och maskuliniteter inom konservativ högerpopulism i Norden (Norocel et al. 2018). Analysen visar hur den konservativa högern genomgående förordar en maskulinitet där vithet och heterosexualitet inom ramen för en traditionell familjebildning är det viktigaste.

Norocel et al. (2018) noterar hur den i de nordiska länderna omhuldade principen om jämställdhet mellan könen ofta lyfts fram som ett huvudsakligt skäl till att hålla icke-vita invandrare borta. Det hot som dessa män antas utgöra mot kvinnors rättigheter och deras kroppsliga integritet används återkommande som argument för en minskad invandring. Enligt Eduards (2007) utgår denna patriarkalt grundade protektionism gentemot kvinnor ofta från mäns, och i förlängningen nationers, önskan att skydda sin egendom. Talet om att skydda "våra kvinnor" uttrycker inte primärt en omsorg om kvinnors rättigheter utan kan snarare betraktas som ett värnande av nationens mäns kontroll över nationens kvinnor. Osman (2019) bekräftar denna tes genom att redogöra för Sverigedemokraternas egen interna historia av sexuella övergrepp och trakasserier. När det är vita svenska män som anklagas reagerar nämligen partiet med att förminska och mörklägga det som skett. Ovanstående analyser går även att koppla samman med Farris (2017) beskrivningar av vad hon kallar

femonationalism. Farris redogör för en utveckling där främlingsfientliga och nationalistiska krafter utnyttjar feministiska teman i politiska kampanjer som inriktas mot att ”rädda” invandrarkvinnor. Genom att dels utmåla muslimska män som kvinnoförtryckande och allmänt hotfulla mot den västerländska civilisationen, dels betona vikten av att rädda inhemska och invandrade kvinnor från dessa män använder dessa grupperingar en ytlig strävan efter jämställdhet som ett sätt att legitimera en rasistisk och sexistisk politik.

Alt-right-rörelsen

En vidareutveckling av den konservativa högerpopulismen står att finna i alt-right-rörelsen. I anslutning till det amerikanska presidentvalet 2016 kom rörelsen att växa sig allt större. Alt-right är en internetbaserad rörelse som via sociala medier förmedlar ett högerpopulistiskt budskap med fokus på antisemitism, islamofobi, rasism och sexism. Inom det könspolitiska området kretsar resonemangen ofta kring att feminiserade betamän tillåtit att nationen, och kvinnorna i den, tagits över av män från andra kulturer. Själva betecknar sig alt-right-männen som alfamän, det vill säga hypermaskulina uppbärare av traditionella manliga värden. Rörelsen lockar föga överraskande framförallt män, och är relativt öppen med att det huvudsakligen är män som är dess målgrupp (Kaati 2017). I en svensk kontext kan Friberg (2015a) placeras inom alt-right-rörelsen. Friberg propagerar för en nyformulering av gammal extremhögerpolitik med förhoppningen att ompaketeringen kan locka nya människor till rörelsen. Inte minst vänder han sig till nationens alfamän med sin oro över det feminiserade västerlandets nära förestående kollaps. Lösningen på krisen är enligt Friberg en återgång till en konservativ samhällsordning med ett stereotypiskt genuskontrakt som huvudfokus.

Ibland har män som spenderat mycket tid på alt-right-rörelsens sociala medier tagit till våld. Erlandsson (2017) har skrivit om den unga man som dödade tre personer på en skola i Trollhättan. Innan han sköts till döds av polis hade han under många år ensam vid datorn sjunkit allt djupare in i rörelsens föreställningsvärld. Gardell (2013a) har skildrat Anders Behring Breiviks politiska idévärld. Breivik som sammanlagt dödade 77 människor motiverade sitt våld utifrån islamofobi, nationalism och antifeminism, vilket tydligt framkommer i det manifest som Breivik publicerade online strax innan sina dåd. Feminismen ges i manifestet en nyckelroll i hans dystopiska historia om hur västvärlden nästan gått under. Feminismen ges huvudansvar för att ha feminiserat den västerländske mannen och samtidigt släppt in män från andra kulturer, vilket antas hota västvärldens fortsatta existens. Gardell (2013b) beskriver vidare antifeminismen som en ideologi som hämtar sin livskraft från en egenkonstruerad och negativ bild av en annan ideologi, feminismen. Eftersom de antifeministiska männen själva konstruerar den feminism som de opponerar sig mot krävs det inte att de är insatta i feministisk teori och praktik. Typiskt för

antifeminism och andra anti-ismer är att upphöja den ideologi som bekämpas till förhärskande i samhället. Enligt Gardell är det därför antifeminister ständigt återkommer till sitt tal om den mäktiga statsfeminismen och dess förtryck av alla oliktankande.

Mytopoetisk antifeminism

En annan prominent och huvudsakligen konservativ antifeministisk mansrörelse är den mytopoetiska. Rörelsen levde ett relativt stillsamt liv tills Robert Bly (1990) skrev en bästsäljande bok som gav rörelsen uppmärksamhet över hela västvärlden. Bly inspirerades av Jungs (1959) psykologiska teori om att människor förstår sin värld och sig själva utifrån medfödda och kulturoberoende arketyper. Två särskilt kraftfulla arketyper är idéerna om maskulinitet och femininitet som delvis representerar en polaritet mellan män och kvinnor. Det är dock inte vattentäta skott mellan dem. Män formas även utifrån feminina arketyper i viss utsträckning och vice versa. Jung återkom konsekvent i sin teoribildning till folksagor och myter och visade hur arketyperna kom till uttryck i dem på såväl positiva som negativa sätt. Den maskulina arketyperna kom till uttryck både som den goda hjälten och den onda tyrannen medan den feminina hade en motsvarighet i prinsessan och häxan.

Det var med utgångspunkt i en blandning av folksagor och Jungs begrepp som Bly (1990) skrev sin berättelse om en ung prins som frigör sig från sin moders kontrollerande grepp och rymmer till skogs med en vildman som initierar honom in i en vuxen manlighet. Bly menar att endast fullständiga män kan leda pojkar genom en sådan initiation. Vildmannen lär pojken att vara både vårdande och modig. Den unge mannen lämnar sedermera skogen som en fullt förverkligad man redo att vinna prinsessan. Genom sagan talar Bly om en manlig identitetskris som han förklarar med unga mäns brist på djupa relationer till sina fäder och andra vuxna manliga förebilder. Denna bristfälliga kontakt har hindrat män från att upptäcka en djup maskulinitet som antas finnas inom dem. En svensk version av samma mytopoetiska berättelse finnes i Högbergs (1992) skönlitterära berättelse om Jonas som – efter tre års psykoterapi – lyckas frigöra sig från sin mor och bli en självständig man och älskare. Jonas bearbetar sina drömmar och fantasier, sina aggressioner och sin rädsla för nära relationer till kvinnor, och blir i slutändan en hel man med förmåga att leva ett autentiskt liv.

Rowans (1987) mytopoetiska resonemang utmynnar också i en uppmaning till män att via psykoterapi läka sina specifikt manliga sår. Han beskriver hur feminismens skarpa kritik sårat många män till den grad att vissa känt sig förtvivalade över sin egen manlighet. Han menar att kritiken varit befogad, men att såret likväl måste erkännas och läkas för att förändring i jämställd riktning ska vara möjlig. Såret kan dels läkas på en medveten sociopolitisk nivå i form av en förändring av den vardagliga praktiken, dels på en omedveten spirituell nivå

genom psykoterapi. I terapin kan män bearbeta omedvetna föreställningar om sina mödrar, fäder och sin inre kvinnliga natur, vilket i sin tur kan hjälpa dem att bli fullständiga människor.

Schwalbe (1996) genomförde deltagande observationer inom den mytopoetiska mansrörelsen under flera år. Han bevittnade män som genom workshops och retreats försökte hitta sina autentiska maskuliniteter. Männerna genomförde olika typer av ritualer, terapier och initiationsriter som genomgående leddes av andra män. Schwalbe stötte framförallt på vita medelklassmän vid dessa sammankomster och han tolkade det som att de i stor utsträckning försökte bryta med arvet från känslomässigt frånvarande fäder. Därtill uppfattade han att männen sökte tillflykt från vad de upplevde som ett alltför konkurrensinriktat samhälle. Vissa av männen sympatiserade med feminismens klagomål på sexistiska män medan många andra sökte sig till rörelsen som ett svar på vad de betraktade som feminismens kollektiva anklagelser mot män som grupp. Männerna strävade mot en mer komplett maskulinitet som kunde inrymma såväl hårdhet som känslighet. Schwalbe såg särskilt en styrka i hur den jungianska psykologin hjälpte männen att omdefiniera och tillåta sina feminina sidor som aspekter av en djup maskulinitet.

Schwalbes studie (1996) utmynnade även i kritik av den mytopoetiska mansrörelsen. De myter och folksagor som rörelsen omfamnar tenderar att antingen inte alls innehålla kvinnor eller framställa kvinnor som kontrollerande mödrar, elaka häxor eller vackra troféer. Schwalbe menade att den typen av berättelser förstärker redan befintliga föreställningar i kulturen om en legitim manlig överordning. Ferber (2000) riktar också kritik mot rörelsen när hon pekar ut en mängd likheter mellan den och vit makt-rörelsen. Båda dessa rörelser förstår kön på ett essentialistiskt sätt, det vill säga att män och kvinnor i grunden är olika. De beskyller också kvinnor och kvinnorörelsen för att ha drivit en långtgående avmaskulineringsprocess som skapat en mängd samhällsproblem. Vita män uppmuntras inom båda rörelserna att betrakta sig själva som medlemmar av en förtryckt grupp, och rörelserna strävar efter att hjälpa män återfinna sin förlorade maskulinitet och därigenom återta sina rättmätiga överordnade position.

Den mytopoetiska mansrörelsen har efter några stillsamma decennier återigen hamnat i rampljuset. I den jungianskt influerade Jordan Peterson, som framförallt blivit populär via sina videor på YouTube, har de mytopoetiska idéerna lyfts igen (Peterson 2020). Utifrån personlighetspsykologi och kristen teologi berättar han om "eviga sanningar" som han menar att det politiskt korrekta etablissemangen vill hemlighålla. Han talar om feminism och HBTQ-politik som han tycker gått för långt i sina försök att skapa en mer rättvis värld, och menar därtill att hierarkier och skillnader mellan män och kvinnor är

sprungna ur biologin alternativt den arketypiska psykologin. I sin bästsäljande bok (2018) påtalar Peterson vikten av att individen – som mellan raderna framstår vara man – tar ansvar för det egna livet innan den försöker förändra sin värld. Genom att bädda sin säng, sträcka på ryggen och stoiskt ta sig an livets svårigheter menar Peterson att mening i tillvaron kan finnas.

Ett annat uttryck för den mytopoetiska mansrörelsens återuppvaknande återfinns i mansrörelsen MANiphesto som Alexander Bard varit med och skapat. I rörelsens manifest (2020) slår de fast att manligheten befinner sig i kris. De säger sig uppskatta feminismens strävan efter att män och kvinnor ska ha samma möjligheter. Samtidigt motsätter de sig vad de uppfattar som feminismens återkommande angrepp mot en traditionell manlighet. MANiphesto menar att patriarkatet har många goda kvaliteter och att det varit avgörande vid uppbyggnaden av dagens samhälle. Rörelsen förordar att män organiserar sig i separata grupper där äldre förebilder visar yngre medlemmar hur en komplett man lever för att må bra. De menar att deras typ av rörelse skulle kunna attrahera många män från högerpopulism med tillhörande rasism och misogyni. Samtidigt flörtar de återkommande med alt-right-rörelsens retorik, bland annat i form av namnet på deras sammankomst 2020 – Make Fathers Great Again. Med omskrivningen av Trumps slogan drömmer de på konservativt vis om en svunnen tid när pappor var riktigt bra. Bard och Söderqvist (2018) har förutspått våldsamma konsekvenser av ett samhälle fullt av män utan mening och plats i samhället. Män som ingen behöver och inga kvinnor vill vara med riskerar, enligt deras synsätt, att bli destruktiva med stora kostnader för samhället som följd. Även i dessa analyser är den psykoanalytiska traditionen representerad i form av Jungs läromästare Freud.

Liberal antifeminism

Den liberala ideologin strävar efter att frigöra människan genom att avskaffa begränsande lagar och normer. Som svar på andra vågens feminism började män under 1970-talet organisera sig kring temat mäns frigörelse. Dessa män erkände initialt att feminismen var en nödvändig och viktig rörelse för att komma tillrätta med kvinnors historiska underordning. De tyckte dock att det var lika viktigt att prata om hur den stereotypa mansrollen skapade lidande hos män. Över tid blev tendensen att prata om mäns kollektiva nackdelar förstärkt till den grad att kvinnors problem hamnade i skymundan (Messner 1997).

Kampen för mäns frigörelse

Sawyer (1970) var en av pionjärerna i den rörelse som ville frigöra män från begränsande maskulinitetsnormer. Sawyer hoppades att den nya rörelsen skulle kunna hjälpa till med att upplösa könsrollerna till den grad att specifika egenskaper inte förknippades med endera kön. Målsättningen var att män skulle

tillåtas vara milda, sårbara och vårdande utan att deras manlighet skulle ifrågasättas. Fasteau (1974) var inne på samma spår. Han menade att människor föds androgyna i en psykologisk bemärkelse. Människor antogs ha kapacitet för, och behov av, att utveckla både typiskt maskulina och feminina egenskaper och beteenden. De lyckligaste individerna är enligt Fasteau de som accepterar och utvecklar båda dessa sidor hos sig själva. Även Farrell, som senare kom att bli en av de mest inflytelserika antifeministerna, förklarade i sin första bok (1974) att män hade mycket att vinna på en feministisk samhällsutveckling. Han beskrev hur män bar en tung börda av såväl ekonomisk som emotionell karaktär. Särskilt beklagade han hur män nästan enbart värderades utifrån sin framgång på den offentliga arenan, specifikt kopplat till hur mycket pengar de tjänade. På samma sätt som kvinnor led av att behandlas som sexobjekt led män av att behandlas som framgångsobjekt. Vid ungefär samma tidpunkt i Sverige skrev Paulsen et al. (1976) en inflytelserik bok om hur även män var utsatta för könsförtryck, framförallt genom de begränsningar som mansrollen utövade på dem. Den typiske mannens liv framställdes som ohållbart med ett slitsamt arbete kombinerat med en stark press på att kunna försörja sin familj. Genom att förändra könsrollerna och låta män i större utsträckning ta hand om barn – samtidigt som kvinnor i större utsträckning lönearbetade – skulle båda parter kunna frigöras.

Som nämnts tidigare har Messner (1998, 2016) skrivit om hur den amerikanska rörelsen som kämpade för mäns frigörelse kom att splittras i en profeministisk respektive antifeministisk falang. Den antifeministiska delen som fokuserade på att stärka mäns fri- och rättigheter gick segrande ur den kampen såtillvida att den lockade till sig fler av de engagerade männen. Även Hills (2007) redogörelse för samma skeende i en svensk kontext har avhandlats tidigare. Hon beskriver hur en svensk mansrörelse växer fram och omvandlas under 1970-talet och framåt. Rörelsens initialt positiva inställning till feminism förvandlades över tid till att bli alltmer kritisk. I såväl USA som Sverige omvandlades strävandena efter mäns frigörelse till en mansrättsrörelse som ensidigt värnade mäns intressen.

Ifrågasättande av mäns överordning

Goldberg (1976) var tidig med att mena sig avslöja myten om att män var privilegierade. Enligt hans synsätt var det betydligt sämre att vara man eftersom mansrollen var jobbigare och snävare än kvinnorollen. Genom feminismen hade kvinnor lyckats expandera gränserna för hur kvinnor fick vara, men enligt Goldberg hade ingen kämpat för att mansrollen skulle vidgas. I en antifeministisk antologi redigerad av Baumli (1985) hävdades att män var de stora förlorarna på område efter område. Gällande föräldraskap hade män svårare att få vårdnaden om sina barn vid skilsmässa, och de behövde därtill betala oskäligen underhåll. Män fick heller inte säga ja eller nej till föräldraskap, med andra ord fick de inte bestämma om en kvinna skulle göra abort eller inte. När det gällde våld i hemmet

utsattes män för minst lika mycket våld som kvinnor. Män dog i större utsträckning i krig utan att någon reagerade på det. Falska våldtäktsanklagelser användes systematiskt av kvinnor för att straffa män som de hamnat i konflikt med. Även mäns sexköp var enligt antologins författare något som män led mest av. Den prostituerade kvinnans illa dolda förakt mot den sexköpande mannen, och att hon bara brydde sig om hans pengar och inte hans sexuella prestation, ansågs verka djupt förnedrande på mannen.

Farrell som under 1970-talet förhållit sig huvudsakligen positiv till den feministiska rörelsen kom under 1980-talet att framträda som en av de mest prominenta liberala antifeministerna. Farrell (1986) skrev om den enligt honom vanliga missuppfattningen att män har mer makt än kvinnor. Enligt hans resonemang ville feminismen bara peka ut alla sätt som män förtrycker kvinnor på. Det omfattande mansförtryck som Farrell beskrev förblev enligt honom obelyst av feminismen. Han menade att det viktigaste som för att uppnå jämställdhet var att förstå män bättre, och hjälpa dem att artikulera sina klagomål. Att undersöka vad som plågar dem hade inte varit legitimt för män att ägna sig åt, och Farrell menade att feminister motarbetat män i detta. Utöver att artikulera mäns upplevelser av maktlöshet försöker Farrell förklara varför män är upptagna av sex och framgång samt varför de har svårt att lyssna och är rädda för intimitet. Farrells tämligen könsessentialistiska förklaringar liknar de som några år senare nådde en större publik via John Gray (1992). Gray menade att de vanligaste relationsproblemen kvinnor och män emellan har sitt ursprung i grundläggande psykologiska skillnader mellan könen. Dessa skillnader illustrerade Gray med metaforen att män kommer från Mars och kvinnor från Venus. Farrell och Gray (2019) har sedermera skrivit tillsammans om den så kallade pojkkrisen. De skriver i mytopoetisk anda om pojkar och unga mäns allt sämre resultat på utbildningsområdet, deras avsaknad av fadersgestalter samt om hur de har svårt att finna mening i tillvaron när genuskontraktet omförhandlats.

En övergripande ambition i Farrells skrivande har varit att vrida på feministiska analyser. Han menar att det som feminister kallar mäns makt lika gärna kunde kallas mäns maktlöshet. Även om män tjänar mer pengar spenderas de ju i slutändan av kvinnor, enligt Farrell. Där feminister ser sexuella trakasserier som behöver förhindras ser Farrell ett uttryck för kvinnors sexuella makt. För honom är det i själva verket män som faller offer för kvinnors minikjolsmakt och uringningsmakt. Män beskrivs som andra klassens medborgare som i krig förväntas offra sina liv utan att det någon reagerar på det (Farrell 1994). I en intervju går Farrell så långt att han liknar feminismens syn på män med nazismens syn på judar. Han menar att såväl män som judar beskrevs – av feminister respektive nazister – som mäktiga och orsaken till många problem i samhället. Med utgångspunkt i den förståelsen kunde en sämre behandling av

män och judar rättfärdigas (Svoboda 1997). Det tydligaste tecknet på mäns maktlöshet ser Farrell i att män måste acceptera att bli utsatta för våld. Religion och sedvänja stödjer omskärelse. De tvingas mönstra och ta värvning. De uppmuntras av cheerleaders, föräldrar och tevetittare att utöva våldsamma sporter som skadar dem. I Farrells ögon behandlas män som förbrukningsvaror, och förväntas uppleva det som en ära (Farrell 2008).

Benatar (2003, 2012) forskar utifrån ett perspektiv som liknar Farrells. Han är kritisk till vad han uppfattar som feminismens ointresse för den könsdiskriminering som män och pojkar utsätts för. Han parafrazerar Simone de Beauvoirs betecknande av kvinnor som tillhörande det andra könet då han kallar sexismen riktad mot män för den andra sexismen. Benatar erkänner att sexismen mot kvinnor och flickor är ett allvarigare problem i stora delar av världen, men menar att män och pojkar också utsätts för en omfattande och ofta förbisedd sexism. I Benatars ögon är den främsta diskrimineringen mot män att de blir inkallade till militärtjänst där framförallt krigstjänstgöringen är skadlig för mäns fysiska och psykiska hälsa. Män utsätts även för mer våld utanför krigskontexten, men eftersom män förväntas tåla mer smärta och vara kapabla att försvara sig reagerar inte samhället mot det. Kvinnor förefaller utsättas för mer sexuellt våld, men samtidigt varnar Benatar för att det sexuella våld som män utsätts för inte tas på allvar och att mörkertalet är stort. Därtill påpekar han att fäder mindre ofta får vårdnaden om sina barn vid vårdnadstvister i samband med skilsmässa.

Mansrättsrörelsen

Kampen för faders rätt till sina barn får många liberala antifeminister att engagera sig i så kallade mansrättsgrupper. Mansrättsgrupper organiserar ofta sina aktiviteter kring ett motstånd till dels lagstiftning om vårdnadstvister och underhåll som de uppfattar som orättvisa gentemot fäder (Boyd 2004; Mann 2005), dels mot kvinnojourers verksamhet och finansiering (Dragiewicz 2008, 2011; Mann 2008). De ägnar sig åt protester av både generell och specifik karaktär med syftet att påverka domstolar och politiska organ. Kampen kretsar kring pappor som efter skilsmässa förlorat vårdnaden om sina barn, ofta i kombination med att mödrarna anklagat dem för olika typer av fysiskt och psykiskt våld gentemot dem själva eller barnen. Dragiewicz (2008, 2011) fallstudier beskriver exempelvis mansrättsaktivisters konkreta försök att motarbeta kvinnojourers arbete med att skydda kvinnor från mäns våld. Hon utgick från ett rättsfall där en amerikansk mansrättsgrupp drivit tesen att statens ekonomiska stöd till kvinnojourers arbete med att hjälpa misshandlade kvinnor är diskriminerande gentemot män. Mansrättsaktivisterna hävdade att båda könen utsatte varandra för lika mycket våld och följaktligen borde lika mycket resurser läggas på att hjälpa både män och kvinnor, vilket enligt deras förslag skulle vara inga alls. I det specifika fallet förlorade mansrättsaktivisterna i rätten, men som rörelse fortsätter den enträget sin strävan mot att underminera stödet

till misshandlade kvinnor och öka fäderns rätt till sina barn i samband med skilsmässor.

Det är vanligt bland antifeministiska män att hävda att feminismen inte längre behövs. Resonemanget kretsar kring föreställningen att feminismen varit så framgångsrik i sitt politiska projekt att kvinnor har allt de eftersträvat, och därtill lite extra. Rädslan bland antifeministerna är att män blivit en underordnad grupp i samhället, och att kvinnor i allt större utsträckning kommit att betrakta män som överflödiga i sina liv (Anderson 2015). Anderson tillbakavisar antagandet om att jämställdhet mellan kvinnor och män uppnåtts och att feminister eftersträvar att kvinnor ska vara överordnade män i samhällshierarkin. Hon ser tendenser i helt annan riktning och pekar ut återgången till mer traditionella maskulinitets- och femininitetsideal efter 11 september-attackerna i USA. Även Faludi (2008) bekräftar bilden av hur terrorattackerna användes som täckmantel vid konservativa krafters återupprättande av gammaldags ideal.

Även bland svenska liberala antifeminister förekommer ofta åsikten att feminismen inte längre behövs eftersom kvinnor redan vunnit samma rättigheter som män. De mest prominenta svenska namnen inom genren var Pär Ström med bloggen *Genusnytt*, som han skrev på 2009–2012, och Pelle Billing vars blogg *Jämställdhet 2.0* framförallt var aktiv 2009–2013. Båda två skrev också böcker med antifeministiska teman i anslutning till eller under denna tidsperiod (Billing 2012; Ström 2007, 2011a, 2012d). Holm (2019) har analyserat hur svenska antifeminister genom sina bloggar bildat en motoffentlighet, det vill säga en alternativ offentlighet som motsätter sig de diskurser som förs fram i det offentliga samtalet. Enligt Holm är det strukturellt marginaliserade grupper som brukar bilda motoffentligheter för att göra sina röster hörda, men i det här fallet är det vita medelklassmän som försvarar sina upplevt hotade privilegier.

I sin första bok behandlar Ström (2007) vad han uppfattar som ett nedtystat mansförtryck, vilket åtföljs av ett hemlighållet kvinnovälde. Feminismen hamnar återkommande i skottgluggen för att den enligt Ström sprider mansfientliga myter sprungna ur feministiskt riggad forskning. Några år senare fortsatte Ström (2011a) försöken med att motbevisa vad han kallar feministiska myter. Med stöd i vetenskapen menade han sig kunna slå fast att (1) kön *inte* är en social konstruktion, (2) kvinnor *inte* får lägre lön för samma jobb, (3) kvinnor *inte* har svårare att göra karriär, (4) män *inte* slår kvinnor mer än vad kvinnor slår män, (5) kvinnor *inte* dubbelarbetar mer än män och att (6) kvinnor *inte* får sämre sjukvård. Ström var vid denna tidpunkt en närvarande kraft i samhällsdebatten vilket säkert spelade in i att forskare tog sig tid att granska och huvudsakligen underkänna Ströms påståenden (Boschini et al. 2011). De kritiserade Ström för såväl bristfällig pålästhet som ensidig tolkning av den begränsade mängd

forskning han tagit del av. I sin senast utgivna bok på temat skrev Ström (2012d) om hur han uppfattar det svenska samhället som fyllt av mans- och pojkdiskriminering. Han tar upp exempel från olika områden där han menar att kvinnor och flickor systematiskt gynnas på mäns och pojkars bekostnad.

Billing (2012) delar många åsikter med de antifeministiska föregångarna på andra sidan Atlanten. Han anser att biologiska skillnader mellan män och kvinnor har större betydelse än vad som erkänns i Sverige. Billing hävdar att de traditionella könsrollerna är grundande i biologin och att de spelat en viktig roll för samhällsutvecklingen. I linje med detta är Billing av åsikten att genuspedagogik är samhällsfarligt. Han menar vidare att båda könen har makt, men att kvinnors makt inte är lika synlig och erkänd. Billing driver en tes om att kvinnor har mer relationsmakt och sexuell makt än män. Dessa delar har han hämtat från Baumeisters (2010) evolutionärpsykologiska teorier. Billing nämner dock inte att samma teori bygge innefattar att ökad jämställdhet mellan könen korrelerar med att kvinnor har mer sex, vilket skulle betyda att kvinnors sexuella makt minskar i jämställda samhällen (Baumeister & Mendoza 2011). Likt andra antifeminister som återoppar evolutionära förklaringar tycks Billing omedveten om att forskare drar olika slutsatser om vår arts evolution. Ryan och Jethá (2010) menar att evolutionärpsykologins standardberättelse inte handlar om människans naturliga sexualitet utan snarare om en sexuellt kontrollerande kultur som uppstod i samband med bofastheten. Ur evolutionär synvinkel är det endast en kort period som män och kvinnor levit i monogama förhållanden där de svartsjukt vaktat varandras sexuella aktivitet. Människan formades i relativt jämlika grupper av jägare-samlare som präglades av generositet och samarbete gällande såväl matförsörjning, barnpassning som sexuella aktiviteter. Endast med stort våld mot våra naturliga behov och drifter upprätthålls dagens organisering av kärlek och sex.

Manosfären

Hodapp (2017) har forskat om mansrättsrörelsen online. Hon beskriver männens upplevelser av att vara förtryckta av kvinnor, feminism och könsnormer som ett uttryck för den så kallade maskulinitetskrisen. Hodapp menar att den delvis omvandlade genusordningen får dessa antifeministiska aktivister att trappa upp kampen för mäns utökade rättigheter. Det finns flera studier (Ging 2017; Nagle 2015, 2017) som kartlägger den antifeministiska och ofta misogyn onlinekultur som kommit att kallas manosfären. Denna lösa sammanslutning av grupper har i västvärlden blivit den ledande arenan för kommunikation om mäns rättigheter. Manosfärens snabba tillväxt sammanfaller med uppkomsten av sociala medier och möjligheten att anonymt uttrycka åsikter i den offentliga sfären. Dess medlemmar förenas genom den så kallade redpill-filosofin. Begreppet redpill är hämtat från filmen *Matrix* där huvudpersonen Neo ställs inför valet att svälja ett blått eller ett rött piller. Det blå pillret medför att han fortsätter leva ett behagligt

illusoriskt liv medan det röda pillret innebär exponering för den obehagliga sanningen. Manosfärens redpill-filosofi syftar till att avprogrammera män från en föreställt feministisk hjärntvätt som medborgarna anses vara utsatta för. De menar att både feminismen och det hjärntvättade normalsamhället är djupt mansfientliga, och att män behöver vakna upp och reagera mot detta.

Ström och Billing kan sägas vara del av en traditionell mansrättsaktivistisk rörelse som flyttat sin aktivitet till de sociala medierna, men det har även uppstått nya inriktningar inom manosfären. MGTOW (Men Going Their Own Way) är en rörelse som förordar manlig separatism som ett svar på vad de uppfattar som ett gynocentriskt samhälle som inte bryr sig om mäns välfärd. Eftersom de menar att feminismen förstört alla kvinnor drar de slutsatsen att det är bästa för män är att överge sina drömmar om att hitta en kvinna att leva med. De är övertygade om att feminismen i slutändan leder till en samhällskollaps. I väntan på kollapsen menar de att män bör undvika kvinnor och odla sin maskulinitet med stöd av andra män online (Lin 2017). Den misogynia retorik som MGTOW-anhängare använder verkar spridas och normaliseras online, och den spelar en aktiv roll i att bevaka gränserna för den hegemoniska maskulinitetsnormen genom att trakassera de som offentligt avviker från den (Jones et al. 2019).

Ytterligare en del av manosfären utgörs av de plattformar och nätverk som är inriktade på att lära män hur de ska förföra kvinnor. Män som påstår sig ha stor framgång med att förföra kvinnor, så kallade pickup-artister (PUAs), delar ofta i utbyte mot pengar med sig av sina råd. Pickup-artisterna berättar vanligtvis om hur de var socialt obekväma förlorare innan de kom på hur kvinnor kunde manipuleras. Kvinnor beskrivs konsekvent endimensionellt. De är undergivna och lättmanipulerade, men kräsna i valet av sexpartner. Förmågan att förföra kvinnor framställs som en färdighet som heterosexuella män kan odla genom praktisk träning och personlig utveckling. Män rekommenderas öva upp sitt självförtroende och uppgradera sitt utseende för att bättre kunna kontrollera sitt öde på sexmarknaden. Om kvinnor manipuleras i enlighet med vissa regler anses de inte kunna säga nej, och om de mot förmodan skulle neka rekommenderas männen att justera sin strategi och fortsätta stöta på dem tills de ger med sig (Baker 2013; O'Neill 2018).

Den sista delen av manosfären som behandlas är incel-rörelsen. Begreppet incel, en förkortning av involuntary celibacy, myntades 1993 av en kvinnlig collegestudent i Kanada. Hon plågades av avsaknaden av romantiska och sexuella relationer. Som ett sätt att uppmärksamma och tala om problematiken skapade hon en mejllista för personer som befann sig i samma situation. Mejllistan var öppen för kvinnor och män med olika sexuella läggningar. Incelbegreppet spred sig och har kommit att huvudsakligen användas på diskussionsforum bland heterosexuella män som upplever att pickup-artisternas metoder inte fungerar.

Incels är inte medlemmar i någon formell rörelse eller organisation, och deras ideologi är delvis spretig. De förenas på digitala mötesplatser där de delar ett, i förhållande till majoritetssamhället, avvikande språkbruk med tillhörande förklaringar till varför deras situation ser ut som den gör. Många av dem tror på en modifierad version av redpill-filosofin, kallad blackpill-filosofin. Till skillnad från de antifeminister som tagit det röda pillret, och kämpar för att omvandla dagens genusordning, menar incels som tagit det svarta pillret att allt motstånd är förgäves. De tror att samhällsstrukturen är genetiskt determinerad och att de på grund av genetisk underlägsenhet är dömda till ensamma och olyckliga liv. Genetiken menas avspegla sig i männens utseenden och vara avgörande för deras sexuella framgång. Vissa incels menar att oattraktiva män tidigare i historien kunnat hitta kvinnor att leva med, men att kvinnors ökade sociala och ekonomiska oberoende satt stopp för den möjligheten. De senaste tio åren har flera dödliga våldsdåd utförts av män som menar sig leva i ofrivilligt celibat. Att döda sig själv eller andra anses bland incels vara de mest hedervärda utvägarna ur situationen (Fernquist et al. 2020).

Det existerar en omfattande misogyni, som uttrycks av såväl konservativa som liberala antifeminister, i manofären. Jane (2014, 2017) har beskrivit hur det i samband med manofärens tillväxt skett en dramatisk ökning av användandet av misogyniska skällsord och grafiska hot om sexuellt våld. Eftersom de faktiska uttrycken är motbjudande till den grad att de inte anses lämpliga att återupprepa inom akademins vanligtvis hövliga och sansade samtal menar Jane att det finns risk att området blir underbeforskat. Detta exemplifierar hon med att typiska utsagor som ”tillbaka till köket, fitta” tillhör de absolut mildaste. Riskerna finns att detta hatfyllda språkbruk görs till individuella problem hos kvinnorna som mottar våldtäkts- eller dödshoten samt de män som skickar dem. Jane menar att språkbruket är strukturellt och har sitt ursprung i en äldre diskurs vars centrala innehåll är att kvinnor ska underordnas män och att deras primära funktion är att tillfredsställa män sexuellt. Eftersom detta kvinnofiendliga cyberhat är alltså närvarande online finns en tendens att skuldbelägga de kvinnor som utsätts för det genom att säga att de borde veta att Internet fungerar så. Enligt den logiken får kvinnor som uttalar sig online skylla sig själva om de blir utsatta för hot. Jane liknar dessa resonemang vid den argumentation som används mot våldtäktsoffer där det ifrågasätts varför de var klädda på ett visst vis eller befann sig på en viss plats vid en viss tid. Beteendet hos männen som hotar brukar i kontrast rutinmässigt förklaras med att de skämtar, trollar eller är psykiskt sjuka.

Även i Sverige har samma mönster uppmärksammats där kvinnor i offentligheten utsätts för ökade mängder kvinnohat. Kvinnliga journalister, och särskilt feministiska sådana, har i växande utsträckning mottagit synnerligen grafiska dödshot. I de sociala medierna har avskyn för feminismen och dess företrädare kommit att uttryckas helt öppet. I efterdyningarna av Breiviks terrorattentat

upplevde många kvinnliga journalister att hoten ökade vilket skapade en större rädsla och tvekan inför att delta i det offentliga samtalet. Kvinnors och feministers rädsla för att öppet och ärligt ge uttryck för sina åsikter utgör ett hot mot såväl demokrati som jämställdhet (Edström 2016; Sveland 2013).

Mitt bidrag till forskningen

Som enskild forskare i ett till synes oändligt hav av forskning är det lätt att uppfatta den egna forskningen som en obetydlig droppe. Jag har dock försökt forma min droppe forskning på ett sådant sätt att den ska kunna bidra på ett meningsfullt sätt till havet. *Utredningen om män och jämställdhet* uttrycker följande önskemål om forskning kring män, maskuliniteter och jämställdhet:

Det samlas idag in mängder av statistik och forskare studerar väl avgränsade frågeställningar och områden men ibland tenderar ett mer resonande, teoretiskt välgrundat och reflexivt arbetssätt kring frågor att få mindre plats i forskning och politik. Ett sådant arbetssätt innebär att man som forskare i viss utsträckning måste våga resonera och spekulera. Om vi tänker efter är det också denna typ av arbeten, som inte alltid betraktas som de starkaste vetenskapliga produkterna men som vågar ta ett grepp om sakfrågor och arbeta fram analytiska kartor, som är bland de mest uppskattade. (Utredningen om män och jämställdhet 2014, s. 290f)

Jag delar uppskattningen av analytiska kartor som försöker koppla samman mindre områden till en sammanhängande helhet, och det är min förhoppning att den föreliggande avhandlingen kan bidra med en åtminstone grovt skisserad karta över mäns förhållande till feminism och jämställdhet. Det finns sedan tidigare en del forskning om svenska mäns engagemang för och mot feminism. Det jag framförallt saknat i den är ett helhetsgrepp som försöker förstå och förklara pro- och antifeministiska mäns ställningstaganden samtidigt och utifrån samma analytiska teori. Min ambition har varit att bidra med detta. I vilken mån jag lyckats överläts till andra att bedöma.

Feminism som möjliggörande

Det finns två övergripande möjligheter som profeministiska män ser i feminismen. Dels kan den hjälpa kvinnor till bättre liv, dels kan den hjälpa dem själva och andra män till bättre liv. Fokuset ligger oftast på att hjälpa kvinnor, och det finns många profeministiska män som menar att män inte har något att vinna på ett mer jämställt samhälle. Enligt dessa män är deras profeministiska engagemang strikt altruistiskt. Det vanligaste är emellertid att uppfatta feminismen som innehållandes möjligheter för såväl män som kvinnor, även om möjligheterna oftast uppfattas som fler och större för kvinnor. Männens uppfattning att kvinnor har mer att vinna på feminism bottenar i en förståelse av att samhället är ojämnt till kvinnors nackdel.

Viljan att förbättra kvinnors liv

I feministiska sammanhang finns en medvetenhet om att kvinnor som grupp systematiskt utsätts för sexuella övergrepp. Att tala öppet om detta har hög prioritet bland såväl feminister som profeminister. Under hösten 2017 kom #metoo att användas av en växande mängd kvinnor på sociala medier med syfte att uppmärksamma omfattningen av sexuella övergrepp mot kvinnor. Kampanjen svepte fram och kvinnor världen över berättade om sina personliga erfarenheter av att bli utsatta. Känslorna var intensiva och engagemanget starkt, även bland de profeministiska männen. Max Hällström kände sig överväldigad av de otaliga berättelser om övergrepp som kvinnor vittnade om:

Det ska alltså krävas att våra kvinnliga vänner, nära och kära, en efter en i tusentals, ska behöva outa sina påfrestande erfarenheter av mäns sexuella ofredanden på Facebook för att vi män ska förstå hur pass utbredd denna våldskultur faktiskt är. Det gör mig förkrossad. Totalt. Det är fullständigt hjärtskärande. För när ska vi förstå? När ska vi begripa och med gemensamma krafttag förändra? Jag tror vi fattar att det inte finns något annat svar än nu. Nu, bättre sent än aldrig, sätter vi en gemensam gräns. ... Om vi inte gjort det tidigare så börjar vi nu, aktivt och tillsammans, motarbeta varje sexistisk tendens oavsett plats och tid. Varje kommentar, varje skämt och varje stund när vi känner att någonting i oss skaver – då säger vi ifrån. Då agerar vi emot. Emot alla handlingar, hur små vi än tycker de verkar, för vi vet att de hänger ihop i samma system och banar vägen för grövre handlingar i en våldspyramid. Vi ska säga stopp innan den lägsta nivån, vi ska vara där som en mänsklig mur och se till att det inte fortsätter. Vi tillåter det bara inte. Inte hit och inte längre. (Hällström 2017)

Även om Hällström redan tidigare kommit i kontakt med föreställningar om våldskulturen, och det omfattande sexuella våld män utsätter kvinnor för, väcker berättelserna återigen en stark vilja att göra något åt situationen. Han känner att

det gått för långt, att det måste sättas stopp för orättvisorna som kvinnor utsätts för. I mina intervjuer med profeministiska männen framkommer genomgående att de uppfattar kvinnors situation som sämre än mäns och att de vill vara delaktiga i att förändra den:

För mig är feminism att man ser att det finns en orättvis ordning mellan män och kvinnor där män är den privilegierade gruppen och att man tycker att det här behöver vi förändra och göra något åt. (Intervju)

Den orättvisa ordningen mellan könen benämns på olika sätt. Vissa profeminister talar om ett sexistiskt samhälle, andra kallar den patriarkat medan ytterligare andra talar om en könsmaktsordning eller en genusordning. Det systematiska kvinnoförtrycket anses medföra många orättvisor till kvinnors nackdel. Vanligast att nämna är kvinnors utsatthet för våldtäkter, sexuella trakasserier, misshandel och dödligt våld. Andra exempel är objektifieringen av kvinnokroppar, kvinnors lägre löner samt att kvinnor får mindre utrymme i offentligheten. Männen beskriver att de har en skyldighet att agera i kampen mot dessa orättvisors. När jag frågar en profeministisk man om vad som grundlagt hans engagemang säger han följande:

Jag kan inte säga något annat egentligen än att det känns som en självklarhet. Det är ett väldigt tydligt problem som berör en väldigt stor del av befolkningen som får alldeles för lite utrymme och engagerar alldeles för få. Ett problem som på några år skulle kunna vara helt eller delvis löst. Det handlar inte om kunskap, det är inte brist på kunskap som gör att det inte händer någonting utan det är brist på vilja helt enkelt. Politisk vilja, ekonomisk vilja, personlig vilja hos framförallt män då ... Jag tycker att det är en självklarhet, jag kan inte se att det finns ett sånt stort problem och inte försöka göra något åt det. Och sen också att jag ser personliga vinningar och att jag ser att många vänner mår skit av hur det är liksom och att jag bryr mig om dom. Så omtanken driver mig. (Intervju)

Han uppfattar det som självklart att agera givet omfattningen av kvinnoförtrycket och hur människor i hans närhet skadas av det. Att han därtill upplever att feminismen kan gagna honom själv motiverar också hans engagemang. Huvudsakligen är det omtanken om andra, och viljan att skapa ett samhälle som är rättvist för alla, som återkommer som drivkrafter bland de män jag intervjuat. När jag frågar om varför han engagerat sig i den feministiska kampen svarar en annan man:

Basic är för att det är orättvist. Det görs ojämställdhet. Att jag ser det och vill förändra det ... Jag fattar inte varför det ska vara orättvist. Jag fattar inte varför inte kvinnor ska ses som människor fullt ut, och varför mannen ska vara norm, det är helt ofattbart för mig. För mig är det en jätteviktig fråga och det känns som en av de mest grundläggande orättvisfrågorna som går igen i

allting. Man kommer aldrig undan den frågan vart än man är. Ingen människa kommer undan den. Därför tror jag att om man ändrar till att skapa en mer jämställd praktik så får det stora återverkningar på mycket annat. (Intervju)

Denna erfarenhet delar han med många profeministiska män. Han uppfattar att kvinnor behandlas sämre än män, och vill göra något åt det. Viljan att förbättra kvinnors liv uppstår dock inte i ett vakuum utan det krävs att männen hamnar i situationer där den väcks till liv. Ofta föregås viljan av att männen erfarit och förstått att kvinnor i deras närhet lider av kvinnoförtrycket.

Att se kvinnors utsatthet

Genom specifika erfarenheter utvecklar profeministiska män omsorg om kvinnor. Ofta är det kvinnor i deras närhet som männen önskat hjälpa, men omsorgen riktas även mot kvinnor som grupp. Ett exempel på en sådan erfarenhet redogör Navid Modiri för i ett öppet brev till sin dotter. Han beskriver en händelse som utlöste hans feministiska uppvaknande:

Det är en månad innan ditt femårskalas och du vill att jag ska hålla en handduk runt dig medan du byter om från baddräkt till klänning. Jag frågar varför och du förklarar att du inte vill att de andra barnen ska säga att din rumpa är ful. Mina ögon bränner och mina käkar spänns. Jag hade blivit Hulken och kastat varenda skitunge i havet om det hade hjälpt. Men jag vet att det inte hjälper. Det är inte skitungarnas fel. De gör vad vi gör. Det är inte de fyraåriga pojarna och flickornas fel. Det är vårt. Föräldrarna. Det är en månad kvar innan ditt femårskalas och du gömmer dig bakom handduken för att ingen ska säga något om din rumpa. Du vill inte att de ska tycka att den är ful. (Modiri 2014)

Modiri beskriver sina tankar och känslor kring att hans fyraåriga dotter kommit att införliva samhällets föreställningar om hur kvinnors rumpor ska se ut. Han uppfattar att hon, innan fem år fyllda, fallit offer för en utbredd objektifiering av kvinnokroppen. Den initiala ilskan mot ”skitungarna” övergår i en insikt om att det är de vuxna, inklusive han själv, som bär ansvaret för det inträffade:

Du fick alltså fyra år som barn innan du började tänka på hur du ska behöva se ut för att omgivningen ska gilla dig. Och det är inte dina fyraåriga kompisars fel. Det är mitt. Medan du leker på lekplatsen börjar jag fundera på porr, Instagram, H&Ms underklädesreklam. Jag tänker på manlig jargong, blickar och fyllesnack. Gudrun Schyman har försökt. FI! har försökt. Flera av mina kvinnliga och manliga vänner har försökt men jag har vägrat kalla mig feminist. Jag tyckte inte det behövdes. Det räcker väl att jag säger att jag är för jämställdhet? Väl? (Modiri 2014)

Han klargör för sig själv att det är han som gjort fel. Det är han som vägrat lyssna på feministernas resonemang. Han minns hur andra försökt få honom att ta

frågorna på större allvar. Till sist kom insikten, vilket utmynnar i ett stridsrop för hans dotters och andra kvinnors rätt att slippa reduceras till skönhetsobjekt i andras blickar:

Det var först nu myntet föll ner. Jag tänker inte låta dig växa upp i en värld där du ska reduceras till de blickar som riktas mot dig. Fyraåringar eller fyrtioåringar. Om det gäller dig eller nån annans dotter, syster, vän. Det är en månad kvar till ditt femårskalas och jag gör inte det här bara för din skull. Jag gör det för oss båda. Jag tänker göra det för min egen skull. Kalla mig feminist och börja agera som en man med ryggrad. Det är en månad och femton år kvar tills din tjugooårsdag och jag vill kunna stå rakryggad och se dig i ögonen då och säga: Fuck patriarkatet. Fuck strukturer. Fuck vad alla andra säger om din rumpa. Du är och kommer alltid vara den vackraste människan jag känt. Inifrån och ut. (Modiri 2014)

Modiris öppna brev blev startskottet till en liten våg av så kallade pappafeminister. Genom att leva sig in i sina döttrars, antingen redan inträffade eller föreställda framtida, erfarenheter av att vara kvinna i ett sexistiskt samhälle har de kommit till feministisk insikt. Modiri länkade samman dotterns erfarenheter med att vi lever i ett patriarkat, och menade att det är genom feministisk kamp som förändring av de könsbaserade orättvisorna kan ske. En annan man som hakade på pappafeminismen var Gustav Fridolin. Han skrev följande om kopplingen mellan feminism och att vara förälder till en dotter:

Det är med feminism som med alfabetism. När man lärt sig läsa kan man inte sluta forma bokstäver till ord. När man börjat se ojämställdheten kan man inte blunda. Och som för så många andra män: Sedan jag blev pappa till en dotter ser jag ojämställdheten överallt. (Fridolin 2014)

Fridolin uttrycker en tanke om hur kvinnoförtrycket inte går att sluta se när en väl upptäckt det. Hans dotter är vid författandet av artikeln tre år gammal, och han föreställer sig en framtid när hon måste möta könsorättvisorna. Han frågar sig vad han kan göra för att skydda henne:

Jag läser att hälften av alla åttaåringar ogillar sitt utseende, och jag undrar vad jag ska säga till min dotter. Än är hon tre och lyckligt ovetande om det mesta av skönhetsideal, könsroller och andras uppfattningar. Tror jag. Hoppas jag. Men hur länge till? Vad kan jag göra för att hon alltid ska känna att hon kan vara större än allt det där? Vad är en förälders kärlek mot en tidningshylla av retuscherade bilder, mot några elaka ord på rasten, mot ett helt samhälle? (Fridolin 2014)

Fridolin ger uttryck för en nästan hopplös kamp. Vad kan en förälder göra för att försvara sin dotter mot ett sexistiskt samhälle? Han förefaller medveten om att hur gärna han än vill skydda sin dotter är det en överhängande risk att hon med

tiden lär sig att ogilla delar av sin kropp. Fridolin fortsätter tänka sig in i fler situationer hans dotter sannolikt kommer möta:

När min dotter börjar läsa länkarna om överfall, våldtäkter, allt det där som skrämmer så djupt att jag knappt vill skriva orden. När hon hör om rättegångar där den som blivit utsatt blir utsatt igen medan de som borde dömts går fria, kommer jag säga åt henne att vara försiktig då? Vill jag att hon ska vara lite rädd? Vill jag att hon ska gå lite snabbare när en man från samma buss går några steg bakom? (Fridolin 2014)

Den här typen av erfarenheter, inträffade eller föreställda, får pappor att engagera sig i kampen för att förbättra kvinnors livsvillkor. När pappor tänker på deras döttrars utsatthet vill de agera. Fridolin vill verka för att hans dotter ska växa upp med samma villkor som en jämnårig kille: ”Ett jämställt samhälle där min dotter har samma chans som killarna hon växer upp med, där alla barn får växa till att bli dem de vill vara – det kan vi bara bygga tillsammans. Därför är jag feminist.” (Fridolin 2014)

En mindre vanlig erfarenhet av att se kvinnors utsatthet framkom i ett radioprogram där en profeministisk man berättade om uppkomsten av hans engagemang. Under sin uppväxt uppfattade han flera situationer där hans mamma blev orättvist behandlad på grund av att hon var kvinna:

Jag tror det är ganska enkelt. Det var min mamma på nåt sätt. Varför ska hon ha lägre lön än mig bara för att jag är kille? ... Jag blev förbannad på att min mamma skulle få det sämre än killarna när de hade likadana jobb ... och likadana utbildningar. Och då bestämde jag mig för att göra nånting åt det istället och idag kallar jag mig feminist just på grund av det, att jag vägrar acceptera att min mamma ska ha sämre rättigheter än någon annan bara för att hon är kvinna ... Jag såg hela tiden att hon blev behandlad på ett annat sätt för att hon var kvinna, i familjen också. Alltså ojämlikheten tar ju inte slut vid köksbordet eller så. Det sker ju även på julafton till exempel att man ser att ... kvinnorna står vid spisen och männen sitter och kollar på tv och dricker öl och barnen är ute och leker. Det är ju det härliga gamla 60-talet som kommer tillbaka krypande in i juletiderna. (Blomgren 2012)

Mammans erfarenheter i arbetslivet, med lägre lön än sina manliga kollegor, och i hemmet, där hon gjorde mer hushållsarbete än pappan, fick honom att reagera. Han kunde inte acceptera orättvisan och valde att engagera sig feministiskt. De profeministiska männen känner på snarlikt vis omsorg om såväl mammor som döttrar, och omsorgen motiverar dem att engagera sig i den feministiska kampen för ökad jämställdhet mellan könen.

Att dela en kvinnas feministiska engagemang

Det är inte bara erfarenhet av döttrars eller mammors utsatthet som väcker mäns engagemang. I intervjuerna är den vanligaste erfarenheten att engagemanget uppstått i interaktion med en kvinnlig feminist, ofta en partner till mannen. Den feministiska kvinnan drev i dessa fall feministiska frågor gentemot mannen varpå han med varierande motstånd kommer att dela hennes verklighetsuppfattning. Ibland är mannen med när kvinnans feministiska uppvaknande sker. Så var fallet för en av de intervjuade männen som berättar om hur hans före detta fru började anlägga ett könsperspektiv på sitt liv:

Kön kom in när jag levde tillsammans med min före detta fru och hon började ifrågasätta mig och vår relation. Hon pluggade på universitetet och läste kvinnohistoria och blev väldigt engagerad. Könsperspektiv började hon anlägga och titta på och sådär. Och jag förstod inte vad hon menade ... Det var där det började, det var väldigt personligt för mig att försöka förstå det här ... Hon tyckte inte att jag tog in vad hon sa, utan jag gick ändå liksom på min linje ... Jag klarade inte av att ta in att jag behövde förstå henne. Jag förstod inte det riktigt, jag kunde förstå ämnet sådär, men jag förstod inte vad det var för jag tyckte ju att jag var bra. Det här är ju saker jag ser i efterhand också, det är det som är jobbigt. Jag kan ju höra hennes ord och vad hon sa och nu förstå varför hon tyckte det var så jobbigt att jag inte lyssnade på henne. Men det kom för sent liksom – insikten. Den kom för sent för mig, så var det ... Hon var inte beredd att acceptera längre, hon ville förändra. (Intervju)

Hans dåvarande fru fick upp ögonen för samhällets sexism och ville sprida synsättet till honom, men han lyckades inte ta till sig av det hon ville förmedla. Efter ett tag gjorde hon slut med honom, men det innebar inte att han gav upp sina försök att förstå. Han började själv läsa feministisk teori på universitetet med syfte att begripa sin före detta frus och andra kvinnors upplevelser. Det satte igång en process inom vilken han ifrågasatte sig själv och sin historia i relation till kvinnor och sexualitet. Sökandet efter svar nådde sin kulmen i samband med att han läste Kate Milletts *Sexualpolitiken* (1971). Boken berörde honom djupt:

Den boken som slog till som knockout det var Kate Milletts Sexualpolitiken. Då var det kört. Då blev jag helt knäckt faktiskt. Jag rasade samman där vet jag. För jag började fokusera och läsa om våldtäkt, det här var på C-nivå, och då rasade jag samman. Jag var ju ensam då, det var efter [det tog slut med hans före detta] och sådär, och började läsa om sexualitet, heterosexuallitet och normer och värderingar kring det och det sexualiserade våldet, alltså det var fruktansvärt tyckte jag. Jag tappade all lust till sexualitet, allting ifrågasattes och jag var verkligen helt knäckt, och ändå tycker jag att det är den bästa boken jag någonsin läst – så stark inverkan hade den på mig ... Det var det personliga i relation till [den före detta] som var jobbigt, att det var nånting som inte var helt okej med hur jag gjorde och hur jag tänkte, det var det som var svårast för mig. (Intervju)

Många profeministiska män blir påverkade av insikten att de varit en konkret del i kvinnoförtrycket. Att inse att man, mer eller mindre allvarligt, kränkt kvinnor är jobbigt att ta till sig. De ser sig som inblandade i ett system som skadar kvinnor, och vars yttersta konsekvens är att kvinnor dödas. ”Män slår ihjäl kvinnor, och de gör det systematiskt ... i grund och botten handlar det ju om att män förtrycker kvinnor” som en man jag intervjuade förklarade det. En annan man uttryckte sig på följande vis: ”Det som särskilt motiverar mig till att hålla på med det här det är ju att människor dödas återkommande... För mig är kopplingen mellan maskulinitet och våld så uppenbar.” För många av de profeministiska männen är den grundläggande drivkraften att bidra till att få slut på våldet.

Söderlund (2012) skriver om en annan specifik erfarenhet som gav honom insikt om att han behövde engagera sig mer om de patriarkala strukturerna i vardagen skulle kunna brytas. Han bråkade mycket med sin fru och hon försökte få honom att förstå vad som var fel i relationen. Till sist kom erfarenheten som fick honom att ta eget ansvar och skaffa sig kunskap:

När jag och min fru hade levt ihop i ungefär tio år, fått tre barn och grälat i stort sett dagligen i fem år om allt från smutsiga strumpor till sex, och när jag läst den tjuugoelfte artikeln om könsmaktsstrukturerna i samhället (min fru läste genusvetenskap på universitetet), och när vi för tredje eller fjärde gången bestämt oss för att skilja oss, kom den vändpunkt som fick mig att inse att jag själv måste skaffa kunskap och ta initiativ till att förändra vår situation. (Söderlund 2012, s. 87)

Vändpunkten utgjordes av att han och hans fru bestämde sig för att genomföra en övning som är vanlig inom utbildning för ökad jämställdhet i förhållanden. De noterade separat allt arbete som utfördes i familjen, och skrev ner vem som gjorde vad, och vem som slutgiltigt hade ansvaret för att en viss syssla blev gjord:

Vi skrev varsin lista över vad som behövde göras i vårt hem, vår familj. En lista över arbetsfördelningen och ansvarsfördelningen. Oberoende av varandra. Från att betala hyran till att julpynta. Det blev två långa listor. Besiktiga bilen, vattna blommor, fira födelsedagar, rensa avlopp. Vi fick båda ihop över trehundra punkter vardera. Förvånande nog stämde listorna väldigt väl överens. Det betydde att jag också visste vad som skulle göras. Sedan skrev vi upp vem vi ansåg gjorde vad och vem vi ansåg hade huvudansvaret för att det blev gjort. Det vill säga vem det var som tog initiativ till att vi skulle städa, vem som visste vilka kläder vi behövde köpa till vår dotter på rean och så vidare. Det visade sig att jag stod för ett trettioital av punkterna. De vanliga manliga sysslorna. De som jag så ofta använt som argument för att jag också bidrar. Byta däck. Betala räkningar. Laga mat, ibland. (Söderlund 2012, s. 94f)

Söderlund beskriver hur resultatet av övningen, att han av trehundra sysslor endast ansvarade för ett trettioital, fick honom att reflektera. Ojämställdheten i

förhållandet konstaterades svart på vitt för honom. Han upplever att självbilden fick sig en törn, men att erfarenheten var nyttig eftersom den till sist fick polletten att trilla ner:

Så mycket var det med den jämställdheten. Då var jag ändå en upplyst, modern kille. Jag kan avslöja att jag inte kände mig som någon hjälte. Här någonstans slutade jag att gå i försvar varje gång vi var oense om något (även om jag fortfarande gör det ibland), här någonstans började jag läsa böcker, här någonstans började jag lyssna på vad kvinnor runt omkring mig hade att berätta. (Söderlund 2012, s. 95)

Det är inte alltid som det feministiska uppvaknandet sker konfrontativt. I en annan intervju framkommer en mer stillsam process där mannen allt eftersom tiden gick, och han spenderade mer tid med henne, kom att dela en feministisk kvinnas verklighetsuppfattning. Kvinnan kom senare att bli hans partner:

Jag tilltalades av hennes ödmjukhet samtidigt som hon var väldigt tydlig med att det här är min ståndpunkt, det här tycker jag, och ingen annan behöver tycka likadant, men jag anser att det här är rätt ... De som jag hade mött tidigare ... var väldigt på och aggressiva och då kände jag att jag direkt slog i bromsen och började göra motstånd. (Intervju)

Samma man hade tidigare uppfattat feministiska kvinnor som aggressiva, vilket fått honom att göra motstånd mot ideologin de förfäktade. Han menar att det var ”en fördomsfull bild av feminister” han bar på sedan tidigare då han trodde att ”alla feminister var manhaftiga lesbiska kvinnor som hatade män”, men i mötet med den här feministiska kvinnan kom fördomarna att utmanas:

Hon slog väldigt mycket hål på de myter som jag bar på och då gick det inte riktigt att värja sig, plus att jag då attraherades av henne på många olika sätt. Är man kär är det väldigt svårt att värja sig mot den person man är förälskad i. Just den kravlösheten som fanns hos henne samtidigt som hon var ganska kompromisslös i sitt eget ställningstagande. Det tyckte jag var väldigt starkt och intressant. Jag attraherades nog mycket av hennes självstyrka. (Intervju)

Han beskriver en sammansmältning av idé och person. Kombinationen av förälskelsen och att hon med styrka uttryckte de feministiska argumenten fick hans försvar att rämna. Många profeministiska män vittnar om snarlika erfarenheter. Att de initialt attraherats mindre av feminismen som idé utan istället charmats av specifika feministiska kvinnor inom rörelsen. En man berättar följande om denna mindre smickrande sida av engagemangets upptakt:

Jag har alltid känt mig engagerad i sociala rättvisefrågor, och blev tidigt involverad i olika vänsterpolitiska sammanhang men feminism var inte särskilt central för mig utan klasskampen kom först. Det var mindre charmerande saker

som fick mig att dras till mer feministiska sammanhang till en början, det fanns så många snygga feministiska tjejer som var engagerade som jag fick möjlighet att vara kring om jag hängde på. Det var överhuvudtaget attraktivt att vinna pluspoäng hos tjejer i min närhet, men med tiden släppte det där och mitt engagemang drevs av att jag uppfattade frågorna som oerhört viktiga. Men jag tycker att det är viktigt att inte hymla om de mer oödda skälen till det initiala engagemanget. (Intervju)

Innan män blir profeminister befinner de sig ofta i vänsterpolitiska miljöer där olika rättvisekamper brottas om deras uppmärksamhet. Kvinnor i dessa miljöer tenderar att vara övertygade feminister. Bland män inom vänstern är det oftast inte kampen för rättvisa mellan könen som initialt intresserar dem mest. En intervjuad man beskrev koncist vad som hände honom i mötet med miljön:

Man blir kär i en feminist och sen kan man inte riktigt värja sig mot att lyssna på det som sägs. Och det är ju väldigt svårt att motsäga att det finns ett problem. Sen därifrån har det varit en rak väg in i kampen. (Intervju)

Genusvetenskapligt uppvaknande

Flera av de profeministiska män jag intervjuat har läst genusvetenskap på universitet. Vissa har läst kortare kurser medan andra skrivit magisteruppsatser. Några minns böcker de läst under utbildningen som påverkat dem mycket, som exempelvis Milletts *Sexualpolitiken* (1971) vilken nämndes ovan. Andra namn som nämnts som starka influenser i intervjuerna är Catharine MacKinnon och Andrea Dworkin. Den kritik de riktat mot pornografin, och den sexualitet den sägs lära ut, menar flera intervjuade män att de tagit till sig av. De som läst genusvetenskap menar att utbildningen påverkat deras feministiska engagemang i stor utsträckning. En av männen beskriver sina upplevelser från studietiden:

Man möter en världsbild som krockar med den man har själv. Där hade jag tur som hade förmågan att läsa. För då fick jag ju smälta det där lite i lugn och ro. Det är ganska mycket enklare att få en bok och läsa den, för det gör man ju i sin egen affekt, än om man har en person som diskuterar med en eller säger saker som gör att man själv framstår som allt dummare. Det är ganska svårt att ta till sig saker utifrån den positionen. Då använder man ju bara sina gamla argument om och om igen och försöker få dem att låta bättre. Att gå den där kursen, det expanderade ju fältet så oerhört och jag har väldigt starka minnen fortfarande från den kursen. Jag vet att jag redan första träffen bestämde mig för att det räcker att jag är här. Jag behöver inte tycka, säga eller bidra utan om jag bara är med så räcker det. Jag kände att det här är såpass omskakande för mig så om jag bara är här så räcker det. Det gjorde mig öppen. (Intervju)

Här återkommer erfarenheten av att det kan vara lättare att ta till sig kunskap om en inte aggressivt konfronteras med den. Möjligheten att ensam få bearbeta det

nya i egen takt upplevs göra motståndet mot innehållet mindre. Den intervjuade mannen strävade medvetet efter en öppenhet som skulle tillåta att hans verklighetsuppfattning skakades om. En annan man vittnar om hur kunskapen han inhämtade under kursens gång formade honom:

Det var en fas av mycket kunskapsinhämtning, att få lyssna på andra. Jag var inte konfronterad på något sätt utan jag fick vara med och lyssna på teorier, men också på kvinnors erfarenheter. Det var mycket ny information för mig, och det formade mig oerhört mycket. Jag kände en bestörtning. Om man tar in det så blir det liksom "hjälp, vem är jag i allt det här?" ... Det var allra starkast kring frågor om sexualitet och så egentligen ... Dels upplevde jag nån form av bestörtning, "hur fan kan det vara såhär?", dels "vem blir jag i det här?", "hur ska jag se på mitt eget kön?"... en vilja att göra skillnad, men ganska mycket frustration, det var rätt jobbigt där ett tag, låg mycket på soffan och bara stirrade. (Intervju)

Han upplevde ilska och en vilja att göra något, men även frustration över att inte veta vad han borde göra. Dessa upplevelser återkommer i flera intervjuer. Männen förstår vidden av kvinnoförtrycket, och finner det smärtsamt att se världen i det ljuset. Ofta föds engagemanget i kontakt med kvinnor de har en nära relation till, men viljan till profeministiskt engagemang skapas också genom genusvetenskapliga studier där männen läser om kvinnors utsatta situation.

Viljan att förbättra mäns liv

När profeministiska män talar om att förbättra mäns liv vill de samtidigt klargöra att de inte tycker synd om män som grupp. När de jämför kvinnors villkor med mäns tvekar de inte över att män har många fördelar. Det finns en rädsla bland männen att fokus på områden där män har nackdelar döljer de större problem de menar att kvinnor har. Profeminister menar också att fokus på mäns problem kamouflerar att män i stor utsträckning är de som skapar problem i kvinnors liv. Söderlund (2015) ger uttryck för detta i sin fråga:

Jag tror att vi helt enkelt famlar efter egna ingångar för oss män att bli delaktiga i feminismen. Hur ska vi kunna engagera oss för männens emancipation utan att skymma kvinnokampen eller förminska det lidande och den diskriminering som män varje minut, timme och dag utsätter kvinnor för? (Söderlund 2015, s. 47)

Söderlund formulerar behovet av en balansgång han anser att profeministiska män behöver gå. Hur mycket kan en profeministisk man engagera sig i att göra sitt eget liv bättre utan att kampen mot kvinnors större orättvisor blir lidande? I samband med denna balansakt reflekterar profeminister ofta kring sina manliga privilegier. Johan Ehrenberg lägger ut texten om mäns privilegier. Han menar att

privilegierna leder till att män inte kan förvänta sig att omedelbart vinna på en samhällelig rörelse i jämställd riktning:

Jag tror vi behöver rensa luften lite och erkänna något som sällan sägs. Män kommer att förlora på jämställdheten. Ja, jag vet att många av mina feminisvtänner inte vill säga det, men det är ingen enkel win-win-utveckling det här. Kvinnans frigörelse minskar mäns makt. Det kommer minska löneskillnaderna och därmed minska den manliga lönebonusen som finns inbyggd. Det kommer öka kraven på pojkar att studera mera när arbetslivet slutar premiera män. Det kommer öka arbetsinsatsen i hemmet, det kommer minska rätten till lathet och undanflykter för varför man inte hinner med sina barn... Jämställdhet kostar. Pengar, tid och kraft. På sikt är det självklart win-win. Mina barnbarn blir vinnarna. Men män kommer få det jobbigare här och nu när halva makten, hela lönen gäller. (Ehrenberg 2013)

Män kan enligt Ehrenberg vänta sig mindre makt, mindre pengar och ökade krav både offentligt och privat i den framtid som feminismen eftersträvar. Det gäller även profeministiska män som också antas gynnas av en patriarkal genusordning och de manliga privilegier som följer med den. Män som engagerar sig profeministiskt måste enligt resonemanget räkna med att, åtminstone initialt, förlora mer än vad de vinner på ett jämställt samhälle.

Förlorar män på jämställdhet?

Profeministiska män konstaterar oftast att det inte finns ett enkelt svar på frågan om män vinner eller förlorar på ett mer jämställt samhälle. De manliga privilegierna upprepas i olika tappning i intervjuerna. En man beskriver hur han mestadels trivs med den privilegierade mansroll han menar existerar i dagens samhälle:

Det är en extremt privilegierad situation. Alltså på så sätt är det ju lätt att trivas i den för att den är ju många gånger lättsam, oproblematisks ... Mycket av kläderna man kan köpa är bekväma och de är ganska sköna att ha på sig och de spänner eller sitter inte åt eller är snäva. Det är mycket som man har lite gratis. Att bli lyssnad till eller respekterad eller få uppmärksamhet. Det finns ju en himla massa privilegier. ... När jag jämför med de kvinnor som jag levt nära och fått höra deras erfarenheter i olika situationer så har det slagit mig att jag har privilegier. (Intervju)

Han talar om fördelarna med att kunna köpa sköna och rymliga kläder, i motsats till kläderna han menar att kvinnor har att välja på i klädbutikerna. Dessutom upplever han att män blir tagna mer på allvar än kvinnor. Precis som andra profeministiska män ställer han de manliga privilegierna mot den kvinnliga frånvaron av privilegier, som i det vanligt förekommande exemplet att många lyssnar på män medan de är ointresserade av vad kvinnor har att säga. Hos många

profeministiska män, som menar att den manliga tillvaron är privilegierad, återfinns tankar om att det är lätt att vara man i dagens Sverige:

Jag känner ju att det är mycket i min manliga könsroll som jag trivs i och som känns skönt att ha, att jag inte är rädd när jag går hem om kvällarna, att jag lärt mig tycka om sport, såna grejer känns väldigt centrala. Och att vara trygg i att prata inför folk och ta plats i grupper och såna saker, och våga komma med initiativ. Det känns positivt. (Intervju)

Här framkommer även det ofta nämnda privilegiet att inte behöva vara rädd utomhus på kvällarna, vilket de menar att den typiska kvinnan är. Ibland nämner männen saker som inte är särskilt typiska i föreställningen om manliga privilegier, som det ovan nämnda privilegiet att uppmuntras tycka om idrott. En annan man betonar mäns fördelar gällande hushållsarbetet:

Det finns det mer vardagliga liksom, hushållsarbete och så. Det kanske är gött att ha ett kön som slipper göra så mycket hushållsarbete, som inte förutsätts göra så mycket. Vi kommer ju undan med mycket mer. Det räcker ju med att vi gör lite grann så får vi lovord. När jämställdheten är mer praktiskt genomförd kommer vi ju inte få samma bekräftelse för det lilla vi gör. Då kommer det ju förutsättas att vi ska göra hälften. Det är ju en förlust för män, det är klart. (Intervju)

Han beskriver en vanlig profeministisk uppfattning om att män gör mindre hushållsarbete än kvinnor, och att män kommer tvingas göra mer hushållsarbete om samhället blir jämställt. Överlag finns en inställning om att dagens män exploaterar kvinnor i nära relationer. Enligt detta betraktelsesätt tar män mer än de ger tillbaka, och det gäller mer än konkret hushållsarbete som matlagning, städning och tvätt. Män anses även exploatera kvinnor på ett känslomässigt plan:

Givandet och tagandet av känslor är inte jämnt fördelat i den genomsnittliga parrelationen. Tvärtom framträder ett tydligt mönster: det är kvinnan som stöttar mannen. Det är hon som ger kärlek och han som tar. Det är hon som offerar sina fritidsintressen och aktiviteter på relationens altare, medan han behåller sina pokerkvällar och sin innebandyträning. Det är genomgående hon som lyssnar på honom, hon som kan tolka och förstå honom och hon som kan delta i hans värld och ta över hans verklighetsbeskrivning. Han kan njuta frukterna av det, men är ofta oförmögen att göra samma sak för henne även om han skulle vilja. (Priftis 2014, s. 173)

Priftis uppfattar den typiska heterosexuella parrelationen som ojämförbar, och han ifrågasätter om en typisk man har nödvändig kompetens att agera jämställt även om han ville. Det finns emellertid vissa faktorer som profeminister anser minskar den positiva upplevelsen av manliga privilegier. De män som ser könsrättvisorna antas ha svårare att njuta frukterna av mäns överordning. Det

upplevs exempelvis inte lika tillfredsställande att bli servad av sin partner om en kommit att uppfatta sig själv som exploatör av hennes arbete. Mannen jag intervjuar talar om hur samvetet plågar honom och går vidare med att uttrycka en skepsis över hur eftersträvansvärt det är att ha makt över andra människor:

Alltså när man upptäckt att man inte gör sin beskärda del av det gemensamma arbetet och att det gör ens partner bitter på en. Då blir det ju inte så roligt längre. Samvetet spelar också in genom att man känner sig så himla skyldig över att inte göra tillräckligt mycket. ... Många menar att män har mycket att förlora i en situation där kvinnor har mer makt än idag, men det förutsätter att det är dåligt att förlora makt. Jag vet inte om jag alltid tycker det är så gött att vara på de där höga maktpositionerna. Själv skulle jag nog inte vilja vara det ... Makt över sitt liv, ja tack, men makt över massa pengar och massa människor vet jag inte om jag är så intresserad av. (Intervju)

Att de manliga privilegiernas frukter inte är lika njutbara för den som känner till deras orättvisa produktion är ett resonemang som återupprepas. Vissa profeminister tänker att livet möjligtvis skulle vara mer tillfredsställande om de var vanliga män med allt vad det antas innebära. De föreställer sig att engagemanget för den feministiska saken har sina kännbara kostnader:

Jag förlorar kanske makt genom att vara feminist ... jag kan tänka mig ändå att när det är en patriarkal värld som sätter agendan, att då bryta mot den, det kostar... jag förlorar säkerligen en massa kompisar. Hade jag inte alls tänkt i feministiska banor hade jag kanske haft jättemånga vänner och spelat hockey och varit jävligt nöjd med livet och kollat porrfilm och så. ... Om jag ändrar mitt beteende och blir en mansgris som alla andra så kanske jag skulle bli mer nöjd med mitt liv. (Intervju)

Mannens utsaga är aningen raljerande, men inrymmer ett underliggande synsätt om att livet på vissa sätt blir besvärligare för profeministiska män. Det antas till exempel vara svårare att njuta av hockey och porrfilm, vilka anses vara problematiska företeelser. Den typiske mannen antas vara omedveten om att det föreligger en patriarkal genusordning som gynnar honom. Hans okunskap anses utgöra en slags välsignelse, som den profeministiske mannen går miste om.

Efter att ha redogjort för olika synsätt som belyser hur profeministiska män menar att de förlorar på jämställdhet ska jag kort beskriva den bland profeminister också vanliga ståndpunkten att män i slutändan har mycket att vinna på en jämställd samhällsutveckling. Idén om att alla – kvinnor, män och barn – vinner på jämställdhet förs regelbundet fram av profeministiska män. I en intervju formuleras det på följande sätt:

Det är ofta snack om att män har så mycket att förlora på jämställdhet. Många inom den feministiska kretsen säger också det. Att vi män måste vara beredda att förlora på ett jämställt samhälle, och jag vet inte om jag håller med riktigt. Visst, kollektivet manligheten kommer att förlora maktpositioner i samhället och så vidare, men jag känner ju att det är något jag ger bort hur jävla lätt som helst om det istället innebär att män kommer att få må bättre psykiskt, vara mindre våldsamma, ha fler samtal med människor, ha bättre kontakt med sina känslor. Jag känner att fördelarna överväger nackdelarna så himla mycket att det knappt går att prata om att män skulle ha något att förlora. (Intervju)

Mannen föreställer sig ett framtida jämställt samhälle där män förlorat mycket makt, men vunnit ett större välbefinnande. Dessa resonemang innehåller ofta en tankegång om att mäns liv skulle komma att förändras i en mer social riktning där män blir mindre ensamma. Genom att utvidga sina emotionella och sociala repertoarer antas mäns liv bli rikare:

Man pratar ofta om att feminismen missgynnar män, att vi måste avstå en massa saker i feminismens namn, och det stämmer väl om man bara tittar på makt. Samtidigt upplever jag att jag blivit en betydligt rikare person i mitt emotionella liv och i kontakten med andra människor och i relationen till mina föräldrar och mina vänner. Det finns oerhört mycket att vinna. (Intervju)

Profeministiska män uppfattar att många av de vinster som män kan skörda genom feministiskt engagemang kretsar kring att göra upp med en stereotyp manlighet inom vilken mannen är socialt hämmad och destruktiv för sig själv och andra. Vägen bort från detta tillstånd går genom en uppgörelse med den egna och andras manlighet.

Att undslippa destruktiv manlighet

Drömmen om en fredligare och mer harmonisk värld antas av profeminister bygga på att män konfronterar sin manlighet. Enligt dem är det nödvändigt att män öppnar sig och utforskar vad det innebär att vara man. Förhoppningen är att män därigenom kommer åt underliggande manlig destruktivitet. I en intervju framkommer visionen om hur mycket bättre världen skulle bli om män utvecklades till att bli mindre våldsamma och mer kärleksfulla:

Det som motiverar mig är ju visionen och aningen om en kärleksfullare värld, som jag tror går väldigt mycket genom att män gör upp med maskulinitet och börjar samtala med varandra och med andra om känslor, och skippar stoltheten och maskuliniteten en stund och kanske utelämnar sig lite och vågar vara svaga. Jag tror vi skulle få en helt annan världsbild. Och stå upp mer mot våld och sådär. Den är ju en av våra stora folksjukdomar, höll jag på säga, med våld och tysta män som inte kan sätta ord på vad de känner utan handlar destruktivt istället. Det motiverar mig väldigt mycket, visionen om hur mycket det kan ge

mänskligheten och hela världen att få män att utvecklas mer feministiskt eller mot att bli mer kärleksfulla människor. (Intervju)

I denna profeministiska strävan efter att skapa kommunikativt skickliga och känslomässigt utvecklade män uppfattas feminismen ha en drivande roll. Feminismen ges i sammanhanget beröm för att den betraktar mannen som formbar och kapabel att förbättra sig om han vill. Freddot Carlsson Andersson skriver om hur feminismen pekar ut en riktning som män kan vandra om de vill hjälpa till i kampen:

Feminismen ställer krav. Men krav som ju vill oss väl. Ingen ideologi har en mer positiv manssyn än feminismen. När biologismen menar att skillnaderna mellan könen är huggna ur en stenåldersgrotta och inte går att göra någonting åt ger feminismen oss män hopp. Genom att upplysa och peka på förändringsbara normer och föreställningar. Genom att stötta oss till att ta itu med manlighetens problem, uppmuntra oss till att inse vad vi missar när vi väljer att inte engagera oss i vårdande av barn och relationer. Och visst, ibland tröttnar feminismen och provocerar och ger uttryck för hat mot att vi män vägrar inse att vi har ett ansvar. Lätt att förstå. (Carlsson Andersson 2015, s. 72f)

Profeministiska män uppfattar ofta att den feministiska kritiken av en destruktiv manlighet knyter an till erfarenheter de gjort tidigare. Männerna vittnar om hur de vantrivts i manliga sammanhang och inte kunnat leva upp till de förväntningar som där finns på män. Det profeminister upplever som feminismens manskritik kopplas samman med plågsamheten i att försöka leva upp till kraven som ställs på den som vill framstå som manlig. Mannen jag intervjuade menar att det var lättare att ta till sig den feministiska kritiken i och med att han inte trivdes med att försöka vara en konventionell man:

Det finns få ideologier som haft en sån stark påverkan på mig som feminism har haft. Det kan jag inte riktigt jämföra med något annat... Vissa saker som feminismen vill förändra män till var jag också ganska mycket innan jag blev feminist och det kanske är därför jag haft lite lättare att ta till mig den... Jag har aldrig känt mig hemma i macho-jargonger eller traditionellt manliga grupperingar. De har jag alltid känt mig som en ganska udda fågel i, eller lite obekväma i. Och i den bemärkelsen så tror jag att jag har försökt uttrycka en form av manlighet, eller ett sätt att vara man på, som står mer i opposition till patriarkala former av manlighet ... Det har förstärkts av feminismen. (Intervju)

Idrotten är ett område som profeminister återkommer till i sina utsagor om plågsamma manliga sammanhang. I många idrottsutövande miljöer separeras kvinnor och män, och när bara män närvarar upplevs stämningen bli smärtsamt grabbig. Det vanligaste exemplet profeminister nämner är hockey. I en intervju formulerar sig en av männen dramatiskt: "Jag skulle aldrig kunna gå på en

hockeymatch idag för jag skulle gå under själsligt, och i hjärtat, av att se den här manlighetsdomänen.” En annan man uttrycker det som att han ”inte pallar med omklädningsrum längre”. Sammantaget kan det beskrivas som att de profeministiska männen försöker undslippa grabbighet och grabbiga miljöer. Gordh Humlesjö (2008) skriver om hur han trots att han älskade att spela hockey kände sig tvungen att sluta på grund av den sexistiska stämning som rådde i laget:

Laget fostrade oss. Hockeyn var inspirationskälla och boxningssäck. Under matcherna blev våra motståndare fittor, bögar och horor. Det var en stil som förväntades av oss. Vi hetsade varandra och tränarna sporrade med ryggdunkningar och skrik: ”Kom igen nu gubbar. Inget jävula kärringsspel.” Vissa av papporna på läktaren var mer entusiastiska än vi själva och klagade på domarfittor och kallade oss fjollor. Vår tränare Stefan hade en stående kommentar. När någon fick en puck eller en klubba i skrevet och klagade över smärtan flinade han bara och sa: ”Sluta gnäll. Du har väl ändå ingenting mellan bena!” ... Många mådde förstås dåligt av pressen. Vi kände oss instängda och ville ut. Ändå fortsatte det. Genom tränare, spelare och föräldrar skapade laget en uppförandekod. En måttstock på hur vi skulle bete oss som hockeyspelare och män. Att kalla andra för fitta, bög, kärring och hora var ett sätt att peka ut de egenskaper som skilde sig från våra ideal. De ideal som ingen vågade bryta mot. (Gordh Humlesjö 2008, s. 26f)

Det är en vanlig erfarenhet bland profeministiska män att inse hur dåligt en mår av att vistas i hypermanliga miljöer som de ovan nämnda. Rädslan över att inte kunna leva upp till de krav som ställs på en man och därmed riskera att bli definierad som kvinna eller homosexuell är plågsam att bära. Gordh Humlesjö gillade spelet på isen, men inte allt runtomkring och vad det gjorde med hans person:

Vi tyckte om varandra, men det främsta sättet att visa det på var med en pisksnärt med handduken. Att umgås var ofta en match om vem som var bäst och tuffast. Med tiden insåg jag att hockeylaget höll på att göra mig till en vidrig person. Homofobisk och brutal på ett sätt som jag egentligen avskydde. Jag hade ingen aning om vem jag var eller hur jag ville vara. Det enda jag visste var att detta inte var jag. ... Jag älskade fortfarande att spela hockey men stod inte längre ut med hur man skulle vara som hockeyspelare. (Gordh Humlesjö 2008, s. 29)

Många profeministiska män reflekterar över det fysiska och psykiska våld som pojkar och män utövar mot varandra. Många har erfarit det i barndomen och vet hur smärtsamt det är att utsättas för. Söderlund (2012, s. 71) uttrycker en önskan om att hans son inte ska vara del av den onda våldsspiralen, oavsett om det gäller att ta emot eller dela ut våld: ”Jag vill inte att min son skall våldta någon. Jag vill inte att någon skall hoppa på hans huvud”. Han menar att den generella regeln

om att det är fel att använda våld har alltför många undantag. Detta visade sig i samband med att hans son blev slagen i skolan:

Förstås är det fel att slåss. Förstås skall man inte använda våld. Och våldtäktsmän och hustrumisshandlare är den lägsta sortens avskum, fegisar och slödder. ... Men det är ok att killarna pucklar på varandra, de allra flesta tycker faktiskt det. Det är faktiskt bra. De behöver faktiskt lära sig slåss. Några är stolta över att deras grabb kan slåss. När min son fått stryk i skolan tillräckligt många gånger samlade jag alla pappor för att prata om hur vi skulle stoppa trakasserierna, det var en rätt orolig klass. Jag ringde pappan till en av de värsta plågoandarna. Han hade tagit stryppgrepp på min son så att han fått blodsprängda ögon och blåmärken på halsen och sedan dessutom kastat en hård basketboll rakt i ansiktet på honom. "Ah, det var väl inte så farligt", sa pappan. "Då skulle du ha sett hur det är på hockeyträningen" och "vad skall din son göra när han är vuxen och inte kan springa till pappa?" Om din son misshandlar min son när de är vuxna, då får väl min son ringa polisen. (Söderlund 2012, s. 72f)

Söderlund visar hur det i den våldsamma pojakens pappas ord framträder ett ideal om att män dels bör tåla våld mot sig själva, dels får utöva våld mot andra. Sådana föreställningar vill profeministiska män motverka. Deras erfarenheter av våld föder en vilja att förändra den våldsamma maskuliniteten. Förändringsarbetet riktas utåt, som vid arbete med killgrupper där de försöker få unga män att reflektera över sin maskulinitet. Flera av de intervjuade profeministerna har varit involverade i ett sådant yttre arbete. En annan typ av förändringsarbete riktas inåt mot männens egen maskulinitet som de försöker förändra i önskvärd riktning. Denna typ av självkritiska förändringsprojekt har alla profeminister jag kommit i kontakt med ägnat sig åt. Målet med förändringen varierar mellan männen. Vissa nöjer sig med att delvis omvandla sitt sätt att vara man medan andra helt vill göra sig av med den egna maskuliniteten:

Ett steg i det är ju att sluta vara så mycket man och bli mer person tänker jag. Man och maskulinitet känns väldigt intimt kopplade för mig. Jag tänker i nån sorts utopi att om man bara kunde avskaffa maskuliniteten så skulle det inte vara några problem. Då skulle inte man och kvinna vara relevanta begrepp längre. ... Jag trivs inte med att vara man. Jag skulle inte trivas bättre med att vara kvinna, men jag trivs inte med kategoriseringen och inte den ram som det innebär att förhålla sig till. (Intervju)

Den intervjuade mannen uttrycker en önskan om att kategorierna man och kvinna skulle bli betydelselösa och att ingen skulle bli inplacerad i ett begränsande könsfack. Många profeministiska män tror i linje med detta att könsrollerna i det närmaste måste utplånas om jämställdhet ska vara möjlig. De ser det som orimligt att sträva efter att män ska fortsätta vara en egen sort:

Det centrala är väl att jag tror inte att det går att ha en maskulinitet, att killar ska vara på ett visst sätt och tjejer på ett visst sätt – att det ska finnas könsroller och att det samtidigt ska kunna vara jämställt. Könsrollerna måste utplånas för att det ska kunna bli jämställt, eller i alla fall utplånas i väldigt hög grad. Det handlar inte om att fortsätta vara på olika sätt, men att vi män ska lära oss att vara schyssta. Utan det måste handla om att vi måste ändra oss i grunden på alla våra sätt, och ifrågasätta hur vi formas som kvinnor och män. (Intervju)

Ambitionen att komma bort från en binär modell, man eller kvinna, återkommer hos flertalet profeministiska män. Ibland uttrycks det stillsamt i en önskan om att individen ”inte borde begränsas av sitt kön mer än av sin ögonfärg” medan den annars kan anta mer dramatiska uttrycksformer. Alexander Pettersson formulerar på ett radikalt sätt hur han uppfattar att patriarkatet är hans skuld och att den manlighet hans kropp bär upp får honom att skämmas:

Härskande, förtryck och motstånd är inte något som bara existerar i historieböckerna och de feministiska manifesten, det är något som kanaliseras ner i varje individ, något som brännmärker varje kropp. ... Jag är inte motståndet. Jag är förtryckaren. Jag är regeringar. Jag är diktaturer och arméer. Jag är den katolska kyrkan. Jag är Vladimir Putin och George W. Bush. Jag är våld och våldtäktsman. Alla tankemönster och beteenden som jag har lärt mig och alla privilegier som villkorar mitt liv och min frihet är frukterna av det förtryck som människor, likadana som jag, har utövat innan jag fanns ... Jag är våldtäktsman när en ensam kvinna korsar gatan för att inte möta mig på samma trottoar om natten. ... Mitt vara osar orättvisa och andas förtryck. Trots att jag inte har onda avsikter är det jag och ingen annan som gör att den ensamma kvinnan korsar gatan om natten. Varför? För att min kropp är förtryckarens kropp - och den fortsätter att förtrycka. Patriarkatet är min skuld och manligheten är min skam. (Pettersson 2014)

Han identifierar sig själv med det kollektiva manliga kvinnoförtrycket, och upplever att det tagit plats i hans kropp, tankar och beteenden. Trots att han inte vill våldföra sig på den ensamma kvinnan som korsar gatan märker han att hon reagerar som om så vore fallet. Han menar att enda sättet för män att vara en del av en feministisk lösning är genom att sluta vara män. Enligt Pettersson måste män inse att det är dags att överge sina manliga förtryckarkroppar:

Jag minns bloggarna av kvinnor som envist hävdade att män inte kan vara feminister. Som hävdade att det enda sättet för en man att vara feminist är att sluta vara man, att överge sin mansroll och vägra identifiera sig som man. Jag inser att de har rätt. Jag inser att varje kvinna som har exkluderat, ignorerat eller fruktat mig på grund av mitt kön har haft rätt. Jag minns bloggen som skrev att världen förändras med ditt exempel, inte dina åsikter. Trots att jag i ord förkastar patriarkatet förblir jag en del av problemet så länge min kropp är förtryckarens kropp. Jag måste förändras. Det bästa sättet för mig att hjälpa de förtryckta är att bli någon annan än den jag är. Jag är övertygad om att detta

är (den vita, heterosexuella) mannens viktigaste feministiska uppvaknande.
(Pettersson 2014)

Pettersson skriver om en utmaning som många profeminister brottas med. Att omvandla ord till handling, och därigenom grundligt förändra den destruktiva manligheten är de profeministiska männens huvudsakliga projekt för att förbättra kvinnors och mäns liv. Men de män som försökt vet hur svårt det ibland är att gå från abstrakta ord till konkreta beteenden.

Genom att förändra män

Vägen mot att förbättra kvinnors och mäns liv går enligt profeministiska män huvudsakligen genom att män förändrar sig. De menar att jämställdhet framförallt uppnås genom att män agerar. Tomas Agnemo talar om hur män genom att leva jämställt kan förkroppsliga den eftersträlvade förändringen:

Men, listen! Let us transform our masculinities and be the change. Let us create spaces where we can be personal and private, be caregivers and stand up for gender justice. Traditionally, who have been standing up for gender justice? Women. So men, we need to start stepping up for gender justice as well.
(Agnemo 2015)

Ur den profeministiska viljan att radikalt förändra sin maskulinitet väcks frågan om hur denna förändring ska gå till. Många profeminister vet inte hur de ska omvandla de feministiska diskussionerna och förvärvade genusteorierna till ett mindre sexistiskt beteende. Profeministiska män beskriver ofta hur de utvecklat verbal skicklighet genom alla diskussioner och samtal om feministiska frågor som de deltagit i. De upplever sig behärska förmågan att med hjälp av ord och teorier begrunda samhället och sig själva ur ett feministiskt perspektiv, men osäkerheten blir större när det gäller praktiska frågor:

Reflektera ... det kan jag ju göra tills jag somnar nästan, kring de här frågorna, men sen vet jag inte riktigt alltid om jag i min praktik bidrar till mer jämställdhet eller mer ojämställdhet. Det tycker jag varierar så mycket. Det är det som är lite synd. För jag tycker att i någon slags feministisk diskurs och diskussion är det som premieras om man kan svara bra, säga rätt eller kunna förhålla sig till alla olika saker som sägs. Det är det som träningen handlar om. Den handlar ju mindre om "okej, hur ska vi leva då liksom?" Den frågan dyker ju mer sällan upp tycker jag. Det tycker jag är något sorgligt för man skulle ju önska att praktikerna förändrades snabbare och mer. För det kanske mer är problemet än talet, men de hänger ju så klart ihop också. (Intervju)

Tal och handling hänger visserligen ihop då även den som talar eller skriver gör något, men det finns en frustration hos profeminister över att det många gånger

är svårt att ta sig bortom orden. De efterfrågar enklare sätt att gå från att säga att en vill sluta vara del av kvinnoförtrycket till att faktiskt inte längre vara det.

Från ord till handling

Thor Rutgersson skriver om #metoo och behovet av att män rör sig vidare från Twitter, hashtags och att gilla varandras Facebookinlägg till att istället rikta sitt fokus på sexism i den egna närheten. Enligt Rutgersson finns sexism hos vanliga killar och deras kompisar, och han anser att den man som är seriös i sin strävan efter att göra upp med den destruktiva mansrollen måste inse detta:

Om vi menar allvar med våra inlägg – om det ska bli mer än hjärtan på Facebook – måste vi nu ändå omsätta orden till faktisk handling. Det är det viktiga. Poängen är inte att jag berättar att jag tryckte mig mot en tjej på en konsert när jag var 17. Det är vad som hände sedan. För jag har hjälpt till att återskapa och upprätthålla patriarkatet varje dag, sedan dess. Och genom det är jag ansvarig för att andra 17-åringar fortsätter växa upp i samma destruktiva mansroll. Vi måste börja våga se och förstå att det är vi vanliga killar, alltså gulliga pojkvänner och fina söner, som är på andra sidan av varje #metoo-delning. Ofta troligtvis omedvetet. För att vi inte vågat titta på oss själva och männen omkring oss. Kanske är det därför det är svårt att veta vad en ska säga. Vi kan skriva saker på Facebook hur mycket som helst. Det spelar ingen roll om vi inte fattar att vi fortfarande är fast i en grabbig jargong med sexistiska skämt och objektifiering av kvinnor. Vi tror att allt det här handlar om några andra. Men alla tjejer och utsatta vet att det handlar om oss. Det är dags att vi vågar inse det – så att vi kan göra något åt det. (Rutgersson 2017)

Profeminister beskriver hur det kan vara svårt att inse att kvinnoförtrycket har något med en själv att göra. De redogör för en process där de börjat säga att de är feminister och att de tycker att jämställdhet är bra, men att orden inte haft effekt på hur de agerade. ”Det blir ingen jämställdhet bara för att man slår sig för bröstet och säger ’jag är feminist’” säger en av männen jag intervjuat och menar att den värdefulla förändringen ligger i att ändra sina beteenden. Petterson anser att alla diskussioner och resonemang kring de här frågorna varit onödiga om män slutade med sina sexistiska och våldsamma beteenden:

Allt i ovanstående resonemang hade varit helt onödigt och överflödigt om vi män bara hade slutat att våldta och förtrycka andra människor. Det hade naturligtvis varit feminismernas verkliga triumf. Problemet är ju att vi inte slutar. Problemet är att så länge jag fortsätter vara den cis-man jag är idag, hur mycket jag än fördömer sexism och predikar jämställdhet, så är jag en del av den patriarkala samhällsmotorn och en del av det som feminismerna bekämpar. Jag vill inte vänta på att min sorts människor slutar att våldta och förtrycka andra, jag vill hellre själv bli en annan sorts människa. (Petterson 2014)

Pettersson hävdar att jämställdhetspredikningar och fördömanden av sexism inte räcker till eftersom den patriarkala samhällsmotorn drivs av konkreta manliga beteenden. En av männen jag intervjuat är inne på samma spår när han besvarar frågan om han förändrades av att bli feministiskt medveten:

Svaret är nej. Det tror jag inte. Jag tror ingenting sker av sig själv utan jag förändrades av att föra en feministisk praktik med mig själv. Det har jag förändrats av, men just den feministiska medvetenheten ledde inte till någon förändring överhuvudtaget annat än att jag hade nya saker som jag kunde bullra ut och ta upp plats med. (Intervju)

Han menar självkritiskt att idéerna och teorierna endast gav honom fler begrepp att ta upp talutrymme med. Många profeminister anser sig varit tvungna att vända blicken bort från de samhälleliga perspektiven och stirra enträget på de egna sexistiska beteendena för att fortsätta utvecklas. Några av männen jag intervjuade ägnade sig åt denna typ av rannsakan i grupp. De deltog i feministiska mansgrupper som syftade till att göra dem medvetna om problematiska beteenden för att kunna förändra dem. En av männen menar att det var när han gick med i en mansgrupp som hans feministiska utveckling tog fart:

Skillnaden, lite enkelt sagt är att innan jag började skärskåda mig själv var jag för jämställdhet, ”det är klart att jag är för jämställdhet, det är ju självklart att det ska vara så”, lite så tänker jag att det var, lite oreflekterat feministiskt på nåt sätt. När jag vill tolka mig själv lite hårt tycker jag att det är först när jag gick med i mansgruppen och faktiskt började betrakta mina egna beteenden som jag på riktigt kunde säga att jag var feministiskt engagerad. Det är ju det som gjort mest i min feministiska utveckling. (Intervju)

Han anser sig ha varit oreflekterad i sitt engagemang innan han gick med i mansgruppen, men att han där kom till viktiga insikter om hur han kunde förändra sitt beteende. En annan man beskriver sina erfarenheter i en annan mansgrupp på snarlikt vis. Det var först där han menade sig ha vaknat upp ur sin sexistiska slummer och sett sin delaktighet i kvinnoförtrycket:

Det var nån form av feministiskt uppvaknande. Innan dess hade jag sagt att jag var feminist, men i efterhand känns det som att jag dels hade väldigt bristfällig analys av samhället, och dels kopplade väldigt lite till mig själv. ... Jag började se nya saker hos mig själv och tvingades ta ställning till hur en själv betar sig och tänker och ifrågasätta om det är bra eller inte. (Intervju)

Att inte kunna se hur kvinnoförtryck har med en själv att göra är en vanlig erfarenhet bland de profeministiska männen. ”Självklart måste det bli ett slut på kvinnoförtrycket, men jag förtrycker väl ingen liksom?” är en mening som yttrades i en intervju och som väl sammanfattar denna initiala oförmåga. När en

väl börjat se är dock upplevelsen att det inte går att sluta. Många profeministiska män säger sig leva med ständiga tankar kring huruvida fenomen runtom dem gynnar eller motverkar den feministiska saken. Att vara profeministiskt engagerade har blivit en integrerad del av hur de lever sina liv:

Det räcker inte att göra en jämställdhetsplan på jobbet ... Det är en livsfråga. Det är något man lever med, det är ett engagemang. Man ser det här hela tiden. Man blir upprörd om man ser en film kanske. Läser i tidningen ett reportage eller ser på teven, eller nån säger nånting. Det finns där hela tiden runt en. Det är nästan sådär ett synsätt på livet, tycker jag faktiskt, hur man vill leva. (Intervju)

Stormande känslor

Det är starka känslor i omlopp bland de profeministiska männen i relation till deras engagemang. Att leva med en syn på sig själva som del av en grupp som upprätthåller förtryck av kvinnor är känslomässigt påfrestande. Pettersson skriver om hur skulden och skammen driver hans försök att bli något nytt som han inte behöver skämmas över:

Jag märker att jag sakta förändras, även om jag inte riktigt vet till vad. Skulden är min drivkraft och skammen är mitt uppvaknande ... Bara skuld och skam lyckades ingjuta i mig en tillräckligt stark transformatorisk kraft. Bara skammen rörde mig i mitt innersta och mobiliserade viljan, eller tvånget, till dekonstruktion och förändring. Det räcker inte att vi gör oss medvetna om våra privilegier. Det räcker inte att ta avstånd från dem och det räcker inte ens att bli förbannade och frustrerade över dem. Privilegier är inte bara strukturella, abstrakta maktmekanismer som existerar utanför oss som individer. De är våra. De har brännmärkt våra kroppar, de är en del av vilka vi är. Vi måste skämmas över dem. Jag skäms för att det är min skyldighet. Jag skäms för att det är det enda som tvingar mig att förändras. (Pettersson 2014)

Pettersson uttrycker en insikt om att det inte räcker att bli medveten om sin del i förtrycket eller att bli arg över det. Han upplever att endast skam- och skuldkänslorna fick honom att förändras. Det finns mycket mörker i Petterssons beskrivning och den vittnar om en destruktivitet som han önskar släppa loss mot sig själv:

Den manliga skammens feminism är inte konstruktiv. Den handlar inte om att skapa, förstärka och bemyndiga. Den är destruktiv. Den är avväpnande och omyndigförklarande. Den handlar om att bekämpa den orättvisa som bebod den egna kroppen. Den handlar om att erkänna skuld och sedan slita bort, riva isär och bränna allt som den skäms för (för att sedan kunna återskapa och bygga nytt). Den är förstörande och sönderplockande. Och den riktar sig bara till förtryckarnas kroppar. Den är bara för män. (Pettersson 2014)

Han använder sig av väldigt konkreta uttrycksätt som för att komma bort från orden och närma sig kroppen. Med skammen som drivmedel ska den egna manligheten slitas bort, rivs isär, brännas upp och plockas sönder. Att känna skuld och skam över att tillhöra gruppen män och utöva manliga beteenden är vanligt bland de profeministiska män jag intervjuat. Flera av dem menar dock till skillnad från Pettersson att dessa känslor på sikt är av ondo. En av männen berättar:

Tidigare har jag ju varit ganska mycket såhär att jag känt att det är väldigt dåligt och problematiskt att jag är man för att det medför en massa problem och att jag har en kollektiv skuld och sådär, men jag väljer att inte tänka så mycket på det sättet längre utan istället fundera på vilket ansvar jag kan ha och vad jag kan göra för att göra världen till en bättre plats utifrån min situation. Jag har försökt göra upp med det där för det är så destruktivt. Jag försöker att så lite som möjligt känna skam och skuld nuförtiden för saker jag gör och saker jag gjort. (Intervju)

Han berättar vidare att det var under en intensiv period av feministisk aktivitet som skulden och skammen växte inom honom. Han befann sig under den tiden i vad han beskrev som en ”destruktiv relation till en feministisk kvinna som väldigt gärna ville påföra mig skuld för saker” och samtidigt var han medlem i en feministisk mansgrupp:

I gruppen synades mina beteenden väldigt mycket och samtidigt hade jag den relationen där hon synade mina beteenden väldigt mycket. Hon var väldigt observant och skarp på det sättet, Hon var väldigt, väldigt feministisk ... det var väldigt viktigt för henne och primärt liksom. Det var hennes stora fråga. (Intervju)

Att ständigt känna skuld för sina felsteg upplevde han som destruktivt, och han menar att skamkänslorna fick honom att må väldigt dåligt. Det sker bland många profeministiska män en mental brottningsmatch med skuld- och skamkänslor, och de uppger att det är svårt att hitta en balans i självkritiken. En annan man berättar om hur viktigt det var för honom att få bekräftelse hos de kvinnor som var mest kritiska till män:

Det var kvinnor som jag ville imponera på, få goodwill hos. Jag hade en lärare på genusvetenskapen som var väldigt betydelsefull, hon kunde vara så himla sträng, och att få henne på sin sida, det är stort. Och det är samma när jag träffat kvinnor som har varit anhängare av Valerie Solanas filosofi, att män ska dö, så har jag tänkt att vinner jag respekt från dom då jäklar. Det har länge varit grupperna som har varit de allra mest extrema och som har hatat män som jag har strävat efter att vinna poäng hos, och ibland har jag lyckats och det har känts som himmelriket. (Intervju)

Den behagliga känsla som han menade att den sociala bekräftelsen emellanåt gav honom åtföljdes av en påträngande upplevelse av att nästan aldrig känna sig som en bra person. Skuldkänslorna över att vara man försvårade hans försök att agera konstruktivt, och fick honom med tiden att känna sig uppgiven:

Skulden bara passiviserar, vi är dömda att förlora och kan lika gärna bete oss som svin. Vissa kvinnor, just de som jag strävade efter att få uppmärksamhet ifrån, vissa av dom lämnade jag efter ett tag, eller gav upp. För att vad män än gjorde så blev det fel, och det finns inget konstruktivt i det alls. Det är en insikt jag har fått som jag inte hade inledningsvis. (Intervju)

De profeministiska män som gått igenom en tid fylld av skuld och skam, som ofta präglats av psykiskt lidande, brukar när de kommer ut på andra sidan av processen försöka utveckla mer konstruktiva förhållningssätt till sig själva. En man talar om hur han försöker vara mer förlåtande gentemot sig själv och de egna tillkortakommandena:

Jag försöker vara väldigt förlåtande mot sig själv numera för att jag tycker att det gick väldigt mycket hand i hand med mitt övriga dåligtmående att hålla på och skuldbelägga mig själv hela tiden, liksom "Oj, nu gjorde jag fel på det sättet" eller "nu sa jag nåt dumt" eller "nu tänkte jag inte tillräckligt feministiskt" och sådär ... Då har jag istället försökt tänka såhär att "nu tänkte jag såhär eller gjorde den där knasiga grejen", men det kan jag ju komma ihåg till nästa gång att inte göra ... och sen försöker jag lämna det istället för att gå och gräma mig och älta det där för det leder inte fram till nånting. (Intervju)

Strategin han utformade var att se bristerna i det egna beteendet och sträva mot att rätta till dem, men att göra det utan att vara dömande mot sig själv. Genom att acceptera att det blir fel ibland gick det att komma ifrån upplevelsen av att vara en dålig person. I en annan intervju framkommer snarlika resonemang. Istället för att fokusera på alla felsteg som mannen menade sig ha tagit valde han att betona sitt ansvar för att vara profeminist på bästa sätt:

Jag brukar dela upp det på skuld och ansvar och rättigheter med feminismen. Jag har ingen skuld i att vara man, och jag har inget berättigande att engagera mig feministiskt utan jag har ett ansvar att göra det. Mitt ansvar ligger ju i att kolla upp hur jag ska göra det på bäst sätt, och det blir fel lite här och var. ... Jag kan aldrig egentligen komma ifrån det där ansvaret, men sen måste jag vara människa ibland också ... Jag har börjat tillåta mig själv att vara mer människa nu än förr. (Intervju)

Att acceptera att de gör fel ibland är en kontinuerlig utmaning för profeministiska män. Flera av dem har svårt att acceptera att det är okej att misslyckas. Särskilt

utmanande blir det för de män som tänker att varje felsteg de tar, och varje oförmåga att agera rätt, bidrar till förtrycket de försöker bekämpa:

Sen lever jag ju med ett ständigt dåligt samvete just för alla de saker som jag inte gör. Jag har väldigt svårt att ge mig själv utrymme att inte vara perfekt. Perfektion är målet, i alla lägen, även när det är omöjligt ... Jag tror att många andra feministiska män också upplever det, att man aldrig är tillräckligt jämställd ... Det är väldigt frustrerande att vara den som förtrycker och samtidigt försöka göra någonting åt det. Det är som att slå huvudet i väggen hela tiden. (Intervju)

Det dåliga samvetet fördjupas ytterligare av att profeministerna tänker på sina livshistorier genom en feministisk lins och skäms över hur de förhållit sig till kvinnor: "Det var så mycket som kom upp då, allt det där äckliga egentligen som man sen tycker att hur fasen kan det vara möjligt att det blir sådär." På andra sidan av perioder av självreflektion över sin historia finns både sorg och vrede över vad som varit, och en stark vilja att göra något åt situationen. I en intervju berättar en man om hur han fick möjlighet att delta i ett kvinnofridsprojekt:

Man ville så otroligt mycket, och så såg man att det var så jävla tufft. Det var jobbigt. Jag mådde dåligt det första halvåret då jag började jobba med det. Jag tyckte att "Vad fan är det som händer? Ska man inte ens kunna prata rakt om det här, eller vad fan är det?" (Intervju)

Han beskriver hur han var arg både privat och offentligt, och han upplevde svårigheter med att nå fram till människor som inte var feminister. Upplevelsen av att det fanns andra inte ville se eller tala om kvinnors situation gjorde honom ursinnig. Frustrationen var initialt så stor att han funderade på att ge upp, men genom mer erfarna och luttrade kollegors omsorg blev han peppad att fortsätta inom området. Av dem lärde han sig motvilligt att mer noggrant välja sina strider:

Jag tror aldrig man ska sluta vara arg, jag tror aldrig man ska sluta uppröras för är man inte arg och upprörd över det här har man inte sin själ och hjärta i det här, då är det inte viktigt, och då ska man göra något annat. Så jag tror alltid att jag kommer att vara förbannad och upprörd över det här, men jag har lärt mig att kanalisera det till att försöka göra någonting ... Om det händer nånting positivt så får man bränsle av det, det är värt det, det går att göra nånting, åtminstone i det lilla. (Intervju)

Potentiella våldtäktsmän

Många profeministiska män oroar sig över att de ska råka kränka eller skapa obehag hos kvinnor. En situation de återkommande beskriver är mötet mellan ensamma kvinnor och för dem obekanta män utomhus. De menar att kvinnor inte kan låta bli att känna sig rädda eftersom de inte vet vad den obekanta mannen

har för avsikter. Profeministiska män uppfattar kvinnors rädsla för potentiella våldtäktsmän som befogad. De förstår varför kvinnor blir rädda, och försöker minska deras rädsla genom avlägsna sig från deras närhet. Fridolin beskriver den olyckliga situationen på följande vis:

Sen kväll, man kliver av bussen nära där man bor. En kvinna kliver av och börjar gå åt samma håll som en själv. Innan man insett att hon ens är där finner man att man går på en nattlig väg bara några steg bakom en ensam kvinna. Snabbt korsar man vägen, går på andra sidan eller viker av, undviker att bli stegen strax bakom henne. Man gör det på samma sätt som man kliver åt sidan för en barnvagn, eller ställer sig till höger i en rulltrappa för att de jäktade ska stressa förbi. Så kan man se det, som ett ögonblicks artighet, som respekt för en annan människas integritet. Men ingen blir rädd för den som inte kliver undan för en barnvagn, medan en ensam kvinna lärt sig rädas en mans steg bakom sig ... Det är milsvid skillnad mellan att vara den vars liv begränsas av en påtvingad rädsla, och att vara den som framkallar rädslan. Men hela situationen, där på vägen hem är många mil ifrån hur någon av oss vill ha det. (Fridolin 2014)

Det finns en ambition bland profeministiska män om att vara tydliga med att de inte vill kvinnor illa. Ofta försöker de signalera det genom att försiktigt avlägsna sig från kvinnans närhet med syfte att visa att de inte förföljer henne. Männen ger uttryck för feministisk medvetenhet om att kvinnor i vissa situationer inte kan låta bli att se män som hot. Martin Halldin förklarar sin syn på hur det kommer sig att kvinnor uppfattar män som ett hot:

Jag är man. Män våldtar. Jag är en potentiell våldtäktsman. Det är så det fungerar. För hur ska man kunna kräva av kvinnor att de ska kunna se skillnad på våldtäktsmän och "vanliga" män. De måste till dess att våldtäkterna upphör betrakta ALLA män som ett hot. Få saker gör mig mer förbannad än män som tycker synd om sig själva och känner sig utpekade som skurkar av feminister. Kan ni inte fatta att DET ÄR VÅRT FEL att det är på det viset. Att ingen skulle anklaga oss om inga våldtäkter begicks. Sluta därför att gnälla, och inse att det är fullständigt motiverat att se oss män som ett hot. För vi är ju farliga. (Halldin 2004, s. 14)

Den profeministiska föreställningen är att kvinnor kommer se alla främmande män som potentiella våldtäktsmän så länge män begår våldtäkter. Halldin menar att det är rimligt att se män som hot eftersom män är farliga. Det är vanligt att profeministiska män pekar ut mäns våldsbenägenhet, och därtill är de tydliga med att slå fast att det inte är någon specifik grupp män som utövar våld:

För det är inte psykiskt störda män, inte kriminella eller invandrare, som står för majoriteten av våldtäkterna. Det är vanliga killar, som jag. Jag är en vit ostraffad medelklasskille som är relativt välanpassad i samhället. Det är sådana som mig kvinnor ska akta sig för. Våldtäktsmannen är nämligen ingen

samhällelig anomali. Han är lika mycket del av kulturen, kvinnoförtryckets kultur, som du och jag är. Eller närmare bestämt, han ÄR du och jag. (Halldin 2014, s. 14)

Profeminister menar att det är vanliga killar som våldtar. Halldin väljer att placera sig själv och den manlige läsaren inom kategorin våldtäktsman. Att den potentielle våldtäktsmannen inte är avvikande är ett allmänt profeministiskt synsätt, och en profeminist förväntas rannsaka sig själv kring huruvida han begått sexuella övergrepp. Resonemanget går ut på att män via sin uppfostran fått svårigheter med att uppfatta kvinnors rätt till kroppslig integritet, och därmed har de sannolikt hunnit kränka kvinnors integritet innan de kommit till feministisk insikt. Kalle Berggren skriver om hur han genom att lyssna på kvinnors berättelser förstått att även han gjort sig skyldig till överträdelser:

Och när man väl får upp ögonen blir reaktionen lätt att dela sina tjejkompisars frustration, att säga att det är ju helt sjukt, hemskt och vidrigt. Och visst, så är det verkligen. Men problemet är att det är så lätt att nöja sig med det. Att spela rollen av den gode mannen, feministkillen som tar avstånd från mäns sjuka beteenden. Men varje gång jag gör det skapas en gnagande känsla av oärlighet inom mig. Varje gång jag i de här sammanhangen inte berättar om mina egna erfarenheter av liknande situationer: när jag gick i skolan och försökte tjuvkika på tjejerna i duschen, den där gången när jag tafsade på en tjej på ett dansgolv i trygg förvissning om att hon aldrig skulle kunna avgöra vem som var skyldig, eller när jag faktiskt själv en gång gick över gränsen för vad som är okej i en sexuell situation. (Berggren 2008, s. 179f)

Här talar Berggren om balansgången mellan att å ena sidan fördöma andras sexuella övergrepp och ställa sig tryggt på de godas sida, och att å andra sidan våga se de tillfällen då en själv är den som begått övergreppen. Uppfattningen är att nästan alla män i någon utsträckning har erfarenhet av båda sidor. Men medan det är lätt att fördöma andra är det desto svårare att kunna se och erkänna att en felat i en så laddad fråga. Bland profeministiska män återfinns ofta ambitionen att förstå och öppet tala om den potentiella sexförbrytaren inuti:

Varje gång jag inte pratar om det här, att det förutom mitt feministiska jag också finns en sida av mig som, även om jag skäms för det och helst inte vill kännas vid det, inte har några problem med att förstå logiken i en hel del av mäns sexuella kränkningar. Att det där är en sexistisk manlighetslogik som man blivit uppfostrad till. Att manlighet så att säga är en bristsjukdom, en oförmåga till empati. Och samtidigt: man föds inte till man, man blir det. (Berggren 2008, s. 180)

En förståelse av hur män, genom sin uppväxt i ett sexistiskt samhälle, formats till oempatiska varelser med bristande känsla för andras integritet delas av flertalet profeminister. Philip Daveby menar att män på grund av sin bristande empati har

svårigheter med att hantera samtycke i sexuella situationer. Genom att prata om personliga erfarenheter av övergrepp hoppas han åstadkomma förändring:

Framförallt pratar inte vi män om samtycke. Många män fostras inte till att prata känslor, att öppna upp för samtal eller för att vara inkännande för andra människor. Det lägger grunden för att väldigt många sexuella övergrepp begås. Vi växer upp med en bild av att vi alltid ska vara kåta och villiga. Men även med en bild av att vi har rätt till sex, vilket ger en helt skev bild av andra människors sexuella integritet. Förändring kommer först när vi vågar prata om de gånger då vi har känt att någon annan gått över gränsen. Och ännu viktigare: när vi vågar prata om de gånger då vi själva har varit tveksamma på om vi har samtycke, och kanske har gått över gränsen. Och förändringen börjar med mig. (Daveby 2017)

Han menar att det är av största vikt att män berättar om tillfällena då de känt att sexuella gränslinjer överskridits. Det kan handla om att män själva utsatts för övergrepp, men också att män redogör för när de begått övergrepp mot andra. Daveby tar sig själv på orden och delar med sig av egna erfarenheter av övergrepp. Han berättar om en situation då han kränkte två kvinnors sexuella integritet:

Uppvuxen i det här samhället utan manliga förebilder eller någon att prata med det här om, gick jag över gränsen som ung tonåring. Jag tog på två tjejers kroppar utan deras samtycke när vi låg och sov. I samma sekund det var över visste jag att jag gjort något otroligt fel. Men skammen fick mig att hålla tyst i alldeles för många år innan jag till slut vågade ringa upp de jag utsatte och erkänna hur fel det var. Jag är ett levande exempel på att vi behöver prata mycket tydligare om samtycke och mansnormer. Att övergrepp är något som sker hela tiden, i alla delar av samhället och, till stor del, av män. ... Vi män behöver börja med oss själva och våga säga ifrån när vi ser övertramp. Utan en normförändring och förnyad syn på sex och samtycke kommer vi ingenstans. (Daveby 2017)

Profeminister anser att män måste tala mer om sina sexistiska tendenser för att därigenom kunna undvika att agera utifrån dem. Många av männen säger sig göra detta, men vissa menar att det inte uppskattas av människor i deras närhet. En av de intervjuade berättar om hur hans partner tyckte att det blev för mycket tal:

Med tiden har jag blivit mycket mer kommunikativ. Min senaste partner tyckte till och med att jag pratade för mycket, att jag skulle snacka om allting. Hon menade att jag tillhörde en ny människoart, homo samtalig. ... Nu skulle det kännas konstigt för mig att inleda en kärleksrelation med en person som jag inte kunde snacka om det mesta med, och så har det ju inte alltid varit. Det har förändrats. För att jag insett vikten av att kunna kommunicera i en sådan relation för det blir jättekänsligt om du inte kan det i en sexuell relation. (Intervju)

Klagomålen till trots är kommunikation kring sex inte något han och andra profeminister känner sig beredda att kompromissa om. Rädslan för att gå över kvinnors gränser är påtaglig, och de vill vinnlägga sig om att de inte trampar snett. En annan man berättar följande om de strategier han använder sig av för att försöka säkra samtycke:

En regel jag haft jättelänge är att inte ha några one-night stands med tjejer som är fulla. För att jag vill att de ska vara i nyktert tillstånd och kunna ta ett vettigt beslut. Och jag kan tänka mig att vissa av dom även i fullt tillstånd kunde ta ett rättmätigt beslut, men jag har sagt att jag vill inte vara med på det. ... Jag frågar en gång mer än den genomsnittlige mannen, om personen är med på allt som händer alltifrån att ta en fika till att hamna i samma säng. Och hamnar vi i samma säng är det väldigt mycket att kolla att den andre har det bra. Det är många gånger jag sover med kläderna på. Det går inte att ta någonting för givet. Jag tycker verkligen att det krävs ett uttalat ja. (Intervju)

Han anser att män inte ska ta något för givet i det sexuella samspelet med kvinnor. Det gäller allt från den första kontakten till att noga lyssna på hur den andra parten vill ha det i sexakten. Att upptagenheten vid samtycke och kommunikation har sina baksidor framkommer i följande passus hämtad från en intervju. Rädslan för att gå över gränser gjorde det ibland svårt att njuta av sexet:

Lyhörddheten var så stor att man inte kunde ge sig hän, utan hela tiden behövde stämma av för att inte begå våldtäkter. Det är svårt att ge sig hän om man hela tiden ska ställa frågan, och det är i någon bemärkelse, tyckte hon, också ganska osexigt att få den där frågan. Så det är avtändande att få frågan om man vill för det ska man på något sätt också märka. Jag vet inte riktigt hur man ska hantera det där. Vi hade en period av icke-sex, och sen en period av väldigt bra fungerande sex, och sen långa perioder av icke fungerande sex igen. Jag tyckte det var väldigt svårt att hitta till en jämställd sexualitet. (Intervju)

En jämställd sexualitet?

Vad är då alternativet till integritetskränkningar och övergrepp? Är det möjligt att få till stånd jämställt sex? Det är vanligt bland profeminister att känna uppgivenhet och periodvis tänka att ”heterosexuella relationer per definition är omöjliga i en patriarkal värld och all erotik, sensualitet och kärlek är korrumperade” som en man jag intervjuade uttryckte saken. Många profeministiska män söker goda alternativ till pornografins stereotypa sexskildringar där mäns överordning och kvinnors underordning erotiserar. Inom feminismen menar de sig framförallt finna problematiseringar av sexualitet vilket för många män leder till en åtminstone temporär asexualitet:

Där har feminismen just inte hjälpt mig nånting med att hitta något alternativ utan den har nästan bara hjälpt mig att problematisera min sexualitet och det

leder ju mer till asexualitet. ... Man blir lämnad med bara problematisering ibland, och inte riktigt med något alternativ alla gånger, inte formulerat i alla fall. ... Ju mer man problematiserar det desto mer avtändande blir det. Och det blir också avtändande med den här ganska traditionella formen av sexualitet som man inte heller känner sig nöjd med i någon bemärkelse. Så den blir också lite sådär jobbig och då blir den ganska stel, och i den stelheten föds det inte heller någon direkt jämställd sex utan mer bara asexualitet. (Intervju)

Den traditionella sexualitet som de profeministiska männen tillgodogjort sig under uppväxten upplevs avtändande i sin problemfylldhet. Kunskaper om det sexuella våldets utformning och dess kopplingar till vanlig heterosexuell praktik gör det svårt för många av dem att ha ett avslappnat förhållningssätt till sex. En man berättar om de svårigheter han haft med att få det sexuella att fungera sedan han blev feminist:

Det började när jag läste om sexualiserat våld och började förstå hur de här tändningsmönstren med över- och underordning ser ut liksom i heterosexuella relationer... Det var så jobbigt att det inte var sant. Och konsekvensen av det var ju att när jag träffade min senaste partner var jag helt oförmögen att ha sex med henne: Jag kunde inte ha sex med henne, jag ville inte ha sex med henne. Det tog oss flera månader innan vi hade sex mer än att vi hånglade eller kysstes och så. För jag tyckte det var jättesvårt. ... Jag kan inte själv se att jag haft någon fungerande sexuell praktik sedan jag blev feminist, på ett sätt som jag skulle önska att sex fungerade. Jag hittar inte till det. ... Jag vet inte om det har kopplingar till feminism eller om det är så att sex är svårt. Det kan ju vara så också. (Intervju)

I slutet öppnar han för att problemen delvis kan ha att göra med att sex är svårt överlag, även för män som inte är profeministiskt engagerade. Han tänker att det rimligtvis inte bara är profeministiska män som har problem i sina sexliv, men anar att deras svårigheter är annorlunda än andra mäns. En annan man bekräftar bilden av hur forståelsen av det sexuella våldets mekanismer under en period ledde till asexualitet:

Jag hade väldigt mycket hangups kring sexualitet från det som var mina feministiska studier som framförallt handlade om sexualiserat våld och det gjorde mig asexuell. Alltså jag ville inte det där överhuvudtaget, tyckte att det var så problematiskt. ... Jag kom ur problematiseringen, men hittade aldrig en praktik som jag tyckte fungerade och som jag trivdes med och där står jag fortfarande idag. (Intervju)

Han ger uttryck för svårigheten med att hitta former för en mer jämställd sexualitet, och menar att han flera år efter den mest intensiva fasen av sin sexuella självrannsakan fortfarande inte hittat en form han trivs med. Det framkommer emellanåt i intervjuerna att det inte bara är männen som upplever sexet som

problematiskt. När de försöker bryta med vad de uppfattar som förtryckande heterosexuella maktlekar reagerar ofta kvinnan de har sex med negativt. Vissa av männen tänker sig att dessa kvinnor vill behålla mystiken som omgärdar det sexuella och att de blir avtända av att prata om dess innehåll. Den profeministiska erfarenheten är att det är svårt att få till nyskapande och tillfredsställande sex:

Dit vill de inte ens gå, det får liksom inte finnas att man ifrågasätter vad det heterosexuella spelet är. För då är man inne och petar i deras egen syn på det och då har jag känt att det går inte. Det är det som kanske är det svåraste. Det finns ju nästan ett schema för hur man ska gå till väga, mannen ska vara aktiv och kvinnan ska vara inbjudande. Jag vänder mig så mycket mot det, jag tycker det är så jobbigt. Jag vill liksom att man hittar nåt annat tillsammans som är öppet och inte behöver följa mallen, och det är svårt. (Intervju)

Pornografien är central i profeministers sätt att resonera kring sexualitet. De pornografiska skildringarna är själva sinnebilden av den heterosexuella mallen som de önskar bryta med. Vissa män berättar att de inte längre kan tänka på porr eftersom de kopplar den till sexuella övergrepp medan andra män skäms över att de fortfarande tänds på den. Det finns bland männen ett ideal om att en god profeminist inte konsumerar porr, men det vanligaste tycks vara att göra det i viss utsträckning. Många män finner det svårt att avstå trots att de mår dåligt av den:

Det var en porrkonsumtion som var lite tvångsmässig. Jag höll det hemligt och mådde inte bra av det. Jag tittade på porr fastän jag tyckte att det var en dålig idé, och jag kände mig som en dålig människa för att jag gjorde det. Att jag liksom gjorde det mot mitt bättre vetande fick mig att känna att det var ett missbruk. ... Jag konsumerar ibland fortfarande men jag har ju försökt hitta porr som inte stöder kapitalismen eller kvinnoförtrycket. En erotik som inte är helt färgad av patriarkatet, vilket inte varit så lätt. ... Jag har försökt hitta filmer där det märks att det är amatörer som försöker göra nåt, då finns åtminstone inte det strukturella förtrycket där, sen kan säkert porrfilmerna i sig följa en mer standardiserad mall för porrfilm ibland, men inte alltid. Jag letar efter och har hittat en del mer roliga och spännande annorlunda filmer och sådär. (Intervju)

Det sker bland vissa av männen en omförhandling där de försöker undvika porr som anses sämre ur feministisk synvinkel, och istället riktas konsumtionen in på vad de uppfattar som bättre porr som bryter med den patriarkala strukturen. En snarlik önskan om en hitta alternativa erotiska skildringar uttrycks av en annan intervjuad man:

Porrindustrin är ju dock riktigt förjävlig, den vill jag absolut inte stödja. Men jag tror att folk alltid kommer vara intresserade av erotik och tror då att man bör försöka göra alternativa, icke-destruktiva, skildringar. Är det nånting jag lärt mig av min porrkonsumtion är det att porrfilmer generellt är sjukt jävla

tråkiga och fantasilösa liksom, väldigt likadana allihop. Jag skulle ju välkomna mer roliga och personliga och mer vardagliga sexuella filmer, där det även kan finnas utrymme inte bara för sexet, utan för relationerna och olika former av sex. (Intervju)

Här uttrycks en ovilja att ekonomiskt stödja en kvinnofientlig porrindustri, men samtidigt tror mannen att människor kommer fortsätta efterfråga sexskildringar. Han hoppas att framtiden innehåller mer icke-förtryckande erotik. Det finns bland några av männen en strävan efter att i viss mån försonas med den typiska heterosexualiteten, att reformera istället för att revolutionera den. De erkänner att vissa saker de tänder på inte är lyckade, men att de delarna inte definierar deras sexualitet som helhet:

Jag har tänt på typiskt manliga sexuella grejer, mycket avsugningar och doggystyle och sådär. Där har vi ett typiskt exempel på sånt jag känt skuld och skam över, att jag har tänt på saker som är typiska för porr av det mer klassiska slaget. Det har jag känt skam och skuld för, men nu har jag valt att tänka såhär, 'okej, jag kan tända på det, men det finns ju så himla mycket mer jag tänder på som inte har med porrindustrin att göra så varför ska jag hålla på skuldbelägga mig själv för att jag tycker det är bra eller skönt. (Intervjuer)

Detta kan ställas i kontrast mot de profeministiska män som anammar ett mer strikt sätt att förhålla sig till pornografin. Dessa män hoppas att de kan minska pornografins effekt på deras beteende genom att föra en inre kamp mot den. En man beskriver sin personliga kamp mot porren, och hur han försöker stå emot bilderna och det begär de rent fysiskt väcker hos honom:

Jag kan fortfarande attraheras av pornografiska bilder rent fysiologiskt, men jag tycker ju att det är jättedåligt. Mycket av att vara en feministisk man är att tänka en sak och känna en annan, jag känner en massa grabbiga begär ... Det är mycket så med pornografin också ... Jag har inte lagt några pengar på det, jag har inte stött den på nåt sätt men ändå stöder jag den genom min blick liksom. Att börja bläddra i tidningarna och bli attraherad och tycka att det här är jättesunkigt samtidigt som man blir attraherad av det. ... Även om jag ser pornografiska bilder framför mig är det inte kört, det är bara kämpa vidare och stå emot så mycket man kan. Så tänker jag mycket. ... Och jag kämpar mycket med att tänka och läsa om det, nån slags teoretisk kunskap, så jag vet ju mycket om hur hemsk porren är, och ibland vinner de tankarna. När jag ser en pornografisk bild tänker jag 'Det här är inte sant, det är inte så det är. ... (Intervju)

Han för en kamp med sig själv, och hoppas att hans kunskaper om porrens skadeverkningar ska hjälpa honom att hålla upphetsningen i schack. Ibland menar han sig lyckas, ibland inte. Pornografin anses överlag vara enkelspårig, sexistisk och destruktiv, och de profeministiska männen när gemensamt en dröm

om en jämställd sexuell praktik, fri från maktutövning, övergrepp och könsstereotyper:

Jämställt sex skulle väl vara när två människor känner lust till varann och vill ha varandras kroppar, och vill ge varandra njutning. Det är en jämställd och ömsesidig sexualitet för mig. ... Där man känner att formerna kan vara lite fria, att det kanske inte behöver börja och sluta på ett visst sätt. (Intervju)

Strävan mot en jämställd sexualitet tar sig olika uttryck för de profeministiska männen. En man tänker sig att det jämställda sexet kräver mod från båda parter. Han anser att det är nödvändigt att våga bryta med de könade sexuella förväntningar som män och kvinnor förhåller sig till. För män handlar det enligt honom framförallt om att våga vara impotenta:

Jag hoppas verkligen att det går, men det måste vara ett gemensamt projekt och det krävs en hel del medvetenhet. Det handlar om att våga tillsammans. ... Som man handlar det om att våga bli impotent. I tanken måste man våga det. Det blir ju såhär att män ska köpa Viagra istället för att fundera över känslor. Vad vill jag? Vad är viktigt? Vad är mysigt i närhet? Är det viktigaste att få upp den liksom? Jag tror att det är det som gör att man inte får upp den, väldigt mycket de här bilderna, det finns förväntningar på hur man ska vara. Om man vågar slappna av, att man i tanken vågar tänka impotens, att man kanske vågar tappa lusten också för att hitta nånting annat. Jag tror som att det är en våglig resa, man måste våga lite grann för att hitta något nytt. ... Och allting är ju inte dåligt och negativt med bilderna vi har av sexualitet heller utan det handlar ju mycket om hur det används och hur det praktiseras. (Intervju)

Han ser det som viktigt att män i sitt sökande efter alternativa sexuella praktiker tillåter sig att inte få stånd. Resonemanget går ut på att det tar tid att börja tända på nya saker, och att kroppen måste ges utrymme att ställa om sig. En annan man ser stora förändringar i hur han känner inför dynamiken i sexualakten. Han tycker inte längre det känns okej att ensam driva en sexuell situation framåt utan vill att den andra parten ska vara tydlig med vad den vill och visa det:

Jag tror att det är att av de svåraste områdena att uppnå jämställdhet på, dels för att det är känsligare att prata om. Det är också ganska svårt att påverka, att komma ihåg att byta toarulle när det är slut på papper är betydligt lättare än att inte inta en särskild form av aktörsskap i en sexuell situation. ... Genom feminismen har nog min egen positionering i sexuella situationer förändrats ändå. Jag har blivit mer avvaktande, mindre på och framfusig och också att jag är mindre drivande och lämnar utrymme för ett "vad gör vi nu?" Att det inte ska vara jag som dikterar och också att jag blivit mycket mer känslig för odelaktighet, en situation där min partner bara ligger där liksom, då går jag hem. Då blir jag bara irriterad. Så jag kräver nog mer delaktighet. (Intervju)

Att utforska nya områden som kan vara sexuellt upphetsande är vanligt bland profeminister. Penetrationssex, som av männen betraktas som något av heterosexuallitetens adelsmärke, nedprioriteras ofta och kan till exempel bytas ut mot långvarig fysisk närhet och beröring av kroppsområden som vanligtvis får mindre uppmärksamhet:

Jag kan absolut bli attraherad till sånt som inte är direkt kopplat till pornografi. En jättestor skillnad är att penetrationssex har börjat kännas väldigt irrelevant och jag antar att det har kommit i ökad takt med feministisk medvetenhet. Det är mycket mer annat som är det viktiga liksom, det är inte bara att spruta och sen är det klart. ... Jag blir jätteattraherad av den fysiska närheten, att smeka någons hår när vi ligger och kollar på snooker på teven. Det är så himla sensuellt och vackert och fint. Beröringar och kyssar och tungor, jag tänker mig att det är väldigt långt ifrån vad porrfilmerna visar. ... Jag tror mycket på det påklädda, på händers beröring. Där liksom finns det en sensualitetssexualitet där porren är långt långt borta. Där finns en frihet. (Intervju)

Flera av de profeministiska männen jag intervjuat har med utgångspunkt i en heterosexuell identitet experimenterat med att ha intima relationer till män. Vissa har nöjt sig med att tillåta sig att vara fysiskt nära sina manliga vänner och utforska hur det känns att ta i varandra medan andra inlett kärleks- och sexrelationer med män. En av männen upplevde det som befriande och enklare att vara intim med en man:

Den kärleksrelation jag haft till en kille, en man, var skön, att jag var mycket mindre orolig för att vara ojämförbar och hamna i gamla mönster. Där kändes det som, eller, ja, vi hade väl en tanke om att det kan bli ojämnt och dåliga mönster där också såklart och att vi vill undvika det, men att jag var mindre orolig för att jag kände att jag behövde ägna mindre tankearbete på att undvika det. Och i det sexuella var det enklare, jag hade inte samma föreställningar om hur det ska vara. (Intervju)

Vissa profeminister försöker sluta tänka att de har sex med specifika kön. Istället är de intresserade av att ha sex med spännande människor. Detta går väl ihop med ambitionen att röra sig vidare från pornografins bilder av hur sex ska se ut. De strävar efter att ta sig bortom alla föreställningar om hur män och kvinnor borde vara under den sexuella akten. En man berättar hur han börjat tända på människan bortom könet:

Nu tänker jag inte längre på bilden jag tände på förut, att gå hem och ha ett one-night stand med en kvinna man tänker på för att man tycker hon såg läcker ut. Det finns inte där nu, utan nu vill jag ha kontakt, jag måste få kontakt. Även om jag nu levte som singel måste jag få kontakt med människan. Jag måste tycka nånting om människan." ... Det är ju mycket det här att det var första gången jag verkligen förstod att tända sexuellt det handlar om att tända på människan.

Jag förstod inte varför jag tänkte så otroligt mycket, varför jag aldrig fick nog av henne? Att jag ville så mycket ha henne som människa. Att vara med henne, tänka på henne och allt det där. Men det var också befriande, att om man hittar någon människa som är så fascinerande så är det det som man tänker på, och jag tyckte bara att det blev starkare med åren. (Intervju)

Ansvar för hem och barn

Profeministiska män är medvetna om att det krävs mycket arbete för att driva ett hushåll, och de vet att kvinnor traditionellt dragit ett tungt lass i det arbetet. Ett vanligt projekt bland profeminister är således att göra åtminstone sin del av det gemensamma hushållsarbetet. Lars Einar Engström resonerar om skälen till att kvinnor är mer stressade än män:

Så vad kan stressen bero på? Ja anledningen är naturligtvis kvinnors dubbelarbete. Fortfarande står kvinnorna för huvudansvaret för hem och eventuella barn. Det kan ingen städhjälp i världen avhjälpa. ... Vad är det som gör att vi män fortfarande, 2012, ser det som en självklarhet att vi inte ska ta del av hemarbetet och barnen? Vad är det som gör att vi män tycker det är en självklarhet att "någon annan" ska curla för oss så vi kan göra våra karriärer i lugn och ro? Men det är klart, vi är några stycken som "hjälp till" hemma ibland, så partnern får vila. (Engström 2012)

Det är många profeminister som delar Engströms föreställning om att kvinnors större ansvar för hushållsarbetet leder till deras större stress. De anser att män måste sluta åka snålskjuts på kvinnors arbete. Att hjälpa till ibland anses inte räcka utan ansvaret behöver delas lika så att kvinnor kan få välbehövlig avlastning. Sammantaget uppfattar profeministiska män parrelationen mellan män och kvinnor som potentiellt destruktiv för den kvinnliga parten. Priftis formulerar en dräpande beskrivning över hur kvinnors arbetskraft och energi systematiskt exploateras av deras män:

Ett av de mest kontroversiella manliga privilegierna är rätten att ha en fru. Att ha en fru är inte samma sak som att vara gift. Att ha en fru är att ha tillgång till en person som står för marktjänst och underhåll. Som tar hand om hushållet och hemmet, som erbjuder samtals hjälp och stöd när beslut måste fattas och som ser till att man har ett fungerande socialt liv. Någon som kan erbjuda sin villkorlös kärlek och kanske något lördagskvällsknull när det finns tid för det, och som spenderar sin psykiska energi på relationen så att han slipper göra det. (Priftis 2014, s. 167f)

Profeminister vill råda bot på vad de uppfattar som parrelationens typiska missförhållanden. Frågan de ställer sig är hur detta ska gå till. Det har tidigare i kapitlet framkommit hur Mats Söderlund och hans fru skrev listor över hur fördelningen av deras hushållsarbete såg ut, vilket fick honom att inse hur skev

fördelningen av hushållsarbete var mellan dem. Initialt försökte han kompensera genom att försöka ta ansvar för allt på ett tämligen ostrukturerat och förvirrat sätt. Han redogör för hur den strategin bakfytrade, till exempel när han på eget initiativ skurat alla dörrar, skåp och luckor med en alltför slipande rengöringssvamp med resultat att han repat allt han rengjort. Han kom att förstå hur underlägsen han var sin fru när det gällde att sköta ett gemensamt hem:

Det började sakta gå upp för mig vilken oerhörd kunskapsmängd och erfarenhet som låg bakom allt som min fru gjorde. Hur mycket tid som hade gått åt till att lära sig allt och upprätthålla hela systemet. Hur både kvinnor och patriarkat fört över precis rätt kunskaper till var och en av oss. Hur mycket lättare männen haft det också i detta. ... Hur detta pågått i alla dessa år utan att jag en enda gång bekräftat hennes arbetsinsats och kunnande, visat nyfikenhet eller uppskattning. Jag började sakta förstå innebörden i kvinnors ”osynliga arbete”. Jag började sakta förstå att jag som trettioårig nyförlöst jämställdhetsivrare låg ohjälpligt back. (Söderlund 2012, s. 95f)

Att vara en profeministisk jämställdhetsivrare garanterar således inte att en vet hur ett hem ska skötas. Männen uppfattar som regel att de har stora kunskaps- och färdighetsluckor jämfört med sina kvinnliga partners. När de pratar om de här frågorna återkommer profeminister till Carin Holmbergs (1993) avhandling *Det kallas kärlek*. Hon skriver i den om hur unga par som anser sig vara jämställda har en ojämlig arbetsfördelning och maktdynamik i förhållandet där männen gör mindre och bestämmer mer. I nedanstående intervjuutdrag diskuteras strategier för att komma tillrätta med en dylik ojämlighet:

Man måste hitta strategier för att komma åt de problem som finns. Carin Holmbergs 'Det kallas kärlek' är bra på att fånga upp grundproblematiken, och de frågor som finns med där kan man gärna diskutera och sen försöka hitta strategier. Titta på vem är det som tar initiativ till att städa oftast. Gör vi det tillsammans? Gör vi det varannan gång? Hur funkar det? Funkar det inte, okej, vad gör vi då? Hitta strategier hela tiden och sätta upp det här, det här och det här måste åtgärdas. Och att aldrig slappna av riktigt. Utan är man dålig på att utföra en syssla, ”du kommer aldrig ihåg att vattna blommorna”, då kanske det ska vara din uppgift ett tag så att du får nöta in det liksom, så du får träna dig. Det handlar ju ofta om det tror jag, att kvinnor har fått lära sig, de har socialiserats in i en roll, att ta hand om hem och ta ansvar. Och det är ju kanske något vi måste lära oss i vuxen ålder, men vi kan ju göra det mer intensivt och fokuserat eftersom vi är medvetna om att det är något som ska läras in. (Intervju)

Föreställningen att män ofta har underutvecklade färdigheter när det gäller att sköta ett hem leder till slutsatsen att de måste öva intensivt för att komma i kapp kvinnorna de lever med. Det kan i praktiken innebära att de profeministiska männen ensamt ansvarar för att sköta en syssla tills de behärska den. Först när

de fullt ut behärskar en förmåga kan de se alla små detaljer som arbetet innefattar. Söderlund (2012) beskriver hur han betraktar en typisk barnfamilj på en färja. Han redogör för hur pappan beställer mat medan mamman gör alla de små saker som behöver göras för att tillvaron ska funka med flera små barn. Pappan kommer tillbaka och dricker sitt kaffe och äter sin macka i lugn och ro medan mamman har fullt sjå med att se till att barnens mat hamnar i deras munnar och inte över deras kläder samt att de stannar vid bordet. När pappan ätit färdigt och frågar om mamman vill ha en påtår har hon inte hunnit dricka halva koppen. Söderlund identifierar sig med mamman:

Jag har varit hemma med mina barn. Det var först då jag själv kom nära den här vardagskärleken, omsorg, omvårdnad, närhet, att man ser och tar hand om andras behov. Men det gick inte automatiskt. Jag var tvungen att lära mig. Min fru var tvungen att lära mig. Jag ser i själva verket mig själv där på finlandsfärjan. ... Och eftersom jag suttit med tre barn runt benen och inte hunnit med mazarinen medan kaffet kallnat och inte fått en syl eller ens en tanke i vädret, förstår jag vad hon känner. Tror jag i alla fall. (Söderlund 2012, s. 21)

Söderlund menar att det krävs egen erfarenhet för att förstå mammans situation. Utan den erfarenhet och kunskap som genererades under hans föräldradighet menar han att han skulle betraktat barnfamiljen på färjan ur ett annat perspektiv. Han anser sig nu begripa hur det enskilda momenten i hennes agerande endast utgör en länk i en lång kedja av sammankopplade detaljer som måste fixas för att vardagen ska fungera:

Om tvååringen klämmer på festisen kommer det att spruta ur sugröret så att tröjan blir kladdig och vi har inget ombyte med oss och då måste tröjan sköljas i handfatet och hängas på tork i kupén och det är för dålig luftväxling så den kommer inte bli riktigt torr och så vidare och så vidare. Har man inte ansvar för det är det lätt att tycka att ”va faan, dalta inte, låt henne hålla själv, vad spelar det för roll, en liten juicefläck”. Som drar åt sig annan skit och blir svart och klibbig och kommer att synas i morgon när vi skall gå hela dagen på Muminland. Allt hon gör, och varför, och hur, och när, och vilka fördelar jag har av det. Att jag inte behöver tänka, planera, lära mig, ta ansvar. (Söderlund 2012, s. 21)

Söderlund ger uttryck för en profeministisk tanke om att den typiske mannen är omedveten om de insatser som deras kvinnliga partners utför dagligen. Kvinnans insatser för män anses omfattande, och arbetsmängden ökar i de fall paret har barn tillsammans. Profeministiske Niklas reflekterar över hur han tänkte och talade kring män och föräldraskap innan han blev förälder. Han hade en starkt kritisk inställning till typiska svenska pappors föräldraskap, och intentionen var att bli en mer jämställd typ av pappa:

För lite drygt ett år sedan blev jag förälder. Sedan länge hade jag haft en mycket bestämd uppfattning om vad som definierade en god pappa och jag var också noga med att uttrycka den så fort tillfälle gavs. Med medvetet illa dold sarkasm häcklade jag "den svenska pappan" för dennes oengagemang i sina barn - något som bland annat visar sig i det faktum att svenska män tar ut blott 21 % av föräldraledigheten. Jag menade att en god förälder är närvarande, aktiv, engagerad och ansvarstagande; något som också ungefär hälften av alla föräldrar lever upp till - de som i de allra flesta fall kallas mammor. Pappor däremot har en tendens att vara just det motsatta; frånvarande, oengagerad (bortsett från 15 minuter lek om dagen) och totalt oansvarig i relation till barn och medförälder. Ett exempel på det senare är mäns underprestation när det gäller hushållsarbete. Med kunskapen om hur pappor tenderar att bete sig, med teorier om vad jämställt föräldraskap innebär och med en attityd som befann sig på gränsen mellan självsäkerhet och hybris gick jag så mitt eget föräldraskap till mötes. Min egna hårda linje i fråga om delat ansvar och aktivt deltagande växte i takt med min medförälders mage. (Niklas 2008)

Med föreställningen om den oengagerade pappan som kontrasterande bild byggdes ett ideal om hur han själv ville vara som pappa. När idealet om den goda pappan skulle omsättas i praktiken upplevde han dock att det var svårt att leva upp till förväntningarna. Han uppfattade att han blev en sådan pappa som han själv kritiserat:

Under större delen av graviditeten var jag frånvarande; inte alltid fysiskt men i stort sett alltid ansvarsmässigt och mentalt. Alla de där böckerna, för att ge ett exempel, om att vänta och få barn som jag skulle låna och läsa för att få grepp om det stora som väntade blev liggandes utan åtgärd. Jag bortförklarade mitt ointresse med att det ändå inte går att i förväg sätta sig in i vad det innebär att bli förälder. Inte heller efter födseln så blev jag så där närvarande och ansvarstagande som jag utlovat. Jag blev istället just en sån där pappa som jag föraktade. Frånvarande. Oengagerad. Så gick månaderna och det tunga lasset fick dras av mamman. Jag liksom fanns där i omloppsbana på något vis. Aldrig riktigt där, aldrig heller helt försvunnen. Situationen blev något bättre när hösten kom och jag blev föräldraledig. Blöjtvättar (vi använder tygblöjor) och umgängestid blev plötsligt mer utjämnat. Ansvar i övrigt förändrades dock inte. (Niklas 2008)

På ett för profeministiska män typiskt självkritiskt vis utvärderar Niklas sin egen initiala insats. Han beskriver hur han befann sig i en situation där han var en frånvarande pappa som inte tog halva ansvaret för barnet. Även i de stunder då han var fysiskt närvarande upplevde han att engagemanget förblev litet. Han hade inte kunnat leva upp till sina feministiska ambitioner och upplevde att han behövde förändra något i sitt agerande:

Så en dag, någon gång i vinter, satte vi (jag och mamman) oss och pratade om fördelningen av ansvar och engagemang. Då pös liksom den där heta luften ur

mig. Trots alla teorier och all insikt om andras föräldraskap kunde jag inte se hur jag själv fungerade som pappa. Plötsligt gick det upp för mig hur misslyckat mitt feministiska projekt hade varit. Hur mycket jag försakat. Hur mycket jag förlorat. Jag hade någonstans trott att pappa var ett halvtidsjobb. Något som en kunde stämpla ut från när barnet var med den andra föräldern. Så är det givetvis inte. Sedan dess har en del hänt, men långt ifrån allt är bra. Det finns fortfarande en hel del steg att ta innan jag är den pappa jag i nästan ett år försökte tro att jag var. Försökte är viktigt. För någonstans där inne visste jag att det inte stod rätt till. Det fanns en svag röst som ropade att "det räcker inte med ord - det måste till handling". (Niklas 2008)

Samtalet med barnets mamma om deras gemensamma föräldraskap utmynnade hos Niklas i en rad insikter. Teorierna och resonemangen om andra mäns misslyckade föräldraskap hade inte hindrat honom från att själv trampa snett. Han hade försökt göra annorlunda, men det hade inte räckt till. Han menade att de vackra föresatserna mestadels förblivit ord och inte lett till handling:

Precis som annars när det gäller dekonstruktion av maskulina mönster räcker det inte med tjugiga ord. För att bryta dessa cirklar måste medvetenheten tatueras in i kroppen. Den måste in under huden, blandas med muskler och nervtrådar och bindas vid själva skelettet. Att dumpa sitt förakt på andra män för deras misslyckanden blir väldigt lätt ett sätt att dölja sina egna. När attityden och den utåtriktade propagandan får dominera blir den inre kontemplativa rösten snabbt och lätt överröstad. Då sker inga framsteg. Alls. (Niklas, 2008)

I likhet med många andra profeministiska män uttrycker Niklas vikten av att orden och deras innebörder behöver bli en del av mannens kropp och handling för att han ska kunna bli en mer jämställd man och pappa. Det anses finnas en överhängande risk att profeministiska män fokuserar för mycket på andra mäns tillkortakommanden, och att de därmed glömmer bort sina egna brister. Om krafterna riktas för mycket mot andra antas den egna förändringsprocessen hämmas.

Förutom det konkreta arbetet i ett hushåll, som blöjbyten, tvättsortering och urplockning av diskmaskin, talar profeminister även om ett för ögat mindre synligt arbete av känslomässig natur. Profeministerna menar att parrelationer mellan män och kvinnor typiskt präglas av att kvinnan lägger mycket tid och energi på att leva sig in i och bekräfta mannens känslomässiga behov:

Givandet och tagandet av känslor är inte jämnt fördelat i den genomsnittliga parrelationen. Tvärtom framträder ett tydligt mönster: det är kvinnan som stöttar mannen. Det är hon som offerar sina fritidsintressen och aktiviteter på relationens altare, medan han behåller sina pokerkvällar och sin innebandyträning. Det är genomgående hon som lyssnar på honom, hon som

kan tolka och förstå honom och hon som kan delta i hans värld och ta över hans verklighetsbeskrivning. Han kan njuta frukterna av det, men är ofta oförmögen att göra samma sak för henne även om han skulle vilja. Deras värld är hans värld. Mannen är världens centrum – även i vardagsrumsoffan. (Priiftis 2014, s. 173f)

Mannens verklighet och de saker som är viktiga för honom antas hörsammas av kvinnan medan det omvända förhållandet inte föreligger. Det känslomässiga arbetet uppfattas vara svårt att greppa, och därigenom menar profeminister att det kan vara svårt att upptäcka om det uppstår ojämlikheter i det. En av de profeministiska männen jag intervjuade reflekterade över om han lyckats leva jämställt i sina relationer. Fördelningen av hushållsarbetet tyckte han sig fixa på ett bra sätt, men han upplevde att det var betydligt svårare att få till en jämställd värdering av varandra:

Jag är väldigt bra på basic-grejerna. Om man nu tar obetalt hemarbete. Där tror inte jag att det finns mycket att anmärka på, det har jag ganska lätt för att göra. Där tror jag att jag kan leva i en jämställd praktik liksom. ... Då var det mer problematiskt när det kom till hur man värderade sig själv och varann ... alltså hur man ser på sig själv och varandra och vilka roller man skapar, och hur det där växer fram i relationen över tid. Där tycker jag problemen infann sig. Vem jag blev i relation till henne och vem hon blev i relation till mig. Såna där saker som är lite svårt att sätta fingret på när det börjar och hur det går till, men man upptäcker efter ett par år att "jaha här sitter vi". Det blir väldigt smärtsamt att upptäcka. Och lite också det här, "vems projekt gäller?", "hur viktigt är det jag gör, hur viktigt är det du gör?" Sånt där. Hur ska det vägas nu när det ska förhandlas ... Att hålla fast vid sitt professionella spår, att hålla fast vid sin karriär, alltså den där typen av frågor. (Intervju)

För honom var den stora utmaningen att låta hennes livsprojekt vara lika viktiga som hans egna. När deras karriärer ställdes mot varandra fick han svårt att prioritera hennes behov. Att mannens karriär ges förtur gentemot kvinnans i ett parförhållande är ett problem som profeminister ofta uppmärksammar. De menar att det i många fall uppstår en självförstärkande tendens där mannen genom sitt initiala övertag på löne marknaden försörjer paret i större utsträckning, vilket leder till att blir svårare att nedprioritera mannens karriär i senare skede:

I ett förhållande där mannen står för lejonparten av försörjningsbördan blir hans arbete på ett naturligt sätt viktigare för dem båda. Om han är på kollisionskurs med chefen och behöver hjälp och känslomässigt stöd för att klara av att bli befordrad eller behålla jobbet, ligger det i hennes intresse att bistå med det stödet. ... Även i fall där man vill vara jämställda, men där olika praktiska saker har kommit i vägen – ekonomiska skäl till att inte dela på föräldraförsäkringen är kanske det vanligaste – hänvisar man till sina val. ...

På en individuell nivå fattar man givetvis de beslut som man tror är mest gynnsamma för en själv. Men när allas individuella val verkar gå i samma riktning, och den riktningen är ökad sjuklighet för kvinnor, är det dags att misstänka att det finns en strukturell hund begraven någonstans. (Priftis 2014, s. 174)

Priftis pekar på svårigheterna med att göra jämställda val i en relation. Det uppfattas vara lätt att hamna i en situation där traditionella roller och arbetsdelningar upprätthålls, vilket profeminister anser är en förlustaffär för kvinnor. Priftis refererar exempelvis till forskning om att mammor i jämförelse med pappor har fördubblad risk att bli långtidssjukskrivna. Profeministiska män vill bryta med hem- och arbetslivets könsbundna traditioner. De vill finnas till för sina kvinnliga partners i den dagliga kamp som skötseln av hem och barn uppfattas vara. De erkänner dock att det är svårt att leva upp till detta, och att såväl ekonomiska realiteter som mäns bristande färdigheter emellanåt kommer i vägen för verkställandet av ambitionen.

Kroppsliga förändringar

Många av de profeministiska männens förändringsprojekt är utformade med kvinnors väl i åtanke. De agerar utifrån en politisk ambition som syftar till att skapa ett mindre sexistiskt samhälle. Ett område profeminister ofta utforskar är möjligheten att bryta med traditionella kroppsliga könsmönster. Genom att frångå mäns typiska sätt att bekläda, smycka och röra sina kroppar hoppas de att politisk förändring följer:

Transformationen av den vita heterosexuella manskroppen bär på feminismernas triumf. Jag inser att jag måste bli någon annan. För jag vägrar att leva med skuld och skam. Jag famlar efter handlingskraft. Jag letar efter strategier för att transformera förtryckarens kropp. Jag målar naglarna röda, läpparna lila och ögonen svarta. Jag bär klänning eller färgglada leggings med för stor skjorta. (Pettersson 2014)

Pettersson försöker med politiska förtecken iscensätta förvandlingen av den manliga förtryckarkroppen till något annat genom att använda nagellack, läppstift och smink. Experimenten med smink och typiskt omanliga accessoarer och kläder har inte enbart politiska syften. Ofta uttrycker profeministerna även en personlig önskan att utforma en stil som de finner mer bekväm eller estetiskt tilltalande. Att som man klä sig som en vill utan hänsyn till normer genererar enligt männen frihetskänslor. Det finns hos dem en ambivalens kring om det är politiska eller personliga motiv som ligger bakom de normbrytande valen:

Jag vill vara en sån som bryter ... alla kläder jag har är köpta från damavdelningen och jag har inga problem med att ibland misstas som kvinna ... Jag är lika mycket mig själv även om jag har kläder som har en annan

skärning än andra mäns kläder ... Damkläderna passar bättre och jag tycker överlag att herrmode är jåkligt tråkigt. Jag passar inte i de kläderna och tycker inte alls att det är snyggt. (Intervju)

Den intervjuade mannen uttrycker såväl en politisk som personlig ambition med att handla och bära damkläder. Å ena sidan menar han att det utgör ett normbrott medan det å andra sidan även är ett uttryck för hans estetiska och funktionella preferenser. Oavsett anledningen bakom männens kroppsliga normbrott går de inte obemärkt förbi:

När jag hade varit feminist i några år, det var under de sena tonåren, började jag experimentera lite med min maskulinitet. Jag tyckte att det var ganska kul att bryta lite med det vanliga. Bland annat hade jag mycket halsband och armband i rosa och lila toner, men jag minns att min pappa reagerade på det där. Han ba sådär "är du böj eller vad är det du håller på med?". Jag tyckte väl att det var lite trist med den underliggande homofobin i det hela, men i övrigt tog jag det inte så hårt. Det var mest en kul grej att berätta för de andra, liksom "min pappa tror att jag är böj nu på grund av halsbanden haha". (Intervju)

Att få homofobiska kommentarer riktade mot sig är en vanlig erfarenhet bland de profeministiska män som brutit med gängse utseendekoder. Alla män tar dock inte så lätt på det som mannen i citatet ovan tycks göra. Att främmande människor ropar saker skapar en känsla av otrygghet som får vissa män att begränsa sig i sina normöverskridande uttryck:

Jag har en kilt som jag fick av en vän som jag har på mig på sommaren i offentliga sammanhang, men jag skulle nog inte kunna gå runt i någon blommig klänning och känna mig trygg i det för då skulle jag känna mig utspökad ... Jag trivs bättre med att vara lite lagom provocerande, det är rätt jobbigt med idioter som skriker böj efter en. (Intervju)

Profeministerna vittnar om att det finns gott om människor som agerar manlighetspoliser. De upplever att andra återkommande försöker korrigera deras brott mot könsmönstren. En man berättar om hur han på sin arbetsplats blev konfronterad med att följa säkerhetsföreskrifterna alltför noggrant:

Häromdagen till exempel, jag har ju på mig min hjälm nästan hela tiden när jag jobbar, det ska vi ju ha egentligen, men de andra montörerna i mitt arbetslag har ju inte det speciellt ofta. Det var en av grävmaskinisterna som sa att det var så coolt att jag har på mig hjälmen hela tiden, ja, sa jag "det är bra, det är skönt och sen är det ju rätt snyggt tycker jag" och då sa han "jaha, men tycker du det är manligt då?" "Nä", sa jag, "det där är jag inte så intresserad av" och han bara "nä, det är du inte?" "Nä, jag har inte så mycket till övers för det." "Nä, okej". (Intervju)

Exemplet visar hur det skapar reaktioner när männen inte gör saker på samma sätt som andra män. Eftersom andra män på arbetsplatsen inte hade sina hjälmar på märktes det när en man har det. De jobbiga reaktionerna till trots upplever de flesta profeministerna att det är värt att göra som de vill. Annars riskerar de att gå miste om något:

Sen är det ju en massa saker som män missar, men det går ju också som feministisk man att göra en del av dom sakerna som män traditionellt missar och få ut mycket av det tycker jag. Det kan vara allt från att gå och dansa sån här Afropowerdance där man märker att man är två män i lokalen, eller att gå på yoga där man är tre män. Och när man pratar med män i omklädningsrum och sådär ”ska du inte komma med på Afropower” och så berättar man hur roligt det är så kan man se att vissa blir lite sugna, men jag kan tänka mig att det är ett hinder att man nästan kommer vara ensam man där och att män inte ska dansa och se fåniga ut ... Feminismen öppnar ju också dörrar och vägar för att man kan få göra saker som män traditionellt inte har fått göra. (Intervju)

Att våga göra saker även om de anses omanliga betraktas som en fördel med att vara profeministisk man. När han berättar för andra män om hur roligt han har på dans- och yogapassen anar han att de vill testa, men att de inte vågar eftersom det anses kvinnligt. En annan man har som projekt att utöva upplevt manliga idrotter på omanligt sätt:

Jag engagerar mig för att påverka män att motverka den hegemoniska maskuliniteten. ... Exempelvis när det gäller sport. Att inte vara så jävla grabbig när det är fotbollsmatcher, det ska verkligen vara oseriöst, är det någon som tacklar eller säger något, så vafan, då sätter jag ner både foten och handen. Jag kan känna att jag vill vinna, men jag borde inte tänka så och då vinner nästan alltid hjärnan i alla fall. Det är jättemycket så för mig som feministisk kille. (Intervju)

Han vill att fotboll ska spelas på ett mindre manligt sätt. Kropparna ska inte riskera att skadas av tacklingar, och det ensidiga fokuset på att vinna tonas ner. Genom att spela fotboll på det sättet hoppas han bidra till ett nytt sätt att vara man på. Det mest vanliga kroppsliga förändringsprojektet som profeministiska män ägnar sig åt handlar om att lära sig att ta mindre plats, och därmed ge kvinnor mer utrymme:

Teoretiskt innebär det att vara med i kampen men inte definiera den. Och på ett praktiskt plan kan det vara att vara med i demonstrationen men inte hålla banderollen. Vi män ska inte hålla talen, om det inte finns någon särskild poäng med att en man gör det. ... Jag tänker på röstläget och att inte ta utrymme från kvinnor. Jag har numer en tendens till att ta väldigt lite utrymme i offentligheten. Jag är till exempel inte bekväm med att leda talkörer i demonstrationer längre. ... Feminismen har dock gjort att jag tagit mer

utrymme i delar av det privata umgänget, typ när man fikar då brukade jag vara tyst men nu kan jag småprata mer. (Intervju)

En profeministisk man vill undvika att ta mycket plats, att tala högt och aggressivt och att leda samtalets riktning. Istället försöker de utveckla delar som de uppfattar att män traditionellt inte ägnar sig särskilt mycket åt, som att lyssna uppmärksam och att småprata. En man jag intervjuade menade att hans feministiska engagemang ”märks överallt om man vet vad man ska titta efter”. Han deltog i en offentlig diskussion och bad en kvinnlig vän att kritiskt granska hur han uppträdde:

Jag deltog i en paneldiskussion om de här frågorna och bad en vän granska mig, det är för att jag inte ska slappna av riktigt utan vara skärpt och fokuserad på mitt feministiska uppdrag. ... Efteråt rapporterade vännen att det syntes så himla tydligt vilken skillnad det var på mig och de andra männen. Alla andra män satt väldigt bredbent, pratade väldigt bullrigt, tog upp väldigt mycket yta medan jag satt och smälte ihop till en väldigt kompakt figur med händerna tätt kring kroppen och benen i kors. Det blev så fysiskt påtagligt vilken skillnad det var. (Intervju)

Han beskriver hur vännen redogjorde för skillnaden mellan hur han och övriga män i debatten talade och förde sig. Medan de andra männen tog stor plats i rummet utgjorde den profeministiske mannen en skarp kontrast i sin litenhet. Han uttryckte en stolthet över att ha lyckats omvandla sig i vad han uppfattade som en feministiskt önskvärd riktning.

Sammanfattning

Jag kommer här sammanfatta kapitlet om de profeministiska männen med fokus på studiens första frågeställning. Kortfattat handlar det om på vilka sätt männen uppfattar att feminism möjliggör förverkligandet av deras viljor. Frågan som besvaras är vad de profeministiska männen vill och hur de menar att feminism gör det möjligt för dem att förverkliga önskemålen.

Viljan att förbättra kvinnors liv

Viljan att förbättra kvinnors liv driver många profeministiska mäns engagemang. Det finns bland profeministiska män en föreställning om att dagens samhälle är sexistiskt och att kvinnor som grupp systematiskt utsätts för förtryck. Profeminister menar att kvinnors berättelser om utsatthet väcker en stark vilja att göra något åt situationen. De upplever att det måste bli ett slut på orättvisorna kvinnor utsätts för. Profeministiska män uppfattar kvinnors nuvarande situation som fruktansvärd och de vill vara med och förändra den. Den orättvisa ordningen mellan könen tituleras på olika sätt bland männen. Vissa talar om ett sexistiskt samhälle, andra kallar den patriarkal struktur medan ytterligare andra talar om

en könsmaktsordning eller en genusordning. Maktordningen uppfattas innehålla en rad olika orättvisor till kvinnors nackdel: kvinnors utsatthet för våld, objektifieringen av kvinnokroppar, kvinnors lägre löner och att kvinnor får mindre utrymme i offentligheten är exempel som ofta ges.

Profeministiska män har specifika erfarenheter som de menar lett till att de utvecklat en omsorg om kvinnor. Ofta har det varit frågan om kvinnor i deras närhet, döttrar, partners, systrar och mammor, som dessa män önskat hjälpa, men omsorgen kan också rikta sig mot kvinnor som grupp. Profeministiska fäder upplever att de kommit att sympatisera mer med feministiska idéer sedan de fått döttrar. Genom att leva sig in i sina döttrars, antingen redan inträffade eller framtida, erfarenheter av att vara kvinna i ett sexistiskt samhälle menar de sig ha kommit till feministisk insikt. Dessa mäns oro för eventuella hemskheter i deras döttrars framtider får dem att vilja engagera sig i kampen för att förbättra kvinnors livsvillkor.

En annan mycket vanlig erfarenhet bland profeministiska män är att deras engagemang för feministiska frågor uppstått genom kontakt med kvinnliga feminister, ofta i form av en partner till mannen. Kvinnan har varit engagerad feminist och med tiden har det skett en överföring där mannen kommit att dela hennes verklighetsuppfattning och vilja kring dessa frågor. Ofta framkommer berättelser där kvinnan läst genusvetenskap eller på annat sätt fått upp ögonen för samhällets sexism och därefter velat sprida synsättet vidare till honom. Många profeministiska män menar sig ha blivit väldigt påverkade av att uppfatta sig själva som en del av kvinnoförtrycket. Männen har många gånger blivit starkt berörda när de förstått den fulla vidden av det samhällliga system som uppfattas skada kvinnor, ibland med dödlig utgång. För många av profeministerna uppges en grundläggande drivkraft vara att försöka bidra till att få slut på våldet som riktas mot kvinnor. Vissa män beskriver att det tog lång tid, och återkommande konfrontationer, innan deras partners till sist nådde fram till dem, och de förstod att det var upp till dem att ta eget ansvar. Andra män redogör för en lugnare process där de sakta men säkert kom att dela kvinnans övertygelser allt eftersom hon lyckades övertyga mannen om de feministiska principernas rimlighet. Ofta menar männen också att deras förälskelse i kvinnor har spelat en roll vid framväxten av deras engagemang, det anses svårt att inte dela sin älskades värderingar och ståndpunkter.

Vissa profeministiska mäns engagemang har väckts i samband med att de deltagit i genusvetenskaplig utbildning. De böcker de läst under utbildningen och teorier de tagit del av uppges ha påverkat deras feministiska engagemang i stor utsträckning. Det beskrivs av vissa män som skönt att ta till sig kunskapen om det sexistiska samhället och den egna inblandningen i det via böcker. Att inte aggressivt konfronteras med de nya lärdomarna upplevs av vissa göra motståndet

mot innehållet mindre. När männen kommit att dela den samhällsanalys som genusvetenskapen lär ut upplevde de ofta en ilska samt en vilja att skapa förändring. Vissa män vittnar också om att det är väldigt smärtsamt att se världen i det ljuset. Därtill säger de sig ofta uppleva en frustration över att inte veta vad man ska göra för att förändra sakernas olyckliga tillstånd.

Viljan att förbättra mäns liv

Profeministiska män vill förbättra mäns liv. De ser dock ett behov av att klargöra att de inte tycker synd om män som grupp. Profeminister delar en verklighetsuppfattning om att mäns livsvillkor är bättre än kvinnors. Viljan att förbättra mäns liv upplevs således behöva tyglas så att den inte leder till att mäns problem prioriteras över kvinnors.

Män anses av profeminister ha mycket att förlora på att samhället blir mer jämställt. Många profeminister menar att män kan räkna med mindre makt, mindre pengar och ökade krav både offentligt och privat i ett jämställt samhälle. De har en föreställning om att män idag besitter en mängd privilegier som de skulle komma att förlora. Utöver direkta maktfördelar nämns många andra fenomen som uppfattas vara manliga privilegier. Till exempel: att bli tagen på större allvar, att inte behöva vara rädd ute på kvällarna, att ha tillgång till mer bekväma kläder, att få mer uppskattning för hushållsarbete man gör, att bli känslomässigt servad av sin partner. De män som kommit att se sina egna privilegier antas dock ha svårare att njuta av dem. Det uppfattas till exempel som mindre tillfredsställande att bli servad av sin partner när man betraktar sig själv som en exploatör av hennes arbetskraft. Vissa profeminister tror att deras liv skulle varit enklare om varit mer normala män som oproblematiskt kunde njuta av den patriarkala genusordningens frukter. En annan vanlig åsikt bland profeminister är att män, trots att de förlorar makt i ett framtida jämställt samhälle, vinner ett större välbefinnande. Ofta tänker de sig att detta sker genom att män ges möjlighet att utvidga sina emotionella och sociala färdigheter.

Profeministers drömmar om en bättre värld går via mäns uppgörelse med samhällets stereotypa manlighetsnormer. Många av dem trycker på att män måste öva sig på att tala om hur det känns att vara man. Förhoppningen är att män kan bli skickligare på att kommunicera sina känslor och upplevelser. Den feministiska kritiken av en destruktiv mansroll sammankopplas ofta med egna erfarenheter av att inte trivas i typiskt manliga sammanhang. Ofta uttrycks bland profeminister en vantrivsel med att försöka leva upp till att vara en konventionell man. Ett område inom vilka många av dem erfarit obehag är inom sporten. Där har grabbigheten varit omfattande och de snäva maskulinitetsnormerna plågsamma att uthärda. Många profeministiska män reflekterar över det fysiska och psykiska våld som pojkar och män utövar mot varandra. De vill bryta med

idealet som säger att män bör tåla att utsättas för våld samt att det är acceptabelt att de utövar våld mot andra. En annan typ av förändringsarbete riktas inåt mot männens egna maskuliniteter som de försöker förändra i önskvärd riktning. Vissa av männen siktar mot att delvis förändra sitt sätt att vara män medan andra helt och hållet vill göra sig av med sin maskulinitet. Många av dem tror att utplånandet av könens isärhållning är en förutsättning för jämställdhet, och därför försöker de omintetgöra manligheten inom sig själva.

Genom att förändra män

Den viktigaste handlingen för att förbättra kvinnors och mäns liv är enligt profeministiska män den som leder till att män förändrar sig. Männen anser dock att det är synnerligen svårt att gå från ord till handling. De frågar sig hur de feministiska lärdomarna kan överföras till ett mindre sexistiskt beteende. En vanlig upplevelse är att de känner sig skickliga på att tala om problemen, men betydligt sämre på att praktiskt ta sig an dem. Profeminister menar att det är nödvändigt för män att vända blicken mot sig själva och se den egna sexismen. Denna typ av rannsakan syftar till att göra sig medveten om problematiska beteenden för att därigenom kunna göra sig av med dem. När de kommit att se sin del i förtrycket upplever många profeminister att det blir omöjligt att sluta se det. De lever därefter med en ständig vaksamhet kring huruvida alla fenomen runtomkring dem gynnar eller motverkar den feministiska saken.

Profeminister lever med en syn på samhället som djupt orättfärdigt, vilket i sig är känslomässigt påfrestande. De betraktar därtill sig själva som medlemmar i gruppen som upprätthåller systemet. Att känna skuld och skam över att tillhöra gruppen män och vara bärare av typiskt manliga beteenden är vanligt bland profeministiska män. Vissa av dem beskriver de smärtsamma känslorna som produktiva såtillvida att de drivit på mot konkret handling, men de flesta menar att dylika känslor är skadliga på lång sikt. Att ständigt känna skuld för sitt agerande uppfattas leda till psykisk ohälsa och en känsla av uppgivenhet inför möjligheterna att skapa förändring. Många av männen har försökt hitta en balans i självkritiken. De har utvecklat vad de upplever som mer långsiktigt konstruktiva förhållningssätt gentemot sig själva inom vilka de är mer förlåtande gentemot de egna misslyckandena som man. Att under en fas betrakta sitt liv genom en feministisk lins och känna dåligt samvete över sin sexism anses dock önskvärt och nödvändigt för utvecklandet av viljan att förändra situationen.

De profeministiska männen är rädda för att skapa obehag hos kvinnor. De menar att kvinnor inte kan låta bli att känna sig rädda för främmande män eftersom de inte kan veta vad männen har för avsikter. Ur deras synvinkel kan kvinnor inte undvika att se män som hot mot deras säkerhet. Den profeministiska föreställningen är att kvinnor kommer betrakta alla främmande män som

potentiella våldtäktsmän så länge män begår våldtäkter. De hävdar i samband med detta att det är till synes vanliga killar som våldtar. En seriös profeminist rannsakar därmed sig själv kring eventuella sexuella övergrepp han gjort sig skyldig till. Trots att det är svårt anses det viktigt att förstå och tala om den potentiella sexförbrytaren inom dem själva. Profeminister uppfattar att män ofta har bristfällig empati vilket leder till att de är dåliga på att hantera samtycke i sexuella situationer. De anser att män behöver såväl tala som lyssna mer i samband med sex. Genom att vara ytterst lyhörda för kvinnors sexuella önskemål vill profeminister försäkra sig om att de inte begår några övergrepp.

Profeminister vill åstadkomma mer jämställt sex. De söker alternativ till en sexualitet som i deras ögon är fylld av övergrepp. För många av dem innebär det att undvika pornografins stereotypa sexskildringar där mäns överordning och kvinnors underordning erotiserar. Deras kunskaper om sexuellt våld i heterosexuella relationer gör det svårt för många av dem att ha ett avslappnat förhållningssätt till sex. För vissa av männen resulterade rädslan över att begå övergrepp i att de periodvis inte velat ha sex över huvud taget. Männen berättar vidare om att deras kvinnliga sexpartners ofta reagerat negativt på deras försök att bryta med, och tala öppet om, normativ heterosexuell praktik. Strävan efter en mer jämställd sexualitet tar sig olika uttryck för de profeministiska männen. Vissa minskar fokuset på penetrativt sex, andra prövar att vara mer intima med män och ytterligare andra övar sig i att acceptera impotens. Gemensamt för dem är att de strävar efter att ta sig bortom nuvarande föreställningar om hur män och kvinnor borde ha sex.

Profeministiska män reflekterar mycket över sin relation till pornografi. Vissa män berättar att de inte längre tänder på porr eftersom de kopplar den till sexuella övergrepp medan andra skäms över att de fortfarande tänder på porren. Det finns bland männen ett ideal om att en god profeminist inte konsumerar porr, men vanligtvis gör de ändå det i viss utsträckning. De som konsumerar försöker undvika porr som anses sämre ur feministisk synvinkel, och istället ta del av alternativa erotiska skildringar. Det finns bland några av männen en strävan efter att i viss mån försonas med typiska heterosexuella böjelser, att reformera dem istället för att revolutionera dem. Detta kan ställas i kontrast mot männen som anammar ett mer strikt sätt att förhålla sig till pornografien och stereotyp heterosex. Dessa män hoppas motverka pornografins lockelse genom att föra en hård inre kamp mot den.

Det anses bland profeministiska män vara viktigt att ta ansvar för sin del av det gemensamma hushållsarbetet. De är av åsikten att kvinnor tar så stort ansvar för hem och barn att det leder till ohälsa hos dem. Sammantaget uppfattar profeministiska män den typiska parrelationen mellan man och kvinna som potentiellt destruktiv för den kvinnliga parten. De ser en situation inom vilken

kvinnors arbetskraft och energi systematiskt exploateras av deras manliga partners. Profeminister vill råda bot på vad de betraktar som den heterosexuella parrelationens orättvisor, och söker förändra sig själva för att åstadkomma detta. Första steget för män anses vara att komma till insikt om att de gör, och kan, mindre om hushållsarbete. Därefter ska män sträva efter att fylla dessa kunskaps- och färdighetsluckor genom att öva sig på att utföra dem. I praktiken innebär det ofta att en man ensamt ansvarar för en syssla tills han klarar av att utföra den skickligt.

Förutom det konkreta arbetet i ett hushåll, som blöjbyten, tvättsortering och mathandling, vill profeminister belysa det mer abstrakta känslomässiga arbetet. Profeminister menar att heterosexuella parrelationer ofta präglas av att kvinnan lägger mycket tid och energi på att förstå och bekräfta mannens behov medan det omvända är betydligt ovanligare. Denna asymmetriska dynamik anses också resultera i att mannens karriär systematiskt ges förtur gentemot kvinnans i ett parförhållande. Profeministiska män vill finnas till för sina kvinnliga partners i den dagliga kamp som skötseln av hem och barn uppfattas vara. De erkänner dock att det ofta är svårt att leva upp till denna ambition.

Att bryta med traditionella kroppsliga könsnormer är något som utforskas av profeministiska män. Genom att frångå mäns typiska sätt att bekläda, smycka och röra sina kroppar hoppas de trivas bättre samt skapa förändring i jämställd riktning. Vissa försöker omvandla den manliga kroppen genom att experimentera med smink och omanliga accessoarer och kläder. Detta uppfattas inte endast som ett politiskt projekt. Männerna ser även en frihet i att kunna forma sitt eget utseende utan att ta hänsyn till föreställningar om hur en man bör se ut. Att använda damkläder kan betraktas som ett normbrott, men det kan också vara ett uttryck för en profeministisk mans personliga klädsmak. Ett vanligt kroppsligt förändringsprojekt som profeminister ägnar sig åt är att ta mindre plats, och därmed ge kvinnor mer utrymme. De undviker att tala högt, aggressivt och att leda samtalsriktning. Männens kroppsliga normbrott tenderar enligt männen att skapa reaktioner, inte minst i form av homofobiska kommentarer. Profeministerna vittnar om att många agerar som en typ av manlighetspolis. De erfar hur människor återkommande försöker från korrigera deras brott mot könsnormerna. Trots de ibland jobbiga reaktionerna på deras avvikande beteende anser profeminister vanligtvis att det är värt att göra som de gör.

Feminism som begränsande

Antifeministiska män ser i feminismen ett allvarligt hot. Feministisk ideologi anses genomsyra statens verksamhet, och antifeministerna ser som sin uppgift att bekämpa denna statsfeminism. Att feminismen utgör ett hot är de antifeministiska männen överens om, men hur den hotar individ och samhälle är de delvis oense om. De liberala antifeministerna menar att den feministiska kampen gått för långt och att män blivit det förtryckta könet. De säger sig vilja att män och kvinnor behandlas lika i samhället. De konservativa antifeministerna önskar sig tillbaka till en svunnen tid då de föreställer sig att män var överordnade kvinnor och relationen mellan dem var harmonisk. De konservativa männen menar att den feministiska kampen rubbat en naturlig ordning, och därigenom skapat olycka för samhället i stort. I det följande kommer jag redogöra för antifeministernas kritik av feminismen samt det hot de upplever att den utgör mot män, kärnfamilj och samhälle.

Grundkritik mot feminismen

Det finns tre centrala områden som antifeminister återkommer till i kritiken av feminismen. Ett första område är den feministiska uppfattningen att det föreligger en patriarkal genusordning inom vilken män är överordnade kvinnor, och att detta måste motverkas. Ett andra område rör den bland feminister vanliga föreställningen att könen i stor utsträckning är socialt konstruerade. Det tredje området handlar om föreställningar kring hur mäktig den feministiska rörelsen blivit. Antifeminister menar att feminismen effektivt nästlat sig in i statens verksamhet, och att vi lever under ett statsfeministiskt förtryck.

Den antifeministiska ilskan över att feminismen gått för långt fångas väl av Pär Ströms nedanstående resonemang. Han målar upp en dramatisk bild av hur feminismen över tid anklagat män för allt värre brott. Ström konstaterar att det istället blivit dags för män att anklaga feminismen för dess överträdelser:

Nu har manligheten i flera decennier suttit på de anklagades bänk i feminismens självutnämnda revolutionsdomstol, i stort sett utan att försvara sig. Stormen har inte blåst över, vilket en del män kanske hoppats, istället har intensiteten i anklagelserna bara ökat och påhoppet har blivit allt grövre. Dessutom har feminismen kommit långt i sina strävanden att ta kontroll över statsapparaten. Men nu får det vara nog! Härmed förklaras maskulismens motdomstol för invigd, och jag kallar till förhandling. Rollerna är ombytta! Låt oss gå direkt till åklagarens slutplädering. (Ström 2007, s. 175)

Den patriarkala genusordningen

Antifeministiska män problematiserar den feministiska uppfattningen om att det föreligger en patriarkal genusordning inom vilken gruppen män är överordnade gruppen kvinnor. Många antifeminister vänder sig mot denna beskrivning och pekar ut områden där män har det sämre än kvinnor:

För det första är könsmaktsordningen ett begrepp som inte belyser männens situation på ett adekvat sätt ... Visst är det viktigt att åskådliggöra den brist på pengar, inflytande och självständighet som många kvinnor lidit av under mänsklighetens historia. Men maktanalysen blir ofullständig om överlevnadsmakten och männens fysiska utsatthet glöms bort. Dessutom finns de "tysta" maktsfärerna under ytan, såsom relationsmakten och den sexuella makten ... En balanserad jämställdhetspolitik skulle ta ett helhetsgrepp på maktfrågan och inte nöja sig med att nå halvvägs. (Billing 2012, s. 177)

De antifeministiska männen erkänner relativt ofta att män tidigare i historien haft ett ekonomiskt och politiskt överläge i förhållande till kvinnor, men de menar att feminismen överbetonat mäns fördelar och kvinnors nackdelar. Antifeministerna hävdar att de företräder ett mer balanserat synsätt där båda könens för- och nackdelar belyses:

Något som också ofta glöms bort i jämställdhetsdebatten är de fördelar som det innebär att vara kvinna, både förr och nu. Män har förvisso alltid haft ett övertag när det gäller materiella tillgångar i samhället, men kvinnor har alltid haft förmånen att få bygga upp nära relationer till sina barn, och tillbringa långt mer tid med sina barn. Nuförtiden skulle nog de flesta säga att livskvalitet bygger lika mycket på bra relationer som på materiella tillgångar, men detta är sällan eller aldrig något som tas upp i jämställdhetsdebatten ... Troligen är det så att feminismens uppkomst, och dess bild av att det traditionella samhället gynnade män på kvinnors bekostnad, kommer sig av att man framför allt tittade på mäns fördelar och kvinnors nackdelar, utan att tänka på de nackdelar som följde med den manliga könsrollen och de fördelar som följde med den kvinnliga könsrollen. (Billing 2011b, s. 4)

Antifeminister upplever ofta att feminismen är oförmögen att ta mäns problem på allvar. Ivar Arpi instämmer i detta, och menar att feminismens fokus på det manliga könet som problemens källa leder till att mäns problem hamnar i skymundan:

På senare tid har även allt fler män tagit upp problem som drabbar män specifikt. En del kallar sig jämställdister, andra kallar sig ingenting särskilt, men få av dem kallar sig feminister. Inom feminismen har nämligen mäns problem samma upprinnelse som kvinnlig underordning, det vill säga det manliga könet självt. Det krävs därför alltid brasklappar om kvinnors värre problem när man inom ramen för feminismen diskuterar dessa mansfrågor, när

det överhuvudtaget sker. Logiken är glasklar: fråga inte vad feminismen kan göra för dig som man, utan vad du som man kan göra för feminismen. (Arpi 2012)

Antifeministerna för återkommande resonemang om huruvida män eller kvinnor har det bättre i dagens samhälle. En viktig del i slutsatsen att kvinnor har det bättre är att ifrågasätta kvinnors könsrättsliga nackdelar. Antifeminister menar att feminister systematiskt överdriver nackdelarna med att vara kvinna. De uppfattar att feminismen endast söker efter tecken på kvinnors underordning och mäns överordning:

Ytterligare ett problem med könsrättsordningen är att när man väl börjat se den som en överordnad sanning, leder det inte sällan till en tendens att vilja vända allt till kvinnors nackdel. ... Om man bestämt sig för att ena könet är underordnat så kan allting tolkas enligt detta synsätt – och i jämställdhetsdebatten har vi hamnat i denna ensidighet och enögdhet. Den olyckliga konsekvensen av att sätta könsrättsordningen först i alla lägen blir att kvinnor låses in i en offerroll som fråntar dem deras personliga styrka, medan män låses in i en förövarroll som skambelägger dem. Detta eftersom vi hela tiden letar efter hur kvinnor kan vara förfördelade och hur män kan tänkas vara gynnade. Som man ropar får man svar. (Billing 2012, s. 178)

Föreställningen om en patriarkal genusordning utmålas som en självuppfyllande profetia genom vilken feminister ständigt finner nya tecken på kvinnlig underordning. Ström menar att talet om mäns överordning utgör en fundamental del i ett dogmatiskt feministiskt ideologibygge som framställer män som förtryckare av kvinnor:

En seriös genusdebatt skulle gripa sig an jämställdhetsfrågan på ett könsneutralt sätt, sätta sig in i båda könen problem och sedan bekämpa såväl kvinno- som mansdiskriminering. ... Det delproblem av genusfrågan som kvinnodiskriminering utgör ska alltså erkännas. Därifrån är steget emellertid mycket långt till den dogm som egofeminismen har gjort till fundament i sitt egendomliga ideologibygge – talet om ”könsrättsordning”, ”patriarkala strukturer” och ”kvinnans strukturella underordning”. Dessa underliga begrepp betyder på det feministiska språket att männen som grupp förtrycker kvinnorna som grupp – och männen konspirerar i hemlighet för att kunna fortsätta med detta – och alla män har del i skulden för det och bör således skämmas. (Ström 2007, s. 180)

Feminismen beskylls för att ha konstruerat en konspirationsteori, inom vilken män medvetet förtrycker kvinnor för egen vinning. Enligt antifeminister existerar ingen manlig konspiration, och de anser att kvinnor måste sluta skylla på män när de stöter på motstånd. Ström för fram en vanlig antifeministisk ståndpunkt som kretsar kring att det varken finns strukturer eller patriarkat:

Detta är kvalificerat trams, och det är på tiden att det sägs i klartext. Det finns ingen "könsmaktsordning", det finns inga "strukturer" och kvinnan är inte "strukturellt underordnad" (vad nu det är). Visst stöter kvinnor på hinder och problem titt som tätt – både i arbetslivet och på livets övriga områden. Så långt har feminismen rätt. Det är i nästa steg som resonemanget kör i diket – synsättet att så fort något går en kvinna emot så beror det på att männen samarbetar för att stoppa kvinnor. (Ström 2007, s. 180f)

Antifeminister förnekar vanligtvis förekomsten av nutida kvinnoförtryck, men de erkänner återkommande att det existerat tidigare i historien. I deras ögon är orättvisorna ett minne blott, och suffragetternas kravlista anses ha uppfyllts. De reagerar kraftfullt mot att feminister fortsätter ställa krav trots att kvinnor har samma rättigheter som män:

Det var ju just den sortens rättigheter som suffragetterna och kvinnosakskvinnorna så hängivet (och med rätta) under många år kämpade för. Sedan en tid är deras seger total – glädjande nog. Allt är uppnått (åtminstone i Sverige). Allt! Ändå fortsätter kraven att komma på särskilda förmåner för de "diskriminerade" kvinnorna. Den inställningen till jämställdhet är vare sig rättvis eller hållbar. (Ström 2012d, s. 129)

Eftersom antifeministerna uppfattar att kvinnor redan har allt ställer de sig frågande till varför feminister fortsätter kräva mer. Bashflak vidareutvecklar resonemanget om att feminismen gått i mål och inte längre behövs eftersom kvinnor nu formellt har samma rättigheter som män. Enligt honom var 1983 året då feminismen blev överflödigt:

Nästa år 2013, firar feminismen 30 års-jubileum som obsolet politisk rörelse i Sverige. ... Jag utvecklar: Den ursprungliga feminismen syftade till att kvinnor skulle få samma juridiska rättigheter som män. ... Det började 1845, när män och kvinnor fick lika arvsrätt. Bland dussintals följande milstolpar väljer jag att uppmärksamma detta steg från 1947, eftersom otroligt många jämställdhetsdebattörer fortfarande inte begriper att det redan införts: Lika lön för samma tjänst införts för statligt anställda. ... Jag läser vidare bland alla milstolpar genom årtiondena och kommer till 1983: Alla yrken öppna för kvinnor, även inom försvaret. Det var den sista juridiska milstolpen, där den ursprungliga feminismen gick i mål. Kvinnor fick tack vare detta beslut alla juridiska rättigheter som män hade i Sverige. (Bashflak 2012)

Billing ger uttryck för samma tankegång om att feminismen tidigare bedrev en legitim kamp för kvinnors lika rättigheter. Han frågar sig varför rörelsen fortsätter existera trots att dess mål infriats. Frågan besvaras av honom själv genom att antyda att feminismen hittat på osynliga strukturer att bekämpa:

Feminismen föddes som en reaktion på att kvinnor inte hade samma möjligheter ute i samhället som män hade. Kvinnor och män var inte lika inför lagen, och kvinnor hade inte tillgång till arbetsmarknaden på samma sätt som män. Den ursprungliga feminismen var därmed helt enkelt en rörelse som kämpade för att kvinnor skulle få samma rättigheter som män ute i samhället samt att arbetsmarknaden skulle öppnas upp även för kvinnor. De ursprungliga feministiska målsättningarna har även infriats på ett mycket framgångsrikt sätt ... Frågan är då varför vi fortfarande har en feministisk rörelse, då de ursprungliga målen har infriats? Jo, när de formella strukturer som diskriminerade kvinnan ute i samhället tagits bort, så började feminismen istället prata om osynliga maktstrukturer. (Billing 2011b, s. 1f)

Feminismens tal om osynliga maktstrukturer anses användas för att rättfärdiga en fortsatt prioritering av kvinnors intressen. Kimzha Bremer menar att feministiska jämställdhetssträvan av det slaget leder till kvinnlig överordning:

Ur ett feministiskt maktperspektiv är jämställdhet kvinnlig maktdominans. Det blir helt logiskt om man förstår könsmaktsordningens föreställningsvärld. Eftersom män är överordnade kvinnor (i den osynliga världen), måste kvinnor kompenseras och ställas över män (i den verkliga världen). Så enkelt är det och vi ser hur många exempel som helst på detta idag. Att eftersträva en kultur där både män och kvinnor värderas lika högt är inte aktuellt, eftersom detta skulle gynna män (som redan anses överordnade). (Bremer 2013b)

De antifeministiska männen uppfattar att feminismen slutat eftersträva jämställdhet mellan könen. Med statens hjälp anses feminismen skapat en situation där kvinnor är överordnade män. Anders Forss upplever situationen sådan, och antyder att män till och med är underordnade husdjuren:

För egen del tycker jag mig uppleva att kvinnorna idag har mycket större möjligheter än män på de allra flesta områden. Kort sagt kan man säga att kvinnor dominerar näst intill allt i vårt samhälle. Och ve den man som vågar stå upp och hävda motsatsen. Gör man det så får man höra både det ena och det andra. När det gäller högre utbildningar så dominerar kvinnorna på de allra flesta program. De krävde och fick kvotering för att bli lika många som männen på respektive utbildning. Idag när kvinnliga studenter dominerar är det ingen som kräver att män ska kvoterats in för att skapa jämlikhet. Föreslår man som man detta får man minsann veta hut. ... Det kanske till och med är så att vi i dagens Sverige har precis den klassificering avseende rangordning mellan könen som en av mina invandrade vänner framförde. Enligt honom ser rangordningen ut på följande sätt: (1) Barn (2) Kvinnor (3) Hundar & katter (4) Män. (Forss 2015)

I antifeministiska ögon är feminismen en fackförening för kvinnor. En vanligt förekommande bevisföring för detta synsätt riktar in sig på rörelsens namn.

Resonemanget är att feminister inte skulle kalla sig något som endast inrymmer ena könet om de värnade båda könen intressen:

I debatten hävdar ofta feminister att feminism inte utgör någon slags fackförening för kvinnor, utan intresserar sig lika mycket för båda könen problem och svårigheter. Det är min uppfattning att det påståendet sällan har stöd i verkligheten. Man kan för övrigt konstatera att ordet "feminism" bygger på det latinska ordet för kvinna. Att kalla sig "feminist" är alltså att kalla sig "kvinnoist". Om en rörelse som benämner sig kvinnoism menar allvar med att arbeta lika mycket för båda könen borde den börja med att byta namn. (Ström 2012d, s. 135)

Den liberala antifeminism som hittills behandlats förnekar att det föreligger maktskillnader mellan könen. De upplever att feminister bara kämpar för kvinnors intressen, och är rädda för att män ska bli andra klassens medborgare. Den konservativa delen av antifeminismen förhåller sig annorlunda till den patriarkala genusordningen. I deras ögon har patriarkatet varit av godo, och de menar att det varit oklokt att bekämpa det. Lars Holger Holm ger exempel på patriarkatets goda sida då han hävdar att det skyddat samhällets svaga mot de starkares godtycke:

Ty är det inte i verkligheten så att det just är den "patriarkaliska samhällsordningen" som vidtagit mått och steg för att lagstiftningen ska skydda den svaga i samhället från den starkares godtycke? Är det inte just i kraft av det patriarkaliska styrelseskicket som såväl män, kvinnor och barn åtnjuter rätten till juridiskt och även fysiskt skydd mot den som griper till våld emot dem? Naturligtvis är det så. (Holm 2007, s. 157)

Det finns bland de konservativa antifeministerna en rädsla över att feminismen slutgiltigt ska upplösa den patriarkala genusordningen, inom vilken män bestämmer över kvinnor och barn. De argumenterar för att den patriarkala ordningen är nödvändig för vår arts långsiktiga fortlevnad. Karl-Olov Arnstberg menar att patriarkatet grundas i den mänskliga biologin, mer precist i hur människor på bästa sätt tar hand om sina barn:

Män och kvinnor är biologiskt instruerade till att bilda familj. Det är så barnens uppväxt tryggas. Människoungar behöver som bekant ett par decennier på sig för att bli vuxna och familjen är garanten för att det fungerar. I familjen har mannen och kvinnan kompletterande uppgifter. Eftersom familjerna lever i ett samhälle och samhällsansvaret i första hand är mannens uppgift, så lever de i ett patriarkat. (Arnstberg 2017, s. 399)

Enligt de konservativa antifeministerna har kvinnor det bättre i patriarkatet än vad feminister framställer det som. De påpekar att kvinnor har en viktig roll att

spela, framförallt inom den privata sfären. Att ansvara för det som sker i hemmet är enligt Arnstberg av stor vikt för samhällets utveckling:

Det finns starka stråk av kvinnlig makt även i samhällen där mannens formella makt är mycket stor. Inte minst är det vanligt att äldre kvinnor har stor makt över såväl män som kvinnor. Allmänt gäller att kvinnor har ett avgörande inflytande över männen och därmed över samhället. Den hand som gungar vaggan kontrollerar världen. (Arnstberg 2017, s. 399)

Det socialt konstruerade könet

Antifeministiska män är av uppfattningen att det existerar medfödda könsskillnader som är viktiga att ta i beaktande. På grund av detta opponerar de sig mot att feminister menar att könen är socialt konstruerade. Ström hävdar att det gått så långt att feminismen fått denna syn på könen upphöjd till statlig sanning:

En central tes i svensk feminism är att könen bara är en social konstruktion. Det manliga och det kvinnliga i vårt beteende och våra intressen sägs vara inlärt, inte medfött (och bakom det står förstås "patriarkatet" som har uppfunnit könen för att kunna förtrycka kvinnorna). Tesen har relativt gamla anor. "Man föds inte till kvinna, man blir det", sa redan den legendariska franska feministen Simone de Beauvoir ... I Sverige har könets icke-existens till och med upphöjts till formell regeringsuppfattning. (Ström 2007, s. 159)

De liberala och konservativa antifeministerna skiljer sig åt i synen på den patriarkala genusordningen, men är desto mer överens i sin kritik av föreställningen att könen huvudsakligen är socialt konstruerade. Alla antifeminister jag sett uttala sig i frågan menar att det finns viktiga biologiska könsskillnader. Det som varierar dem emellan är hur omfattande de menar att skillnaderna är, samt hur avgörande de tror att de är för människors liv.

Ström åberopar det sunda förnuftet i sin argumentation mot föreställningen om socialt konstruerade kön. Han menar att en inte behöver vara beläst för att förstå att feministerna har fel i frågan. Som exempel ger han föräldrarnas upplevelse av att flickor och pojkar föds med olika egenskaper:

Tesen om könen som social konstruktion är snömos, en ideologisk dogm som passar i arkivet för historiska stolligheter ... Jag vågar påstå att de flesta som är eller har varit småbarnsföräldrar vet att pojkar och flickor kommer till världen med lite olika egenskaper, även om detta fortfarande är så kontroversiellt att många inte vågar säga det annat än till sina närmaste. Man behöver alltså inte vara professor för att konstatera att feminismen är ute och cyklar när den förnekar och bespottar vad de kallar "biologism" – att könen

delvis har olika genetisk uppsättning vilket skapar medfödda skillnader i hjärnan. (Ström 2007, s. 159f)

Den feministiska föreställningen om könens sociala konstruktion framställs av antifeminister som irrationell och verklighetsfrånvärd. Arpi liknar idén med kreationism, alltså föreställningen om att människan och allt annat skapats av Gud och inte i enlighet med den vetenskapligt stödda evolutionsteorin:

I Sverige har vi dock vår egen kreationism, som desto fler bekänner sig till: tanken om att könsskillnader är nästan helt och hållet socialt konstruerade. Vi är skapade som tomma ark - Homo Neutrum. Visst, djuren har kanske formats av evolutionen, med två kön som skiljer sig åt både fysiskt och beteendemässigt. Men människan, hon står på något outgrundligt sätt över detta. Dessa genuskonstruktionister gör gällande att så gott som alla observerbara skillnader mellan män och kvinnor beror på kultur. Detta är skapelseberättelsen. Och kultur för genuskonstruktionister handlar framförallt om idén om patriarkatet och olika uttryck för manlig överordning - alltså mäns förtryck av kvinnor. Men medan de religiösa kreationisterna är en försvinnande liten sekt i Sverige, är den genusvetenskapliga konstruktionismen snarare något som kan liknas vid en statsreligion. (Arpi 2017b)

Att feminister hävdar att människan föds utan avgörande förutbestämda könsegenskaper är ofattbart för de antifeministiska männen. David Eberhard är en av många antifeminister som ondgör sig över feminismens föreställda försök att forcera fram likformighet mellan könen. Därtill menar han att feminismen alierar vanliga medborgare genom att företräda en bild av könen som de inte tror på:

Om jämställdhetsarbetet ... tog hänsyn till de medfödda olikheter som alla, utom extremfeministerna, vet om finns, skulle vi sannolikt få en närmast hundra procentig landsomfattande konsensus kring att detta är viktiga frågor. ... Att företräda en uppfattning att man uppnår jämställdhet genom att förorda att alla ska vara likadana när all modern biologisk kunskap tydligt visar att det finns klara biologiska skillnader mellan man och kvinna från början, är naturligtvis inte bara dumt. Det är djupt antiintellektuellt i ordets egentliga betydelse. (Eberhard 2012)

Antifeministiska män hävdar att feminismen bedriver en likformighetspolitik som strävar mot att utrota könsskillnader. De menar att feminister uppfattar alla olikheter mellan könen som problematiska, och i behov av ingripande. Germund Hesslow är av åsikten att det är en hopplös kamp eftersom de biologiska könsskillnaderna sätter käppar i hjulen för en fullständig likhet:

Det som i dag eftersträvas under slagordet jämställdhet tycks vara att män och kvinnor skall vara likformigt representerade i alla verksamheter från

spädbarnsvård till utbildning och yrkesliv. Alla skillnader i livsval uppfattas som problem som det är samhällets uppgift att lösa. När män inte ägnar lika mycket tid åt spädbarnsvård som kvinnor gör, måste staten framtvinga en likformig fördelning av föräldraledigheten. ... Om flickor klär ut sig till prinsessor och pojkar till sjörövare, rekommenderas föräldrar och dagispersonal att på olika sätt uppmuntra lekar som motverkar skillnaderna. ... Män och kvinnor är biologiskt olika. En likformighet i beteendet av det slag som den moderna feminismen eftersträvar kan inte genomföras. (Hesslow 2005)

Antifeminister använder olika argument i sina försök att hävda de biologiska könsskillnadernas sanning. Det vanligaste är att hänvisa till vetenskapliga studier där generella skillnader konstaterats, särskilt med fokus på testosteronets inverkan på processen. Att det alltid funnits beteendesskillnader mellan kvinnor och män är ett annat, ofta brukat, argument. Antifeministiska män brukar därtill påminna om att människor är djur, vars beteenden är grundade i biologin. Arpi använder sig nedan av alla dessa argument:

I alla kulturer följer skillnaderna mellan pojkar och flickor samma mönster, innan de ens är medvetna om sina kön. I studie efter studie återfinns universella psykologiska skillnader mellan män och kvinnor. Redan från födseln är män mer aggressiva, med en drastisk ökning under puberteten när testosteronet ökar. Samma mönster upprepas för övrigt av våra närmsta släktingar - de stora aporna. Alla apanor är mer våldsamma än apanor - och att försöka förklara gorillahannars våldsamhet med "destruktiv manlighet" är bara aningen tokigare än att använda förklaringen för människor. ... Inget samhälle i världen, varken nu eller tidigare i historien, har varit jämställt i bemärkelsen att män och kvinnor har betett sig likadant. Att skillnader är så konstanta över tid och kulturgränser antyder att det finns åtminstone någon biologisk grund. Man kan ta det ett steg längre: varenda däggdjursart har skillnader i både beteende och utseende mellan könen. Varför skulle människor vara annorlunda? (Arpi 2017b)

När antifeminister ger sig in på vilka som är de viktigaste könsskillnaderna är det vanligt att åberopa mäns generellt större muskelmassa och styrka. Utöver denna skillnad nämner Hesslow flera av de bland antifeminister mest framhållna skillnaderna mellan män och kvinnor:

Skillnaderna mellan könen är uppenbara och väldokumenterade. ... Män är mer aggressiva och riskbenägna. Kvinnor är mer omhändertagande, särskilt när det gäller spädbarn. Det finns viktiga skillnader mellan mäns och kvinnors upplevelse av sexualitet. Kvinnor är mer nogräknade vid valet av partner och känner sig mer bundna vid en man till vilken de utlämnat sig. Män har lättare att tänka sig även kravlösa och kortsiktiga sexuella förbindelser. ... Flera av skillnaderna stämmer också mycket väl med evolutionsbiologiska mekanismer. Män kan få långt fler barn än kvinnor, vilket betyder att de har mer att vinna (i

form av fler avkomlingar) på promiskuitet, risktagande och konkurrens med andra män. Kvinnors reproduktiva förmåga är mer begränsad och varierar mindre än männens, och de har mer att vinna på ett noggrant partnerval. Kvinnors reproduktion är också mer beroende av hur de vårdar och skyddar barnen. (Hesslow 2005)

Skillnaderna som nämns är centrala i antifeministernas verklighetsuppfattning, och används på olika sätt i deras ideologibyggen. De sätter upp ramar för vad som anses möjligt att eftersträva i samhället. Försök att exempelvis bryta med kvinnors omvårdnadsbeteenden och mäns konkurrensbeteenden anses medföra risker. Antifeministerna betraktar det som att feminismen via staten bedriver ett politiskt omskolningsprojekt som kommer sluta illa. De menar att det är farligt att försöka förändra människor i riktningar som trotsar deras biologi:

Man bör inte politisera biologin, men man bör inte heller ignorera forskningsresultat bara för att de är politiskt obekväma. Det är en vanlig föreställning att socialkonstruktionism innebär en mildare och mer human syn på människan, men historien har visat att det kan vara precis tvärtom. Om utgångspunkten är att människan föds som ett tomt ark, om hon är oändligt formbar, så öppnar det upp för brutala politiska omskolningsprojekt som, förutom att de riskerar att göra våld på den enskilde individen, också är dömda att misslyckas. Erkännandet av biologiska skillnader medför förhoppningsvis en ödmjukhet inför utsikterna att omforma människan efter en idealbild. (Arpi 2017b)

Enligt vissa antifeminister lever vi mitt i ett misslyckat omskolningsprojekt som varit negativt för såväl kvinnor som män. I könskonservativ anda hävdar Holm att det varit olyckligt för kvinnor att tvingas konkurrera med män i offentligheten. I hans ögon har det endast lett till att kvinnor känner sig misslyckade. Han uppfattar att feminismen matar kvinnor med viljan att vinna mot män, men menar att den kvinnliga biologin ofelbart sviker dem. Denna föreställda process skapar enligt Holm missämja mellan könen, och får kvinnor att förneka sin natur:

Förstår man således att även kvinnor i allmänhet upplever sig som underlägsna män, och detta oavsett hur mycket jämställdhetspolitik som bedrivs, förstår man också varför feministproblemet är principiellt olösligt. Det bygger nämligen på en gemensam kvinnlig känsla av att ständigt vilja men inte kunna överträffa männen på deras egen spelplan – det civiliserade samhället. Denna frustration, ständigt underblåst av politiska intressen på bekostnad av naturgivna instinkter som annars driver kvinnor till att ingå relationer med män och framföda barn, skapar misstroende, misstämning och hat män och kvinnor emellan och splittrar på så vis alla förutsättningar för en på genuina instinkter grundad social sammanhållning. (Holm 2015, s. 85)

De konservativa antifeministerna menar att kvinnor förnekat sin naturliga roll som vårdande mödrar och behagfulla makor. De hävdar att kvinnor skulle bli lyckligare av att leva i enlighet med sin biologi. Holm föreställer sig att kvinnor har en biologiskt grundad instinkt, som får dem att vilja välja ut den starkaste hanen, para sig med honom samt bära och vårda den gemensamma avkomman:

Det olösliga i problemet är att kvinnor tvingas och tvingar varandra att tävla med män på mäns villkor, istället för att ägna sig åt sådant som de kan mycket bättre än dessa. Det kan med andra ord inte omintetgöras att en kvinna i fertil ålder, i den mån naturen begåvat henne med fysiska behag, instinktivt strävar efter att locka olika hannar till sig för att slutligen välja ut den som ska välja henne och göra henne gravid. (Holm 2015, s. 85)

Statsfeminism

I antifeministiska ögon är feminismen en maktfaktor, som sedan sin uppkomst tillskansat sig inflytande över statens verksamhet och erhållit kontroll över medborgarna. Steven Sampson beskriver hur feminismens idéer framgångsrikt omvandlats till statlig policy. Den uppfattade sammansmältningen av stat och feminism kallas av antifeminister för statsfeminism:

Institutionaliseringen av feminismen och av genusperspektivet – och dess intellektuella element genusvetenskapen – har antagit formen av statsfeminism. Feministiska ideologer och även vissa opportunister har framgångsrikt gjort den feministiska agendan till en gängse del av statlig policy, till något som passerar utan ifrågasättande eller reflektion. ... Kanske borde vi ... kalla den här processen "fementality". I en värld av "fementality" accepteras tankegångar som är "genusbaserade", som ger ett "genusperspektiv" eller är "genusmedvetna" utan ifrågasättande och utan motstånd, som något helt naturligt. De som opponerar sig mot sådana idéer anses vara bakåtsträvande, reaktionära eller illvilliga samt i behov av att utveckla sin "genuskompetens" – vilket kan åstadkommas genom undervisning av "genusvetare" som studerat "genusvetenskap". (Sampson 2014, s. 18f)

Det feministiska perspektivet har enligt antifeministerna institutionaliserats och blivit statligt rättesnöre. Staten uppfattas vara insnärjd i den feministiska ideologins nät, och de hävdar att alla ifrågasättanden av genusperspektivet misstänkliggörs. Billing menar att detta märks i riksdagspartiernas likriktning i könsfrågor. Enligt honom erbjuds inte väljarna några alternativ till den statsfeministiska jämställdhetspolitiken:

Principerna om könsmaktsordning och könet som social konstruktion, har varit vägledande oberoende av om socialdemokraterna eller de borgerliga suttit vid makten. Det har inte funnits några alternativa idéer eller verklighetsbeskrivningar i den politiska debatten, och därmed har väljarna inte heller haft några reella valmöjligheter. Man har kunnat rösta på i princip vilket

riksdagsparti som helst med liknande typ av jämställdhetspolitik som följd. (Billing 2012, s. 179)

Inom det antifeministiska lägret menar de att den feministiska ideologins genomsyrning av staten lett till att samhället blivit mer mansfientligt. De uppfattar att feminister utformar mansfientliga konspirationsteorier inom vilka allt kan vara ett tecken på manlig ondska:

Sverige är sedan lång tid ett land som i hög grad präglas av den så kallade genusfrågan. Den genomsyrar de flesta samhällsområden och styr i stor utsträckning bland annat politik, utbildning, forskning, myndighetsutövning och näringsliv. ... Ibland blir det krystade genusperspektivet, med obligatorisk mansfientlighet, så långsökt att det gränsar till det komiska. I genusproffsens föreställningsvärld kretsar allt kring genus. Knappast någon företeelse är för alldaglig eller för allmänmännisklig för att undgå anklagelser om att ingå i någon obskyr form av manligt planerat kvinnoförtryck, och konspirationsteorierna frodas. (Ström 2007, s. 177)

Feminismen föreställs ha satt sina klor i staten och dess resurser, vilket anses fått till följd att många fått ett ekonomiskt intresse i att bevara genusperspektivets primat. Ström hävdar att det uppstått ett genusindustriellt komplex, som försörjer ett växande antal aktörer. Enligt honom blir angrepp mot feminismen därmed samtidigt ett hot dessa aktörers inkomster:

Vi har fått ett omfattande genusindustriellt komplex bestående av exempelvis konsulter, forskare, utredare, organisationsföreträdare, föreläsare, krönikörer, genuspedagoger och andra "genusproffs" som alla tjänar pengar, skaffar sig en karriär och bygger sin status på att pumpa upp myten om kvinnors underordning. De hjälper varandra att hålla maskineriet igång. Det genusindustriella komplexet har sedan en tid institutionaliserats och dess representanter sitter nu på tunga maktpositioner i många samhällssektorer. Därmed har de fått tillgång till mycket stora ekonomiska resurser. Det gör att maskineriet rullar på av egen kraft, som ett självspelande piano. De som ingår i det genusindustriella komplexet har ett mycket starkt gemensamt intresse av att förhindra att deras omsorgsfullt uppbyggda korthus rasar – vilket är skälet till den stora hätskhet med vilken kritiker brukar bli bemötta. (Ström 2011a, s. 80)

Ström menar att de så kallade genusproffsens egenintresse aktiveras om någon ifrågasätter minsta del av den feministiska ideologin. Han upplever sig ha erfarit kraften i denna reaktion, och menar att det är få som vågar trotsa feministerna. Han vittnar om hur påfrestande det varit att utstå hatet som riktas mot honom:

Sedan 2007 har jag varit aktiv i samhällsdebatten på området genus och jämställdhet. I dag lämnar jag den debatten. Orsaken är att den är omöjlig att

föra. Många vet vid det här laget att jag inte köper den feministiska verklighetsbeskrivningen. Jag tror inte på könsmaktsordningen. ... Den synen delar jag med många svenskar. Skillnaden är att jag säger det öppet, vilket de allra flesta inte vågar. De vet nämligen att omedelbar bannlysning som kättare och en tillvaro som spottkopp väntar den som avviker från Den Enda Rätta Läran – feminismen. Det har mycket riktigt drabbat mig. Från den dag jag kom ut ur garderoben som Aufälling har jag utsatts för enorma mängder hat, spott och spe. ... Accepterar du inte den feministiska grundinställningen accepteras du inte heller som debattör. Sverige har blivit ett land där vi alla ska tycka samma sak, och den som svär i kyrkan hamnar i stupstocken på kyrkbacken. (Ström 2012c)

Många antifeminister hävdar att den som inte delar statsfeminismens grundteser blir förföljd. Föreställningar om den feministiska statens diktatoriska kvaliteter tycks fungera som bränsle i deras kamp. Ju starkare och mer totalitär statsfeminismen uppfattas desto mer passionerat blir motståndet i sitt uttryck. Holms dramatiska stridsrop, riktat mot en verklighetsfrånvänd och hotfull statsfeminism, manar rikets män till kamp mot en livsfarlig fiende:

Ni hör inte längre hemma i verkligheten och därför tänker jag, som ansvarskännande man, inte längre bry mig om vad ni har att säga ... Ni ska inte tro att ni med hjälp av enstaka nedsättande epitet slungade åt mitt håll kan förvandla mig till en stenstod. Den makten kommer jag aldrig att tillerkänna. ... Medan det utropet förklingar, vänder jag mig således beslutsamt till alla kloka män i riket med den envetna maningen att ... sluta er samman i aktiv kamp mot den förgiftande, reptilartade, tanketomma och känslolösa statsideologi, vilken idag, i kraft av den generella handlingsförklaring dess bett förorsakat, hotar att oåterkalleligen paralysera den svenska nationen för att därefter sluka den hel och hållen. (Holm 2015, s. 112)

Feminismen vill enligt detta synsätt ta fullständig kontroll över samhället. Bremer instämmer i detta, och menar att feminismens målsättning är att störta samhället och bygga om det, och människorna i det, från grunden:

Idag handlar feminism om ett fullständigt maktövertagande, en i grunden samhällsomstörtande revolution, där män och framför allt maskulinitet skall förgöras eller tryckas bort. Den här fasen i kampen har nu hållit på i dryga två decennier och vi ser en stadig intensifiering, i hela västvärlden, men kanske allra tydligast i Sverige. Strategin är långsiktig. Genom framför allt skolan och medierna, men också rättsväsende och lagstiftning, skall människorna och deras tankar göras om i grunden. (Bremer 2013b)

En antifeministisk farhåga är att män och maskulinitet inte bereds någon meningsfull plats i det nya samhället. Vissa antifeminister fruktar att den mansfientliga statsfeminismen vill göra sig av med männen eller omvandla dem

till något annat. Holm låter den antifeministiska fantasin flöda och målar upp en framtid som han kallar feminismens diktatur:

Det utmärkande för denna utopi är att den traditionella mannen i denna hypotetiska framtid helt enkelt är utrotad och ersatt av en varelse med polymorf sexualitet som varken eftersträvar karriär, politisk makt eller rikedomar, utan finner sig i att liksom bisvärmens många arbetare ge sitt liv för drottningen, på det att hon må skapa nya arbetarbin med exakt samma egenskaper som de föregående. Ovanför denna kategori av arbetarbin befinner sig drönarna som är öppet homosexuella och endast "förökar" sig genom att låta sina spermier befrukta en artificiell livmoder ... och ge upphov till nya drönare av kvinnligt, manligt eller rentav, och kanske helst, könsneutralt slag. (Holm 2015, s. 82)

Antifeministiska aversioner

Utifrån sin grundläggande kritik av feminismen har antifeminister utvecklat motstånd mot specifika delar av den feministiska ideologin. Den första delen som kritiseras är den mansfientlighet som antifeminister upplever finns inom feminismen. De menar att feminister ger uttryck för en negativ mansbild, som syftar till att få män att skämmas för sitt kön. Den andra delen handlar om mäns våld mot kvinnor. Antifeminister hävdar att feminismen grundlagt manshatet genom att fabricera en bild av att män brukar ett omfattande våld mot kvinnor. Genom att framställa vanliga män som kvinnomisshandlare menar de att feminismen vänt kvinnorna mot männen. Den tredje delen behandlar den antifeministiska synen på kvinnors makt, och den kvinnochauvinism som de uppfattar att feminismen hyser. De antifeministiska männen vill utmana föreställningen om att män har mer makt än kvinnor i dagens samhälle, och belyser olika fördelar de ser med att vara kvinna.

Manshatet

Antifeminister är överens om att det finns en negativ mansbild i det statsfeministiska Sverige. De menar att män framställs som skyldiga till mycket av det elände som finns i samhället. Enligt antifeministerna försöker statsfeminismen lära män och pojkar att skämmas för sitt kön. Det är mot den bakgrunden som Jan Sjunnessons upprördhet över ett antal manliga gymnasisters obligatoriska teaterbesök ska förstås:

Män är ... enligt svensk statsfeminism präglade av patriarkala traditioner som måste bearbetas och kritiseras. Unga pojkar i Sverige får tidigt veta vilka maktstrukturer de representerar och vilka illdåd deras manliga förfäder har begått mot kvinnor i historien. I några Stockholmsgymnasier fick unga män under obligatorisk skoltid år 2012 se den vänsterradikala statsunderstödda TUR teaterns bisarra pjäs SCUM manifestet (Society for Cutting Up Men) för att ytterligare upplysa dem om att deras blotta existens på jorden inte var

önskvärd. Vissa av killarna grät efteråt och bad om ursäkt för sitt kön. (Sjunnesson 2013, s. 248f)

Enligt Sjunnesson tvingades de unga männen bevittna en teaterföreställning som fick dem att gråta och skämmas över att vara män. Pjäsen baserades på Valerie Solanas, i feministiska sammanhang ofta diskuterade, bok *S.C.U.M. Manifesto* (1968). Solanas bok har bland antifeminister kommit att betraktas som det feministiska manshatets bibel. Johan Lundberg beskriver kortfattat innehållet i den manshatande ideologi han anser att Solanas företräder:

I november 2011 sattes Valerie Solanas pamflett SCUM-manifestet upp som pjäs av TUR-teatern i Kärrtorp. SCUM-manifestet, där SCUM står för Society for Cutting Up Men, har de flesta av de ingredienser som är karakteristiska för totalitära ideologier. ... I likhet med de andra ideologierna förespråkar Solanas revolution ... krig mot dem som bär ansvaret för ett påstått förtryck och för det tillstånd av förödmjukelse som de, egentligen, mest överlägsna människorna utsatts för ... I likhet med vad som är fallet i många ideologier är utrotningen av ett stort kollektiv ett viktigt steg på vägen mot den hägrande utopin. (Lundberg 2013, s. 315)

Lundberg upprör sig över att feminister talar i positiva ordalag om en bok med ett så våldsamt och hatiskt innehåll. Han och andra antifeministiska män finner det beklämmande att feminister inte tar avstånd från boken, som de menar förordar utrotandet av alla män. Lundberg försöker visa på det feministiska manshatet genom att ge exempel på hur kvinnliga skribenter sympatiserat med Solanas:

Och Nina Lekander framhöll ... det befriande i att möta en kvinna som "agerar ut det som är så gräsligt förbjudet i Skandinavien: manshat." Och Aase Berg berättade ... hur inspirerande det kändes med ett verk som gav uttryck för våldsfantasier om män: "Det är inte så ofta man blir så lycklig av besinningslöst våld som när man läser Valerie Solanas SCUM Manifest." (Lundberg 2013, s. 317)

Antifeministerna menar att många feminister hatar män, och det överraskar dem inte. De hävdar att det är en naturlig följd av en feministisk ideologi som lär ut att män är onda. Det antifeministiska resonemanget är att feminister betraktar män som inte erkänner sin skuld i kvinnors lidande som suspekta, eftersom de då väljer att fortsätta stå på ondskans sida. Arpi liknar feminismen vid en religion i hur den misstänkliggör alla som inte bekänner sina synder:

På många sätt fyller moderna ideologier i dag den funktion som religion länge har gjort. ... De berättar för oss vad det goda är, och vad och vilka de onda är. Radikalfeminismen är en av de ideologier som fyller den här funktionen. Hur känner du igen en kättare, en fiende? Det är någon som vägrar erkänna sin

synd. Men till skillnad från inom kristendomen är synden inte allmänmänsklig, utan härbärgeras endast av män. Ondskan, kallad saker som patriarkatet eller könsmaktsordningen, verkar genom män. En god man är någon som erkänner sin syndiga natur, som ägnar sig åt botgöring, oavsett vilka handlingar han själv har utfört. Genom att erkänna att man är dålig, är man bra, eller åtminstone lite mindre dålig. En man som inte vill ta på sig det kollektiva ansvaret för de övergrepp som kvinnor utsätts för, är en man som strukturen kan verka särskilt effektivt genom. Det är någon som väljer synden, som väljer ondskan. (Arpi 2017a)

Antifeminister menar ofta att den hatiska inställningen till män utvecklats under ytan. Idén de framför är att statsfeminismen offentligt hävdar att den vill skapa jämställdhet mellan könen, vilket en överväldigande del av befolkning tycker är bra. I antifeministiska ögon är detta en skenmanöver som försöker dölja framväxten av en manshatande feminism:

Den går "under radarn" – alla som rör sig på den offentliga scenen är överens om att kvinnlig frigörelse och jämställdhet är eftersträvangvärda mål. I denna mylla har ett helt annat slag av feminism utvecklats, utan att möta något större motstånd. Det är en extrem och sekteristisk feminism, som ser mannen som sin fiende och som är mer inriktad på att kämpa med honom om makten, än att verka för en högre uppskattning av kvinnliga egenskaper och vad som traditionellt betraktas som kvinnliga sysslor. ... För dessa elitfeminister är det tillåtet att attackera männen och några bland dem anser det vara ett led i den kvinnliga frigörelsen, att vara så otrevliga som möjligt mot män. (Arnstberg 2017, s. 382f)

I en intervju beskriver en antifeministisk man sin upplevelse av att ingen annan grupp i samhället får ta emot lika mycket okritiserat hat som män. Han menar att det som sägs om män inte kan sägas om någon annan grupp. Med andra ord hävdar han, i likhet med andra antifeminister, att det är legitimt att hata män:

Det har som blivit okej för kvinnor och särskilt feminister att öppet hata män, att beskylla alla män för det sexuella våldet i samhället. Det anses numer legitimt att hata män. ... Jag skulle inte komma undan med att hata kvinnor eller muslimer och säga att allt är de gruppernas fel. Om jag skulle säga att man borde utrota de grupperna skulle jag givetvis få stark kritik, men när feminister säger så om män är det nästan ingen som bryr sig. (Intervju)

En del antifeministiska män återkommer till en föreställning om att feminismen försöker avhumanisera män. Resonemanget är att det blir lättare att uttrycka hat mot män om de inte betraktas som fullvärdiga människor. Bremer skriver om hur feminismen använt "långsiktiga strategier och nedbrytningsprocesser" som lett till att det anses oproblemiskt att nedvärdera män:

Man pratar om strukturer som gör det försvarbart att spotta (och göra ännu värre saker). Man pratar om underordningar, som plötsligt rättfärdigar spottandet. Man avhumaniserar (män är djur), dem man spottar på. Man pratar om att man själv har blivit spottad på hela sitt liv (att det nu är rätt att få spotta tillbaks). Och så vidare. Precis som den våldsförhärjande islamistiska mullan uppmanar och välsignar självmordsbombarens illdåd med indoktrinerande föreställningar om rättfärdig hämnd och fiendens omänskliga natur (avhumanisering), försvarar feminismen sitt hat med föreställningar om tusentals år av förtryck och underordning. Det är ju inte bara rätt och riktigt att hata män utan en nödvändighet (eftersom "patriarkatet" är ondsint och vill kvinnor illa). (Bremer 2013a)

Det är inte ovanligt att antifeminister jämställer feminister och militanta islamister. Båda inriktningarna anses likartade i deras sätt att förvandla sina fiender till icke-människor, och genom denna avhumanisering rättfärdiga hatet mot dem. En annan grupp som feminister ofta liknas vid är nazister. Här beskriver Bremer de likheter han ser mellan judehat och manshat:

Precis som antisemitismens judehat spreds genom konspirationsteorier och nidbilder av snåla och snikna förrädare som var ansvariga för allt från arbetslöshet till moraliskt förfall, sprids idag manshatet på bred front genom konspirationsteorier ("patriarkatet" är historiens mest hisnande konspirationsteori), och nidbilder av själviska, ondsinta och vårdslösa mansfigurer ansvariga för allt från miljöförstöring till kriminalitet. Typer vars människovärde eller existensberättigande allt oftare ifrågasätts. Det är endast i denna kontext som det blir begripligt att könsskändning och kroppsstympning (vid sidan av regelrätta avrättningar), av män är uppmaningar som accepteras i den politiska och kulturella samtiden (och förmätet försvaras som "satir" eller "metaforer" om det trots allt skulle kritiserats). (Bremer 2013a)

Ström är en av många antifeminister som tröttnat på den upplevt nedsättande behandlingen av män. Han menar att vita heterosexuella män i medelåldern varit särskilt utsatta för hatet. Ström upplever att dessa män knappt äger existensberättigande i dagens feministiska samhälle:

Väldigt många män är idag hjärtligt trötta på att tvingas knäa under en medfödd skuld på grund av en könstillhörighet de inte valt. Med den här boken hoppas jag kunna ge en röst åt de män som känner en oerhörd frustration över de orättvisa anklagelserna, de återkommande förolämpningarna och det feministiska samhällets mansfientlighet – och som av rädsla för kölhalning och totalförskjutning inte vågar säga vad de tycker. Allra värst är det för medelålders, vita, strejta män, som egentligen bara får finnas till på nåder. De anses så usla att de får kallas "gubbslem", och stora delar av samhälls- och mediaetablissemangen verkar finna denna benämning uppfreskande och ganska rättvis. (Ström 2007, s. 11)

Antifeminister förstår inte varför svenska feminister har ett så kritiskt och högt tonläge mot svenska män. I deras föreställningsvärld är Sverige ett jämställt land fyllt med vänligt sinnade och hjälpsamma män. I samband med den internationella kvinnodagen utvecklar Martin Hysén sina resonemang om vad han uppfattar som svenska feministers urartade manssyn:

8:e mars och internationella kvinnodagen är här. I dag "gratulerar" vi våra fruar och flickvänner. Många uppmärksammar kvinnorna med blommor och choklad och vi gör det där lilla extra för att de ska må bra på sin dag. Jag kan nästan satsa min nästa lön på att vi i dag också kommer få se någon feminist kasta sig in i bästa sändningstid på SVT för att förklara vilka svin vi män är ... Men att Sverige, världens fjärde mest jämställda land, skall ställa sig och förklara hur dåligt kvinnor har det, vilket förtryck de dagligen utsätts för, kan ju bara tolkas som ett hån mot de verkliga offren i denna viktiga kamp. (Hysén 2017)

De verkliga offer Hysén syftar på är kvinnor i andra länder, som han menar utsätts för ett verkligt förtryck: "Vi vet att man könsstympar och utsätter dem för andra förtryck." Antifeminister erkänner att det finns kvinnoförtryck i andra delar av världen, men de accepterar inte att svenska feminister talar om kvinnoförtryck i Sverige. Hysén beskriver hur han ser på den svenska situationen och behovet av en kvinnodag här:

I det här landet stannar pappor hemma mer med sina barn än på de flesta andra platser på jorden. Fler kvinnor är politiker, chefer, sitter i styrelser och så vidare. Även om det inte är jämnt skägg ännu så är det på god väg. Ändå gapar svenska feminister så högt om orättvisor och förtryck från det så kallade patriarkatet att man skulle kunna tro att de inte ens har rösträtt. ... Men jag tycker vi lika gärna kan stryka internationella kvinnodagen, för det känns bara som en sämre repris på alla hjärtans dag. Blommor, choklad och det där lilla extra ger jag gärna min fru oavsett dag. (Hysén 2017)

Att feminismens hat huvudsakligen riktas mot vita heterosexuella män är en vanlig föreställning bland antifeminister. I det nedanstående citatet menar Mats Dagerlind att #metoo använts för att angripa den svenske cismannen. Cis utgör motsatsord till trans, och betecknar en person vars tilldelade kön överensstämmer med dess upplevda kön. Dagerlind tycker det är okej att hänga ut män som betar sig illa, men föreslår att det startas ytterligare en #metoo där kvinnor berättar om sina goda upplevelser av svenska män:

För de svenska manshatarna kom kampanjen #metoo som en skänk från ovan. En fantastisk möjlighet att blåsa liv i det halvt avsmnade könskriget ... Den svenska CIS-mannen är inte förtjänt av att kollektivt demoniseras i hetskampanjer som #metoo. Tvärtom är den svenske CIS-mannen en person som kvinnor borde hylla som ett föredöme. Det är hans respektfulla kvinnosyn

som gör att svenska kvinnor kan leva ett mer jämställt liv än någon annan kvinna på jorden. Häng gärna ut de som falskflaggat sig som kvinnosakens riddare men bakom fasaden är svin ... Men dra sedan igång en ny #metoo-kampanj där ni delar med er av alla era positiva upplevelser av världens bästa man – den svenska CIS-mannen. Honom förutan skulle svenska kvinnor ha helt andra livsvillkor. I Saudiarabien, Iran och Afghanistan finns inga svenska CIS-män – svenska kvinnor kan skatta sig lyckliga som har honom. (Dagerlind 2017)

Antifeminister upplever att kvinnor i allmänhet, och feminister i synnerhet, borde visa mer tacksamhet. De anser att svenska män borde tackas för sin roll i tillskapandet av svenska kvinnors, internationellt sett, mycket jämställda liv.

Mäns våld mot kvinnor

Enligt de antifeministiska männen föreligger det ett manshat i dagens samhälle. Feminister anses delvis grundlägga detta hat genom att framställa en bild av att män utövar ett omfattande våld mot kvinnor. Arpi hävdar att feminismens porträttering av vanliga män som kvinnomisshandlare vänt kvinnor mot män och manlighet:

Många feminister som pratar om mäns våld mot kvinnor är noga med att understryka att det kan vara vilken man som helst som slår. När Hagamannen greps poängterade många hur vanlig han såg ut och hur vanligt han betedde sig. Ja, utöver hans ovanligt vidriga brott alltså. Att driva tesen att det rör sig om vanliga män är viktigt för vänsterfeminismen. Virusets som anses härja är nämligen manligheten i sig, trots att forskning tydligt visar att det finns vissa grupper, till exempel redan kriminellt belastade och psykiskt sjuka, som är mer sannolika vad gäller sexköp, våld och våldtäkt. Kampanjer som uppmanar män att bli "riktiga män" och upphöra med destruktiva och omoraliska beteenden anses dödfödda, och dölja maktstrukturen som är inneboende i mansrollen. (Arpi 2012)

Skulden borde enligt antifeministerna ligga hos männen som brukar våld. De menar att det är fel att hela gruppen män skuldbeläggs för individuella mäns illgärningar. Talet om mäns våld mot kvinnor hävdas vara en central del i feminismens kollektiva skambeläggande av män:

När kön och makt diskuteras nämns ofta våld i nära relationer som ett viktigt exempel. Att vissa män slår vissa kvinnor tolkas som att män är överordnade samt redo att använda våld för att försvara den positionen. Som en konsekvens av detta synsätt har begreppet "mäns våld mot kvinnor" lanserats, i såväl politiska som mediala sammanhang. Att de flesta män aldrig slagit en kvinna har inte hindrat uttrycket från att få fäste – eftersom man vill beskriva ett fenomen där våldet utgår från gruppen män och landar på gruppen kvinnor. (Billing 2012, s. 45)

Föreställningarna om mäns omfattande våldsutövning beskrivs av antifeminister som framvuxna på universiteten under genusvetenskaplig flagg. Uppfattningen är att feminismen via sin kontroll över statens finanser öronmärkt pengar till feministisk ideologiproduktion under vetenskaplig täckmantel. Antifeminister beskriver genusvetenskapen som ett propagandaorgan, som ständigt bekräftar statsfeminismens sanningar om den patriarkala genusordningen:

Med stöd av statliga forskningsråd och öronmärkta fonder ... har den här intellektuella feministiska komponenten utkristalliserat sig till en vetenskap, som tidigare kallades kvinnostudier men som nu heter genusvetenskap. Genusvetenskap är det intellektuella bihanget till det feministiska postulatet att relationer mellan män och kvinnor i första hand är maktrelationer i vilka män förtrycker kvinnor. Genusvetenskapen försöker att dekonstruera, demaskera och avslöja dessa maktförhållanden i alla deras former ... Genusvetenskap är feministisk aktivism på universitetsnivå. (Sampson 2014, s. 17)

Statsfeminismen har enligt antifeministerna drivit tesen att män utövar ett systematiskt våld mot kvinnor. När antifeminister talar om genusvetenskap och mäns våld kommer de närmast alltid in på Eva Lundgrens uppmärksammade studie *Slagen dam* (2001) om svenska mäns våldsutövning mot kvinnor. Såväl Lundgren som studien beskrivs genomgående som ovetenskapliga:

*Sammantaget är regeringens och lagstiftningens bild av partnervåld glasklar. Män slår, kvinnor blir slagna och detta är ett resultat av en orättvis könsmaktsordning som genomsyrar samhället. ... Tyvärr har det inte gjorts någon stor svensk granskning där man jämför kvinnors och mäns utsatthet för partnervåld. En anledning till detta är att när regeringen gav Brottsoffermyndigheten i uppdrag att genomföra ett större forskningsprojekt, utgick man ifrån att partnervåld var synonymt med våld mot kvinnor ... Resultatet blev *Slagen dam* av Eva Lundgren ... Detta stycke forskning fick senare hård kritik ... för såväl vetenskaplig metodik som de slutsatser man drog av insamlade siffror. (Billing 2012, s. 48)*

Lundgrens studie debatterades livligt och enligt antifeministerna var den avgörande för att en felaktig bild av mäns våldsutövning spreds. Såvitt antifeministerna kunde bedöma saken var *Slagen dam* inte endast en vetenskapligt otillräcklig studie utan även riggad. Föreställningen var att Lundgrens vänner inom den feministiska staten ville skapa en bild av att vanliga svenska män brukade mycket våld mot kvinnor, varpå Lundgren levererade forskning som bekräftade detta. Mer konkret kritiserades studien bland annat för sin vida våldsdefinition:

En huvudpoäng i "Slagen Dam" är att så mycket som 46 procent av svenska kvinnor sägs ha blivit utsatta för våld från en man efter sin 15-årsdag, vilket har använts som grund för att sprida påståendet att nästan hälften av svenska

kvinnor är misshandlade av sina män. En av flera viktiga vetenskapliga brister i Slagen Dam är dock att en oerhört vid definition av begreppet våld har valts när studien genomfördes. Däri ligger en del av riggningen – genusforskarna ville ha en dramatisk larmrapport, och det såg de också till att få. Som ”våld mot kvinnor” i rapporten Slagen Dam räknas inte bara slag, sparkar och sådant som i normalt språkbruk utgör våld. En knuff i busskön eller en ofrivillig kram från en man räknas också som våld, liksom hotfulla yttranden helt utan det som vi vanliga människor kallar våld. (Ström 2007, s. 73f)

Det förekommer bland antifeminister försök att utmåla Lundgren som en oseriös och skrupelfri genusforskare, vars studier inte borde tas på allvar. Misstänkliggörandet av Lundgren går som längst när Holm spekulerar om hur det kan ha gått till när Lundgren försökte undvika kritik mot hennes forskningsavdelnings påstådda ovetenskaplighet:

Enligt välunderrättad källa var en av Eva Lundgrens första åtgärder som högsta hönset för denna forskningsavdelning att beordra ut sina doktorander på fältstudier. Samtliga av dessa var naturligtvis kvinnor, och deras första uppgift var att i så stor omfattning som möjligt förföra alla manliga universitetsprofessorer de kunde leta upp – majoriteten av dem var och är gifta – för att på så sätt för Lundgrens räkning få hållhakar på dem. Genom att sedan hota med att kompromettera dessa män om de inte dansade efter hennes pipa, lyckades professor Eva Lundgren på förhand kväva all potentiell kritik mot den nya avdelningens mål och medel i sin linda. (Holm 2007, s. 152)

I slutändan landar antifeministerna i en uppfattning om att Lundgren och statsfeminismen har fel om att vanliga män utövar våld mot kvinnor. De menar att granskningar av Lundgrens forskning konstaterat att hennes data snarare pekade mot att det var vissa män som utförde det mesta av våldet:

Lundgrens slutsats var att alla svenska män är lika ursäktande av våld mot kvinnor, den så kallade normaliseringstesen av kvinnovåld. För den forskningen fick hon en professur utsedd av den socialdemokratiska jämställdhetsministern Margareta Winberg och hyllades som en ny radikal feministisk forskare ... Men hennes slutsats var fel. Vid en granskning ... visade en analys av hennes rådata att de män som begick våldtäkter eller slog eller hotade kvinnor uppvisade tydliga drag; arbetslösa, unga, berusade. (Sjunnesson 2013, s. 249)

Att konstatera att det inte är vanliga män som utövar våld mot kvinnor är viktigt för antifeministiska män. De erkänner att det förekommer våld, men insisterar på att framförallt vissa grupper utövar det. Holm anser sig veta vilka fyra grupper det är som regelbundet slår:

Först och främst är det allom bekant att de allra flesta män som regelbundet utsätter kvinnor för våld också i övrigt är tungt kriminellt belastade. ... Många av dem är vidare ... av utländsk härkomst. ... Ytterligare en grupp är helt enkelt mentalpatienter på rymmen eller frisläppta i samhället. En fjärde grupp ... är kvinnor som fysiskt misshandlar sina män. (Holm 2007, s. 164)

Enligt Holm är det vissa män som slår, och han framför även den bland antifeminister vanliga uppfattningen att kvinnor slår män i stor utsträckning. I en intervju framkommer en variant av samma föreställning, i form av åsikten att kvinnor är minst lika våldsamma som män:

För att uppnå det här jämlika ska man verkligen svartmåla mannen? Alltså talet om mäns våld mot kvinnor, på nåt vis ska man angripa mannen, som ROKS sa "män är djur". Att åstadkomma någon jämlikhetstanke med det är ju så galet det kan bli. ... Det här talet om mäns våld mot kvinnor slår så fel. Det kan jag säga att kvinnor som slår män är precis lika vanligt, om inte vanligare, men det hörsammas inte och många säger såhär: "Vad är det för man som inte kan försvara sig?" Men när mannen försvarar sig är det ju mäns våld mot kvinnor. (Intervju)

Det antifeministiska paradexemplet på feminismens mansfientliga retorik är de ord som yppades av dåvarande kvinnojoursordföranden Ireen von Wachenfeldt, som i en intervju i dokumentärfilmen *Könskriget* (Rubar 2005) sa att män är djur. De antifeministiska männen menar att feminister skapat en bild av män som lägre stående varelser, som ständigt försöker skada det mer högtstående kvinnosläktet. Ström hävdar att denna bild leder till att män som misshandlas av kvinnor blir mistrodda:

Ove misshandlades av sin flickvän. Han blev dock inte trodd, trots bilder och rättsläkarintyg, och förundersökningen om misshandel lades ned. Ove är säker på att orsaken till att samhället svek honom är hans kön. Det är ett exempel på det utbredda men nedtystade mansförtrycket i Sverige. ... Enligt den feministiska retoriken, som märkligt nog accepterats som sanning av större delen av medierna och det politiska Sverige, är män en skock lata och egoistiska härskare som super, slår sina fruar och konspirerar i bastun om hur kvinnor bäst kuvas. Runt omkring kvinnan lyser däremot helgonauran som en sol. Denna vrångbild förstärks av forskningsrapporter som påfallande ofta är vinklade, utförda av hängivna feminister som redan från början bestämt sig för vad de vill få fram. (Ström 2008)

Bland konservativa antifeminister förekommer en annan syn på mäns våldsutövning. De ifrågasätter jämställandet av alla typer av våld. De tycker exempelvis inte att en örfil eller knuff ska räknas som misshandel. Vanligtvis framförs dessa resonemang anonymt i kommentarsfält. Holm konstaterar dock

öppet att han anser att det är skillnad på att regelbundet utsätta kvinnor för våld, och att vid enstaka tillfällen provoceras till att ge sin partner en smäll:

Detta slags kriminella kan inte omedelbart jämföras med Svenne som bråkar med tanten hemma och i ett laddat ögonblick, i fyllan och villan, ger henne en örfil. Jag vet att det finns många som anser att detta slags incidenter måste fördömas kategoriskt och medföra straffrättslig påföljd för den som slår. Min åsikt är emellertid att man också måste revidera synen på det mått av våld som alltid och ofrånkomligen måste förekomma mellan kvinnor och män. (Holm 2007, s. 165)

I linje med ovanstående resonemang menar Holm att det finns en dynamik mellan kvinnor och män, inom vilken kvinnan utsätter mannen för ett psykiskt våld som provocerar honom till att bruka fysiskt våld mot henne. Holm menar att feminismen inte erkänner kvinnors psykiska våldsutövning mot män, och därigenom utmålar mäns våld som oprovocerat. Han efterlyser större förståelse för att dynamiken mellan kvinnor och män ibland resulterar i mäns fysiska våld:

Det finns nämligen, som sagt, också något som kallas psykiskt våld, och på detta är kvinnor oöverträffade specialister. Om man istället skulle göra sig besväret att studera under vilka former det fysiska våldet mot kvinnor i realiteten uppstår, kommer man snart att märka att många kvinnors instinktiva förkärlek för lögnen och överdrifter, deras sätt att provocera mannen genom att klä sig utmanande, hänga i barer och bjuda ut sig i offentligheten, deras lika instinktiva förkärlek för att se sig som offer och oförskyllt utsatta, samt deras ... omätliga behov av att bekräftas som åtråvärda, är den främsta drivande orsaken till att de får på moppe. (Holm 2007, s.165f)

Ett annat antifeministiskt perspektiv på mäns våld producerades i efterdyningarna av Anders Behring Breviks terrordåd. Billing (2011a) funderade över grogrunden till mäns våld, och kom till slutsatsen att samhället måste tillfredsställa mäns behov bättre om allvarliga våldsdåd ska undvikas. Billing noterade att Brevik vid tidpunkten för dådet bodde hemma hos sin mamma, och saknade såväl jobb som partner. Utifrån detta klassificerade han Brevik som en man som misslyckats med att finna en meningsfull plats i samhället:

Vad kan vi då lära oss av detta? Män behöver en roll, en funktion, för att känna att de har ett värde och gör något meningsfullt. De män som inte ser någon möjlig väg framåt på lagligt, konstruktivt vis – riskerar att välja den destruktiva banan. ... Män som inte har lyckats (ännu), behöver uppleva att det finns en plats för dem i samhället, att det finns en chans att få ett jobb, och att det finns en chans att med hårt arbete skaffa sig en familj. Allt jämställdhetssnack om manlig makt och manliga privilegier ger oss endast halva bilden. Vi glömmar bort alla de män som inte lyckas i samhället, och som

ingen bryr sig om. ... Breivik är ett extremt exempel. Men när det går fel med män så kan det gå väldigt, väldigt fel. (Billing 2011a)

Kvinnors makt

Det antifeministiska lägret reagerar mot det manshat de uppfattar att feminister uttrycker, och de ifrågasätta bilden av att vanliga män utövar våld mot kvinnor. De vill istället rikta fokus mot alla fördelar de menar att kvinnor har i dagens samhälle. Som Ström (2007, s. 175) formulerar det: ”Jag anklagar feminismen för att systematiskt förtiga eller förneka de flesta av de förmåner som kvinnor har för att de är kvinnor.” Billing anser att det är fel att säga att män har mer makt än kvinnor. Att feminister tänker tror han beror på att de inte beaktat kvinnors osynliga makt:

I stället för att tala om en ”hierarkisk ordning” mellan könen, eller en ensidig könsmaktsordning, kommer vi närmare sanningen om vi talar om samverkande maktordningar mellan könen. ... Mäns ekonomiska och politiska makt har alltid varit högst synlig, liksom den status män har haft ute i samhället. På samma vis är kvinnors överlevnadsmakt både konkret och synlig när man väl noterat den. För att fullt ut förstå att det finns samverkande maktordningar mellan könen behöver man emellertid titta på den osynliga makt som finns i samspelet mellan människor. (Billing 2012, s. 38f)

En första kvinnlig fördel, som samtidigt är en manlig nackdel, kallar Billing för kvinnors överlevnadsmakt. Den handlar om att män, i jämförelse med kvinnor, anses löpa större risk att dö en tidig och våldsamt död. Thomas Gür redogör för en föreställning om hur män genom historien behandlats som samhällsliga förbrukningsvaror:

Framgångsrikt risktagande har uppmuntrats genom utställda belöningar. ... Genom att risktagare i första hand fått vara män och belönats eller kunnat belöna sig själva rikligt, har också män varit överrepresenterade i toppositioner i varje samhälle. Kravet har varit beredvillighet till uppoffringar och ibland mycket stora sådana. ... Misslyckandets pris har varit högt och är det fortfarande. Män är således överrepresenterade på samhällets botten, bland fängelsekunder och hemlösa, i arbetsplatsolyckor och bland dödade i krig och under våldsamma omständigheter. Det politiskt populära begreppet könsmaktsordning är därför obrukbart, eftersom det inte förmår att fånga denna helhetsbild av det manliga predikamentet – att både vara överrepresenterad i samhällsformationernas toppar och deras bottnar (Gür 2014, s. 45f)

Enligt Gür har mäns risktagande lönat sig för samhället och de män som överlevt, andra män har dock skördat nackdelarna och fått betala med sina liv. Ström tar upp exemplet krig för att visa på den kvinnliga överlevnadsmakten. Han menar

att kvinnor drabbas mindre av krig än vad män gör. De manliga soldaterna, som mot sina viljor tvingas utkämpa någon annans krig, är i Ströms ögon krigets största förlorare:

Det är en feministisk myt att kvinnor drabbas värst i krig. Nästan alltid är det män som drabbas värst i krig, genom att tvingas ut i kriget (ofta under hot om avrättning) och sedan bli beskjutna av fienden. Många män dör i svåra plågor med tarmarna utanför magen, och på liknande sätt. Många män blir svårt handikappade genom att exempelvis ben sprängs bort. Om nu någon säger "jamen det är ju männen som startar kriget" så säger jag att det är grovt orättvist om man därmed menar att männen som dör får skylla sig själv. Om en galen diktator ... drar igång ett krig så är det mot viljan hos de allra, allra, allra flesta män som sedan tvingas ut i kriget. De allra, allra, allra flesta män vill inget annat än leva ett lugnt liv. (Ström 2009)

Konservativa antifeminister delar inte de liberala männens synsätt om att det är synd om individuella män som strider för sin nations räkning. För en konservativ antifeminist som Daniel Friberg är det svenska mäns skyldighet att axla sin roll som försvarare av civilisation och familj. Han berör överhuvudtaget inte frågan om detta skulle orsaka lidande hos den enskilde mannen:

Sverige och Europa befinner sig i en skymningstid, ett ytterst allvarligt läge som fordrar riktiga män för att lösa situationen. Män som är beredda att acceptera sin traditionella roll som försvarare av familj, folk och civilisation. Det är ditt ansvar att se till att bli just en sådan man. ... Om du någonsin hamnar i en skarp situation – vilket du förr eller senare kommer att göra om du bor i det sönderfallande Västerlandet – i synnerhet om du har oturen att bo i Sverige – kan detta mycket väl avgöra skillnaden mellan liv och död för dig själv och din familj. Det är ditt ansvar som man att hålla dig stridsduglig och kapabel att försvara din familj om det skulle behövas. (Friberg 2015b)

En andra fördel, som antifeminister ofta upplyser om att kvinnor har, är vad Billing kallar relationsmakt. Relationsmakten föreställs bestå av kvinnans större närhet till människor, särskilt till hennes eventuella barn. Fördelarna för kvinnor med detta anses vara att de blir mindre ensamma än män, samt att de får mer inflytande över sina barn:

Som namnet antyder har relationsmakt att göra med hur nära man står människor i sin vardag, framförallt de andra medlemmarna i sin familj. Vem vänder sig ett barn till när det börjar gråta? Vilken av föräldrarna anförtror sig barnet till i första hand? Genom hela historien har kvinnor varit de som tagit hand om barnen, vilket lett till att kvinnan är den som haft den närmaste och bästa kontakten med barnen. Att ha den primära kontakten med barnen innebär att man har ett direkt inflytande på dem och ett indirekt inflytande på sin man, via barnen. (Billing 2012, s. 39f)

Den tredje fördelen med att vara kvinna i dagens samhälle benämns som kvinnors sexuella makt. Med sexuell makt avser antifeministerna ett föreställt kvinnligt överläge i den stereotypa könsdynamiken kring sex och parbildning. Ström beskriver ett skeende som han menar utspelar sig närmast fullständigt på kvinnors villkor:

I alla möjliga sammanhang där relationer ska byggas, såsom dejting och liknande, sker det mesta på kvinnornas villkor. Snudd på allt. ... Män kråmar sig, gör sig till, uppvaktar, bjuder ut, ger presenter och försöker i största allmänhet imponera på kvinnor, medan kvinnor noterar uppvaktningarna, tar emot presenter och tjänster och smicker, och förr eller senare gör sitt val. Att ha en partner, och slippa vara ensam i livet, är ett av de mest grundläggande mänskliga behoven. Långt viktigare än sådant som pengar och status, skulle jag vilja påstå. Det är alltså inget oviktigt område som präglas av kvinnlig hegemoni (alltså en närmast total kvinnlig makt). Det är ett oerhört viktigt område. Ändå kan man notera att detta maktområde i princip aldrig förekommer i samhällsdiskussionen kring genusfrågor och jämställdhet. Kvinnors sexuella makt räknas helt enkelt inte. Det som enligt etablissemangen räknas är makt i arbetslivet (chefsposter, bolagsstyrelser, maktpositioner i den offentliga sektorn, karriär). (Ström 2010)

Kvinnor har enligt antifeminister lättare att hitta partners, och antas därmed i mindre utsträckning bli ofrivilligt ensamma. Detta uppfattas vara en fördel som är viktigare än ekonomiska resurser och socialt anseende. Ström tycker det är märkligt att kvinnors sexuella makt inte värderas högre i samhället. I det följande citatet ger han ett exempel på hur kvinnor, i det här fallet Anna Anka, missbrukar sin sexuella makt:

Jag tycker att Anna Anka utgör ett exempel på hur kvinnor kan tillämpa sin sexuella makt. En ung barnflicka – vacker – kommer från ingenstans och blir gift med en världsberömd artist som lever i rikedom och överflöd. Hon tar till sig hans extravaganta livsstil (med hans pengar, naturligtvis). Sedan blir det skilsmässa. Då säger Anna Anka till media att Paul Ankas ”plånbok kommer att vara tom när jag är färdig med honom”. Ett inte så lite kvinnochauvinistiskt uttalande. Har du förresten tänkt på att ordet ”kinnogris” inte finns? (Ström 2010)

Ström kallar hennes uttalande för kvinnochauvinistiskt. Antifeminister som använder sig av termen kvinnochauvinism åsyftar med detta ett förhållande av gruppen kvinnor, vilket ofta sker på gruppen mäns bekostnad. Feminismen uppfattas härbärgera såväl manshat som glorifierande av kvinnor. Bittergubben utvecklar resonemanget om hur feminismen betraktar kvinnor som bättre och mer värdefulla än män:

En del feminister blandar ihop chauvinism med manschauvinism. Men chauvinism innehåller även kvinnochauvinism – att betrakta kvinnor som bättre och mer värda än män. ... Feminismen tycker kvinnor är bättre än män. Det är ofta man hör feminister tala om hur kvinnor är bättre än män på ditten eller datten, bättre på språk, social kompetens, lägre brottslighet, tillförlitligare som förälder etc. Men om någon föreslår att män skulle vara bättre än kvinnor på någonting – utom möjligen ren muskelstyrka – då får man höra att kvinnor är minsann minst lika bra som män, på vad det nu vara månede. Men om kvinnor är överlägsna män på en massa områden, och män inte är bättre än kvinnor på någonting, då måste ju kvinnor vara bättre än män, totalt sett. Hävdar någon att det egna könet totalt sett är bättre än det andra könet, så är det chauvinism. (Bittergubben 2011)

Antifeminister återkommer ofta till vad de uppfattar som en feministisk föreställning om att kvinnor är fredligare än män, och att världen således skulle vara mindre våldsam om den styrdes av kvinnor. Billing kallar det för könsrasism att tro att kvinnor skulle byggt upp en lika avancerad, men fredligare, civilisation än vad män gjort. Det antyder enligt honom en föreställning om att kvinnor skulle vara högre stående än män:

Vissa hävdar att problemen som finns i vår civilisation – såsom krig, miljöförstöring och våld – är männens och manlighetens fel. ... Om man hävdar att kvinnor hade kunnat bygga upp allt som männen gjort, men samtidigt tror att kvinnor skulle skapat färre krig och mindre miljöförstöring, så tror man att kvinnor är en högre stående livsform än män. Tyvärr är den typen av resonemang långt ifrån ovanliga: Kvinnor är fredligare än män, fast precis lika kapabla att prestera ute i samhället. ... Tror man att kvinnor är bättre på vissa saker, utan att tro att män är bättre på andra saker, så är man närmast en könsrasist. (Billing 2012, s. 144f)

Antifeministiska män menar att feminismens föreställning om onda män och goda kvinnor informerar den statsfeministiska politiken. Arnstberg beskriver hur feminismen på chauvinistiskt vis argumenterar för att göra sig av med de aggressiva testosteronstinna männen till förmån för de omvårdande östrogenfyllda kvinnorna, med en medföljande tanke om att kvinnorna ska bana vägen för ett gott samhälle:

För att kampen om jämlikhet och rättvisa ska bli rätt, så måste regeringen vara feministisk. Männens tid är över. Det var en ond tid, en förtryckartid. Nu måste kvinnorna få ta vid. Den manliga aggressiviteten får stå tillbaka för omvårdningsprincipen, vilket ju passar bra för ett välfärdssamhälle. Det är inte längre testosteron, utan östrogen som gäller. (Arnstberg 2017, s. 388)

Feminismen hotar

Allt som hittills avhandlats om antifeministiska mäns uppfattningar om feminismen har i slutändan att göra med om de upplever sig begränsade eller hotade av den. Männerna upplever sig hotade av statsfeminismen och dess motverkande av en patriarkal genusordning. De uttrycker vidare en rädsla för vad ett ökande manshat innebär för mäns välfärd, och därtill befarar de att maktbalansen mellan män och kvinnor ska förskjutas till kvinnors fördel. De antifeministiska männen upplever sammantaget att feminismen hotar mäns individuella välfärd, kärnfamiljens stabilitet och i slutändan den västerländska civilisationens långsiktiga överlevnad.

Mäns välfärd

Antifeminister som Ström vill att feminister ska förstå att män har det svårt. De önskar att feministerna insåg att den typiske mannens liv inte är någon dans på rosor utan snarare fyllt av lidande. Ström tänker att det skulle vara upplysande för feministiska kvinnor att testa på att vara män en dag:

Såsom varande man kan jag meddela våra kära egofeminister att vi män också – hör och häpna – lever ett liv fyllt av problem och motgångar. Skillnaden är att vi inte har några ”strukturer” att skylla på. De män som verkligen befinner sig i härskande position och surfar genom livet på en räkmacka är ytterst få (kanske inte fler än de kvinnor som befinner sig i samma situation). Om de ledande egofeministerna skulle praoa som män ett tag skulle nog en och annan tjugofemöring trilla ned. (Ström 2007, s. 181)

Många av de antifeministiska männen menar att män drar det kortaste strået i dagens samhälle. Deras uppfattning är att den kvinnochauvinistiska feminismen ignorerar mäns problem eftersom den ser kvinnor som mer värda än män. Denna skillnad i värdering av könen visar sig enligt antifeministerna i den särbehandling av män och kvinnor som feminister gör sig skyldiga till:

Feminismen värderar kvinnor högre än män. Om en kvinna utsätts för ett brott så är det hemskt. Samhället borde göra någonting, för hon är som kvinna värd att skydda. Om en man utsätts för likvärdigt brott så gör inte det någonting. Han är ju man, så han förtjänar det. Han är inte värd samhällets skydd. Och tanken på honom som offer är ju bara fånig ... Feministen må säga att hon tycker män och kvinnor är lika mycket värda. Men hon blir upprörd av en kränkning bara om det är en kvinna som blivit drabbad eller en man som är förövaren. När en kvinna utför samma kränkning mot en man är det bara kul. Girlpower. Han är ju man, så han förtjänar ju att bli kränkt. Det är rätt åt honom. Han är ju ändå privilegierad. (Bittergubben 2011)

Antifeminister menar att den feministiska staten endast värnar kvinnor. De upplever att kvinnor har övertaget, och är rädda för vad de kommer att göra med

sin makt. Holm menar att svenska kvinnor vet att männen är nere för räkning. Enligt honom har de inte för avsikt att låta männen komma upp igen:

... svenska kvinnor vet med sig om att ha fått den svenske mannen på fall. I det hela taget är han oskadliggjord och vågar inte säga ifrån då kvinnorna dansar på bordet, än mindre göra något åt det. Och när kvinnorna en gång, det säger sig självt, fått ett sådant grepp om pungkulorna, är de föga begivna på att frivilligt släppa dem ifrån sig. (Holm 2007, s. 19f)

Övertaget kan enligt antifeministerna även skönjas i att mannen blivit den exploaterade parten gällande det obetalda arbetet i hemmet. Hysén är av uppfattningen att män gör mer av de traditionellt kvinnliga sysslorna medan kvinnor inte gör mer av de traditionellt manliga sysslorna. Det får honom att fråga sig om män i allt större utsträckning blir utnyttjade:

Ser man till vårt samhälle i dag så har de saker som förr sågs som kvinnliga arbetssysslor delats upp mer och mer. Alltifrån hämtning på förskolan till tvättning och handling. Jag säger inte att det är 50–50 lika, men man ser betydligt fler pappor vara hemma med sina barn än i våra föräldrars generation. Medan jag inte alls ser att de saker som traditionellt förväntas av oss män har blivit mer jämställda. Har vi det då jämställt på riktigt eller är det snarare vi män som i allt fler situationer blir nedtryckta och mer och mer "utnyttjade" för att kvinnorna äntligen fått mersmak på vad frihet egentligen är. Är det där vi ska hamna? I att kasta om rollerna – blir det jämställt då? (Hysén 2016)

Utifrån uppfattningen att män är i underläge ber de liberala antifeministerna om förståelse från den feministiska staten. De hoppas att staten upptäcker att rollerna blivit omkastade och att den åtgärdar det. Ström har försökt hitta alla områden där mäns välfärd är sämre än kvinnors. Sammantaget är det hundratals små och stora orättvisor som han, och andra liberala antifeminister, upplever måste åtgärdas om staten ska leva upp till att vara för jämställdhet:

Kvinnor lever fem år längre, vilket inte uppfattas som något problem för jämställdheten ... Kvinnor kontrolleras förebyggande mot bröstcancer (mammografi) medan män inte kontrolleras förebyggande mot prostatacancer ... Vid vårdnadstvister har mammor ett kraftigt överläge (95 procent av all enskild vårdnad tilldelas kvinnor). Lagen diskriminerar pappor. Kvinnor kan vinna vårdnadstvister genom att slunga ut falska beskyllningar mot pappan om övergrepp. Allt fler män berättar om hur de vid tjänstetillsättningar har blivit förbigångna av mindre kvalificerade kvinnor, eftersom arbetsgivaren vill snygga till genusstatistiken. De flesta våldsbrott drabbar män, men hela samhällsdebatten kretsar kring våld mot kvinnor. Manliga brottslingar får hårdare straff än kvinnliga för samma brott. (Ström 2008)

De anser att staten behandlar män som andra klassens medborgare, och undrar hur det kommer sig att män tycks acceptera att bli behandlade som mindre värda. Ström föreställer sig att det manliga ridderlighetsidealet tabubelägger mäns kritik av kvinnor, och att rädslan för att uppfattas som omanliga hindrar männen från att försvara sig:

Att männen till synes utan invändningar accepterar att vara mindre värda än kvinnor är egentligen ganska märkligt. Sannolikt beror det på den ridderliga attityd – att hylla kvinnan – som i västerlandet är oerhört djupt rotad i mansrollen. Det är tabu att bryta mot ridderligheten, och den som gör det uppfattas som oerhört ouppfostrad och dessutom omanlig. Faktum är att kvinnor har en särskild benämning på män som vägrar se upp till dem, låt vara något gammaldags: "tölp". ... Nu riskerar jag själv att drabbas av samhällets förskjutning eftersom jag vågar mig på något så oerhört som att anlägga ett jämställdhetsperspektiv på vardagsartigheten mot kvinnor, men jag ser mig nödgad att ta risken. (Ström 2007, s. 25)

Ström (2007, s. 23) tänker sig i likhet med andra liberala antifeminister att ridderligheten är förlegad: "Ett klassiskt exempel är när män vid Titanics undergång med våld hindrades från att stiga i livbåtarna – de alltför få platserna behövdes ju för kvinnor (och barn)!" Han ser ingen anledning till att kvinnor (och barn?) skulle vara mer skyddsvärda än män i modernt samhälle. Idén han förfäktar är att det i ett jämställt samhälle inte borde ges förtur till livbåtarna för endera kön, eftersom alla medborgare är individer med samma rättigheter. Här blir skiljelinjerna skarpa gentemot de konservativa antifeministerna som inte vill släppa ridderligheten, utan tvärtom återupprätta den:

Sverige – och Europa – står idag inför en rad allvarliga problem. Problem som för sin lösning fordrar riktiga män. Dessvärre är ett av våra största problem just avsaknaden av sådana. ... Och kalla dig inte under några som helst omständigheter för "jämställdist". Det utstrålar svaghet och saknar dessutom logisk grund eftersom "jämställdhet", likt jämlikhet och annat vänstertrams, är en myt. ... Lär dig grundläggande gentlemannamässiga dygder. Detta är särskilt viktigt för oss som lever i den dekadenta postmoderna Västvärlden, av två skäl: dels för att dessa dygder är värda att bevara och föra vidare till kommande generationer, dels för att anammandet av dessa dygder kommer att ge dig oerhörda konkurrensfördelar gentemot övriga moderna, ouppfostrade och feminiserade "män". (Friberg 2015b)

Här framkommer att konservativa antifeminister inte eftersträvar jämställdhet mellan könen. De ifrågasätter därtill manligheten hos de män som tänker i dessa banor, och manar män att agera på ett traditionellt maskulint vis. De konservativa antifeministernas intresse för individuella män handlar inte om männens välfärd, utan istället om vad männen kan göra för nationens välmående. Tvärtom Ström

vill de se mer ridderlighet hos männen. Marcus Follin uttrycker en oro över att svenska män är alltför feminiserade:

En av de viktigaste aspekterna av det moderna samhällets förfall ligger i feminiseringen av män. Jag är fullt och fast övertygad om att Moder Sveas räddning kommer att bero på hur vi formar våra unga svenska män. Om vi låter den kulturella degenereringen stjåla dem så förlorar vi, om vi lyckas göra män av dem så vinner vi. ... beakta hur mängden testosteron har sjunkit i män de senaste 50 åren ... En man med lågt testosteron kommer att bete sig mindre manligt, kommer att vara mindre benägen att gå rakryggad genom livet, mindre benägen att försvara och stå upp för de sina, mindre benägen till ett sunt rättvisetänk. (Follin 2015)

Ett centralt område i de antifeministiska diskussionerna om mäns välfärd utgörs av föreställningar om att kvinnor har en sexuell makt som de utövar gentemot män. När det gäller parbildning och sex har de antifeministiska männen en föreställning om att hela förloppet sker på kvinnors villkor. Anledningen till detta antas stå att finna i grundläggande biologiska skillnader mellan könen:

Sexuell makt bygger helt sonika på skillnaderna i mäns och kvinnors reproduktiva system, och de skillnaderna är påtagliga. Ett enda ägg frigörs från en fertil kvinnas äggstockar varje månad ... Om detta ägg blir befruktat av en spermie, är kvinnan sedan gravid i nio månader ... Genom historien har det således varit ett stort åtagande för en kvinna att ha samlag, eftersom en graviditet förändrar spelreglerna för hennes vardag ... Följaktligen har det varit viktigt för kvinnor att vara selektiva med vilken man de väljer – både med avseende på att det är en man som stannar och tar hand om henne under graviditeten, samt att mannen är stark och skicklig nog för att kunna försörja och beskydda henne och barnet. (Billing 2012, s. 41)

Billing menar att kvinnors roll i reproduktionen tvingar dem till att vara försiktiga i valet av manliga partners, eftersom kvinnan måste ta konsekvenserna av en graviditet. Detta skiljer sig från hur de betraktar mannens reproduktiva roll. Enligt denna uppfattning leder mannens biologi honom till att vara mindre nogräknad vid valet av sexpartner:

Män, å sin sida, producerar miljontals spermier varje timme, och kan teoretiskt sett befrukta mer än en kvinna varje dag utan att behöva bekymra sig för en stundande graviditet. Män har således inte haft samma anledning att vara restriktiva när det gäller sexuella partners, och det har inte funnits samma tryck på männen att bete sig med den försiktighet som krävts av kvinnorna. ... Vem är det av kvinnan och mannen som har störst anledning att vara kräsen i sitt val av partner? Svaret är ganska uppenbart när de biologiska korten ligger på bordet. Det tenderar att vara kvinnan som väljer partner, och mannen som måste visa sig värdig att få ha en sexuell relation med henne. (Billing 2012, s. 41f)

De liberala antifeministerna upplever det som orättvist att det är svårt för dem att få tillgång till sex och gemenskap med kvinnor, men samtidigt ses det generellt inte som rimligt att tvinga kvinnor att vara tillsammans med män. Skillnaden i tillgång och efterfrågan visar sig enligt Billing bland annat i att kvinnor kan få betalt för att ha sex med män medan det omvända är ovanligt:

Kvinnors i genomsnitt mer restriktiva hållning till en ny sexuell partner gör att tillgång och efterfrågan blir ojämnt fördelade mellan könen. Olika samhällseliga fenomen bekräftar denna tes. Ett tydligt exempel är prostitution, där kvinnan kan få betalt för att erbjuda sex medan mannen måste betala. Visst finns det prostitution åt andra hållet, men inte alls i samma omfattning. (Billing 2012, s. 42)

Enligt många liberala antifeminister utgör prostitution en lösning på dilemmat med kvinnors sexuella makt. De anser att den nuvarande lagstiftningen på området försvårar den problematiska situation som män befinner sig i. Holm beskriver statsfeminismens kriminalisering av sexköp som en mansfientlig handling då den nekar män från ett enkelt sätt att erhålla sex från kvinnor:

Som den senaste taktiska manövern i detta förintelsekrig står den ovan nämnda, av regeringen stödda, feministlobbyns genomdrivande av den lag som kriminaliserar köp av sexuella tjänster samtidigt som den legitimerar försäljning av desamma. ... Antingen måste både köpare och säljare kriminaliseras eller också måste prostitution tillåtas. Det bör inte komma som en överraskning att jag varmt förordar det senare. (Holm 2007, s. 163f)

Holm förordar att samhället dels legaliserar sexköp, dels slutar skambelägga försäljningen av sex. Därigenom hoppas Holm att det kan bli tydligt att det inte existerar några absoluta gränser mellan sexsäljande kvinnor och övriga. Enligt antifeministiska män som Holm är alla heterosexuella kvinnor att betrakta som sexsäljare eftersom de anses vara ute enbart efter mäns pengar:

Mitt förslag är alltså att man både legaliserar prostitution och samtidigt gör den respektabel så att gränsen mellan de kvinnor som roffar åt sig pengar och egendomar genom att blåsa män i en skilsmässoprocess, och de som tar betalt för ett enstaka skjut, endast blir fråga om en gradskillnad, det vill säga: så att det äntligen blir uppenbart hur dyrt det kan stå en man att gifta sig med en prostituerad. Förhoppningsvis skulle en sådan allmänt legaliserad prostitution göra män mindre benägna att ingå förhastade äktenskap bara för att få ge utlopp för sina lustar. (Holm 2007, s. 164f)

Utsuddandet av denna gräns skulle enligt Holm kunna skydda sexköpande män från att spendera onödigt mycket pengar. Genom att legalisera prostitution tänker sig Holm att män kan köpa enstaka sexakter istället för att ingå äktenskap med en kvinna, som sannolikt kommer lämna honom och ta hälften av hans

tillgångar. William Andersson uppfattar kriminaliseringen av sexköp som en orättvis begränsning av mäns möjligheter att tillfredsställa grundläggande behov:

Låt oss först och främst, i alla fall för en stund, anta att även män är människor, med därtill hörande behov. Även de som är över 50 och alltså inte längre är så unga och snygga. ... Kärlek och gemenskap kommer som nummer tre i hierarkin över mänskliga behov. De två första är i tur och ordning; grundläggande behov, mat, kläder etc. samt trygghet. Inga av dessa behov ser vi idag några som helst problem att betala för. Men det som kommer som nummer tre, har vi fått lära oss, skall ses som något fruktansvärt skamfyllt. Särskilt om du råkar vara en äldre, rundlagd herre och därmed ha extra svårt att få detta behov uppfyllt den normala vägen. (Andersson 2014)

Att tillfredsställa grundläggande behov mot betalning borde inte vara skamfyllt enligt Andersson. Vad han däremot uppfattar som skamligt är statsfeminismens systematiska arbete för att neka män möjligheten att få sina behov tillfredsställda. Andersson målar upp en bild av hur den feministiska staten försöker omöjliggöra vissa mäns möjligheter till sex och gemenskap:

Vad vi i vårt feministiska statsskick gör mot många män är skamligt. Först fördriver man dem från sin familj och den gemenskap och närhet den ger honom. Ofta med våld, falska anklagelser och obegripliga domslut. Sedan drämmer vi ett besöksförbud i skallen på honom, trots att han aldrig gjort något, och sedan gömmer vi hans barn utan någon rimlig orsak. Givetvis utan att berätta varför. Skatteverket hjälper gärna till med den biten. Efter allt det, om han fortfarande lever och står upp, ser vi till så att han inte på något sätt skall få behovet av närhet uppfyllt på annat sätt heller. Vi kriminaliserar köp av sexuella tjänster, men bara för honom. Skärper sexualbrottslagarna till den milda gräns att han inte längre ens törs titta för länge på en kvinna. Nu vill feministerna även kriminalisera svenska män som köper sex utomlands. Om de bara kunde så skulle de förbjuda även den sista usla livlinan. Porren. (Andersson 2014)

De konservativa antifeministerna håller med om att många män har svårt att attrahera kvinnor, men de har andra lösningar än prostitution i åtanke. De menar att felet ligger hos männen själva. Kvinnor vill enligt dem inte vara tillsammans med feminiserade betahannar, utan längtar stället efter klassiskt maskulina alfahannar:

De maskulina idealen, hjältekungarna, vikingarna, goterna har blivit måltavla för vänsterns angrepp under cirka fyra decennier. Istället hyllas den toleranta världsmedborgaren som dricker kaffe Macchiato på Starbucks med sin tjejkompis. Samma tjej som för 50 år sedan hade varit hans flickvän. Problemet med den nyss nämnda toleranta mannen är att han inte kan attrahera kvinnor längre på grund av att kvinnor inte är attraherade av osäkra och undergivna betamän. (Follin 2015)

Enligt konservativa antifeminister som Follin har män hjärntvättats av feministstaten till den grad att de inte längre vet hur de ska attrahera kvinnor. De menar att svenska män tror att kvinnor gillar snälla och lyhörda män, vilket de menar att kvinnor också ofta säger. Enligt deras resonemang gör sig den kvinnliga biologin påmind under ytan genom att den får kvinnor att åtrå aggressiva och dominanta män:

Många yngre män i Sverige är rädda för att anamma en aggressiv framtoning ... de har trots allt blivit indoktrinerade sedan barnsben att det är bättre att vara varm och snäll, men när det kommer till attraktion så gäller det att ha en aggressiv, dominant och självsäker framtoning, att kvinnor attraheras av detta är lätt att förstå om vi ser attraktion ur ett evolutionärt perspektiv. Som kvinna vill säkra dina barns överlevnad, gör du det bäst med en man som är snäll och omtänksam eller en man som är aggressiv och dominant? Givetvis är det större chans att överleva om man har en partner som är bättre på att överleva. Naturen hatar svaghet, kvinnor hatar också svaghet, oavsett om de vill erkänna detta eller ej. (Follin 2015)

De liberala antifeministiska männen har funnit ytterligare en utväg ur hotet de ser i kvinnors sexuella makt. De ger uttryck för en diskurs inom vilken de glider mellan att hävda att det inte går att hitta en svensk kvinna att vara med, och att svenska kvinnor ändå inte är något att ha. En liberal antifeministisk lösning på problemet med att svenska kvinnor inte är tillgängliga alternativt attraktiva framkommer i en av mina intervjuer:

Jag kan förstå att vissa män börjar fundera på om de fått nog av svenska kvinnor. Många är ju så väldans dominant och bortskämda och sådär. ... Att vissa tar hit thailändskor är ju för att de är less på de kvinnor vi har i Sverige. Kanske vill man ha ett mer gammaldags förhållande? Mer som på 50-talet då kvinnan lagade mat och städade ... och klagade mindre. (Intervju)

Mannen redogör för en tanke om att svenska män vill ha en återgång till en föreställd relation som fanns mellan män och kvinnor på 1950-talet. Genom att "ta hit" kvinnor från länder där kvinnor inte är "bortskämda" uppfattas svenska män kringgå svenska kvinnors sexuella makt. Önskemålet om att återställa könsrelationerna till hur de varit tidigare är i grunden konservativ, men för mer renodlat konservativa antifeminister är detta ingen godkänd lösning:

En sådan relation syftar enbart till att tillfredsställa ett biologiskt och emotionellt ha-begär, och är allt för ofta ett utslag av att man har blivit ratad av folk i sin egen grupp. Bara för att man har svårt att träffa en partner, ger det inte en rätt att åka till Thailand eller Gambia och köpa en partner. Effekterna av ett sådant beslut blir nästan i samtliga fall katastrofala, både för de inblandade parterna, barnen och samhället i stort. ... Den personen som av olika anledningar inte kan eller vill bilda familj med folk tillhörande en närbesläktad

eticitet, handlar enbart i enlighet med högre principer, om han eller hon avstår från familjebildning, och istället investerar sin energi i ett idealistiskt projekt. Folkets överlevnad och integritet är viktigare än den enskildes begär. (Biopolitik 2018)

Att köpa en kvinna från ett annat land är enligt dessa konservativa nationalisterna egoistiskt, och det främjar i deras ögon inte nationen. Denna splittring mellan de liberala antifeministerna, som värnar den enskilde mannens välfärd, och de konservativa antifeministerna, som huvudsakligen intresserar sig för Sveriges och den västerländska civilisationens överlevnad, fortsätter vara tydlig i nästa avsnitt som handlar om kärnfamiljen.

Kärnfamiljens stabilitet

De antifeministiska männen oroar sig över vad de uppfattar som en instabil kärnfamilj. Oron ser dock olika ut beroende på männens ideologiska hemvister. Hotet de liberala männen ser i familjens sönderfall rör den enskilde mannens välfärd medan den konservativa hotbilden handlar om kärnfamiljens betydelse för barnen och samhället. Vad de är överens om är uppfattningen att feminismen arbetar för att kärnfamiljen ska utplånas. Arnstberg menar att feminismen försöker lura kvinnor att tro att de blir lyckligare om de lever utan män:

Dessa elitfeminister lever med illusionen att de har en mycket farlig och skrämmande fiende, patriarkatet med sin våldtäktskultur. Det förvånar därför inte att de arbetar för kärnfamiljens upplösning. För dem är en skild kvinna en lycklig kvinna och en ensamstående kvinna med barn lever ett bättre liv, än om hon lever med en man. (Arnstberg 2017, s. 384)

Det ligger enligt antifeministerna en medveten feministisk kampanj bakom den negativa bilden av män och fäder som finns i samhället. De menar att feminismen via media skapat en hatfylld bild av fäder. Joakim Ramstedt uppfattar att pappor i vårdnadstvister porträtteras som osympatiska och illvilliga när tidningar skriver om dem, och han vill att media upphör med att reproducera bilden av pappan som familjetyrann:

Om media hade varit den kontrollinstans som dom borde varit så skulle dom inte tysta ner sanningen. ... Istället fortsätter dom att fylla i konturerna av schablonbilder skapade ur ideologiskt hat. ... Vad får du för bild av pappan efter att ha läst denna notis? Ser du en älskande och uppoffrande pappa framför dig? Nej, knappast. Och det är förmodligen inte heller meningen. Meningen är att du skall se schablonbilden av pappan. Den som feminismen skapat som ett effektivt vapen i sitt krig mot kärnfamiljen. En despot och rollmodell för feministernas patriarkala familjetyrann. Det är bara ett problem med den schablonbilden, den är ren uppdiktad Bullshit. (Ramstedt 2014)

Ett orosmoln som länge hängt över antifeministerna är kvinnors rätt till insemination, vilket de menar riskerar att göra mannen överflödig i familj och samhälle. Som Arnstberg (2017, s. 237) konstaterar efter att rättigheten blivit ett faktum: ”Det är till och med möjligt för kvinnor som längtar efter barn att inseminera och på så sätt slippa mannen”. Ström diskuterade även han inseminationsfrågan i ett tidigare skede då han befarade att kvinnors rätt till insemination skulle vara ett steg mot ett framtida Amazonia:

Det här stämmer väl in i bilden av att vi är på väg mot ett Amazonia – morgondagens kvinno-samhälle där män utgör en underklass. ... Redan idag åker många svenska kvinnor till Danmark för att skaffa barn genom insemination. Men stämningarna i Sverige blir alltmer positiva till insemination, och i morgon ska riksdagen ta upp frågan. Mycket talar för att insemination snart kan genomföras lagligt i Sverige. Även om betydelsen inte ska överdrivas (de flesta strejta kvinnor vill nog ha en man att dela livet med) så är detta ytterligare ett steg i riktning mot att mannen blir överflödig. (Ström 2011b)

Upplevelsen av att mäns roll som pappor är hotad återkommer bland antifeminister. I intervjuerna beskriver de erfarenheter av att det är svårt att vara fränskild pappa i Sverige. Männens upplever sig orättvist behandlade av myndigheter gällande barnens vårdnad i samband med skilsmässa. En man beskriver frustrationen han kände inför upplevelsen av att ha blivit ojämförbart bemött på socialkontoret:

Jag var jävligt frustrerad, och hade nästan mord i sinnet, det fanns bara en väg liksom, den utsatthet jag kände då för hur män blev behandlade alltså. ... Om vi tar det här med jämställdhetstänkandet som man gärna tänker på när kvinnan ska jämföras, men vad det gäller mannens jämställdhet gentemot den här familjen och det sociala, då ligger vi män lite efter. ... Då det gäller barnens rätt till bägge föräldrarna, så är ofta papporna Kalle Bakom. Beroende då på att mammorna har ett bättre skydd där socialkontoret agerar mer från kvinnornas sida så att säga. Tyvärr glömmar man då barnen, myndighetsglömmande. Så myndigheterna har mycket, när det gäller jämställdhetsfrågor, att ta igen. (Intervju)

Många gånger är antifeministiska män i vårdnadstvister av åsikten att de är mer lämpade att ta hand om sina barn än vad barnens mödrar är. Deras erfarenheter är nästan genomgående att deras kompetens som föräldrar inte erkänns. En man uttryckte känslan av att kampen om att få vårdnad om barnen var förlorad redan innan den påbörjats:

Vad är det för jämställdhetsproblem som inte tas upp? ... Det är en skillnad i hur man inom den sociala svängen ser på manligt och kvinnligt, på män och kvinnor. Män är lite förlorare redan på förhand. Just det här att man inte blir

sedd på samma villkor. En pappa kan vara nog så bra, och kanske många gånger mycket, mycket, mycket bättre skickad att ta hand om sina barn än vad kvinnan är, men det är ofta kvinnan som vinner för att kvinnan är kvinna. (Intervju)

Antifeministerna menar att det feministiska manshatet, och bilden av den våldsamma manliga familjetyrannen, används i vad de beskriver som en epidemi av falska anklagelser om misshandel och sexuella övergrepp. Föreställningen är att kvinnor anklagar män för brott de inte begått, som ett led i att vinna fördelar gentemot männen. Holm har själv erfarenhet av att bli anklagad för att ha misshandlat sin före detta fru, och betraktar processen som designad för att splittra familjer och skada män:

Jag har hittills inte haft det tvivelaktiga nöjet att själv bli anklagad för incest. Däremot sökte min förutvarande hustru ... i samband med den skilsmässa hon själv initierade 1997 få mig dömd för misshandel. ... Lägg alltså till otaliga ogrundade incestanklagelser de tusentals lösa anklagelser för misshandel som briserar i tingsrätten varje gång ett fruntimmer har fått för sig att hon vill skiljas. Lägg till detta hur männen sedan godtyckligt fräntas rätten att träffa sina egna barn, får gå från hus och hem, betala skadestånd och underhållsbidrag, kort sagt, hur de förnedras av det "patriarkaliska" rättssystem som nu manipuleras av kvinnan i syfte att skada och förgöra honom. (Holm 2007, s. 162f)

Antifeministiska män uttrycker en rädsla för att kvinnor kan anklaga dem för något de inte gjort, och att de ändå riskerar att bli dömda. De befarar att en eventuell rättsprocess skulle vara riggad till kvinnornas favör: "Männen är väldigt akterseglande då det gäller rättsprocessen, och det här med mäns våld mot kvinnor. Det är ett stort alarmerande nu, att män slår kvinnor" säger en av de intervjuade männen och menar att mäns våldsutövning överdrivs. Arnstberg menar att män har skäl att vara rädda eftersom staten köpt feminismens argumentation, och därmed gjort det lätt för kvinnor att skada män vid behov:

När kvinnorna med feministiska argument får med sig staten, förändras också deras relation till männen. Män är inte rädda för kvinnor, men när kvinnor har makt över staten så blir de rädda för våldtäktsanklagelser och för att mista vården om barnen. De är rädda för det sätt som kvinnor kan skada dem via staten. (Arnstberg 2017, s. 419)

Den antifeministiska problembeskrivningen kring kärnfamiljen lyder olika för liberala och konservativa antifeminister. De liberala antifeministerna oroar sig över hur individuella män far illa av att ha mindre relationsmakt än kvinnor. Ström beskriver hur Ingvar Kamprad i en intervju sörjer det faktum att han inte spenderade mer tid med sina barn när de var små:

I en TV4-intervju sommaren 2007 satt Ikea-grundaren Ingvar Kamprad i studion och berättade med gråten i halsen om vilket oerhört dåligt samvete han har för att han på grund av sin karriär hade för lite tid att umgås med sina barn när dessa var små. Det verkar vara den stora sorgen i hans liv. Kanske är det så att några hundra miljarder kronor väger lätt för en människa jämfört med livets nettoresultat på området känslomässiga relationer? Uppenbart är i alla fall att Kamprad betalar ett högt pris för den mansfälla han fastnade i. (Ström 2007, s. 22)

Ström menar att exemplet visar hur värdefullt det är att spendera tid med sina barn. Vidare anser Ström (2007, s. 21) att män är "det underordnade könet beträffande sådant som har att göra med det viktigaste av allt – det som brukar kallas livets mening – våra barn". Här ifrågasätter de liberala antifeministerna att det skulle vara mer värdefullt att tjäna pengar än att få vara nära sina barn. Förutom lidandet som följer av att inte vara nära sina barn oroar de sig för att män riskerar att bli ensamma om de mister sin familj:

Det anses manligt att vara duktig på jobbet, men att fixa bjudningar och att ringa och småprata med vänner utan anledning är definitivt mer kvinnligt. Därmed får kvinnor ofta en relationsmakt som sträcker sig utanför familjens gränser, och kvinnan är det "sociala klister" som håller ihop familjens förbindelser med släkt och vänner. Vid en skilsmässa får detta ofta konsekvenser. Mannen kanske inser att han utöver hustrun endast har kontakt med sina arbetskompisar, medan hon har ett mer utvecklat socialt nätverk att vända sig till ... statistik visar att var femte man helt saknar en nära vän att vända sig till, medan endast hälften så många kvinnor har samma problem. (Billing 2012, s. 40)

Bland de antifeministiska män jag intervjuade framförde ett par tanken om att de ibland önskat att de varit kvinnor istället för män. Särskilt var de intresserade av att tillgodogöra sig kvinnors föreställda relationsmakt. En av männen tänkte sig att han skulle haft fler vänner om han varit kvinna: "Jag är avundsjuk på kvinnorna, det är jag. På deras sätt att interagera med varandra. De har lättare för att bli bekanta med varandra." En annan av männen berättar om hur han tror att han skulle haft ett bättre liv om han hade varit kvinna. Han har levt med en viss problematik, som han tror sig kunnat prata mer öppet om, och fått mer hjälp med om han varit kvinna:

Idag trivs jag, men jag har alltid velat vara kvinna, det kan jag säga rakt upp och ned. Med tanke på att kunna prata om mina problem, ha en konversation om hur det står till. Skulle jag varit kvinna med mina problem – helvete vilken hjälp jag fått. ... De skulle ha hjälpt och stöttat mig – sjukvården, vänner, men i den problematiken jag haft så har jag haft allting emot mig känner jag. Så därför har jag velat vara kvinna. ... Det har varit min stora sorg, att jag inte varit kvinna. För hade jag varit kvinna då hade jag fått hjälp och stöd, och det

har jag inte fått nu. Den sorgen har jag haft. ... Jag skulle kunnat prata med andra kvinnor. (Intervju)

De liberala antifeministerna menar att den ensamme mannen lever mycket farligt. Han uppfattas vara i riskzonen för såväl hemlöshet som självmord, och har på grund av kraven att framstå "som stark och oberoende" svårt att söka hjälp. Därtill beskrivs det som utmanande för honom "att vara sårbar nog för att bygga djupa vänskapsband" och därigenom ta sig ur ensamheten (Billing 2012, s. 106). Erfarenheten av hur ensamt det kan bli för en man efter en skilsmässa framkommer i en av mina intervjuer:

Det är ju såhär att när man har varit gift med sambo och sen bryter upp då blir livet jävligt ensamt. Att engagera sig i något man tror på är jätteviktigt för att inte bryta samman. Om man sen sysslar med fotboll, ishockey eller politik, det är skit samma. Efter skilsmässor blir många män alkoholister, de bryter samman och blir väldigt ensamma. ... Självmord är den vanligaste dödsorsaken bland män, det är tragiskt att det är så. ... Det är bara att titta på ställen där A-lagare håller till så ser man de ensamma männen där, det är skrämmande. Där vill jag inte hamna. (Intervju)

De konservativa antifeministernas oro över familjens sönderfall kretsar kring vad innebörden för samhället som helhet. Detta följer en tankegång där familjen, till skillnad från individen, är samhällets grundenhet. Enligt de konservativa antifeministerna är män och kvinnor i sig själva inte särskilt värdefulla. Enligt Biopolitik är det genom att förenas i en familj som de gör nytta för sitt samhälle:

Familjen, inte individen, är samhällets minsta enhet av denna enkla orsak. Individen är en halv människa, och kan inte i sig själv upprätthålla och reproducera samhället. Ett samhälle enbart bestående av autonoma individer, är ett dödsdömt samhälle – därför är det varken logiskt eller rimligt att ha denna halva människa, denna begränsade varelse, som fundamentet för något politiskt eller filosofiskt system över huvud taget. Den feministiska ideologin delar upp folket i två hälfter och ställer dem mot varandra. Att göra det är ungefär som att uppvigla den vänstra handen i kamp mot den högra – det enda som far illa är kroppen själv. (Biopolitik 2017)

Enligt detta sätt att tänka driver den feministiska ideologin kvinnan att bekämpa mannen med resultatet att familjen, och i förlängningen samhällets, fortsatta existens hotas. Istället för att tänka på sig själva, och att som individer tillskansa sig resurser, manar de konservativa antifeministerna kvinnor och män att enas i familjen med barnens och folkets väl i fokus:

En kvinna som tänker på sig själv i första hand som en individ, i jakt på privilegier och resurser, är som den tidigare nämnda vänsterhand. Samma sak är naturligtvis sant för en man som sätter egenintresset framför familjens och

folkets välgång – skillnaden är att mansgriseri inte är en svensk statsideologi, utan bara en dålig vana hos vissa. Då feminismen är en form av individualistisk splittrariologi, driven efter marxistiska principer, är den per definition skadlig för folket. Ett folk har ingen användning för feminismen, den gör ingen nytta. Dess effekter är tydliga: splittrade familjer, och låg fertilitet. (Biopolitik 2017)

Arnstberg spårar hotet mot kärnfamiljen tillbaka till den kvinnliga rösträttens införande. Han förklarar i samband med detta att han ibland kommer till slutsatser han inte gillar. Arnstberg finner den feministiska positionen att kvinnor ska ha rätt att göra sina röster hörda sympatisk, men hans slutsats är att kvinnlig rösträtt är samhällsdestruktiv då den ger upphov till välfärdsstater. Slutet av resonemangets kedja är att välfärdsstaten i sin tur undergräver familjen. Initialt förklarar Arnstberg hur kvinnors intressen kommit att vägleda politiken:

Tag kvinnlig rösträtt som exempel. Vad betyder det för politikens innehåll när antalet röster fördubblas, och det handlar om kvinnor? Frågan är om det inte är ofrånkomligt att kvinnliga intressen hamnar i politikens intressefokus. Med hälften kvinnor och hälften män i röstlängderna, så kommer kvinnorna att värva över fler män på sin sida ... Anledningen är, att kvinnorna sägs befinna sig i underläge och att stå på deras sida är att verka för rättvisa. Till detta kan man lägga ... att männen är mer angelägna om att vara kvinnorna till lags än tvärtom. Kvinnorna väljer vilka de vill ha sex med. Männen är mindre nogräknade. (Arnstberg 2017, s. 396f)

Arnstberg beskriver ett skeende där kvinnor vunnit rösträtt och sedan, genom en kombination av kvinnors sexuella makt och mäns ridderlighetsideal, övertygat en betydande del män att stödja dem i förverkligandet av deras intressen. Verkställandet av kvinnors intressen bestod i att bygga upp en välfärdsstat som frigjorde kvinnan från mannen:

Det som hände efter att den kvinnliga rösträtten införts, var att de länder där det skedde byggde upp välfärdssamhällen, med skattefinansierad omsorg om dem som inte klarar sig själva ... För kvinnornas del betyder välfärden frigörelse. Om de blir övergivna av eller vill skilja sig från sina män, träder samhället in som försörjare. Och vill de ha barn men slippa männen, så går det också bra. ... I ett icke-välfärdssamhälle lever en ensam mor vanligen med sina föräldrar. Hon får ett besvärligt liv och svårt att hitta en man som vill leva med henne och ta ansvar för det eller de barn, som inte är hans. För andra människor fungerar hon som en varning. De säger: ”Titta, så där illa kan det gå om du väljer fel kille eller har oskyddat sex med en oansvarig man.” Välfärdssamhället eliminerar i hög utsträckning den typen av varnande exempel. I Sverige går inte längre några ogifta, gravida kvinnor i sjön. (Arnstberg 2017, s. 396ff)

Uppfattningen som uttrycks är att välfärdssamhället frigjorde kvinnan genom att erbjuda sig att försörja henne om hon inte ville, eller kunde bli, försörjd av en man. Förr i tiden, förklarar Arnstberg, fick det stora konsekvenser för den kvinna som blev gravid utan att ha en man som kunde hjälpa henne att försörja och uppfostra barnen. Konservativa antifeminister menar att det är viktigt för samhället att kvinnor avskräcks från att bli med barn om de inte är tillsammans med män som är redo att ta ansvar för barnen:

Barn behöver givetvis båda sina föräldrar. Att mödrarna är viktiga behöver inte särskilt påpekas, men också männen är viktiga, som förebilder, framförallt för pojkarna som behöver en man att se upp till, vara trygg hos och uppfostras av. Enkelt uttryckt får barn, som har en bra och ansvarstagande far att identifiera sig med, en bättre start i livet, än de som inte har kontakt med sina fäder. Fädernas frånvaro skapar trauman och tomrum hos barnen. ... Därför är det viktigt att kvinnor väljer rätt män som fäder till barnen, det vill säga män som är beredda att ta ansvar för sina barn. I den meningen försvagar välfärden familjen, samhällets viktigaste byggsten. (Arnstberg 2017, s. 398)

Genom att avskräcka kvinnor från att skaffa barn på egen hand, och uppmuntra män att ta ansvar för sina barn garanteras barnen en bättre uppväxt enligt Arnstberg. Särskilt betonar han vikten av att kvinnor är pressade att välja fäder med största noggrannhet. Detta menas ha gått förlorat i och med att välfärdsstaten lovar att försörja kvinnor och barn oavsett hur kvinnan agerar. Arnstberg avslutar sina resonemang om familjen med att dels hävda att kärnfamiljen är sammanbunden med människans biologi, dels att det samhälle som inte värderar den kommer att gå under:

Kärnfamiljen är en idealtyp, förankrad i vår biologi. Jag påminner om den för att markera hur kvinnlig frigörelse går tvärs mot biologin. I det moderna välfärdssamhället står mannens liv modell också för den ideala kvinnorollen. Kvinnor ska, precis som männen, kunna göra karriär. Om de måste vara hemma och ta hand om barnen, så är detta en form av förtryck. Familjesysslorna framstår som ett nödvändigt ont, som ska fördelas lika mellan män och kvinnor. Ett samhälle, som inte förstår familjens betydelse, överlever inte på sikt. (Arnstberg 2017, s. 399f)

De konservativa antifeministerna menar att den kvinnliga frigörelsen, och den familjefientliga välfärdsstat som följt av den, går emot vår mänskliga biologi. I motsats till feminismen, som betonar könsrollernas sociala konstruktion, föreställer sig de konservativa männen att kärnfamiljen och de klassiska könsrollerna är sprungna direkt ur biologiska könsskillnader. Friberg är av uppfattningen att kvinnor och män är olika och bör ha skilda roller i familjen:

Gå inte på jämlikhetsmyten. Detta kan inte understrykas tillräckligt. Män och kvinnor är fundamentalt olika och har olika rollfördelningar i såväl samhället

som i en relation. Som man är det din uppgift att vara ledaren i familjen. Ge aldrig någonsin upp en millimeter av denna ledarroll – det är ovärdigt, kontraproduktivt och kommer att få katastrofala följder för bägge era liv – inte minst ert samliv. (Friberg 2015a, s. 60)

Att mannen ska leda familjen är en självklarhet för flertalet konservativa antifeminister. De beklagar sig över en uppfattad utveckling där traditionella värderingar kring kön och familj slutat gälla. Friberg upprör sig över egoismen som uppmuntrats hos både män och kvinnor. Tillsammans med andra konservativa antifeminister menar han att det är oroande att patriarkat och traditionella könsroller blivit skällsord i den allmänna debatten:

Så sent som på 1950-talet ansågs det som allmänt brukar ses som traditionella ideal i stort sett vara självklara i merparten av Europa. Kärnfamiljen betraktades som samhällets fundament... Abortnormer och radikalfeminism tycks som skraddarsydda för att maximera både kvinnlig och manlig egoism, samt minska antalet födselar till långt under reproduktionsnivån; "patriarkat" och "traditionella könsroller" betraktas i den allmänna samhällsdebatten som om de vore skadliga fenomen. (Friberg 2015a, s. 6f)

Civilisationens överlevnad

Liberala antifeministiska män oroar sig framförallt över feminismens effekter på enskilda mäns välfärd. Till följd av en föreställd mansdiskriminering befarar de också att samhället kommer bli mindre effektivt. Dessa farhågor skiljer sig markant från den totala samhällskollaps som de konservativa antifeministerna fruktar. Arnstberg ställer frågan om samhället överlever mer feministisk politik:

Om kvinnorna vinner, om de i form av en feministisk regering och en feministisk politik får makten på sin sida, överlever samhället då? Det här är inte frågor som diskuteras i Sverige ... Sverige kan sjunka lika totalt ner i kaos som till exempel Libyen – politikerna kommer ändå aldrig att pröva om feminism och kvinnlig frigörelse kan vara en av förklaringarna till att det går åt pipsvängen. Med det manliga sättet att tänka och agera byggde männen tillsammans med kvinnorna upp Sverige som ett väl fungerande mönstersamhälle. ... I dag är Sverige ett svårstyrt blandat samhälle med en feministisk regering och med kvinnliga intressen prioriterade i politiken. (Arnstberg 2017, s. 415f)

Bland de konservativa antifeministiska männen florerar ovanstående uppfattning om att det svenska samhället är på väg att rasa samman. Vad de betraktar som problemets kärna är att feminismen trotsat den naturliga könsordningen. Enligt dem byggdes Sverige upp genom samarbete kvinnor och män emellan, men de menar att det var män som styrde arbetets riktning. Om kvinnorna tar över styret menar de att landet riskera att falla samman. De

konservativa antifeministerna förordar ett samarbete mellan män och kvinnor där båda parter håller sig inom sina kompletterande roller:

Oavsett om man gillar det eller inte är det mannen som driver utvecklingen medan kvinnan är den som stabiliserar och tyglar processen. Den maskulina energin är expansiv och söker förändring och tillväxt medan den feminina energin är förbindande och söker bevara samt underhålla "civilisationens trädgård". Båda behövs lika mycket. Samma manliga impulser som kan leda till våld kan också disciplineras och riktas uppåt mot hög kreativitet. ... Feminismen hade från början goda intentioner ... Denna godartade feminism kapades sedermera av de mörka krafter som vill dominera världen, och siktar in sig radikalt på kvinnor. Detta var deras taktik från början, eftersom deras mål är att förstöra naturens ordning. De vill uppvigla rebelliskhet mot god ordning i livet, och det rätta förhållandet mellan könen vilket är förutsättningen för allt annat. (Den nakna kejsaren 2018)

Den nakna kejsaren anklagar feminismen för att vilja ödelägga den naturliga ordningen mellan könen. Inom denna ordning ses mannens roll som expansiv och förändrande. Kvinnan uppfattas ha till uppgift att tygla mannens energi så att den inte slår över i destruktivitet, samt att underhålla det han skapar. Mannen ska producera och kvinnan ska reproducera. Den nakna kejsaren klär föreställningen om vikten av att upprätthålla könets roller och harmoni i en religiös språkdräkt:

Frestarens mål är att invertera civilisationen och få den på fall genom att ointetgöra mänsklig auktoritet – specifikt manlig sådan – så att vi alla kan bli byråkratins slavar och duktiga idioter. ... Mannens utmaning är att bli värdig och vaka över Herrens port, medan utmaningen för kvinnor är att bevara sitt inneboende värde som skapelsens heliga mödrar. Båda könen är fria agenter, men kvinnor är till syvende och sist en reflektion av männen som omger dem – på samma sätt som civilisationen är en reflektion av dygderna som präglar den. Om Adam inte är på sin vakt, faller Eva, och om Eva faller, faller allting – ty att upprätthålla det feminina och maskulina i harmoni är den högsta dygden för den fullkomliga människan. Detta är spirituellt sanning illustrerad i en tidlös metafor. (Den nakna kejsaren 2018)

Feminismen liknas vid en ond kraft, som syftar till att vända upp och ner på den goda ordningen. Mannen måste enligt dylika konservativa resonemang vara på sin vakt. Det anses vara hans uppgift att vakta sin auktoritet, och således skydda även kvinnan. Det finns bland de antifeministiska konservativa männen en beundran för vad de uppfattar som traditionella manliga dygder, och de betonar ofta hur viktiga de uppfattar att män varit för bygget av civilisationen:

För civilisationens fortbestånd och utveckling har tusen och åter tusen män givit sina liv, antingen konkret som soldater i ett krig, eller genom andliga,

intellektuella insatser, såsom fallet är med alla stora vetenskapsmän, diktare, konstnärer, upptäcktsresande, statsmän och entreprenörer av alla slag. För kvinnan är civilisationen föga mer än en spegel i vilken hon ser sin egen bild tusenfalt uppförstorad. Som regel tar hon dess alla välsignelser för givna och ägnar knappt en tanke åt att ingenting i den ... överhuvudtaget skulle fungera om det inte varje dag fanns miljontals män i denna värld som plikttroget och sammanbitet gick till sina arbeten och tillsammans såg till att det hela fungerar. (Holm 2007, s. 178f)

Holm målar upp en bild där produktiva män offrat sig, ofta med livet som insats, för att samhället som skyddar kvinnorna ska existera. Det stör honom att Sveriges kvinnor inte förstår detta. Den svenska kvinnan är enligt Holm omedveten om mannens uppoffringar. Han ber eventuella kvinnor som läser hans text att begrunda världen de befinner sig i:

Se er omkring kvinnor! Vad har ni byggt och konstruerat i den stora staden? Tag vilken gata som helst: det är män och bara män som byggt husen som skyddar er från vädrets makter. Det är män och bara män som grundlagt den vetenskap som möjliggjort alla dessa osannolika framsteg ... Det är män som skapat de kulturens, filosofins och konstens mästerverk som alltjämt trollbinder våra sinnen ... Ha det åtanke varje gång ni har på tungan att anklaga männen för något. Minns att ni överhuvudtaget inte skulle vara här om inte den intelligente, allvarlige, grubblande mannen funnits. (Holm 2007, s. 179f)

Många antifeminister finner svenska kvinnor otacksamma. De anser att det är opassande att kvinnor i allmänhet, och feministiska sådana i synnerhet, inte visar uppskattning för mäns förtjänster. Holm drar hyllandet av män och klandret av kvinnor så långt att han mörklägger kvinnors samhällsinsatser. Att inte värdera kvinnans reproduktiva arbete lika högt som mannens produktiva, beskrivs av vissa antifeminister som ett allvarligt problem. De menar att män genom denna nedvärdering av traditionell kvinnlighet bäddat för feminismens framgångar:

Den feministiska revolutionen må vara rimlig om man har en materialistisk världsbild, men när man förstår dess effekter på samhället och individer, är det fråga om en spirituell kris. Män måste dock acceptera att om det maskulina könet hade varit rättroget mot sin ställning av spirituell auktoritet och ledarskap, och inte missbrukat sin makt, så hade feminism inte haft något skäl att växa fram. Det är ingen slump att kvinnans revolt mot mannen följde mannens revolt mot Gud. Vi svalde kollektivt frestarens bete som har salufört illusionen att man är en mindre viktig person som fru eller mamma än som en produktiv ekonomisk enhet. Endast en materialistisk tidsålder som denna kan tro på något sådant. (Den nakna kejsaren 2018)

Enligt Den nakna kejsarens synsätt har männen gjort uppror mot Gud, och i samband med detta nedvärderat kvinnliga sysslor varpå de ouppskattade

kvinnorna gjort uppror mot männen. Vad ser de konservativa antifeministerna för väg framåt? Friberg är representativ för gruppen när han manar svenska män och kvinnor att förbättra sig inom ramen för sina naturgivna könsroller. Detta är det grundläggande konservativa receptet för att återupprätta de fornstora dagar de menar att Sverige och Europa har bakom sig:

Sträva ständigt efter att förbättra dig själv inom ramen för din naturligt givna könsroll och därmed även naturliga roll i samhällsgemenskapen. Du må leva i en depraverad, ovärdig tidsålder, och viss anpassning till denna kan vara nödvändig, men det är just sådana som du som läser detta som kommer att utgöra förtruppen i omdaning av det svenska och europeiska samhället och återupprättelsen av våra forna, traditionella ideal. De ideal som byggt den europeiska storslagna civilisationen och som kommer att återuppbygga den på nytt när denna mörkrets tidsålder inom kort fått sitt välförtjänta slut. (Friberg 2015b)

De konservativa antifeministerna vill att kvinnor upphör med att försöka leda samhället. Friberg menar att kvinnor inte kan bli lyckliga om de fortsätter leva sina liv i linje med den manliga könsrollens ideal. Hans rekommendation är att kvinnor prioriterar födande och fostrande av barn framför utbildning och karriär:

Du tillhör också den befolkningshalva som förmodligen utsatts för den mest illvilliga och sinnrika ... propagandan som bland annat lyckats lura er att mannens roll är norm och något eftersträvansvärt även för er. De har lurat i er att alltid prioritera utbildning och karriär framför familj ... På ålderns höst kommer en lyckad karriär vara betydligt mindre värd än en stor familj, med barnbarn med mera. Det är även den bästa och mest naturliga formen av "pensionssparande" – dina barn och barnbarn kommer att vara mer benägna att ta hand om dig än den snabbt sönderfallande svenska välfärdsstaten. ... Slutligen måste den negativa nativiteten i Europa lösas. Se till att du skaffar minst tre barn, och uppfostra dem väl. Sveriges och Europas framtid ligger i detta avseende i dina händer. (Friberg 2016)

Medan de liberala antifeministerna betonar det orättvisa i att män tvingas dra ut i krig på grund av sin könstillhörighet menar de konservativa antifeministerna att det är en grundläggande manlig dygd att försvara familj, nation och civilisation. Arnstberg skriver om det manliga våldets nödvändighet som skydd mot yttre hot:

Manlig aggressivitet är inte bara något i sig skrämmande, något som män olyckligtvis dras med, utan nödvändigt i skyddet av den egna gemenskapen. Det fungerar inte att försvara, upprätthålla och utveckla ett samhälle med feminismen som metod, bland annat därför att det feministiska samhället inte klarar konkurrensen från mer vitala och manligt styrda kulturer. Det feministiska Sverige kunde som bekant inte värja sig mot den massinvandring

som ägde rum i synnerhet hösten 2015. ... Efter massinvandringen hösten 2015 ökade antalet övergrepp mot svenska kvinnor markant. (Arnstberg 2017, s. 388)

Flyktingkrisen som kulminerade 2015 används av Arnstberg för att visa på hur statsfeminismen är inkapabel att skydda svenska kvinnor. Han menar att problemet ligger i kvinnors naturliga sökande efter trygghet och fred. Resonemanget landar i slutsatsen att kvinnor inte förstår att nationen ibland måste försvaras med vapen och gränskontroller:

Generellt vill kvinnor ha en trygghet, som inte gör dem beroende av männen, de vill ha lika lön och rättigheter som männen, de vill ha fred etc. men som kollektiv är de inte så intresserade av hur olika frågor hakar i varandra. ... Som kollektiv har de svårt att inse att ett lands gränser måste bevakas. Ännu svårare kan kvinnor ha för att förstå, att ett land måste bygga upp en försvarsmakt och att denna måste ha tillgång till vapen, inte bara som symboler, utan för att faktiskt användas, om och när det blir nödvändigt. Det är vanligare bland kvinnor än bland män att fråga varför man inte bara kan avstå från allt revirtänkande och låta människor röra sig fritt över jorden och bosätta sig där de har lust? (Arnstberg 2017, s. 398f)

Arnstberg målar upp en bild av kvinnor som naivt drömmer om fred. Själv ser han en konfliktfylld värld där militära insatser är nödvändiga. Enligt honom är inte problemet att de militära resurserna saknas, utan hotet ligger istället i kvinnors pacifistiska läggning:

Den västliga civilisationen är militärt oslagbar. Det är den starkaste som någonsin funnits. Men kvinnorna är dess svaga punkt. Kvinnor vill inte se statens kanoner. De är inte beredda att försvara sitt land, eftersom de ogillar våld. Feminismen är en av de krafter som sänker den västliga civilisationen. Mer precist: Det är kopplingen mellan kvinnlig makt och statens makt som är farlig. När kvinnorna tar över, så tillåts inte männen använda det nödvändiga våldet. (Arnstberg 2017, s. 419)

De konservativa antifeministiska männen ser två vägar varigenom den västerländska civilisationen hotar att kollapsa. Den ena vägen har att göra med att män och kvinnor inte längre lever i linje med sina naturliga könsroller, vilket inte minst anses hota mäns möjligheter att med våld försvara nationen. Den andra vägen mot kollaps handlar om sexualitetens förändring, och dess effekt på den manliga produktiviteten. Den senare inriktningen kan spåras tillbaka till en freudianskt inspirerad antropolog vid namn J.D. Unwin, som 1934 gav ut boken *Sex and Culture*. Boken syftar till att pröva en av Freuds hypoteser, nämligen om ett samhälles framsteg sammanhänger med i vilken utsträckning det kontrollerar sexualiteten. Unwin studerade 80 stamsamhällen och 6 klassiska civilisationer, och drog slutsatsen att framstegen upphörde i takt med att sexualiteten frigjordes. Den underliggande föreställningen hos Freud och Unwin var att den

sexuella ransoneringen ledde till att energi istället kunde riktas mot civilisationsbyggande aktiviteter. Knappa seklet senare är Unwins studie högsta mode för antifeministiska män, och den refereras återkommande i deras dystopiska berättelser om det västerländska samhällets förestående kollaps:

Gemensamt för de kulturer som Unwin studerade var, att när kvinnorna fick större rättigheter, när det till exempel inte var nödvändigt för en kvinna att vara oskuld vid giftermålet och när det blev möjligt för henne att skilja sig, så var det liktydigt med en samhällslösning. Unwin påstod, att när ett samhälle släpper på det monogama kravet, följer socialt kaos inom tre generationer ... Det stämmer bra med vad som händer i dag, i Västerlandet, i Europa. Jag misstänker starkt att om Unwin fått se det västerländska samhälle vi lever i idag, ett halvsekel efter den sexuella revolutionen, så skulle han säga att det visade alla tecken på en snart förestående kollaps. (Arnstberg 2017, s. 442)

Den manliga sexualiteten måste enligt resonemanget kanaliseras mot civilisationsbyggande aktiviteter. De föreställer sig att detta görs genom kontroll av den kvinnliga sexualiteten i form av ett monogamt system där varje man är gift med en kvinna som ger honom lagom stora sexuella ransoner. De konservativa männen vill backa bandet till en tid då farorna med sex togs på allvar:

Moderna människor har en trivial inställning till sex – de är besatta av sex – men i verkligheten är sex mycket farligare och sexualitet långt mer kraftfullt än samtida uppfattning. Sexualitet är bokstavligen skaparkraft, och att släppa lös sexualiteten är att släppa loss ett otyglat monster. Förr i tiden visste man om sexualitetens risker och man talade inte högt om det, allra minst offentligt. (Den nakna kejsaren 2018)

Den sexuella revolutionen släppte, enligt detta synsätt, lös en potentiellt samhällsförstörande kraft. Den nakna kejsaren ondgör sig över hur dagens män måste leva med att ständigt se sexuellt utmanande kvinnor. Han menar att den blottade kvinnohuden stjälar mannens förmåga att fokusera på arbetet, och gör honom svag och improduktiv. Män måste enligt detta resonemang hela tiden vakta sin energi mot frestelser:

Idag är det "normalt" för en västerländsk tjej att gå klädd i åtsittande och utmanande vardagskläder. ... Eftersom mannen är mer visuellt orienterad än kvinnan och ständigt blev utsatt för exponerade kvinnokroppar som uppenbarade sig i varje hörn, blev han mer och mer knäsvag. ... Vi befinner oss i en lustgård fylld av fällor, och det gäller att vara mycket vaksam. Min rekommendation är att inte titta på kvinnor för mycket med begär och behålla sina sinnens fulla bruk. Sexualiteten måste vara privat. Detta är varför man förr i tiden värnade om kvinnans sexualitet och sökte skylla den. Folk gick klädda i anständiga kläder, så att man i det offentliga livet kunde koncentrera sig på att

*vara sansad och produktiv, istället för att distraheras av orena tankar och lust.
(Den nakna kejsaren 2018)*

Arnstberg är tämligen uppgiven inför det svenska samhällets möjligheter att vända utvecklingen. Han betvivlar att kvinnor i landet låter män återta kontrollen över dem och deras sexualitet igen. Risken han ser är att den västerländska civilisationen utkonkurreras av andra civilisationer inom vilka mäns energi kanaliseras bättre. Han och andra konservativa antifeminister är särskilt rädda för den muslimska kulturen, som de menar fortfarande hyllar maskulina värden:

*Den enda lösningen är ett återvändande till ett samhälle där männen återtar kontrollen över kvinnorna och det är inte särskilt troligt att det kommer att ske. ... Alla tecken tyder på att Unwins slutsatser är korrekta. Europa har gått från ett kontrollerat kärnfamiljsamhälle och världsdominans, till ett sexuellt upplöst samhälle, som står på lerbötar. Därmed erbjuds den västerländska civilisationens värsta konkurrent nya möjligheter. En vital och expansiv muslimsk civilisation attackerar en svag och feminiserad europeisk civilisation.
(Arnstberg 2017, s. 442f)*

De befärdar att vad de beskriver som en maskulin muslimsk civilisation ska erövra en feminiserad europeisk civilisation. Muslimska mäns energi anses kanaliseras bättre eftersom de kontrollerar muslimska kvinnors sexualitet mer effektivt. Den västerländska civilisationens energinivåer anses för låga för att den ska kunna försvara sig mot angrepp:

*Den muslimska civilisationen har stenhård kontroll på sina kvinnor. Här är det inte tal om någon kvinnlig frigörelse. ... Därmed kan de kanalisera om den sexuella energin, inte på samma sätt som den västerländska till att bygga en högkultur, men väl till att bli en stark erövringskultur. Freud och Unwin skulle ... förklarat att det vi upplever är mötet mellan en västerländsk civilisation som på grund av den kvinnliga frigörelsen förlorat en stor del av sin energi och går mot en inre upplösning, och en muslimsk kultur som har en högre energi och således kan erövra Västerlandet. Med detta synsätt är det den sexuella revolutionen på 1960-talet som inleder den västerländska civilisationens fall.
(Arnstberg 2017, s. 443)*

Bittergubben framför en något annorlunda teori om västvärldens förestående sammanbrott. Även han hävdar att samhällen är effektivare när kvinnors sexualitet kontrolleras, men mekanismen han pekar ut är mäns behov av att veta vilka barn som är deras avkomma. Han menar att det krävs ett patriarkalt samhälle inom vilket en strikt monogami tillämpas för att en man ska kunna vara säker på att han är biologisk förälder till de barn en kvinna föder:

Utän en sådan reglering av kvinnans sexualitet blir det oklart vem som är fader, och en kvinnas olika barn kan ha olika fäder. ... I de samhällen där kvinnorna

har flera partners finns ingen vettig roll för papporna. De vet inte vilka barn som är deras, och kan därmed inte investera i sin avkomma. Det blir inte meningsfullt för männen att arbeta hårt och bygga upp ett kapital som går i arv. Eftersom mannen inte står som långsiktig försörjare har inte kvinnan något särskilt intresse att uppmuntra eller investera i mannens karriär ... Som kontrast, i det patriarkala samhället vet mannen vilka barn som är hans, så att han kan arbeta för att investera i sina barn. Han har också en fru som uppmuntrar och har ett starkt intresse i hans ekonomiska framgång eftersom det kommer komma henne och barnen till del. Om det dessutom är monogami gäller detta för alla män, det finns ungefär lika många kvinnor som män så i stort sett alla kan bilda familj, under polygami så blir många män utan kvinna och större delen av den potentiella effektiviteten med patriarkat går förlorat. (Bittergubben 2012a)

Män antas inte vilja slösa energi på att hjälpa andra mäns biologiska barn. I ett patriarkalt samhälle kan mäns energi riktas mot att investera i de egna biologiska barnen, och mannens fru kan därtill lägga all sin energi på honom eftersom hon inte har möjlighet att byta man. Bittergubben drar slutsatsen att en patriarkal och monogam genusordning måste återupprättas. Om detta inte sker befarar han att andra patriarkala, och därmed mer produktiva, civilisationer kommer att erövra västvärlden.

Sammanfattning

I det följande ämnar jag sammanfatta kapitlet om de antifeministiska männen med fokus på studiens andra frågeställning. Kortfattat handlar det om hur männen uppfattar att feminism begränsar förverkligandet av deras viljor. Frågan som besvaras är vad de antifeministiska männen vill och hur de menar att feminism hindrar dem från att realisera sina önskemål.

Grundkritik mot feminismen

De antifeministiska männen för en ideologisk kamp mot feminismen, och vänder sig på flertalet områden mot dess beskrivningar av verkligheten. Antifeminister reagerar på olika sätt mot den feministiska uppfattningen om att det föreligger en patriarkal genusordning som måste bekämpas. De liberala antifeministerna vänder sig mot påståendet att kvinnor idag är underordnade män. De menar att svenska kvinnor erhållit alla relevanta fri- och rättigheter, och att de historiska nackdelarna med att vara kvinna inte längre existerar. Vidare påstår de att feminister, trots uppnådd jämställdhet, fortsatt prioriterar kvinnor vilket lett till att män blivit underordnade kvinnor i vissa avseenden. De liberala antifeministerna vill inte se ytterligare åtgärder riktade mot att förbättra kvinnors villkor. De är rädda för att sådana reformer skulle leda till mäns fördjupade underordning. De konservativa antifeministerna anser inte heller att det föreligger en patriarkal genusordning, men de beklagar att så inte är fallet. Deras

uppfattning är att det är viktigt att män styr samhället om det ska överleva och utvecklas framgångsrikt.

Antifeministiska män är djupt kritiska mot föreställningen om könets sociala konstruktion. Såväl liberala som konservativa antifeminister menar att det finns viktiga biologiska könsskillnader som sätter gränser för vad män och kvinnor är bäst lämpade för. Det som varierar antifeministiska män emellan är hur omfattande de menar att de biologiska skillnaderna är samt hur avgörande de är för våra individuella liv. Den feministiska förståelsen av kön beskrivs från antifeministiskt håll som ovetenskaplig och verklighetsfrånvärd. Antifeministerna varnar för likformighetspolitik som syftar till att utrota könsskillnaderna mellan män och kvinnor. De menar att en sådan strävan endast kan sluta olyckligt eftersom den motarbetar vår arts biologiska grundvalar. Många antifeminister menar att vi lever i ett sådant politiskt omskolningsprojekt som skapat olycka för individuella kvinnor och män, sått split mellan könen och försvårat heterosexuella förhållanden.

Bland antifeministiska män är det en typisk uppfattning att den feministiska ideologin nästlat sig in i statens verksamhet och att vi idag lever under ett statsfeministiskt förtryck. Många av feminismens grundläggande idéer anses ha omvandlats till statlig policy. Sammansmältningen av stat och feminism har enligt antifeministerna fått till följd att samhället blivit mer mansfientligt. De menar vidare att det uppstått ett så kallat genusindustriellt komplex inom vilket ett växande antal aktörer försörjer sig genom att arbeta med genusfrågor. Dessa aktörer anses inte tillåta några antifeministiska uttryck i samhällsdebatten och gör livet surt för de få antifeminister som vågar trotsa dem. Statsfeminismens målsättning uppfattas vara något slags kvinnlig överordning, och det finns en rädsla bland antifeminister att mannens roll i ett fullt utvecklat statsfeministiskt samhälle kommer att vara ofördelaktig.

Antifeministiska aversioner

Antifeministernas grundkritik spårar vidare mot ytterligare områden i den feministiska ideologin som de vänder sig emot. Ett av dessa områden utgörs av vad de antifeministiska männen uppfattar som feminismens manshat. De menar att det finns en negativ mansbild i det statsfeministiska Sverige, och att hela manskollektivet beskylls för allt som är fel i samhället. Manshatet följer enligt antifeministerna av att den feministiska ideologin lär ut att världens ondska verkar genom männen. Det antifeministiska resonemanget är att feminister misstänkliggör alla män som inte erkänner sin skuld i det lidande som drabbar kvinnor. Vissa antifeminister försöker i samband med detta föra fram en idé om att feminismen har en långsiktig strategi som syftar till att avhumanisera män som grupp. Tankegången är att feminister genom att inte längre betrakta män

som fullvärdiga människor gjort hatet mot dem legitimt. Att svenska feminister har ett så högt och fientligt tonläge gentemot svenska män uppfattas av antifeminister som absurt. I deras föreställningsvärld är Sverige ett jämställt land som är fyllt med vänligt sinnade och hjälpsamma män. De antifeministiska männen anser att lite tacksamhet vore på sin plats med tanke på svenska kvinnors internationellt sett mycket jämställda liv.

Det finns en antifeministisk föreställning om att manshatet delvis skapats genom att fabricera en bild av att män brukar ett omfattande våld mot kvinnor. Genom att framställa vanliga män som kvinnomisshandlare menar de att feminismen vänt kvinnor mot män. Skulden borde enligt antifeministerna ligga hos de individuella våldsverkarna och inte överföras till alla män. Föreställningen om mäns kollektiva våldsutövande beskyller antifeministerna genusvetenskapen för. De menar att den feministiska staten öronmärkt pengar till feministisk ideologiproduktion under vetenskaplig täckmantel. Staten föreställs ha beställt genusvetenskaplig forskning som visar att vanliga svenska män utövar ett omfattande våld mot kvinnor, varpå forskarna villigt levererat. För de antifeministiska männen är det tvärtom viktigt att konstatera att vanliga män inte utövar våld mot kvinnor utan att det framförallt utförs av vissa avvikande män. Ett annat resonemang kring mäns våld som antifeminister för fram är att samhället behöver hålla män tillfredsställda för att undvika våldsdåd. Män som inte får liv de förväntar sig riskerar att bli våldsamma. Vissa antifeminister öppnar upp för att det finns legitim våldsutövning mot kvinnor. De uppmuntrar också en förståelse där mäns fysiska våld har provocerats fram av kvinnors psykiska våld. Den här sortens resonemang kan kopplas till en konservativ önskan om att män borde tillåtas använda våld för att återta kontrollen över kvinnor.

De antifeministiska männen utmanar föreställningen om att män har mer makt än kvinnor i dagens samhälle och belyser tre fördelar de ser med att vara kvinna. Den första fördelen, som de kallar kvinnors överlevnadsmakt, utgörs av föreställningen att kvinnor såväl nu som tidigare i historien utsatts för mindre risker att skadas eller dö. Den andra fördelen benämns från antifeministiskt håll som relationsmakt. Relationsmakten anses bestå i kvinnors större närhet till andra människor. Den tredje fördelen med att vara kvinna kallar antifeministerna kvinnors sexuella makt. Den antifeministiska föreställningen är att kvinnor dikterar villkoren för sex och parbildning, vilket anses ge dem möjlighet att fritt välja bland uppvaktande män. Antifeminister är även kritiska till vad de uppfattar som feminismens kvinnochauvinism. Med kvinnochauvinism åsyftas ett synsätt som förhärskar kvinnor och framställer dem som bättre och mer värdefulla än män.

Feminismen hotar

Ur de antifeministiska männens synvinkel är feminismen hotfull. De upplever att den utgör en fara för mäns välfärd, kärnfamiljens stabilitet och i förlängningen den västerländska civilisationens överlevnad. De liberala antifeministerna vill skapa förståelse för att det är svårt att vara man. De anser att feminismen inte bryr sig om mäns problem, och att den feministiska staten endast värnar kvinnor. Dessa liberala män vill upplysa staten om mäns underordning på vissa områden och de hoppas att staten ska vidta åtgärder för att förbättra mäns situation. Konservativt orienterade antifeminister ifrågasätter det liberala fokuset på individuella mäns välfärd och vill istället att män ska tänka på vad de kan göra för nationens välmående.

Skillnaderna mellan liberala och konservativa antifeministers åsikter blir tydliga i diskussionerna om kvinnors sexuella makt. Parbildning och sex uppfattas ske på kvinnors villkor, vilket av båda grupper antas vara grundat i kvinnors reproduktiva biologi. De liberala männen finner det orättvist att de har svårt att få tillgång till sex och kärlek från kvinnor, och vissa av dem ser i prostitution en lösning på den sexuella maktojämlikheten. De anser att nuvarande lagstiftning inom området försvårar den situation som män befinner sig i. Ur deras synvinkel skulle en legalisering av sexköp innebära ett smidigt sätt för män att erhålla sex från kvinnor. Även de konservativa männen noterar att många män har svårt att attrahera kvinnor, men anser inte att prostitution är lösningen. Istället föreslår de att män gör sig mer attraktiva. De hävdar att kvinnor inte attraheras av de feminina och lyhörda män som de menar att Sverige är befolkat av idag. Ett annat sätt att kringgå svenska kvinnors sexuella makt som vissa liberala antifeminister föreslår är att bli tillsammans med kvinnor från fattigare länder. De konservativa antifeministerna, som oftast är nationalistiskt orienterade, ser detta som en egoistisk lösning som inte gagnar det svenska folket.

Även gällande hotet mot kärnfamiljen förblir splittringen mellan liberala och konservativa antifeminister tydlig. Båda grupperna är oroade över kärnfamiljens instabilisering. De liberala männen ser i familjens sönderfall ett hot mot den enskilde mannens välfärd medan den konservativa hotbilden huvudsakligen kretsar runt kärnfamiljens betydelse för samhällets fortlevnad. De är överens om att feminismen strävar mot att utplåna kärnfamiljen, inte minst genom att svartmåla män och få kvinnor att tro att de klarar sig bättre utan dem. Särskilt svartmålad anses pappor vara, och många antifeministiska män vittnar om att pappor behandlas orättvist i samband med skilsmässor och vårdnadstviser. I samband med detta för de även fram föreställningen om att det är vanligt att män falskeligen anklagas för misshandel och sexuella övergrepp i Sverige. De menar att den feministiska staten möjliggjort för kvinnor att genom rättsväsendet skada och kontrollera män vid behov.

Liberala antifeminister trycker på att män far illa av att leva ensamma. De pekar ut att många män blir socialt isolerade utan sina familjer och att dessa män i förlängningen riskerar att bli självmordsbenägna eller hemlösa. Utifrån en längtan efter socialt rikare liv har vissa liberala män ibland önskat att de vore kvinnor. Den konservativa oron över familjens sönderfall utgår från att familjen är samhällets grundenhet. Enligt denna tankegång blir män och kvinnor först samhällsnyttiga om de förenas i en familj. De betraktar den feministiska ideologin som egoistisk eftersom den sätter kvinnans väl framför familjens och i förlängningen samhällets. De konservativa antifeministerna vill att kvinnor och män enas i kärnfamiljen med barnens och nationens väl i fokus. De ondgör sig över välfärdsstaten som möjliggör för kvinnor att leva utan män. De menar att den kvinnliga frigörelsen, och den familjefientliga välfärdsstat som följt av den, oklokt trotsar den mänskliga biologin.

Antifeminister föreställer sig att feminismen i slutändan kommer att bidra till den västerländska civilisationens sönderfall. Medan liberala antifeminister oroar sig över att en statsfeministisk mansdiskriminering leder till ett mindre effektivt samhälle så befarar de konservativa antifeministerna något värre. De tror att det statsfeministiska styret kommer att leda till total samhällskollaps. Problemets kärna anses vara feminismens bestridande av en naturlig könsordning och arbetsdelning som de menar byggt upp västerlandet. De konservativa männen föreställer sig en svunnen guldålder då män ledde nationen och kvinnor följde deras ledning. De förordar ett strikt följande av en föreställd naturlig ordning mellan könen inom vilken män och kvinnor har olika men kompletterande roller. Män ska utföra produktivt arbete i offentligheten, och kvinnor reproduktivt arbete i den privata sfären. Mer konkret innebär detta att kvinnor ska fokusera på att ta hand om barn och hem medan män bygger och skyddar nationen. Kvinnor i allmänhet och feminister i synnerhet antas inte förstå behovet av att skydda nationen med våld, vilket anses göra dem olämpliga att styra.

Ett annat hot mot civilisationen ser de konservativa antifeministerna i modern sexualitet. De menar att mäns energi måste kanaliseras mot civilisationsbyggande aktiviteter. Den av feminismen stödda sexuella frigörelsen uppfattas ha lett till en situation där män ständigt utsätts för frestelser. Lättklädda kvinnor antas försvåra mäns möjligheter att fokusera på produktivt arbete. De konservativa männen föreslår ett monogamt system där varje man är gift med en kvinna som ger honom lagom stora sexuella ransoner, vilket garanterar att han har energi kvar till sina offentliga åtaganden. Dessa män är rädda för att den muslimska kulturen, inom vilken de menar att mäns energi bättre kanaliseras till följd av större kontroll av kvinnors sexualitet, kommer att erövra den västerländska civilisationen. Antifeminister ser även andra anledningar till att kontrollera kvinnors sexualitet. De menar att det är viktigt för mäns produktivitet att de är säkra på sitt biologiska föräldraskap till sina barn.

Män antas inte vilja lägga energi på att hjälpa andra mäns biologiska barn. Visionen är ett patriarkalt och monogamt samhälle där mannens energi investeras i de säkerställt biologiska barnen och där kvinnans energi riktas mot mannen eftersom hon inte har möjlighet att byta man.

Modell över mäns förhållningssätt till feminism

Efter att i de två föregående kapitlen presenterat profeministers respektive antifeministers centrala föreställningar om hur feminismen möjliggör och begränsar deras projekt har det blivit dags att fördjupa förståelsen av dessa grupper ytterligare. I avhandlingens femte kapitel skisseras en modell över mäns förhållningssätt till feminism. Denna modell syftar till att besvara avhandlingens tredje frågeställning. Genom en syntes av Archers analytiska ramverk, specifika analysverktyg, bakgrundsbeskrivningar och egen empiri försöker jag visa hur sociokulturella krafter inverkar på pro- och antifeministiska mäns skilda förhållningssätt till feminism.

Människor har grundläggande behov som de behöver få tillfredsställda för att må bra. Om hälsan, den materiella försörjningen eller de sociala behoven hotas kommer de att reagera (Archer 1995). Med hjälp av empati kan de även reagera på att andra människor inte får sina behov tillgodosedda. Det är således givet att människor bryr sig om de skeenden i samhället som de tror kan påverka deras liv på positiva respektive negativa sätt. Vad som hotar behovstillfredsställelsen kan vara svårt att avgöra, och det är heller inte enkelt att avgöra vad som bör göras för att förbättra situationen. Oavsett om bedömningarna är korrekta är det med utgångspunkt i dem som människor formar sina vägar genom livet. Modellen baseras på slutsatsen att mäns engagemang för eller mot feminism i grund handlar om huruvida de tror att feminism möjliggör respektive begränsar dem och andra människor de bryr sig om i deras strävan efter att tillfredsställa sina behov.

Utifrån ambitionen att leva tillfredsställande liv frågar sig pro- och antifeministiska män hur målsättningen kan uppnås. De formulerar projekt som är beroende av deras förståelse av sig själva och den sociokulturella struktur de befinner sig i. På individuell nivå tar projekten en mängd specifika former. Behovet av att bli socialt bekräftad kan ta sig uttryck som att försöka bli älskad av en viss person eller uppnå en viss position i karriären. I modellen är det mäns kollektiva och abstrakta projekt som fokuseras, vilket innebär att det är gemensamma mönster i individuella projekt som är av intresse. Profeministernas kollektiva projekt är i stor utsträckning informerat av feministisk ideologi medan de antifeministiska projekten vägleds av liberal respektive konservativ ideologi. Genom att kreativt vrida verkligheten till att passa ihop med en specifik människo- och samhällssyn sätter ideologierna ramar för männens förståelse av världen.

De sociala strukturerna bestämmer samhällets ekonomiska och kulturella resursfördelning medan de kulturella systemen avgör vad som är möjligt att tänka. Tillsammans med andra försöker männen tillfredsställa sina behov och formulera sina projekt inom dessa strukturer och system. Egenskaper i strukturen och kulturen verkar sedermera både inbjudande och avskräckande på dem, men de bestämmer inte slutgiltigt hur männen ska agera. Med andra ord medger mänskliga krafter – i form av intentionalitet, kreativitet, empati och reflexivitet – att de sociokulturella strukturernas tryck kan motstås även om det är mer undantag än regel att så sker. I det följande kommer jag beskriva interaktionen mellan mänskliga krafter och de strukturer och system som jag – utifrån min teoretiskt grundade analys av empirin – bedömer har mest inverkan på mäns förhållningssätt till feminism.

Behov av mat, dryck och värme

Såväl pro- som antifeministiska mäns engagemang riktas oftast mot olika aspekter av genusordningen och den feministiska ideologin. Som forskare är det lätt att ryckas med i männens fokus och missa andra fundamentala sociala strukturer som påverkar deras engagemang. En grundläggande struktur med kraftfull inverkan på männens liv är produktionssättet. Dagens kapitalistiska produktionssätt sätter villkoren för hur de materiella förnödenheterna framställs och skapar därmed ramar för männens möjligheter att tillfredsställa sina grundläggande materiella behov. Det kapitalistiska produktionssättet grundas i förhållandet mellan kapitalisten, som försöker öka det egna kapitalets värde, och lönearbetaren med vars arbete värdeökningen alstras (Marx 1867/2018). Lönearbetaren måste sälja sitt arbete för att försörja sig själv och sina eventuella barn. Förutom en liten andel kapitalister är resten av människorna tvungna att lönearbeta för att få tillgång till pengar som de kan köpa livsnödvändig mat, dryck och värme för. Deras överlevnad är således knuten till deras förmåga att kunna sälja sitt arbete i utbyte mot pengar.

Kapitalismen har föregåtts av andra produktionssätt, och det krävdes kraftfulla samhällsomvälvningar för att kapitalismen skulle kunna förverkliga och utveckla sina produktivkrafter (Marx 1859/1970). Det föregående bondesamhällets sociala struktur bröts sönder som ett resultat av kapitalisternas behov av industriarbetare i städernas snabbt framväxande fabriker (Hobsbawm 1997). Bondesamhällets patriarkala genusordning utmanades av den kapitalistiska revolutionen och det tog tid att återetablera den tidigare isärhållningen och hierarkiseringen av könen i nygammal skepnad. Både arbetarklassmän och kapitalister ville kontrollera kvinnors arbetskraft, vilket utmynnade i en kompromisslösning där arbetarmännen fick tillgång till kvinnors obetalda arbete i hemmet medan kapitalisterna fick tillgång till kvinnors lägre betalda arbete i fabriker. Lönearbetet könssegregerades och kvinnors arbete värderades lägre

än mäns vilket gjorde dem beroende av att gifta sig med män för att kunna försörja sig (Hartmann 1981, 1986). Ovanpå denna ekonomiska ojämlikhet existerade ett genuskontrakt som förordade att mannen försörjde kvinnan med sin större lön medan hon underdånigt och tacksamt skötte hushålls- och omsorgsarbetet i hemmet (Hirdman 2003).

Den historiska överenskommelsen mellan kapitalism och patriarkat var inte huggen i sten. Genom kontinuerliga omorganisationer av kapital och arbetskraft – med syfte att skapa större kapitalökningar – har kapitalismen fortsatt utgöra en omvälvande kraft i samhället. Denna utveckling har fortsatt utmana den patriarkala genusordningen när den hindrar vidare kapitalökningar. Särskilt arbetarklassmän som förväntat sig stadiga löneinkomster i utbyte mot kroppsarbete har drabbats av kapitalismens fortsatta strukturomvandlingar. Det pågår en process där fabriker flyttas till länder där arbetskraft kostar mindre, och till följd av detta har många västerländska män förlorat sina löneinkomster. De arbetslösa och marginaliserade männen oroar sig över hur de ska försörja sig och reagerar ofta med ilska vilket Faludi (2000) och Kimmel (2017) beskrivit. Att ha ett jobb fyller också andra behov utöver de strikt materiella. Den som saknar jobb riskerar förlora de sociala kontakter och det erkännande som följer med arbetet. Det är således förstående att en desperation infinner sig bland dessa män. De vill finna förklaringar till sin olycka, och söker vägar att skapa gynnsam förändring.

Med tanke på att det primärt är kapitalistiska processer som inverkar på deras förmåga att försörja sig borde antikapitalistiska förklaringar vara populära bland de marginaliserade männen, men så tycks inte vara fallet. I samband med den socialistiska ideologins minskande inflytande identifierar sig allt färre män med sin position i det kapitalistiska produktionssättet. Männen blir således blinda för de enorma maktskillnader som råder mellan kapitalist och lönearbetare. Fisher (2009) beskriver hur kapitalismen kommit att betraktas som det enda möjliga alternativet och hur de flesta människor har lättare att föreställa sig världens undergång än kapitalismens slut. Trots kapitalismens negativa effekter på arbete, utbildning, hälsa och kultur har flertalet människor svårt att tänka sig hur samhället skulle kunna ordnas på alternativa sätt.

Behov av kärlek, omsorg och bekräftelse

Förutom materiell behovstillfredsställelse är det avgörande för människors välfärd att deras sociala behov tillgodoses. De behöver erkännas som värdefulla av andra människor för att må bra. Detta erkännande sker genom kärleksfulla handlingar som spänner mellan omsorg och erotisk extas (Jónasdóttir 2003). Människors behov av kärlek, omsorg och bekräftelse är lika naturliga som de materiella behoven. Även om människors förväntningar kan sänkas via sociala processer finns det undre gränser för hur lite kärlek och omsorg en människa

klaras sig på (Gunnarsson 2014). Att människor har behov av kärlek, omsorg och bekräftelse begränsar deras handlingsutrymme. Precis som de flesta människor är tvungna att lönearbeta på grund av sina behov av mat, dryck och värme kan de heller inte avstå sociala relationer givet sina sociala behov. Det innebär att människor får svårt att lämna ojämlika relationer om de sociala behoven inte är garanterade på annat håll. Kvinnor är särskilt sårbara för detta då de systematiskt undervärderas i dagens patriarkala genusordning och till följd av detta ofta är i mer akut behov av social bekräftelse (Gunnarson 2017).

Hur människors sociala behov ska sörjas för regleras i stor utsträckning av det samhälleliga genuskontrakt, som föreskriver hur män och kvinnor bör agera mot varandra inom olika områden. Historiskt är det kvinnor som förväntats göra de större arbetsinsatserna i hem- och omsorgsarbetet. I linje med kvinnors strukturella underordning har deras insatser inom detta område systematiskt nedvärderats (Hirdman 2003). Connells teorier om hegemonisk maskulinitet bekräftar samma mönster där maskulinitet är högre värderat än femininitet. Likaså har den högst värderade femininiteten som grundläggande kännetecken att den accepterar kvinnors underordning och eftersträvar att tillgodose mäns behov (Connell 1987, 2008). Kvinnor förväntas agera mer självupppoffrande än män och detta leder till att många kvinnor åsidosätter sina intressen till förmån för andras. Män har inte samma förväntningar på sig och agerar ofta på ett mer självuppfyllande sätt med inriktning på att tillfredsställa egna behov. Detta utbyte sker vanligtvis diskret och omedvetet vilket skapar en situation där män inte uppfattar sitt beroende av kvinnors kärlek och omsorg (Jónasdóttir 2003).

Trots att mäns sociala behovstillfredsställelse gynnas i dagens genusordning är de inte osårbara på kärleksfronten. Kvinnor har i växande utsträckning ekonomiska möjligheter att undandra sin kärlek från män som de inte vill leva med. Väl ensam blottläggs ofta mäns beroende av kvinnors kärlek och omsorg. Gunnarsson (2017) pekar ut ytterligare en risk för män vad gäller tillfredsställelsen av deras sociala behov. Om kvinnor är beroende av mäns bekräftelse eller pengar är risken att de låtsas älska dem trots att de egentligen inte uppskattar dem. Kvinnors kärlek är i dessa fall inte helt frivillig, och om män uppfattar detta avslöjas illusionen, och bekräftelsen uteblir i stor utsträckning. Trots att ojämlika kärleksrelationer gynnar män, genom att deras behov prioriteras, borde de ändå vara intresserade av att skapa jämlika relationer där verklig kärlek kan uppstå.

Är behoven tillfredsställda?

Som en utgångspunkt för pro- och antifeministers syn på kvinnors och mäns nutida behovstillfredsställelse är det min avsikt att först lägga fram ett forskningsbaserat svar på frågan. Svaret baseras huvudsakligen på den senaste

jämställdhetsutredningen och de forskarrapporter som skrevs i anslutning till den (Jämställdhetsutredningen 2015a, 2015b).

När det gäller mäns och kvinnors materiella behovstillfredsställelse ligger det närmast till hands att titta på gruppernas monetära inkomster. Där föreligger ett mönster där kvinnor i genomsnitt har lägre inkomster än män, vilket också typiskt innebär att kvinnor i heterosexuella parförhållanden tjänar mindre än sina män. Skillnaden i genomsnittlig årslöneinkomst uppgick 2012 till 93 500 kronor. Dessa skillnader påverkar i sin tur ersättningsnivåer vid sjukdom och föräldraledighet samt pension, och inverkar menligt på kvinnors möjligheter till ekonomisk självständighet. Mäns kapital- och företagarinkomster är därtill avsevärt högre än kvinnors. Kvinnor har dock högre inkomster från transfereringssystemen, vilket kompenserar deras ekonomiska underläge något (Nyberg 2015). Kvinnor presterar generellt bättre på utbildningsområdet än vad män gör. De har högre betyg och det är betydligt fler kvinnor än män som påbörjar och avslutar universitets- och högskolestudier. Dock har deras relativt högre utbildningsnivåer ännu inte genererat ekonomisk utdelning i form av höjda löneinkomster (Heikkilä 2015).

Mäns behov av social bekräftelse tillfredsställs i högre grad i offentligheten såtillvida att de inom politik, näringsliv och kultur oftare innehar positioner högre upp i hierarkierna (Jämställdhetsutredningen 2015b). Inom den privata sfären är kvinnors och mäns generella fördelning av obetalt hem- och omsorgsarbete fortsatt ojämsställd, men skillnaderna mellan könen har blivit mindre över tid. Män har ökat sitt obetalda arbete något, framförallt genom att pappor ökat sin tid med barnen. Kvinnors obetalda arbete har i sin tur minskat något, vilket dock fortfarande innebär att kvinnor i genomsnitt arbetar obetalt knappa sex timmar mer än män per vecka (Stanfors 2015). Den övergripande slutsatsen är att kärleken i heterosexuella förhållanden typiskt fördelas enligt ett mönster där män överlag får mer och ger mindre kärlek än kvinnor. Kvinnor agerar oftare i linje med ett självuppoffrande kärleksideal där deras behov försummas till förmån för andras. Män följer i sin tur ett kärleksideal som är mer orienterat mot självuppfyllelse och de egna behoven. Detta mönster i kärlekens distribution genererar obekräftade kvinnor och bekräftade män (Jónasdóttir 2003). När människor försöker tillfredsställa andras behov bekräftar de den andras värde, och genom att inte försöka signalerar de det motsatta.

Skilsmässor och separationer är områden som kan antas ge effekter på mäns och kvinnors sociala och materiella behovstillfredsställelse. Forskningen konstaterar att kvinnor betydligt oftare tilldelas ensam vårdnad, men skillnaderna mellan könen är avsevärt mindre när det gäller vem barnen bor hos. Gemensam vårdnad är den vanligaste vårdnadsformen och gäller i tre av fyra separationsfall. I samband med separationer får mammor som grupp sämre ekonomi medan

pappors ekonomi generellt inte påverkas. När det gäller de sociala konsekvenserna är sambanden komplexa. Män förefaller oftare än kvinnor behålla vänner som erhållits i samband med äktenskapet. Kvinnor i sin tur har fler nära relationer än män och investerar mer tid på dem (Schiratzki 2014). Forskning om ensamhet noterar vissa könsmonster. Män i medelåldern är mer socialt isolerade än kvinnor i motsvarande åldersspann. Det tros bero på att män som separerar har sina barn boende mindre hos sig samt att män generellt vårdar sina sociala kontakter sämre. Äldre kvinnor är i sin tur mer socialt isolerade än äldre män. En trolig förklaring till det är att kvinnor tenderar att överleva sina makar, och att många fortsätter bo ensamma som änkor (SCB 2019b).

Våldsutsatthet inverkar på människors sociala behovstillfredsställelse. Jag argumenterar för att våld är att betrakta som motsatsen till kärlek. En kärlekshandling får människor att känna sig värdefulla och en våldshandling får dem att känna sig värdelösa. Den som utsätts för våld får därigenom svårt att tillfredsställa sitt behov av kärlek och bekräftelse. Våldsforskningen konstaterar att mäns och kvinnors utsatthet för våld skiljer sig åt. Kvinnor utsätts i mycket större utsträckning för sexuellt våld, och de är mer utsatta för frekvent och systematiskt våld som vuxna. Män utsätts i sin tur oftare för allvarligt fysiskt våld. Våldet kvinnor utsätts för begås oftast av någon de känner väl. Detta skiljer sig från våldet som män utsätts för, vilket vanligtvis utövas av en obekant person. Utövandet av våld fördelar sig inte jämnt mellan könen. Män utövar nästan allt sexuellt våld, och gällande fysiskt våld är män också de typiska förövarna. Psykisk våldsutövning är mer jämnt fördelad mellan könen (Eriksson 2015). Både kvinnors och mäns grundläggande behov av kärlek, omsorg och bekräftelse hotas av våldet som huvudsakligen män ansvarar för. Därtill hotar våldet deras fysiska och psykiska hälsa på ett direkt och ibland livshotande sätt. Kvinnor lider sammantaget mer av våldet, men båda grupperna behöver ytterligare skydd mot kränkningar av deras kroppsliga och mentala integritet.

Det går att argumentera för att mäns och kvinnors hälsa skulle utgöra det viktigaste måttet på gruppernas behovstillfredsställelse. Om en människa får sina grundläggande behov tillfredsställda är chanserna större att den åtnjuter god fysisk och psykisk hälsa. Forskningen ger en komplex bild av situationen. Män begår oftare självmord, men kvinnor försöker oftare ta sina liv vilket kan kopplas till att kvinnors diagnosticerade psykiska ohälsa är större än mäns. Mäns större alkoholism kan tolkas som en omfattande självmedicinering mot odiagnostiserad psykisk ohälsa. Kvinnor har högre sjukfrånvaro än män, vilket tros bero på deras större ansvar för det obetalda hem- och omsorgsarbetet (Schenck-Gustafsson & Dahlin 2015). Män lever kortare än kvinnor, men skillnaderna har minskat. Sedan slutet av 1970-talet har mäns livslängd ökat snabbare än kvinnors. Mellan 1979 och 2019 minskade skillnaden mellan gruppernas medellivslängd från 6,2 år till 3,4 år (SCB 2020). Den grupp vars hälsoutveckling är mest oroande är

lågutbildade kvinnor. Deras medellivslängd har nästan stått stilla under tjugo år medan resten av befolkningens ökat markant (Jämställdhetsutredningen 2015b).

Att mäns medellivslängd närmat sig kvinnors i samband med andra och tredje vågens feministiska landvinningar är värt att notera. Bilden av att män vinner välbefinnande och hälsa genom ökad jämställdhet mellan könen bekräftas av exempelvis Holters (2014) forskning. Genom att jämföra jämställdhetsvariabler och hälsoeffekter i flertalet av Europas länder och USA:s delstater konstaterade Holter ett tydligt samband mellan bättre hälsa för män och kvinnor och ökad jämställdhet i samhället. Detta skulle innebära att antifeministiska män gör en missbedömning när de hävdar att en feministisk samhällsutveckling är negativ för män. Män och kvinnor är dock långtifrån homogena grupper och det finns därmed stora skillnader inom grupperna avseende grundläggande behovstillfredsställelse. Det finns kvinnor och män med stora innehav av ekonomiska, sociala och kulturella resurser medan andra har synnerligen begränsade resurser. Att lågutbildade kvinnors medellivslängd knappt ökat de senaste decennierna är ett exempel på hur begränsad resurstillgång kan ge direkta hälsoeffekter.

Sammantaget konstateras att jämställdhet mellan kvinnor och män inte uppnåtts ännu avseende grundläggande behovstillfredsställelse. Män som grupp är överordnade kvinnor som grupp, vilket tar sig uttryck i att mäns materiella och sociala behov prioriteras över kvinnors. Den historiska tendensen är dock att kvinnors situation förbättras, om än mycket långsamt inom vissa områden. Denna utveckling där hierarkiska skillnader mellan män och kvinnor minskar upplevs som hotfull av de som medvetet eller omedvetet vill behålla den patriarkala genusordningen. Det stora flertalet män verkar relativt nöjda med att förväntas vara jämställda och i praktiken gagnas av ett fortfarande ojämnt upplägg. Att majoriteten män är oengagerade i att omförhandla genuskontraktet kan ses som ett tecken på att deras behov tillfredsställs förhållandevis väl inom dess nuvarande utformning.

I de kommande avsnitten redogör jag för hur pro- och antifeministiska män ser på kvinnors och mäns möjligheter att tillgodose sina behov i dagens samhälle. I kontrast mot majoriteten män enas pro- och antifeministerna i en mer pessimistisk inställning till den rådande genusordningens förmåga att värna mäns och kvinnors livskvalitet.

Profeministernas svar

De profeministiska männens uppfattning om huruvida mäns och kvinnors grundläggande behov är tillfredsställda informeras i stor utsträckning av den feministiska ideologin. Kvinnors behovstillfredsställelse anses vara

nedprioriterad i linje med deras underordning i den patriarkala genusordningen. Profeminister medger att formella och reella steg mot jämställdhet tagits, men de ser en nödvändighet i att fortsätta bekämpa patriarkala normer och privilegier som förhindrar att såväl kvinnors som mäns behov tillgodoses.

Avseende kvinnors möjligheter att försörja sig materiellt är profeministiska män medvetna om att kvinnor genom historien varit ekonomiskt beroende av män, och de uppfattar detta förhållande som skadligt för kvinnor. Den som är i underläge och beroende av den andres välvilja riskerar att bli utnyttjad, och det är vad profeministiska män menar sker många heterosexuella relationer. Gällande behoven av kärlek och omsorg är synsättet att män tar mycket mer än de ger tillbaka. Deras övertygelse är att kvinnors materiella och sociala behov är åsidosatta idag, och att kvinnors livssituationer skulle förbättras dramatiskt i ett jämställt samhälle. Synsättet att kvinnor generellt befinner sig i en olycklig situation är sprunget ur en blandning av personliga erfarenheter och feministisk ideologi. Genom att konfronteras med berättelser om kvinnors lidande har de profeministiska männen utvecklat en omsorg för kvinnor i allmänhet, och specifikt för kvinnor i deras närhet. Genom en empatisk process kommer kvinnors behov att uppfattas som minst lika viktiga som de egna. Denna process innefattar ofta en insikt om att kvinnor och män är betydligt mer lika än olika, och att isärhållningen av könen är socialt konstruerad.

Det blir aningen mer komplicerat när profeminister ska förhålla sig till om mäns behov tillfredsställs i dagens patriarkala genusordning. De håller med Connell (2008) om att män som strukturellt överordnad grupp åtnjuter en patriarkal utdelning i form av högre status och större löneinkomster. Utifrån dessa skillnader uppfattas mäns materiella och sociala behovstillfredsställelse generellt vara mer säkrad än kvinnors. Profeministiska män är i linje med denna föreställning ofta tydliga med att män kan räkna med mindre makt, mindre pengar och ökade krav både offentligt och privat i ett jämställt samhälle. Trots detta tror de flesta profeminister att män skulle må bättre av mer jämställdhet. Förklaringen till detta är delvis att det uppfattas svårare att avnjuta de manliga privilegierna om en upplever dem som orättfärdiga. I enlighet med Gunnarssons (2017) resonemang vill män helst älskas och bekräftas med utgångspunkt i sina personliga egenskaper och inte utifrån att de är män och i maktöverläge. De profeministiska männen tror överlag att mäns sociala behovstillfredsställelse begränsas av snäva maskulinitetsnormer som hämmar dem från att både ge och få kärlek. Normerna anses inskränka männens möjligheter att bygga kärleksfulla relationer och leda till att många män saknar nära vänner och verklig intimitet i sina liv.

De liberala antifeministernas svar

Liberala antifeminister är oroadade över mäns grundläggande välfärd. De håller inte med feminister om att män gynnas oförtjänt eller att det existerar en patriarkal genusordning. I den mån de erkänner en ojämn resursfördelning, som gällande att män har större inkomster än kvinnor, menar de att den är rättfärdig och baserad på individers fria val. Deras ståndpunkt blir indirekt att kvinnor kan göra andra val om de är intresserade av att ytterligare trygga sin materiella försörjning. Gällande den sociala behovstillfredsställelsen låter det annorlunda. De liberala antifeministerna menar att det är svårt för män att få tillräckliga mängder sex och kärlek från kvinnor. I det här fallet är dock inte lösningen att män kan göra andra val för att komma tillrätta med sin sociala otillfredsställelse. Istället lägger de återigen ansvaret på kvinnorna. Det är kvinnor som ska förmås att bättre bejaka mäns behov genom att ingå och stanna i parförhållanden med dem.

De liberala männen känner sig varken mäktiga eller tillfredsställda, och de bekymrar sig över den process genom vilken kvinnor långsamt hämtar ikapp mäns ekonomiska övertag. I egenskap av män förväntar de sig bättre och mer nöjaktiga liv och är rädda att fortsatt feministisk kamp riskerar att försätta dem i en ytterligare värre sits. Många av dem tror att en följsam, kärleksfull och bekräftande kvinna är vad som ultimt saknas dem. Utan kvinnan, och den kärnfamilj i vilken hon är en avgörande pusselbit, befäras de att män blir ensamma och otillfredsställda.

När liberala antifeministiska män ska uttala sig om kvinnors situation är deras typiska svar att kvinnor formellt har samma fri- och rättigheter som män. Kvinnor anses därmed ha samma möjligheter som män att tillfredsställa sina grundläggande behov. Om kvinnors behov faktiskt tillfredsställs i dagens genusordning intresserar dock inte de liberala antifeministerna nämnvärt. I detta ointresse går det att skönja vad Freedon (2003) utpekar som en av liberalismens historiska svagheter. De likställer människa med man. Som en följd av detta blir frågan om kvinnors behovstillfredsställelse i bästa fall sekundär. Kvinnor är framförallt intressanta som instrument i tillfredsställelsen av mäns behov. När de liberala männen beklagar att kvinnor inte vill ge dem den mängd sex, kärlek och omsorg de efterfrågar öppnas möjligheten att fråga sig varför kvinnor inte vill det. De flesta av dem fördjupar sig dock inte i detta. Bland de som ändå försöker förstå kvinnors situation hänvisas ofta till naturliga skillnader mellan könen. Implicit antyds att kvinnor även utan män får sina behov tillgodosedda på dessa fronter, bland annat genom att de antas ha mindre behov av sex. Kvinnors behov av kärlek och omsorg föreställs tillfredsställas tillräckligt genom relationer till barn och andra kvinnor.

De konservativa antifeministernas svar

Som grund för den konservativa ideologin vilar föreställningen om en naturlig ordning inom vilken varje människa spelar sin roll för helhetens bästa. Alla förändringar av denna ordning anses vara skadlig för människa och samhälle (Eriksson & Frängsmyr 2011). I linje med detta har de konservativa antifeministerna en grundinställning som upplyser dem om att mäns och kvinnors grundläggande behov är otillfredsställda så länge de inte lever i enlighet med den naturligt patriarkala ordningen. Alla antas må bäst av att följa sin traditionsenliga roll. Vad som är än värre ur konservativ synvinkel är att brottet med den patriarkala genusordningen uppfattas utgöra ett hot mot kärnfamiljens och civilisationens fortlevnad. De kollektiva enheternas fortsatta existens är enligt de konservativa antifeministiska männen viktigare än enskilda mäns och kvinnors välfärd, och således bör deras behov stå tillbaka till förmån för samhällets.

Konservativa antifeminister anser att det är egoistiskt att sätta sina egna behov först, vilket försvårar för dem att besvara frågan om deras sociala och materiella behov är tillfredsställda idag. En god konservativ man ska endast fråga sig vad nationen behöver, och inte vad han själv vill ha. Mellan raderna går det dock att ana hur löftet om en pånyttfödd manlig överordning appellerar till de män som känner sig maktlösa. Dessa män sukter efter den sociala bekräftelse som en traditionell patriark förväntas erhålla. Patriarken antas få större uppskattning för sina insatser inom den materiella behovstillfredsställelsen. Därtill tror de att underordnade kvinnor skulle anstränga sig mer för att tillgodose mäns och barns behov av kärlek och omsorg.

På ett paternalistiskt vis menar sig konservativa antifeminister värna kvinnors grundläggande behov. Bland dessa män existerar en allmänt utbredd föreställning om att de flesta kvinnor inte vet sitt eget bästa. De noterar att många kvinnor inte vill uppfylla sin traditionella roll i familjen. Att fler kvinnor väljer att leva utan män kopplas till att de blivit mer ekonomiskt självständiga. I samband med att de drar dessa slutsatser erkänner de konservativa männen indirekt att kvinnor inte upplever sig få sina behov mötta inom ramen för kärnfamiljen. Trots att kvinnor känner sig otillfredsställda argumenterar dock de konservativa antifeministerna för att kvinnor måste återvända till familjen och uppfylla sin del av det klassiska genuskontraktet. De hoppas att kvinnor kommer trivas bättre när de accepterat sin roll i familjen. Alternativt är de beredda att offra kvinnors behovstillfredsställelse för samhällets bästa.

En avslutande reflektion kring såväl liberala som konservativa antifeministiska mäns behovstillfredsställelse är att männens sinsemellan riktiga interaktion via sociala medier fyller sociala behov för dem. Genom att samtala med andra män som befinner sig i liknande livssituationer och betraktar världen på snarlika sätt

blir de bekräftade och upplever gemenskap. Något som blir bekymmersamt för dem är att forumkulturen vanligtvis innehåller rikligt med misogyna och destruktiva tankegångar (Jane 2014, 2017) och få konstruktiva verktyg för att framgångsrikt navigera kärleksrelationer med riktiga människor. De instrumentella föreställningar om kvinnor, sex och relationer som männen i manofären matar varandra med gör det svårare för dem att etablera ömsesidigt tillfredsställande kärleksrelationer med kvinnor.

Hur ska behoven tillfredsställas?

Enligt modellen handlar mäns förhållningssätt till feminism om huruvida de bedömer att feminism leder till ökad respektive minskad behovstillfredsställelse för dem själva och människor de bryr sig om. Men *att* behoven tillfredsställs är inte allt som männen engagerar sig i. De upplever även att det är viktigt *hur* de tillfredsställs, vilket framförallt handlar om att männen anser att det gör skillnad om män eller kvinnor ansvarar för tillfredsställandet av olika behovsområden. Detta går även att uttrycka som att pro- och antifeministiska män engagerar sig i hur genusordningen hierarkiserar och isärhåller män och kvinnor.

Genusordningen har genom historien hållit isär män och kvinnor, och män har getts en överordnad position. Isärhållningen av könen är normaliserad till den grad att den oftast upplevs som självklar. De flesta människor reagerar inte på det godtyckliga i att idrott, offentliga toaletter och omklädningsrum separerar kvinnor och män (Hirdman 2007). Inom andra områden är isärhållningen mer informell. I valet till gymnasiet väljer unga kvinnor och män i stor utsträckning olika inriktningar, och tendensen fortsätter på universitetsnivå (Heikkilä 2015). Utbildningsvalen spelar stor roll för arbetsmarknadens fortsatta könssegregering som – även om den minskat över tid – fortfarande innebär att kvinnor och män till stor del befinner sig inom olika yrken och sektorer (Nyberg 2015). Isärhållningen av könen har ofta motiverats utifrån naturgivna skillnader mellan könen. Kvinnor har nekats tillgång till manligt kodade områden och därigenom frånhållits ekonomiska, kulturella och politiska resurser med hänvisning till denna argumentation (Eskilsson & Bergenheim 1995). Över tid har föreställningen om avgörande naturliga könsskillnader utmanats av en tanke om att dessa skillnader huvudsakligen är socialt konstruerade. Detta har generellt inte inneburit en förnekelse av mänsklig biologi, utan snarare utgjorts av en skepsis mot att dra långtgående politiska slutsatser utifrån biologiska argument (Fine 2018; Gillberg 2018).

Både kvinnor och män kämpar för att förskjuta genusordning och genuskontrakt på sätt de tror kan öka deras möjligheter att leva tillfredsställande liv. Maskulinitets- och femininitetsideal har omvandlats på sätt som gör att unga människor inte kan räkna med att deras sätt att göra kön värderas enligt samma

logik som deras föräldrars (Connell 2008). För en del män har förändringarna skapat en upplevelse av att deras liv inte lever upp till förväntningarna. De känner sig berättigade till ett bättre liv än det som de lever. Särskilt förhoppningen om att ha en kärleksfull och servil fru är central. Om männen inte har det är det nära till hands att uppfatta dagens genuskontrakt som orättvist (Kimmel 1998). De antifeministiska männens kollektiva projekt kretsar kring besvikelsen över att mäns behov inte prioriteras på samma sätt som tidigare. De har svårt att sänka sina förväntningar eftersom det kräver att de förändrar bilden av sig själva och vad det innebär att vara man. Vissa väljer likt incelmännen att skuldbelägga sig själva och betrakta situationen som ett individuellt misslyckande. I mitt material har det vanligaste sättet att hantera besvikelsen varit att bekämpa feminismen och dess landvinningar. De ser i feminismen en rörelse som ensidigt prioriterat kvinnors behovstillfredsställelse och därigenom negligerat männens och samhällets behov.

För att förstå varför män förordar olika sätt att hantera mäns och kvinnors grundläggande behovstillfredsställelse är det till hjälp att påminna sig om att människor är kapabla att agera både egoistiskt och altruistiskt. Guidade av empatiska förmågor kan människor välja att sätta andras behov före sina egna (Batson 1991, 2011). Antifeminister intresserar sig föga för kvinnors situation. De ägnar inte tid till att lyssna och försöka förstå varför feminister i århundraden kämpat för att förbättra samhället. Den huvudsakliga motivationen för deras engagemang är egoistiskt så till vida att det är inriktat mot att bevaka mäns intressen. Konservativa antifeminister hävdar visserligen att de sätter nationens behov före de egna, men det är inte empati som driver dem. Deras motivation hämtas istället från drömmar om att vara patriarker i ett föreställt civilisationernas krig mot islam (Norocel 2013). De profeministiska männen avviker genom att inte framförallt tänka på de egna behoven. Genom att vidga sina vyer till att inkludera kvinnors faktiska behov blir deras kollektiva projekt i grunden annorlunda. Även profeminister har emellertid egoistiska tendenser vilket framkommer när de talar om hur deras egna liv kan förbättras av en feministisk samhällsutveckling.

Profeministernas svar

De profeministiska männens grundläggande projekt är att tillfredsställa både kvinnors och mäns behov genom att lösa upp isärhållandet och hierarkin mellan könen. De vill vara med och omvandla en patriarkal genusordning som prioriterar mäns behov till förmån för ett jämställt samhälle som bättre tjänar alla människor. Ur deras perspektiv är maktskillnader i allmänhet och ojämställdhet i synnerhet skadligt för både över- och underordnade. Eftersom de tror att alla i förlängningen vinner på jämställdhet blir det ett självklart val för dem att alliera sig med kvinnor och bryta med den egna könsgruppens kortsiktiga

intressen. Ifrågasättandet av att hierarkiska ordningar gynnar mänskligheten får dem normalt sätt att engagera sig i fler kamper än den mot patriarkatet, som exempelvis mot kapitalism, rasistiska strukturer och djurförtryck. Denna uppfattning om att ojämlikhet skadar samtliga inblandade har bekräftats av forskare. Wilkinson och Pickett (2011) har exempelvis visat hur samhällen med ojämlik resursfördelning är sämre för både rika och fattiga gällande medellivslängd och allmänhälsa.

Utöver att motarbeta mäns överordning ifrågasätter profeministiska män den skarpa isärhållningen av män och kvinnor. De önskar sig ett samhälle där kön inte tillmäts någon betydelse och individer tillåts leva sina liv utan att begränsas av könsnormer. I enlighet med detta vittnar många av männen om hur vantrivs med aspekter av de hegemoniska maskulinitetsidealen. De vill att människor ska tillåtas ge uttryck för sina intressen och lustar utan att skambeläggas. I feminismen har de funnit stöd för att vara män på sätt som bryter med dagens förhärskande maskulinitetsnormer. Den kollektiva förändringsprocess som de önskar av män är dock inte helt upp till enskilda män att fritt utforma. Förändringen förväntas gagna såväl män som kvinnor och leda till utvecklandet av mer empati och mindre aggressivitet hos männen. De övar sig således i att lyssna mer, tala mindre samt skapa mer utrymme för kvinnor. Normbrotten tar sig även kroppsliga uttryck i form av alternativa sätt att klä, smycka och röra sig.

Vägen till bättre liv för män, kvinnor och barn anses primärt gå genom att män förändrar sig. Profeministiska män uppskattar att feminismen ställer krav på män att agera mer kärleksfullt och vårdande i sina relationer. I deras ögon måste mäns exploatering av kvinnors kärlek och omsorg upphöra, och de anser att det är hög tid att män sköter sin del av den sociala behovstillfredsställelsen. Den föreslagna förändringsprocessen är praktiskt orienterad. Män behöver lära sig det som kvinnor i stor utsträckning redan kan. Det handlar om att skickligt utföra såväl konkreta sysslor (exempelvis matlagning, tvätt och städning) som mer abstrakt kärleks- och omsorgsarbete. Eftersom de vill att kvinnor och män ska ha samma förpliktelser gentemot varandra och eventuella barn finns det ingen anledning till att ett genuskontrakt ska finnas i förlängningen. Underförstått tycks det existera en föreställning om att alla människor kan klara av alla sysslor om de får möjlighet att öva sig på dem.

Profeminister tror överlag att en feministisk samhällsutveckling skulle ge män bättre möjligheter att tillfredsställa sina grundläggande behov av kärlek och omsorg. Detta trots att kvinnor i ett mer jämställt samhälle tros vara mindre inriktade på att anpassa sig till mäns behov. Den ena förklaringen till detta är att kvinnors kärlek skulle vara helt frivillig och således mer kraftfull i enlighet med Gunnarssons (2017) resonemang. En andra förklaring är att män skulle få större tillfredsställelse genom att ge mer omsorg och kärlek till andra. Behovet av att ge

kärlek är mindre omtalat än behovet av att få kärlek, vilket skulle kunna bero på att det är mindre grundläggande. Mer troligt har nedtoningen av kärleksgivandet mer att göra med samhällets allmänna nedvärdering av kärleks- och omsorgsarbete. Oavsett vilket hoppas många profeminister att män utvecklar mer omsorgsinriktade och kärleksfulla beteendemönster, och att det skulle leda till ökad social behovstillfredsställelse hos dem själva och människor kring dem.

Förutom att lägga sig till med kärleksfulla beteenden önskar sig profeminister även att män gör sig av med sina våldsamma. De betraktar alla män som potentiella våldsvärkare. Att vända blicken mot sig själv och de egna destruktiva beteendena anses därför vara en nödvändig del i att bättre tillgodose människors behov. Genom att medvetandegöra sig om våldsamma tendenser i det egna beteendet hoppas de profeministiska männen kunna bidra till förändring. Fokuset ligger på våld i allmänhet och sexuellt våld i synnerhet. Denna självvransakan leder ofta till insikter om hur de tidigare gått över sina partners gränser. Insikterna utgör för dem en illustration över hur vanligt det är med övergrepp. Följaktligen försöker profeminister vara lyhörda och försiktiga i sina nära relationer och de strävar efter att utveckla principer och beteenden som hjälper dem att försäkra sig om att deras partners samtycker och får sina behov tillfredsställda i relationen.

De liberala antifeministernas svar

Det grundläggande projektet hos liberala antifeminister är att bevaka mäns fortsatta behovstillfredsställelse. De ser i upplösningen av isärhållande och hierarki mellan könen ett hot mot mäns välfärd. Den ojämna makt- och resursfördelningen mellan könen anses vara resultatet av individers fria val och bör därför inte motverkas. I deras ögon är det tillräckligt att kvinnor har samma formella rättigheter som män. Gällande könens isärhållning är de liberala antifeministerna påtagligt konservativa i bemärkelsen att de bejakar den traditionellt skarpa gränsen mellan könen. Vanligtvis menar de att det finns oföränderliga skillnader mellan män och kvinnor som motiverar att de lämpar sig bäst inom olika områden görandes olika saker. Skillnaderna uppfattas vara av biologisk och psykologisk art och antas vara ett resultat av den mänskliga evolutionsprocessen. Eftersom de liberala männen tror att könsskillnaderna är bestående är de skeptiska till projekt som syftar till att förändra män och kvinnor.

Liberala antifeminister delar inte bilden av att män exploaterar kvinnor. I kontrast mot forskningen på området menar vissa av dem att män kommit att bli den exploaterade parten avseende hem- och omsorgsarbete. De blir därtill provocerade av feministers tal om mäns utbredda våld mot kvinnor. Deras upplevelse är att vanliga män som dem själva får skulden för ett våld som avvikande typer av män gör sig skyldiga till. De längtar tillbaka till en tid då

kvinnor uppskattade mäns insatser och visade tacksamhet. De ser inga skäl till varför svenska kvinnor och feminister riktar anklagelser och kritik mot män som grupp. Eftersom de uppfattar att Sverige redan är ett jämställt land befolkat med regelmässigt vänliga män ser de inget behov av att ändra på vare sig det egna beteendet eller de hegemoniska maskulinitetsidealen.

De liberala antifeministerna menar att män för sin sociala behovstillfredsställelse behöver kvinnor och barn i sina liv. De oroar sig över en fortsatt utveckling av att kvinnor väljer bort män, vilket de menar riskerar att lämna många män ensamma och otillfredsställda. Ur deras synvinkel måste något göras för att bryta trenden. Eftersom de inte ser någon anledning att ändra på sig själva riktas istället förändringskraven mot kvinnor. I instrumentell anda frågar de liberala männen sig hur kvinnor kan förmås att ge dem mer av vad de vill ha, vilket är kärlek, omsorg, bekräftelse och sex. Vad kvinnor själva vill och behöver intresserar dem inte särskilt. På ytan förordar de en nyliberal lösning där förhoppningen är att allt kommer att ordna sig till det bästa om allas egenintresse får råda. De överger dock sin tilltro till lösningen när kvinnor väljer bort dem. Vad de liberala antifeministiska männen tycks vilja ha är ett upplägg där både män och kvinnor inriktar sig på att tillfredsställa mäns behov.

Bland vissa liberala antifeminister återfinns en idealistisk förhoppning om att kvinnor frivilligt kan hitta tillbaka till de ideal som Connell (1987) betecknar som betonad femininitet. Detta av männen föreställt naturliga femininitetsideal kännetecknas av att kvinnor strävar efter att tillgodose mäns behov. Än vanligare är dock föreställningen att kvinnor inte självmant kommer att ge män sex och omsorg i efterfrågad utsträckning. De liberala männen tror att kvinnor framförallt erbjuder män dessa saker i utbyte mot andra resurser. Särskilt gäller resonemanget sex. Eftersom dagens kvinnor har relativt mycket makt och resurser blir slutsatsen männen drar att många kvinnor saknar nödvändig motivation till att ha sex med män. Denna föreställning implicerar att kvinnor saknar egna sexuella behov att tillfredsställa. Detta synsätt torde försvåra männens möjligheter att lära sig mer om hur olika kvinnor faktiskt vill ha sex. Istället för att vara lyhörda för kvinnors önskemål och skapa ömsesidighet i utbytet av kärlek och omsorg väljer männen att försöka tvinga kvinnor att leva upp till sin del av det klassiska genuskontraktet.

I viljan att få sina behov mötta lutar sig de liberala antifeministerna tungt mot den gamla kompromissen mellan patriarkat och kapitalism, som fortfarande idag ger män större löneinkomster. Förhoppningen är att kvinnors större svårigheter med att tillfredsställa sina materiella behov ska utgöra tillräckliga incitament för dem att fortsätta välja att leva med män. Om kvinnor ändå väljer att leva utan män eller ställer för höga krav har de liberala männen två alternativa lösningsförslag för sin behovstillfredsställelse: att köpa sex eller att inleda

relationer med kvinnor från fattiga länder. Även dessa lösningar bygger på ekonomisk ojämlikhet mellan män och kvinnor. Männen ger kvinnorna pengar i utbyte mot sex, omsorg och bekräftelse. Sexköp är dessutom olagligt, vilket är ett faktum som av antifeministiska liberaler uppfattas som en feministiskt initierad orättvisa som syftar till att neka män möjligheten att tillfredsställa sina grundläggande behov.

De konservativa antifeministernas svar

Konservativa antifeministers grundläggande projekt handlar om att återskapa en föreställt naturlig genusordning inom vilken män är överordnade kvinnor. Såväl män som kvinnor antas inom denna ordning få sina behov tillfredsställda genom att uppfylla sina traditionella och komplementära roller. Den individuella välfärden hos män och kvinnor framställs som mindre viktig än familjens och nationens välmåga. Trots att de konservativa männens kollektiva projekt framstår som altruistiskt finns skäl att misstänka underliggande egoism. De förespråkar en ojämsställd genusordning där män är överordnade kvinnor i både privatliv och offentlighet. Med en sådan överordnad position följer synnerligen goda möjligheter att tillfredsställa egna materiella och sociala behoven. Den som förordar att alla behöver göra uppoffringar för det gemensamma skull blir mer trovärdig om den inte ger sig själv den mest privilegierade rollen.

Genom att öppet motsätta sig jämställdhet mellan män och kvinnor avviker de konservativa antifeministerna från den samhälleliga konsensusen i frågan. Den patriarkala genusordningen är i deras ögon naturgiven och anses bygga på biologiskt grundade skillnader mellan män och kvinnor. Patriarkatet betraktas som nödvändigt eftersom kvinnor anses naiva och irrationella, och därmed olämpliga att inneha ledarroller i samhället. De biologiska skillnaderna uppfattas ligga till grund för det klassiska genuskontrakt som reglerar mäns och kvinnors liv. De konservativa männen ifrågasätter perspektiv som menar att könen är socialt konstruerade, och de är djupt skeptiska till politiska projekt som syftar till att förändra män och kvinnor i riktningar som anses gå mot deras natur. En utmaning för konservativa antifeminister är att förklara varför de behöver propagera aktivt för könens isärhållning om det finns en naturlig ordning som verkar inom dem. Om männen litade på att evolutionen skapat djupgående och irreversibla skillnader mellan könen borde de vara mer avslappnade i förhållande till människors livsval.

Enligt konservativa antifeminister blir män och kvinnor inte samhällsnyttiga förrän de förenas i en kärnfamilj. I den heterosexuella kärnfamiljen ska män och kvinnor ha kompletterande roller där mannen utför produktivt arbete utanför hemmet medan kvinnan ansvarar för reproduktivt arbete i hemmet. Upplägget går ut på att män skapar välstånd och skyddar nationen medan kvinnor sköter

omsorgen av barn och män. I termer av behov rör det sig om ett utbyte där män sörjer för de materiella behoven och kvinnor för de sociala. De konservativa männen anser att det är i linje med kvinnors och mäns skilda naturer att arbetet delas så. Att produktivt arbete värderas högre än reproduktivt får dock vissa konservativa män att oroa sig. De befarar att kvinnor som bejaktar sina reproduktiva roller i hemmet riskerar att känna sig uppskattade och därmed söka sig till högre värderade lönearbeten. Möjligheten att utjämna den ekonomiska resursfördelningen mellan den som arbetar i hemmet och den som lönearbetar diskuteras de emellertid inte.

Kärnfamiljen anses även fylla en viktig roll i att den kontrollerar mäns sexuella behovstillfredsställelse på ett för samhället produktivt sätt. Sexualiteten är en synnerligen hotfull kraft i konservativa ögon, och de menar att det är viktigt att den inte utövas ohämmat. Konservativa antifeminister beklagar hur kvinnor i dagens samhälle tillåts utsätta män för sexuella frestelser med den föreställda följderna att män får mindre energi att lägga på samhällsnyttigt arbete. Dels förordar de att kvinnor visar mindre hud, dels att män inom ramen för heterosexuella äktenskap tilldelas nöjsamma sexuella ransoner. På så vis tillfredsställs mäns behov samtidigt som de får energi över till mer produktiv aktivitet. Resonemangens exakta utformning kring det här temat varierar, men den gemensamma nämnaren är att mäns och kvinnors sexualitet måste hämmas för samhällets bästa.

Både den kvinnliga frigörelsen och välfärdsstatens utbyggnad anses av konservativa antifeminister vara olyckliga skeenden. Tillsammans bedöms de ha medfört att fler kvinnor kan och vill leva utan män. De konservativa männen önskar att kvinnor accepterade sin strukturella underordning och strävade efter att tillgodose familjens och nationens behov, men de anar att kvinnor inte kommer att göra det frivilligt. Således argumenterar de för att kvinnor måste tvingas tillbaka till sin naturgivna roll antingen genom att deras ekonomiska självständighet begränsas eller genom att män agerar mer auktoritärt. Med syfte att återta kontrollen i hemmet öppnar de konservativa antifeministerna upp för ett visst våldsutövande. De motsätter sig därmed feminismens historiska kamp för att hindra mäns våldsutövning. Bergenheim (2005) redogör för hur män historiskt velat klassificera misshandel och sexuella övergrepp som privata angelägenheter, och det är i samma anda som konservativa antifeminister nu argumenterar. Goode (1992) påpekar hur många män felaktigt tror att kvinnor behöver skyddas från andra män, men inte från dem själva. Dessa män tänker på sig själva som beskyddare av nationen och dess kvinnor mot yttre hot, och förmår inte se hur det egna våldet skadar omgivningen. Med denna logik rättfärdigar vissa konservativa antifeminister brukandet av våld mot kvinnor som ett sätt att tvinga dem att acceptera ett ojämnt genuskontrakt.

Andra konservativa antifeminister menar istället att kvinnor ska lockas tillbaka till män och ett traditionellt familjeliv. De menar att svenska män behöver ändra sig för att kvinnor ska attraheras av dem och vilja tillfredsställa deras behov av kärlek, sex och omsorg. Enligt denna idé har feminismen lurat svenska män att tro att kvinnor gillar snälla och lyhörda män, vilket anses vara felaktigt. Istället hävdar dessa konservativa män att det ligger i kvinnors natur att dras till dominant, självsäkra och aggressiva män. Det konservativa förslaget till män som vill locka till sig kvinnor att bilda familj med blir följaktligen att tuffa till sig och visa kvinnor att det är män som bestämmer.

Avslutande diskussion

Avhandlingens sista kapitel börjar med en diskussion kring utmaningarna med att förhålla sig välvilligt till potentiellt samhällsfarliga världsbilder som är radikalt annorlunda än de egna. Därpå följer en kort diskussion om de fåfånga och problematiska försöken att skydda sin forskning från all kritik. Kapitlet avslutas med ett litet avsnitt om forskning jag skulle vilja bedriva i framtiden.

Välvillighetsprincipen utmanas

Det här avsnittet utgörs av reflektioner kring hur mitt förhållningssätt till de antifeministiska världsbilderna utvecklats under arbetets gång. Det går att läsa som dels en metoddiskussion, dels ett resonemang om hur det kan vara klokt att förhålla sig till antifeminismen. Reflektionen kretsar kring min egen med tiden mer utvecklade förståelse av antifeminism och hur den förståelsen på olika sätt skavt mot mitt eget privata profeministiska sätt att betrakta världen. Dessa reflektioner kan i vissa avseenden liknas vid de som Skeggs (1999) för kring hennes klassmässiga relation till de arbetarklasskvinnor som hon studerade. Som uppvuxen inom arbetarklassen kände hon igen sig i arbetarklasskvinnornas erfarenheter, men samtidigt hade hennes akademiskt drivna klassresa också skapat påtagliga skillnader i hur hon och de studerade kvinnorna uppfattade världen. På samma sätt uppfattar jag likheter i form av gemensamma manliga erfarenheter med de antifeministiska män jag studerat. Jag har också upplevt svårigheter i mitt liv som jag kopplat till att vara man, och innan mitt feministiska uppvaknande i tonåren fann även jag feminismen hotfull. Men det finns också stora skillnader mellan mig och de antifeministiska männen i form av radikalt skilda politiska analyser och i förlängningen världsbilder.

För en profeministisk man som mig är det nära till hands att summariskt förkasta antifeministiska föreställningar som både idiotiska och farliga, särskilt i de fall männen argumenterar för att begränsa kvinnors fri- och rättigheter. Att finna idéer idiotiska är lätt hänt när de baseras på värderingar, antaganden och föreställningar som genomgripande avviker från de egna. I ett försök att bidra till fördjupad kunskap om idéerna har jag dock försökt tolka de antifeministiska utsagorna mer välvilligt. Om en lyckas lägga det egna tankegodset åt sidan och istället rikta in sig på att förstå hur en specifik idé kan förefalla rimlig framstår de i många fall inte längre som idiotiska i sig. Isolerade från sina individuella och strukturella konsekvenser utgör idéerna endast ytterligare möjliga sätt att förstå världen omkring oss. När vi betraktar idéerna som renodlade kunskapsobjekt är det lätt att bli nyfiken på dem och vilja lägga tid och energi på att förstå dem bättre. Den här skillnaden i förhållningssätt till idéer kan anknytas till Kahnemans (2011) beskrivning av två tanke-system som guidar våra bedömningar

och beslut. Så länge vi är vakna är System 1 påslaget, och våra beslut och bedömningar är vanemässiga och intuitiva. Fördelen med detta är att det går snabbt att göra bedömningar, och följaktligen går det åt lite energi i processen, vilket är praktiskt i vardagen. Nackdelen är att de snabba intuitiva bedömningarna känns lika korrekta oavsett om de är sanna eller falska. Det är därför vi har behov av ett andra system som kompletterar det första. System 2 är långsammare och kopplas ofta in när System 1 inte klarar av att behandla komplicerad information. Det är viktigt att System 2 vaknar till i dessa situationer för att dubbelkolla den initiala bedömningens rimlighet. I vetenskapliga sammanhang är givetvis idealet att System 2 är inkopplat hela tiden, men jag tror att vi bör vara vaksamma gentemot vår inneboende tendens att låta System 1 sköta de flesta av våra tankeprocesser.

Messinger (2012) ger tre skäl till varför det är viktigt att verkligen försöka förstå sina meningsmotståndare: (1) *Det kan ge oss bättre argument.* Genom att hjälpa till att göra motståndarsidans argument starkast möjliga tvingas en även utveckla sina egna motargument till att bli bästa möjliga. Därför ska en hjälpa motståndaren att göra sin ståndpunkt klar och genomtänkt. I ett sådant scenario finns goda möjligheter för båda parter att lära sig någonting och ta sig närmare sanningen. (2) *Det gör meningsmotståndarna mer öppna för våra argument.* Om vi vill övertyga oliktankande att byta ståndpunkt är det viktigt att de känner att vi verkligen förstår deras ståndpunkter. När vi vinnlägger oss om att visa deras argument respekt, och till och med söker sätt att stärka dem, ökar sannolikheten för att de intresserar sig för att betänka svagheter och problemen i deras tänkande. Utmaningen är att få meningsmotståndarna att verkligen uppleva att vi fullt ut förstår hur deras ståndpunkt kan framstå som rimlig. (3) *Det utvecklar oss som människor.* Välvillighetsprincipen tvingar oss anta att de människor vi diskuterar med kan ha något att lära oss. Den tvingar oss att bortse från vår oenighet med deras ståndpunkter och vårt eventuella ogillande av dem som personer. Dessutom övar den oss i att betrakta dem som verkliga människor och inte bara som hinder. Om vi slutar att automatiskt avfärda andra synsätt och upplevelser än de egna kommer vår empatiförmåga och kunskapsnivå att utvecklas.

Den fördjupade förståelsen av antifeministiska idéer tydliggjorde för mig att de inte är idiotiska i sig. Det går att förstå hur männen tänker och hur det utifrån vissa premisser förefaller rimligt att tänka som de gör. Deras slutsatser om världen är alltså sannolikt inte resultatet av att deras intelligens skulle vara lägre än den genomsnittliga. Men hur är det med min spontana bedömning att de antifeministiska föreställningsvärldarna är farliga? Är den bedömningen också felaktig? Jag har tagit mig an frågan ur två synvinklar. Dels en granskning av våldsdåd som motiverats utifrån en antifeministisk världsbild, dels hur människovänliga samhällen som baseras på antifeministisk ideologi är. Om vi

börjar med våldsdåden har det tyvärr skett många mord, och massmord, som motiverats utifrån explicit antifeministiska idéer. På senare tid har mycket av uppmärksamheten riktats mot de våldsdåd som incels utfört men det finns även många exempel på hur konservativa antifeminister, ofta med kopplingar till högerextremism, mördat människor. De högerextrema miljöerna har i växande utsträckning inkorporerat incel-resonemang och vice versa, och de två grupperingarna finner en gemensam nämnare i antifeminismen och det upplevda hotet mot vita mäns maktpositioner (Hoffman, Ware & Shapiro 2020). Samtidigt går det inte att finna ett enda mord som begåtts utifrån en profeministisk världsbild. Bland Antifa-anhängare finns förvisso män som sannolikt skulle kalla sig profeminister, men det nutida antifascistiska våldet är väldigt sällan, om någonsin, av dödlig karaktär. Ytterligare en skillnad är att det antifascistiska våldet generellt fördöms inom det egna politiska fältet medan det högerextrema, och ofta antifeministiska, våldet ofta hyllas (Anti-Defamation League 2020).

Den våldsbejakande antifeminismen har många konkreta exempel. I det följande tänkte jag kort beskriva två kända fall där antifeministiska män dödat människor samt skrivit manifest där de förklarar varför de begick sina våldsdåd. Dessa manifest hade kunnat inkluderas i det empiriska materialet, men jag valde att behandla dem separat eftersom jag befarade att det skulle medföra ett för stort fokus på individerna och morderna. Det i Norden överlägset värsta antifeministiska våldsdådet skedde den 22 juli 2011 då Anders Behring Breivik mördade 77 personer i samband med terrorattentaten i Oslo och på Utøya. I det manifest han publicerade online timmarna innan dåden hävdade han att det existerar en naturlig ordning inom vilken män står över kvinnor, och han menade att feminismen i sitt försök att jämställa män och kvinnor hotar att förstöra samhället:

Like it or not, men are in the main, physically stronger than women and nature has evolved the sexes for different tasks that ensure human survival just as nature does with all species. All men are not equal, all women are not equal and the sexes are not and never can be equal. ... Take feminism as an example. Feminists claim that women have been victims of men, that men have oppressed women for centuries and that the sexes are equal. Denying this will result in the smears "misogynist" and "male chauvinist pig". ... But portraying women as oppressed victims and the equals of males is one example of how the pursuit of equality is being used to destroy our society and undermine - and therefore be in conflict with - Mother nature. (Breivik 2011, s. 399)

Breiviks manifest är fyllt av dylika utsagor av typisk antifeministisk och misogyn karaktär, men till skillnad från de flesta andra antifeministerna uppmanar han uttryckligen sina läsare att ta till våld för att råda bot på vad han menar är en ohållbar situation. Walton (2012) sorterar Breiviks föreställningar om feminism och kön i tre områden: ett som inriktas på den feministiska ideologins

skadeverkningar på det västerländska samhället; ett som redogör för hur skadan kan läkas genom ett patriarkatets återinförande; samt ett som handlar om Breiviks eget liv och hur han i det menar sig fallit offer för feminismen på olika sätt. Breivik väver samman egna familjetrauman med en våldsbejakande politisk vision där antifeminism och islamofobi utgör de centrala idéerna. Djupet i rädslan för feminister visar sig bland annat i att han anser att feminister måste utrotas medan han är villig att låta muslimer leva om de konverterar till kristendom.

Det andra uppmärksammande antifeministiska våldsdådet jag behandlar skedde i Isla Vista, USA den 23 maj 2014 då Elliot Rodger dödade sex personer innan han begick självmord. Rodger som erhållit martyrstatus bland många incels lämnade även han efter sig ett manifest fyllt av kvinnohat, antifeminism och rasism. Han beskriver där sin uppväxt och den tilltagande frustration han upplevt över oförmågan att hitta en flickvän. Frustrationen vidareutvecklades till ett hat mot kvinnor och par, och utmynnar i hans planer för att hämnas den oförrätt som han, och män i hans situation, utsatts för:

I desired girls, but girls never desired me back. There is something very wrong with that. It is an injustice that cannot go unpunished. There is no way I could live a happy life with such a scenario. Not only did I have to waste my entire youth suffering in loneliness and unfulfilled desire, but I had to live with the knowledge that other boys my age were able to have all of the experiences I craved for. It is absolutely unfair and unjust. In addition, I had to suffer the shame of other boys respecting me less because I didn't get any girls. Everyone knew I was a virgin. Everyone knew how undesirable I was to girls, and I hated everyone just for knowing it. I want people to think that girls adore me. I want to feel worthy. There is no pride in living as a lonely, unwanted outcast. I wouldn't even call it living. I am not meant to live such a pathetic, miserable life. That is not my place in this world. I will not bow down and accept such a horrific fate. If humanity will not give me a worthy place among them, then I will destroy them all. I am better than all of them. I am a god. Exactng my Retribution is my way of proving my true worth to the world. (Rodger 2014, s. 135)

Rodger ger uttryck för en djup känsla av att inte känna sig socialt erkänd, en känsla som bara fördjupas av att han i enlighet med ett stereotypt patriarkalt genuskontrakt förväntat sig tillgång till en servil kvinna. Med utgångspunkt i oviljan och oförmågan att hantera en oförväntad verklighet valde han att ta till våld mot sig själv och andra i ett avslutande försök att bevisa att han var en värdefull person som förtjänade att tas på allvar. Rodgers mycket tragiska sätt att hantera sina upplevda livsmotgångar var i grunden informerat av en hatisk antifeministisk världsbild som fått sin specifika utformning i de incelforum där han spenderade otaliga timmar. Om han haft tillgång till mer konstruktiva och kärleksfulla sätt att förhålla sig till världen hade både hans och mordoffrens liv

kunnat få helt andra utgångar. Detsamma gäller också Breivik och alla de människor han dödade. Det går svårligen att förneka antifeminismens och högerpopulismens hatiska sidor, och även om de flesta anhängarna av idéerna inte tar till fysiskt våld förefaller de onekligen bidra till uppkomsten av en våldsamt minoritet.

Den andra delen i bedömningen av antifeminismens potentiella samhällsfara handlar om hur människovänliga de samhällen som baseras på antifeministisk ideologi egentligen är och varit. I dessa reflektioner utgår jag från Margaret Atwoods dystopiska roman *The Handmaid's Tale* (1985) som även legat till grund för en teveserie med samma namn som hade premiär 2017. Atwood skildrar ett USA i den nära framtiden där kristna fundamentalister revolterat och bildat den nya republiken Gilead. I Gilead har kvinnor ingen äganderätt, vilket snabbt åtgärdas genom att deras kreditkort görs ogiltiga över en natt. De som är öppna med sin feminism avrättas summariskt eller skickas till arbetsläger. Förespråkare av aborträtt hängs offentligt. Enbart härskarklassens män tillåts läsa. Den omfattande miljöförstörelsen har fått födelsetalen att sjunka dramatiskt, och fertila kvinnor tvingas vara tjänarinnor som passar upp de härskande männen. Därtill måste tjänarinnorna låta de oftast infertila männen försöka befrukta dem. Greene (1986) beskriver hur Atwood i intervjuer hävdar att berättelsen, som förvisso utspelar sig i framtiden, hämtat alla sina detaljer från nutida eller historiska skeenden. Den dystopiska berättelsen skildrar således grymheter och lidanden som kvinnor utsatts för i patriarkala, och således antifeministiska, samhällen genom historien.

När antifeministiska män drömmer sig tillbaka till en tid när de patriarkala strukturerna var starkare tänker de sig vanligtvis att patriarkerna var goda och kloka män som med fast hand tog beslut som gynnade alla underordnade. I realiteten har överordnade män genom historien regelmässigt använt sina maktpositioner för att på olika sätt utnyttja underordnade kvinnors och mäns arbete och kroppar (Brownmiller 1977; Janssen-Jurreit 1979). Den patriarkala exploateringen av underordnade skapar stort lidande och de som kan sin historia vet att kampen för alla vuxna människors juridiska likställighet varit såväl lång som kostsam. De vet också att framstegen inte är vunna för all framtid. Atwood (2004) tänkte sig *The Handmaid's Tale* som en kritik mot föreställningen att ett totalitärt patriarkat inte kan återuppstå i vår tid. Genom sin roman försöker Atwood visa hur ett sådant maktövertagande skulle kunna ske. Neuman (2006) redogör för hur Atwood hämtade inspiration från den iranska revolutionens borttvingande av kvinnor från aktivt deltagande i utbildning och arbetsliv. Atwood var medveten om hur de kvinnor som opponerade sig mot förändringarna utsattes för omfattande tortyr. Även Ceausescus rumänska regim där kvinnors fertilitet grundligt kontrollerades gjorde intryck på Atwood. I Ceausescus Rumänien var användning av preventivmedel samt abort förbjudet

och kvinnors graviditetsstatus övervakades månatligen. Därtill kopplades kvinnors löner till deras barnafödande. Atwood var också medveten om hur konservativa krafter i väst systematiskt arbetade för att inskränka kvinnors rätt att bestämma över sina egna kroppar. I USA är dessa frågor högaktuella och med tillsättande av konservativa domare i högsta domstolen har dessa rörelser vädrat morgonluft. I delstaten Alabama har konservativa politiker röstat igenom en lag som ger läkare mellan 10 och 99 års fängelse om de utför aborter oavsett stadiet av graviditeten. Detta gäller även i fall där graviditet uppstått som följd av våldtäkt eller incest. Alla som röstade för lagförslaget var män. Lagförslaget kommer att möta motstånd i domstolarna, vilket också är syftet då det slutgiltiga målet är att upphäva den federala aborträtt som tidigare fastslagits av högsta domstolen (Dyer 2019).

Det är vid betänkandet av patriarkala regimers och antifeministiska idéers reella skadeverkningar som jag upplever att välvillighetsprincipen särskilt utmanas. I anslutning till antifeministiska våldsdåd har jag också känt en stor ilska och frustration gentemot de som försvarar våldets underliggande ideologier. Efter Breiviks massmord blossade det upp en debatt om kopplingen mellan antifeministiska idéer och våldsutövning. I Sverige skrevs det artiklar (Gardell 2012; Sveland 2012) och böcker (Linton 2012; Sveland 2013) där de kopplade Breiviks föreställningar och attentat till vad de uppfattade som ett tilltagande hat mot kvinnor i allmänhet och feminister i synnerhet. Hatet och hoten får många feminister att tveka inför sitt offentliga engagemang för den feministiska saken. Även jag har emellanåt upplevt det som obehagligt att kritiskt belysa antifeminister offentligt, särskilt då hoten tenderar att även rikta sig mot den drabbades barn. Likt andra (Fangen 2001; Sveland 2013) som skrivit om grupperingar vars ideologier historiskt haft våldsutövning nära tillhands har jag övervägt de eventuella personliga kostnaderna som kan följa med uppgiften.

På andra sidan av debatten betraktade svenska antifeminister förståeligt nog situationen annorlunda. De menade sig bli anklagade för något som de inte var inblandade i. De hade inte hotat någon eller uppmuntrat någon att ta till våld. Enligt dem användes Breivik-fallet för att tysta antifeminister:

Men nu hävdas det alltså att hans främsta drivkraft för massmord var hat mot statsfeminismen. ... Breivik har också kritiserat feministiska företeelser i politiken. Men en störd person går till attack mot allt möjligt, särskilt inom etablissemangen, vilket också Breivik gjort. ... Jag betvivlar inte att Anders Behring Breivik uttalade hat mot feministiska idéer, bland hans övriga hat, men jag blir misstänksam när en feministiskt inriktad samhällsdebattör försöker skapa en bild av att "statsfeminismen" var hans främsta mål. Det skulle vara lite för bra för feministerna om det vore så, för då kan de frossa i offerkoftan, tillämpa "guilt by association", och med förnyad kraft fortsätta att skrämma

sina presumtiva kritiker till tystnad. För vem vill bli associerad med Anders Behring Breivik? (Ström 2012e)

Det är förväntat och förståeligt att Ström inte vill bli associerad med Breivik, och sannolikt spelar den viljan in då han faller för lockelsen att reducera Breiviks tankar och gärningar till godtyckliga attacker av "en störd person". Det blir naturligtvis behagligare att betrakta alla kopplingar mellan en själv och en massmördare som rent slumpmässiga. I samband med rättegången mot Breivik var det initialt frågan om Breivik var psykotisk som fokuserades. En första psykiatrisk utredning klassificerade honom som paranoid schizofren, vilket bland annat ansågs visa sig i hans vanföreställningar och storhetsvansinne. Schizofreni räknas som en av psykossjukdomarna och således bedömdes Breivik vara otillräknelig i juridisk mening. Efter påtryckningar från olika håll genomfördes en andra psykiatrisk utredning som visserligen bedömde att Breivik var empatistörd och narcissistisk, men ej psykotisk och därmed tillräknelig och möjlig att döma till fängelsestraff (Gardell 2013a). Bernholm (2012) resonerar tänkvärt om svårigheterna med att förhålla sig till Breivik och hans föreställningsvärld:

Kan Breiviks tankar och handlingar föreställas inom ramarna för den tankevärld de flesta av oss delar? Går de att placera inom något av dess områden och därmed förstå, eller är de utom denna värld? De flesta skulle nog medge att Breiviks tankar svävar i gränslandet. Dåden gav idéerna ett djupare allvar, skänkte dem en verklighetsfrämmande aura, men tankegodset är ju i högsta grad närvarande och levande, och har dessutom en väl dokumenterad historia. Och för rättsvitsans skull, kanske också för att dödandet inte skulle te sig helt meningslöst, bedömdes Breivik till sist som tillräknelig, hans tankar och handlingar som fullt förståeliga men förkastliga och straffbara. (Bernholm 2012)

Det är frestande att klassificera sina meningsmotståndare som galna, men i ögonblicket vi gör det slutar vi oftast försöka förstå dem. Vi kan visserligen söka mer kunskap om den psykiska sjukdom vi reducerar dem till, men deras verklighetsuppfattning blir tämligen ointressant då den inte anses ha något att göra med vår gemensamma värld. Huruvida Breivik och Rodger var psykotiska eller inte tycks vara svårt att besvara entydigt, men den antifeministiska idévärld de gav uttryck för i sina manifest delar de med flera av de antifeministiska män som jag studerat i avhandlingen. Jag betvivlar starkt att allihop är psykotiska. Det som den första psykiatriska utredningen av Breivik bedömde som vanföreställningar är tankar han delar med många andra män. De flesta männen förblir förhållandevis fredliga i sitt antifeministiska engagemang och ägnar sig huvudsakligen åt opinionsbildning. Vissa av männen kan dock tänkas vara inblandade i det omfattande anonyma och misogynä näthat som florerar. Ett fåtal

män som Breivik och Rodger utför horribla våldshandlingar som de motiverar utifrån sin världsbild.

I en av Pär Ströms böcker som jag lånade på universitetsbiblioteket i Umeå var marginalen delvis fylld med arga genmälen: ”Men snälla herr Ström...”, ”Nu får det väl ändå räcka med dumheterna...”, ”Stackars lilla dig...” och så vidare. Många blir arga av att ta del av de antifeministiska männens resonemang. Att försöka förstå antifeminister är således inte alltid populärt. När jag berättat om hur de antifeministiska männen tänker i olika frågor, och särskilt när jag vinnlagt mig om att förklara på vilka sätt dessa synsätt framstår som rimliga inifrån männen, reagerar många med ilska och irritation. Särskilt kvinnor jag talat med har många gånger blivit förbannade när jag beskrivit olika delar av den antifeministiska verklighetsuppfattningen för dem. Den arga reaktionen är fullt förståelig. De vet att framförallt kvinnor skulle få det betydligt sämre än vad de har det idag om antifeministiska krafter skulle utforma samhället. Som kvinna är det närmare till hands att uppleva antifeministernas aktivitet som ett direkt hot mot den egna friheten, och när vi känner oss hotade vill vi inte ägna oss åt att bättre förstå våra meningsmotståndare. Snarare vill vi ge svar på tal och i förlängningen bekämpa de antifeministiska idéerna och det hot de utgör.

Det är en konst att finna en god balans mellan att förstå sina politiska meningsmotståndare och samtidigt behålla den nödvändiga känslomässiga glöd som krävs för att fortsätta kämpa. Förståelsen tenderar att ta udden av den ilska som åtminstone för mig personligen ofta motiverat mitt politiska engagemang. Att på djupet förstå och acceptera hur antifeminister tänker och handlar leder hos mig till känslor av sorg och medlidande. Den antifeministiska världsbilden är ofta mörk, hatisk och fylld av rädsla, vilket ger en dålig grund för att leva ett gott liv. Min förhoppning är att i framtiden föra samtal med antifeministiska män där deras smärta och rädslor togs på allvar samtidigt som de tilläts se att det finns mer konstruktiva och kärleksfulla sätt att hantera smärtan på.

Både privat och professionellt är jag involverad i det slag om verkligheten som pro- och antifeminister utkämpar. Jag delar inte de liberala antifeministernas föreställningar om att jämställandet av män och kvinnor gått för långt och tippat över i en kvinnlig dominans i samhället. Jag delar heller inte de konservativa antifeministernas uppfattning om att det finns en naturlig ordning som föreskriver att män och kvinnor har välavgränsade roller att fylla i samhället, och jag rekommenderar verkligen inte att kvinnor underordnar sig män. Som profeministisk man vill jag att mina döttrar och söner, och alla deras jämnåriga, ska få växa upp i ett samhälle som är så fritt som möjligt från könsnormer som begränsar dem från att leva tillfredsställande liv. Min uppfattning är att det fortfarande existerar ett systematiskt förtryck av kvinnor i vårt samhälle som vi måste bekämpa. Kvinnoförtrycket är en av de globala ojämlikheter som behöver

åtgärdas. Eftersom det existerar en mängd andra förtryck, ojämlikheter och människofientliga strukturer är det dock inte förvånande att även män mår dåligt. Många män är underordnade i förhållande till högre värderade maskuliniteter, etniciteter, sexualiteter och klasser. Det går dessutom att fråga sig om människor mår bra av att vara strukturellt överordnade, och därmed ingå i mer eller mindre exploaterande relationer till andra människor. Jag vet av personlig erfarenhet att en vit medelklassman är kapabel att må dåligt och känna stark oro och smärta. Den vita medelklassmannens lidanden och umbäranden kan anses bortskämda och illegitima, men att de existerar behöver vi inte tvivla på. Jag ser det som troligt att smärtan åtminstone delvis har sitt ursprung i att våra grundläggande behov inte blir tillfredsställda. Alla människor har behov av att både ge och ta emot autentisk kärlek, men när de relationer vi ingår i är ojämlika begränsas möjligheten att ha verkliga kärleksrelationer.

Via min bana i livet har jag landat i en profeministisk verklighetsuppfattning, men likväl delar jag och de antifeministiska männen erfarenheter av att ha vuxit upp och levt som män i den här sociokulturella strukturen. Erfarenheterna från mina yngre och mer explicit sexistiska år ger mig en ingång till att förstå deras ståndpunkter. Den delade könspositionen i kombination med min fördjupning i antifeministiska föreställningsvärldar har öppnat upp en större förståelse för män som betraktar feminism som en farlig ideologi. De känner sig hotade och försöker sätta ord på det. Deras föreställningar kan synas vara osympatiska, ointelligenta och farliga, men inifrån männen utgör de lösningar på problem. Som tidigare konstaterats betyder det inte att deras lösningsförslag är ofarliga. När antifeministiske Lars-Holger Holm anser att han borde få örfila sin partner ibland, med tanke på att hon provocerat honom, ger han uttryck för en ursäktande attityd gentemot våld i hemmet. För oss som drömmer om ett jämlikt och kärleksfullt samhälle är denna typ av föreställningar hotfulla. Men i rollen som forskare, och som en medlem i en demokrati där öppen debatt ska kunna äga rum, har jag kämpat mot att summariskt avfärda män som Holm. Jag har istället, i linje med välvillighetsprincipen, försökt förstå honom. Min förhoppning är att en bättre förståelse av den antifeministiska verklighetsuppfattningen, och de sociokulturella strukturer som inverkar på den, kan användas i den feministiska kampen för ett samhälle där både kvinnor och män har det bättre än idag.

Om att skydda sig mot all kritik

Under det utdragna arbetet med att producera föreliggande avhandling har jag massvis med gånger drömt om olika situationer där jag behöver försvara min forskning mot kritik. Arga röster påtalar allvarliga brister i mitt vetenskapliga arbete och jag försöker efter bästa förmåga försvara mig. Jag vaknar upp med ett hjärta som rusar och en oklar tanke om att jag måste försöka täcka igen alla luckor som drömmens kritiker pekade ut. Drömmarna tenderar att göra kritiken mer

dramatisk och surrealistisk än den som delas ut i vakenhetens seminarierum, men gränserna mellan de två är inte så skarp som jag skulle önska mig. Under årens lopp har jag fått kritik för många aspekter av mitt arbete. En del av den har jag upplevt som konstruktiv och empatisk och den har följaktligen varit lätt att diskutera, motta och i många fall inkorporera. Annan kritik har varit betydligt hårdare i ton och gränsat till utskällning, och erfarenheter som dessa har skapat en rädsla och defensiv hållning hos mig som inte gagnat forskningsarbetet. Rädslan verkar hämmande på förmågan att öppna sig och förutsättningslöst lyssna på andras synpunkter, och kan sannolikt ofta leda till att kritik uppfattas som hårdare och allvarligare än vad den avsågs vara.

Min uppfattning är att vetenskaplig text oftast författas på ett defensivt sätt med syftet att likt en rustning skydda författaren från hugg som riskerar sår både ego och karriär. Vi försöker med efterhandskonstruktioner framställa olika val i forskningsprocessen som mer genomtänkta än de var i stunden. Eventuella svagheter som vi inte haft tid, energi eller mental klarhet att åtgärda försöker vi diskret gömma bakom diffusa formuleringar. Den som har osäkra anställningsvillkor och konkurrerar med andra om framtida forskningsmedel och försörjning vågar knappast ta risken att tala öppenlydande och ingående om den egna forskningens brister. Det bör bli legitimt att erkänna att forskningen formats av forskarens livsomständigheter, vilket i praktiken alltid skett. Vi kan inte förvänta oss att alla presterar samma nivå av forskning på samma tid. Den som är utbränd, eller på gränsen till att vara det, har inte tillgång till sin fulla kognitiva kapacitet. Samtidigt finns förstås ett behov av att upprätthålla en lägstanivå för vetenskapligt arbete. Vi kan inte godkänna undermålig forskning bara för att människan som producerade den inte lyckades åstadkomma bättre givet sin fysiologiska och psykologiska status. Det vi dock kan göra är att tala mer öppet om att det finns en riktig människa med en begränsad mängd tid och energi bakom varje vetenskapligt arbete.

Om vi erkänner våra mänskliga begränsningar och omständigheter skulle vi också kunna sänka garderna och blottlägga de brister som vi ser i våra arbeten. I en ideal situation skulle vi då kunna få nyttig input på områden där vi själva kört fast, vilket i förlängningen skulle gagna forskningens kvalitet. Kritiken kan dock inte alltid förväntas övervägas och inkorporeras omedelbart. Vi måste erkänna att de deadlines vi har att förhålla oss till sällan medger oss tid att reflektera över och omarbeta större partier av våra studier.

Våra arbeten blir aldrig perfekta och vi måste tillåtas bearbeta kritik över tid, och ta till oss en del medan annat avvisas. En möjlighet kan vara att vi med flera års distans återvänder och reflekterar över kritik som vår forskning fått. Ett gott exempel på denna typ av reflektion i efterhand ser jag i Jonsson och Milani (2012). Där återvänder de till kritik som Jonssons avhandling (2007) ådrog sig

några år tidigare. Reflektionen kretsar kring ett stycke särskilt laddad data som ställer forskningsetiska och teoretiska frågor på sin spets. Den specifika datan utgjordes av en intervju med unga invandrarkillar som med ett sexistiskt språkbruk för ett samtal om unga kvinnor. Utmaningen för Jonsson var att i analysen av samtalet balansera kritik från två olika håll. Å ena sidan fanns det kritiker som varnade Jonsson för att via sin analys reproducera ett narrativ om sexistiska invandrarkillar. Å andra sidan riktades det kritik mot Jonsson för att hans analys av datan förringade mäns sexistiska beteende. Dessa kritiker ville att Jonsson tydligare pekade ut killarna som ansvariga för patriarkal maktutövning. Jonsson och Milani belyser på ett transparent sätt båda sidors kritik och de teoretiska motsättningar som skiljer dem åt. Utifrån viljan att lyssna på och ta till sig av kritiken redogör de för innehållet i den queeranalys av sexistiskt språk som de förespråkar.

Jag tror förvisso inte att alla kritiker blir tillfredsställda av denna typ av reflekterande insatser. Det är inte heller ett realistiskt mål att vi ska uppnå konsensus kring alla forskningens och politikens meningsskiljaktigheter. Vad jag tror är att det är viktigt att vi försöker lyssna välvilligt på våra kritiker för att noga undersöka om vi kan göra forskningen bättre nästa gång. Ett sådant lyssnande och reflekterande måste få ta tid. Vi kan i normalfallet inte förväntas lägga allt på is eller kassera hela forskningsprojekt på grund av att någon framlagt relevant kritik. Vi gör klokt i att erkänna att det föreligger en intressekonflikt mellan å ena sidan den enskilde forskarens livsomständigheter och karriärambitioner, och å andra sidan forskarsamhällets förmåga att via kritik komma närmare sanningen. Rädslan för att via transparens ådra sig allvarlig kritik hämmar tveklöst det kollektiva kunskapsbygget.

Vidare forskning

I arbetet med detta omfattande studieobjekt har många frågeställningar behövt läggas åt sidan för att inte göra en redan lång avhandling ännu längre. Min förhoppning är att jag framöver kan få möjlighet att utforska några av dem närmare. I det följande kommer jag att beskriva några av de sidospår som lockat iväg mig under arbetets gång.

I samband med beskrivningen av det empiriska materialet skriver jag kort om hur även profeministiska män ser begränsningar i feminismen och antifeministiska män ser möjligheter i den. Detta är inte något jag ansåg passade in att belysa i den här avhandlingen. För att fördjupa förståelsen av hur män konstruerar det feministiska kunskapsobjekt kan detta dock vara en fruktbar ingång. Särskilt de profeministiska männen som har erfarenhet av att försöka leva en feministisk och jämställd praktik har ofta stött på olika begränsande och problematiska aspekter hos feminismen. Inte så problematiska att de velat överge rörelsen, men ändå

tillräckligt för att de ibland kommit att tvivla på rimligheten i vissa feministiska föreställningar. Bland antifeministiska män anses ofta feminismens möjligheter redan vara realiserade, med andra ord menar de att svenska kvinnor formellt är jämställda. De beskriver vanligtvis de två första vågornas feminism som rättfärdiga, men menar att senare feminism gått för långt. Att män även innan de tidigare vågornas feminism sköljt fram tyckte att kvinnosaken gått för långt reflekterar de inte över. Det finns en strukturell likhet mellan nutida antifeminister som kämpar mot dagens feminism och dåtidens antifeminister som kämpade mot kvinnors rösträtt. De sakfrågor som feminismen driver har ändrats, men männens motstånd är konstant. Att närmare jämföra antifeministiskt motstånd över tid vore synnerligen intressant.

Eftersom den antifeministiska delen av intervjustudien inte var planerad kom mina intervjuer av antifeminister att bli få. Därtill rörde det sig om intervjuer med huvudsakligen liberala antifeminister som är lättare att missta för profeminister eftersom båda grupper talar sig varma för jämställdhet. Vad som saknas i intervjustudien är intervjuer med konservativa antifeminister som är mer uttalade i sitt ogillande av och motstånd till feminismen. Det hade varit intressant att komma denna grupp närmare i form av djupintervjuer där de fick berätta om eventuella personliga erfarenheter som legat till grund för deras motstånd. Såväl antifeminism som profeminism är i skriven form ofta väldigt ideologisk. Männens tenderar med andra ord att upprepa en inom gruppen väl inövad berättelse om deras engagemang för och mot feminism. I en intervjusituation är möjligheterna större att genom frågeformuleringar och följdfrågor lyckas bryta igenom den ideologiska barriären och närma sig underliggande och mer personliga resonemang. Det är därmed inte sagt att de ideologiska tankegångarna är ointressanta, eller för den delen helt entydiga, utan endast i behov av idiografiska kompletteringar.

Ett specifikt område som särskilt intresserar mig är de profeministiska männens strävan efter mer jämställda sexuella praktiker. I Gunnarssons (2020) förträffliga intervjustudie om samtyckesdynamiker framgår tydligt hur komplicerat det kan vara att försöka försäkra sig om vad en själv och ens sexpartner verkligen vill. På ytan kan gränsen för ett frivilligt samtycke verka självklar, men vid en djupdykning i människors faktiska sexuella praktiker är gränserna oftast mer grumliga. Utmaningarna är många för de som vill utveckla nya ömsesidiga sexuella dynamiker. Särskilt i situationer där maktasymmetrier föreligger, vilket ofta är fallet i heteronormativa förhållanden. Jag vet utifrån min egen studie att de profeministiska männen jobbade intensivt för att försöka utveckla mer jämställda sexuella praktiker. Samtidigt gav de uttryck för en uppgivenhet inför möjligheterna att faktiskt lyckas i ambitionerna. Jag skulle vilja intervjua profeministiska män – som kan förväntas vara i framkant när det gäller samtycke och jämställt sex – mer uteslutande kring hur de tar sig an utmaningarna.

Ett sista område jag skulle vilja jobba vidare med är fortsatt utveckling av min modell över mäns förhållningssätt till feminism. Modellen har förtjänster i sin nuvarande enkla utformning, men jag ser behov av att lägga till ytterligare nyans och djup. Många av de specifika analysverktyg som beskrevs i början av avhandlingen förblev – på grund av forskningsarbetets tidsmässiga realiteter – relativt outnyttjade i modellkonstruktionen. Jag skulle gärna samla in mer empiri och återvända till ett analysarbete som bättre tar tillvara fler analysverktyg. Förhoppningsvis skulle ett andra försök till modellbygge kunna demonstrera en mer komplex sociokulturell påverkan på mäns förhållande till feminism över tid. Utmaningen med ytterligare komplexitet är dock att behålla presentationen av modellen någorlunda klar, men det vore ett förhållandevis angenämt problem att brottas med.

Summary

In the following section, I will briefly summarize the parts of the thesis that I presume will most interest the international reader. In accordance with this ambition, many aspects and details will be left entirely unaddressed. The emphasis is on the findings of the thesis: the description of profeminist and antifeminist men's perceptions of feminism and the outlining of a model of men's approaches to feminism.

Feminism is a political movement that, through the individual and collective action of countless women, has fought to give women the same rights as men. Through political demonstrations, riots, strikes, sabotage, boycotts, and more, feminists have fought to change an unjust order in which men benefit at the expense of women. Since its inception, the movement has challenged the power structure between men and women. Over time this forced men to share power in both the private and the public sphere. Some men have stood with the feminist women in their struggle, while even more have stood against them.

The aim of the thesis is to describe and analyze men's commitment to and against feminism. Two main aspects are investigated. The first aspect is how men view feminism as a positive versus negative force in society. The assumption is that pro- and antifeminist men want to achieve something that they perceive that feminism enables or limits, after which they engage on behalf of or against it. The second aspect focuses on what makes men react differently to feminism. Even though men share basic human needs, they come to different conclusions about feminism's effect on realizing these needs. The pro- and antifeminist commitments are created in the interaction of the men's human powers and properties (intentionality, creativity, empathy, and reflexivity) and a sociocultural structure that conditions their actions and beliefs.

The empirical basis for the findings is a combination of interviews, social media, and traditional media. The men interviewed are mainly profeminist, while antifeminist men are the authors of most of the material gathered from social and traditional media. The interpretation and analysis are guided by philosophical assumptions, a general analytical theory, and several specific analytical tools. The assumptions and theories form the basis for how the study object is framed and understood.

Feminism as enabling

This part of the thesis focuses solely on profeminist men. In short, it presents profeminists' experiences of feminism as a force that enables them to attain what

they want. It describes what the profeminist men want and how they believe that feminism makes it possible for them to achieve that.

The will to improve women's lives

The will to improve women's lives drives many profeminist men's engagements. There is a view among profeminist men that today's society is profoundly sexist and that women as a group are systematically subjected to oppression. Women's stories of being subjected to various forms of gendered injustices evoke a determination in the men to do something about the situation. The men feel the need to end the injustices to which women are exposed. The gendered power structure is perceived to contain several different inequalities to the detriment of women: women's exposure to rape, assault, lethal violence, the objectification of women's bodies, women's lower wages, and the fact that women are afforded less public space are examples often given.

Profeminist men have specific experiences, which they believe have led them to care for women. The care often aims at women in their vicinity that the men want to help, but it might also be directed at women as a group. Profeminist fathers feel that they have come to sympathize more with feminist ideas since they had daughters. By empathizing with their daughters' current or future experiences of being women in a sexist society, they come to feminist insight. These men's concerns about possible horrors in their daughters' futures make them want to get involved in the struggle to improve women's lives.

Many profeminists believe that their commitment to feminism arose through contact with female feminists. Over time, the feminist woman influenced the man, and he came to share her perception of reality around these issues. Many pro-feminist men claim to have been altered by perceiving themselves as part of women's oppression. Some men describe that it was arduous and took a long time before the feminist woman got through to them. Other men account for a calmer process in which they slowly but surely came to share the woman's beliefs as she succeeded in convincing him of the reasonableness of feminist arguments. Men often believe that their love for a feminist woman played a vital role in forming their commitment. They considered it difficult not to share their loved one's values and political engagements.

Some profeminist men found their commitment by participating in gender studies education. They experience that the books they read during their education have influenced their feminist engagement greatly. Some men preferred to absorb the reality of a sexist society, and their involvement in it, through the written word. Not being aggressively confronted with the new knowledge is experienced as lessening the resistance to the content. Once the men

shared the societal analysis that gender studies teach, they often experienced anger and a willingness to be part of the change. Some men testified that it is painful to see the world in that light. Also, they experienced frustration at not knowing how to change the unfortunate state of affairs efficiently.

The will to improve men's lives

Profeminist men want to improve men's lives. However, they see a need to clarify that they do not feel sorry for men as a group. Profeminists share a view that men's lives are generally better than women's. Thus, the will to improve men's lives is needed to be curbed not to lead to men's problems being prioritized over women's.

Profeminists believe that men have much to lose by making society more equal. Men can count on less power, less money, and increased demands both publicly and privately in an equal society. They have a notion that men today possess a multitude of privileges that they would lose. In addition to power advantages, several other phenomena are mentioned that are perceived as male privileges. For example: to be taken more seriously, not having to be afraid outside at night, having access to more comfortable clothes, getting more appreciation for the housework you do, to be emotionally serviced by your partner. However, men who have come to acknowledge their privilege are believed to have a harder time enjoying them. For example, it is perceived as less satisfying to be served by your partner when you consider yourself an exploiter of her labor. Some profeminist men believe that their lives would have been more comfortable if they had been more normal men who could uncritically enjoy the fruits of the patriarchal gender order. Another common view among profeminists is that men gain greater well-being despite losing power in an equal society. They believe that this is achieved by allowing men to expand their emotional and social skills.

Profeminists' dreams of a better world go through men's confrontation with society's stereotypical masculinity norms. Many of them stress that men need to speak more about how it feels to be a man. The hope is that men can become more skilled at communicating their feelings and experiences. The feminist critique of toxic masculinity is often linked to their personal experiences of not thriving in typically male contexts. Profeminists often express dissatisfaction with trying to live up to being conventional men. One such area in which many of them have experienced discomfort is in sports. In this area, the narrow norms of masculinity have been painful to endure. Many profeminist men reflect on the physical and psychological violence that boys and men use against each other. They want to break with the ideal that men should tolerate being subjected to violence and that it is acceptable for them to use violence against others. Profeminists try to change their masculinities in desired directions. Some of the men aim to partially change

their way of being men, while others want to eliminate their entire masculinity. Many believe that eradicating gender segregation is a prerequisite for equality, and therefore, they try to destroy masculinity within themselves.

By changing men

According to profeminist men, the most important action to improve women and men's lives is that which leads to men changing. However, they experience a significant challenge in going from word to deed. They ponder how the feminist teachings can be transferred to less sexist behavior. A common experience is feeling skilled at talking about the problems but much worse at dealing with them in practice. Profeminists believe that men must turn their eyes to themselves and see their own sexism. This type of scrutinization aims to make the men aware of their problematic behaviors, making it possible to get rid of them. When they start to see their part in the oppression, many profeminists find it impossible to stop seeing it. They then live with a constant vigilance over whether all the phenomena around them benefit or counteract the feminist cause.

Profeminist men live with a view on society as deeply unjust, which in itself is emotionally stressful. Also, they consider themselves members of the group that maintains the unfair system. Feeling guilty and ashamed of belonging to the group of men and being the bearer of typically male behaviors is common among profeminists. Some of them describe the painful feelings as productive insofar as they push towards concrete action, but most believe that such feelings are harmful in the long run. Constantly feeling guilty for one's actions is perceived to lead to mental illness and a sense of resignation in the face of the possibilities of creating change. Many of the men have tried to find a balance in their self-criticism. They have developed what they perceive as more long-term and constructive attitudes towards themselves, within which they are more forgiving towards their failures as men. During a phase, looking at one's life through a feminist lens and feeling guilty about one's sexism is considered desirable and necessary for developing a strong will to change the situation.

Profeminists are afraid of creating discomfort in women. They believe that women cannot help but feel scared of strangers because they do not know their intentions. From their point of view, women cannot avoid seeing men as a threat to their safety. The profeminist notion is that women will consider all strange men as potential rapists as long as men commit rape. In connection with this, they claim that it is seemingly ordinary guys who rape. A serious profeminist thus explores whether he himself has committed sexual abuse. Although challenging, it is considered essential to try to understand the potential sex offender within themselves. Profeminists perceive that men lack empathy, which leads to them being poor at handling consent in sexual situations. They believe that men need

to both speak and listen more in sexual settings. By being extremely sensitive to women's sexual desires, the profeminist men want to ensure that they do not commit any abuse.

Profeminist men want to achieve gender equal sex. They are looking for alternatives to a sexuality that, in their eyes, is full of abuse. For many of them, this means avoiding pornography's stereotypical depictions of sex in which men's superiority and women's subordination are eroticized. Their knowledge of sexual violence in heterosexual relationships makes it difficult for many of them to have a relaxed approach to sex. For some of the men, the fear of committing abuse resulted in them periodically not wanting to have sex at all. The men state that their female sex partners often reacted negatively to their attempts to break with and talk openly about normative heterosexual practice. The pursuit of gender equal sex takes different forms for profeminist men. Some reduce the focus on penetrative sex, others try to be more intimate with men, and still others try to accept impotence. They have in common that they strive to get beyond current notions of how men and women should have sex.

Profeminists reflect a lot on their relationship to pornography. Some men say that they no longer get turned on by porn because they link it to sexual abuse, while other men are ashamed that they still get turned on by it. There is an ideal among them that a good profeminist does not consume porn, but usually, they still do to some extent. Those who consume try to avoid porn that is considered worse from a feminist perspective and instead watch alternative porn. There is an aspiration among some men to reconcile with typical heterosexual inclinations, to reform them instead of revolutionizing them. This can be contrasted with men who adopt a stricter way of relating to pornography and stereotypical heterosex. These men hope to counteract the allure of pornography by waging a fierce internal struggle against it.

It is considered important among profeminist men to take responsibility for their fair share of the household work. They believe that women take responsibility for the home and children to the degree that it leads to ill health. Overall, profeminist men perceive the typical heterosexual relationship as potentially destructive for the female party. They see a situation in which their male partners systematically exploit women's labor and energy. The profeminists want to remedy what they consider to be injustices of heterosexual couples and seek to change themselves in order to achieve this. The first step for men is considered to be the realization that they perform and know less about housework. Thereafter, men should strive to fill these knowledge and skill gaps by practicing performing them. In practice, this often means that a man is solely responsible for a task until he can perform it skillfully.

Besides the concrete work in a household, such as diaper changes, laundry sorting, and food shopping, the profeminist men want to highlight the more abstract emotional work. They believe that heterosexual relationships are often characterized by the woman spending a lot of time and energy understanding and confirming the man's needs, while the opposite is uncommon. This one-sided dynamic is also considered to result in the man's career being systematically given priority over the woman's career. Profeminists want to be there for their female partners in the daily struggle that home and children's care is perceived to be. However, they acknowledge that it is often difficult to live up to this ambition.

Breaking with traditional bodily gender norms is something that profeminist men explore. By deviating from men's typical ways of dressing, adorning, and moving their bodies, they hope to feel better and create change in a gender equal direction. Some try to transform the male body by experimenting with makeup and unmanly accessories and clothing. The transformation is not only perceived as a political project. Men also see freedom in shaping their appearance without considering notions on how a man should look. Wearing women's clothing can be viewed as a breach of norms, but it can also express a profeminist's taste in clothing. A common bodily change project that the profeminist men are engaged in is taking up less space, thus giving women more space. They avoid speaking loudly, aggressively, and leading the direction of the conversation. According to profeminist men, their bodily violations of norms tend to create reactions, not least in the form of homophobic comments. They testify that many individuals act as a type of masculinity police repeatedly trying to correct their crimes against gender norms. Despite the sometimes harsh reactions to their deviant behavior, profeminists usually think it is worth doing what they do.

Feminism as constraining

This part of the thesis focuses only on antifeminist men. In brief, it presents antifeminists' experiences of feminism as a force that constrains them in acquiring what they want. It describes what the antifeminist men want and how they believe that feminism prevents them from accomplishing that.

Basic criticism of feminism

The antifeminist men wage an ideological struggle against feminism and oppose its descriptions of reality in many areas. Antifeminists react in different ways to the feminist view that there is a patriarchal gender order that must be eliminated. The liberal antifeminists oppose the claim that women today are subordinate to men. They believe that Swedish women have received all relevant rights and freedoms and that the historical disadvantages of being a woman no longer exist. Furthermore, they claim that feminists continue to prioritize women, despite having achieved gender equality, which has led to men becoming subordinate to

women in some respects. The liberal antifeminists do not want to see further measures aimed at improving the conditions of women. They fear that such reforms would lead to men's deepened subordination. The conservative antifeminists also do not believe that there is a patriarchal gender order, but they regret that this is not the case. Their view is that men need to rule society if it is to survive and develop in the desired direction.

Antifeminist men are deeply critical of the idea that gender is socially constructed. Both liberal and conservative antifeminists believe that there are essential biological gender differences that set limits to what best suits men and women. What varies between antifeminist men is how extensive they think the biological differences are and how crucial they are to our individual lives. The feminist understanding of gender is described from an antifeminist point of view as unscientific and unrealistic. Antifeminists warn against a politics of uniformity aimed at eradicating gender differences between men and women. They believe that such an endeavor can only end badly since it works against our species' biological foundations. Many antifeminists think that we live in such a political retraining project that has created unhappiness for individual women and men, sown a split between the sexes, and made heterosexual relationships more difficult.

Among antifeminist men, it is a typical view that feminist ideology has become entrenched in the state's activities and that we live under state feminist oppression. Many of the basic ideas of feminism are considered to have been transformed into state policy. According to the antifeminists, the fusion of state and feminism has resulted in society becoming more misandrous. They further believe that a so-called gender-industrial complex has emerged within which a growing number of actors support themselves by working with gender issues. These actors are considered to oppose all objections to feminism in the public debate and make life miserable for the few antifeminists who dare to defy them. The goal of state feminism is perceived as some kind of female superiority. There is a fear among anti-feminists that men's role in a fully developed state feminist society will be disadvantageous.

Antifeminist aversions

The antifeminists' basic criticism guides them into additional areas of the feminist ideology they oppose. One of these areas is what antifeminist men perceive as feminism's hatred of men. They believe that there is a negative image of men in state feminist Sweden and that the entire male collective is blamed for everything wrong in society. According to antifeminists, the misandry stems from the fact that feminist ideology teaches that the world's evil works through men. The antifeminist reasoning is that feminists demand that all men admit their guilt

in the suffering that afflicts women. In connection with this, some antifeminist men put forward the idea that feminism has a long-term strategy to dehumanize men as a group. By no longer considering men fully human, feminists are believed trying to make the hatred of men legitimate. Swedish feminists are deemed to have an overly hostile tone towards Swedish men. In their eyes, Sweden is a gender equal country that is filled with friendly and helpful men. The antifeminist men believe that women should be grateful given the very gender equal lives Swedish women live in international comparison.

There is an antifeminist notion that the misandry is partly created through fabricating an image of men engaging in widespread violence against women. By portraying ordinary men as abusers of women, they mean that feminism has turned women against men. According to the antifeminists, the blame should lie with the individual perpetrators and not with all men. The notion of men's collective violence is attributed to gender studies. They believe that the feminist state has allocated money to feminist ideology production under a scientific guise. The state is imagined having commissioned gender research that showed that ordinary Swedish men exercised extensive amounts of violence against women. Antifeminist men find it necessary to note that ordinary men do not use violence against women but that deviant men are the main perpetrators. Another reasoning about men's violence that the antifeminists put forward is that society needs to keep men satisfied to avoid acts of violence. Men who do not get the life they expect are at risk of becoming violent. Some antifeminists argue for men's use of legitimate violence against women. They also encourage an understanding of where women's mental violence has provoked men's physical violence. This kind of reasoning can be linked to a conservative desire that men should be allowed to use force to regain control over women.

The antifeminist men challenge the notion that men have more power than women in today's society and highlight three benefits women have. The first advantage, which they call women's survival power, is the notion that women, both now and earlier in history, have been exposed to less risk of injury or death. The second advantage is referred to as relationship power. Relationship power is considered to consist of women's greater closeness to other people. The antifeminists title the perceived third advantage of being a woman as the sexual power of women. The antifeminist notion is that women dictate the conditions for sex and couple formation. This advantage is considered to allow women to choose freely among attentive men. Antifeminists are also critical of what they perceive as feminism's female chauvinism. Female chauvinism refers to a view that glorifies women and portrays them as better and more valuable than men.

Feminism threatens

Antifeminist men find feminism threatening. They feel that it poses a danger to the welfare of men, the stability of the nuclear family, and the survival of Western civilization. The liberal antifeminists want to create an understanding of the challenges that men face. They believe that feminism does not care about men's problems and that the feminist state only protects women. These liberal men want to inform the state about men's subordination in certain areas and hope that the state will take measures to improve men's situation. Conservative antifeminists question the liberal focus on the welfare of individual men and instead want men to think about what they can do for the nation's well-being.

The differences between liberal and conservative antifeminists' views become clear in discussions about women's sexual power. Couple formation and sex are perceived to take place on women's terms, which both groups assume is based on women's reproductive biology. Liberal men find it unfair that they have difficulty acquiring sex and love from women. Some of them see prostitution as a solution to the perceived sexual power inequality between men and women. They believe that current legislation in this area complicates the situation for men. From their perspective, legalizing the buying of sex would make it easy for men to obtain sex from women. Conservative men also note that many men find it difficult to attract women but do not believe prostitution is the solution. Instead, they suggest that men make themselves more attractive. They claim that women are not attracted to the feminine and responsive men whom they believe Sweden is full of today. Another way to circumvent the sexual power of Swedish women, as some liberal antifeminists suggest, is to marry women from poorer countries. The conservative antifeminists, who are usually nationalists, see this as a selfish solution that does not benefit the Swedish people.

There is a divide between the liberal and conservative antifeminists regarding the threat to the nuclear family. Both groups are concerned about the instability of the nuclear family. The liberal men see in its disintegration a danger to the welfare of individual men. In contrast, the conservative men's fears mainly revolve around the nuclear family's importance for society's survival. They agree that feminism strives to wipe out the nuclear family, not least by demonizing men and making women believe that they can do better without them. Fathers are considered to be particularly smeared, and many antifeminist men testify that fathers are mistreated when it comes to divorces and custody disputes. In connection with this, they also put forward the notion that it is common for men to be falsely accused of assault and sexual abuse in Sweden. They believe that the feminist state has made it possible for women to harm and control men through the judiciary system.

Liberal antifeminists are claiming that men get harmed by living alone. They point out that many men become socially isolated without their families and that these men, in the long run, risk becoming suicidal or homeless. Out of a longing for a socially richer life, some liberal men have wished they were women. The conservative concern about the nuclear family's disintegration is grounded in the notion that the family is the basic unit of society. According to this line of thinking, men and women first become socially useful if they are united in a family. They regard the feminist ideology as selfish since it puts the woman's needs well ahead of the needs of the family and society. The conservative antifeminists want women and men to unite in the nuclear family with the children's and the nation's prosperity in focus. They are angry at the welfare state, which enables women to live without men. The women's liberation, and the welfare state that followed it, are believed to work against human biology.

While liberal antifeminists worry that state-feminist discrimination against men leads to a less efficient society, conservative antifeminists fear something worse. They believe that feminism will ultimately contribute to the fall of Western civilization. The core of the problem is considered to be feminism's opposition to a natural gender order and division of labor that they believe has laid the foundation of society. The conservative men imagine a long-gone golden age when men led the nation and women followed their lead. They advocate strictly following an imagined natural order between the sexes within which men and women have different but complementary roles. Men should perform productive work in the public sphere, and women reproductive work in the private sphere. More specifically, this means that women should focus on taking care of children and the home while men build and protect the nation. Women in general, and feminists in particular, are not believed to understand the need to protect the nation by force. This unwillingness to use violence is considered to make them unfit leaders.

The conservative antifeminists see another threat to civilization in modern sexuality. They are of the meaning that men's energy must be channeled towards activities that are productive for society. The sexual liberation supported by feminism is perceived to have led to a situation where men are regularly exposed to temptations. Lightly dressed women are assumed to make it difficult for men to focus on productive work. The conservative men propose a monogamous system in which each man is married to a woman who gives him reasonably large sexual rations. This arrangement is supposed to guarantee that the man has energy left for his public commitments. The conservative men are afraid that Muslim culture, within which they believe that men's energy is better channeled due to greater control over women's sexuality, will conquer Western civilization. Antifeminists also see other reasons for controlling women's sexuality. They believe that it is important for men's productivity to be certain of being biological

parents to their children. Men are assumed to want to spend energy exclusively on their own biological kin. The vision is a patriarchal and monogamous society where men's energy is invested in their biological children, and the women's energy is directed towards the men as women are not allowed to forego or change husbands.

Model of men's approach to feminism

The starting point for the model of men's approach to feminism is that pro- and antifeminist men share basic human needs but come to different conclusions about feminism's ability to positively influence the satisfaction of men's and women's needs. Through a synthesis of the analytical framework, specific analytical tools, background descriptions, and empirical data, a model is constructed. The model attempts to show how sociocultural forces influence men's approach to feminism.

Basic human needs

Human beings have basic material and social needs that need to be met for them to feel good. If the needs are threatened, they try to remedy the situation. With their empathic abilities, they can also react to other people not getting their needs met. Men's commitment to or against feminism is assumed to hinge on whether they believe that feminism enables or constrains them and other people in their quest to live comfortable lives. Regardless of whether the beliefs are correct, it is based on them that people make their choices. Out of the ambition to live a satisfying life, pro- and antifeminist men formulate projects that depend on their understanding of themselves and the sociocultural structure in which they find themselves. Profeminist projects are guided by feminist ideology, while liberal and conservative ideologies steer antifeminist projects.

The ability to survive and feel good is nowadays linked to an individual's ability to acquire money by selling their labor. Except for the few capitalists who make a living from the work of others, the rest of humanity has to work for wages in order to buy food, drink and heating. The capitalist mode of production determines the conditions under which material necessities are produced and thus governs pro- and antifeminist men's opportunities to satisfy their basic material needs. Both men and capitalists have historically wanted to control women's labor. Men have taken advantage of women's unpaid work in the home while capitalists have benefited from gender-segregated wage labor. Women's lower wages made them dependent on marrying men to support themselves. The classic gender contract required that men primarily provided the family's material needs. Over time, the agreement between capitalism and patriarchy was threatened. In search of greater capital increases, capitalism has continued to transform itself, and the patriarchal gender order has thus been challenged. Many jobs that males

traditionally held have been offshored, and men's financial advantage over women has diminished.

In addition to satisfying material needs, it is crucial for people's well-being that their social needs are met. Through loving actions, spanning between care and sex, people affirm each other's worth. People's need for love, care, and affirmation leads to a dependency on social relationships. Even dysfunctional relationships are difficult to dispense with if the need for love and care are unsatisfied. According to the classic gender contract, women's responsibility is to provide for the satisfaction of social needs submissively. In addition, women are expected to act more self-sacrificing, leading to women neglecting their own needs. Expectations of men are different, and they generally act more self-fulfilling with a focus on satisfying themselves. Despite a generally favorable situation, men are still vulnerable when it comes to satisfying their love needs. Women who have enough money can choose to withdraw their love from them, revealing men's fundamental dependence on women's love and care. Men also risk discovering that women dependent on their money only pretend to love them, resulting in love not having the same affirmative effect.

Are the needs met?

Based on research, it can be stated that men and women are not equal in terms of satisfaction of basic needs. In Sweden, men are still at an advantage so far as their material and social needs are being met to a greater degree. They generally have higher incomes and receive greater social recognition in the public sector and more care in the private sector. Albeit very slowly in some areas, the situation of women has improved over time. This slow change in the genders' hierarchical order poses a challenge for those who advocate for a patriarchal gender order. Most men seem quite satisfied with the current situation. They are expected to support gender equality while simultaneously taking advantage of an unequal situation. The fact that a majority of men are not challenging the gender order in either direction can be viewed as a sign that their basic needs are met relatively well today.

The profeminist men recognize that women's basic needs are met to a lesser extent than men's. Women are still considered overly financially dependent on men, a condition which they perceive as harmful to women. It puts women at a disadvantage, and they risk being exploited, which profeminist men believe typically happens in heterosexual relationships. Men are perceived to receive more love and care than they give back. Profeminists think that men enjoy more power, higher status, and higher wage income. Men's material and social needs are thus considered more secure than women's. In line with this, they are certain that men will lose power and money during the transition to a more gender equal

society. Despite this, most profeminist men trust that men would benefit from more gender equality. The explanation for this consists of two parts. Firstly, men want to be loved and confirmed based on personal characteristics and not because they are in a superior position. Secondly, men's current social satisfaction is limited by repressive masculinity norms that prevent them from fully giving and receiving love.

Liberal antifeminists feel neither powerful nor satisfied, and they worry that women are slowly catching up with men's material and social superiority. They recognize a somewhat uneven distribution of resources, such as men having higher incomes than women. However, this inequality is considered fair because it is viewed as a result of free choice. In their eyes, it is enough that women have the same freedoms and rights as men. If women want to secure their material needs further, it is considered up to them to make other choices. Regarding the satisfaction of social needs, the liberal men reason differently. They believe that men have a hard time satisfying their needs of love and sex, but in this case, the solution is not that men should make different choices. Once again, the responsibility lies with women, whom they believe need to be persuaded to acknowledge and accommodate men's social needs. The liberal antifeminists are not particularly interested in whether women's needs are met in today's gender order. For them, women are mainly interesting as instruments in satisfying men's needs.

The conservative antifeminists' outlook is that the basic needs of men and women will be unsatisfied as long as they do not live in line with a patriarchal gender order. Both superior men and subordinate women are assumed to thrive while following their traditional roles. They also believe that the destruction of the patriarchal gender order poses a threat to the nuclear family and our civilization's continued existence. The survival of collective units is considered more important than the individual welfare of men and women, and therefore their needs should not be prioritized. A good conservative man should not think about what he needs but instead focus on his nation's needs. Between the lines, it is still possible to deduce how the promise of male superiority appeals to men. They seem to long for the material and social rewards that a patriarch typically receives. In a paternalistic way, conservative antifeminists claim to protect the basic needs of women. They are of the opinion that most women do not know their own best when they opt out of life in the nuclear family. The main explanation for women's choice to depart is their increased financial independence.

How should the needs be met?

Men's approach to feminism has to do with more than their assessments of whether feminism leads to increased or decreased satisfaction for themselves and

cared for others. It also has to do with how the needs are met. Pro- and antifeminist men engage in the constitution of the gender order, and it is considered essential if men or women are mainly responsible for satisfying different needs. Both women and men are part of a struggle to shift gender order and gender contracts to increase their respective opportunities to live satisfying lives. The changes that have taken place have led some men to experience their lives as not living up to expectations. In different ways, they try to deal with the disappointment of men's needs not being prioritized as before. Some blame themselves and view the situation as an individual failure. However, the most common way for men to deal with this disappointment is trying to reverse feminist progress. In this context, feminism is seen as a movement whose prioritization of women's needs harms both men and society.

The basic project of profeminist men is to satisfy both women's and men's needs by dissolving both the segregation and hierarchy between them. They want to be involved in transforming a patriarchal gender order that prioritizes men's needs in favor of an equal society that better serves all people's needs. They believe that everyone benefits from gender equality in the long run, so they choose to oppose their own gender group's short-term interests. In addition to opposing men's superiority, profeminist men also question gender segregation. They want a society where gender is considered irrelevant, and individuals can live their lives without being limited by gender norms. In feminism, they have found support for breaking the norms. However, the collective change they want to see in men is not entirely up to the individual to design. The change is expected to benefit both men and women and lead to more empathy and less aggression in men. Profeminist men appreciate that feminism demands that men act more lovingly and caringly in their relationships with other people. They want to see an end to men's exploitation of women's love and care. To achieve this, men need to learn how to perform concrete tasks (such as cooking, washing, and cleaning) as well as more abstract love and care work. They strive for a situation where women and men have the same obligations towards each other and eventual children.

Profeminists believe that a gender equal society gives men better opportunities to satisfy their needs of love and care. This is even though women then are presumed to be less focused on adapting to men's needs. They have two explanations for this. The first is that women's love would be voluntary and thus more effective. The second is that men would increase their satisfaction of needs by giving others more care and love. In addition to engaging more in loving behaviors, profeminists also want men to get rid of their violent ones. Therefore, reflecting on their destructive parts is considered necessary. This self-examination is thought to provide insights into how they might have violated others' boundaries. To profeminist men, the insights illustrate how common it is with violence and sexual abuse. Consequently, they try to be responsive and careful in their close

relationships. They strive to develop principles and behaviors that help them ensure that their partners have their needs met in the relationship.

The basic project of liberal antifeminist men is to protect the continued satisfaction of men's needs. To them, further dissolution of gender segregation and hierarchy poses a threat to men's welfare. They affirm the traditionally sharp boundary between the sexes and believe that biological differences between men and women make them best suited in different areas. Liberal antifeminists do not share the view that men exploit women, and they are provoked by feminists' talk of men mistreating women. Their understanding is that the bad behaviors of deviant men are blamed on ordinary men like themselves. They yearn for an imagined time when women appreciated men's efforts and showed gratitude. Since they perceive Sweden as a gender equal society mainly populated with good men, they see no need to change their behavior or the hegemonic masculinity ideals.

Liberal antifeminists recognize that men need women and children in their lives to satisfy their social needs. They are consequently concerned about continued development where women opt out of living with men. From their point of view, this trend must be broken. Since they see no reason for men to change, the demands for change are directed at women. The liberal men ask themselves how women can be persuaded to give them more of what they want. What women themselves want does not interest them considerably. They seem to demand an arrangement where both men and women focus on satisfying men's needs. The liberal antifeminist men lean heavily on men's economic superiority over women. They hope that women's greater difficulties in satisfying their material needs will motivate them to continue living with men. If women, despite their disadvantage, choose to live without men, liberal men have two alternative solutions for satisfying their needs. One is buying sex, and the other is starting relationships with women from poor countries. These alternatives are also based on economic inequality between men and women. Men give women money in exchange for sex, care, and affirmation in what liberal antifeminists regard as legitimate transactions.

The conservative antifeminists' basic project is to recreate an imagined natural gender order in which men are superior to women. By fulfilling their traditional roles, both men and women are assumed to have their needs met within that order. Although the conservative men's collective projects are presented as altruistic, there is reason to suspect underlying egoism. To be precise, they advocate an unequal gender order within which themselves as superiors would have ample opportunities to satisfy their material and social needs. The patriarchal gender order and its accompanying gender contract are considered necessary and based on biological differences between men and women. The

conservative men believe that women are too naive and irrational to manage leadership roles in society successfully. Men and women are not considered beneficial to society until they are united in a nuclear family. They believe that men and women should take on complementary roles within society in an arrangement where men create wealth and protect the nation while women take care of children and men. In other words, they believe that men ought to provide for material needs and women for social needs. The nuclear family is also considered to play a role in controlling men's sexual satisfaction in a societal productive way. Conservative antifeminists want women to cease their sexual temptation of men with the imagined consequence that men can focus more on productive work. They advocate that women dress conservatively and that men within the framework of heterosexual marriage be given satisfactory sexual relations. In this way, men's needs are satisfied, and they have energy over for productive activity.

Conservative antifeminists lament that women's liberation took place and that the welfare state was expanded. These events are considered to have led to more women wanting and being able to live without men. The conservative men want women to accept their subordination, but they suspect that women will not do so voluntarily. Thus, they argue that women must be forced back into their supposed natural role either by limiting their financial independence or by men acting in a more authoritarian way. The conservative antifeminists are open to using some violence in their attempt to regain control in the family. They thus oppose feminism's historic struggle to put an end to men's violence. Getting women to accept an unequal gender contract is considered important enough to justify the use of force. Other conservative antifeminists believe instead that women should be lured back to men and traditional family life. In their eyes, Swedish men need to change for women to be attracted to them and satisfy their needs for sex and care. Their view is that women dislike men of today who are kind and responsive. Instead, they claim that women's nature deems them attracted to dominant, confident, and aggressive men.

Referenser

Adami, Zanyar & Chavez Perez, Inti (red.) (2008) *Pittstim: pissbomber, skogsporr och kärlek*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Agnemo, Tomas (2015) "It starts with me - Why men should engage for Gender Equality!" @ *Youtube*, Internet.

Almqvist, Kurt & Gröning, Lotta (red.) (2014) *Farväl till feminismen?* Stockholm: Axel och Margaret Ax:son Johnsons stiftelse för allmännyttiga ändamål.

Alvemark, Elin & Leffler, Tove (red.) (2007) *Könskrig: hur vi delas upp och hur vi hör ihop*. Stockholm: Atlas.

Anderson, Kristin J. (2015) *Modern misogyny: antifeminism in a post-feminist era*. New York: Oxford University Press.

Andersson, William (2014) "Hur gamla är pojkar i Sverige då de för första gången förstår att de är äckliga?" @ *A Voice for Men Sverige*, Internet.

Anti-Defamation League (2020) "Who are Antifa?" @ *Anti-Defamation League*, Internet.

Archer, Margaret S. (1988) *Culture and agency: the place of culture in social theory*. Cambridge: Cambridge University Press.

Archer, Margaret S. (1995) *Realist social theory: the morphogenetic approach*. Cambridge: Cambridge University Press.

Archer, Margaret S. (2000) *Being human: the problem of agency*. Cambridge: Cambridge University Press.

Archer, Margaret S. (2003) *Structure, agency and the internal conversation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Arnstberg, Karl-Olov (2017) *PK-samhället*. Stockholm: Debattförlaget.

Arpi, Ivar (2012) "Därför kan män inte bli riktiga feminister" @ *SVT Opinion*, Internet.

Arpi, Ivar (2017a) "Ondskan är en man" @ *Svenska Dagbladet*, Internet.

- Arpi, Ivar (2017b) "Genusvetenskapen är Sveriges egen kreationism" @ *Svenska Dagbladet*, Internet.
- Arrhenius, Sara (2000) *En riktig kvinna: om biologism och könsskillnad*. Skarpnäck: Pocky/Tranan.
- Ashe, Fidelma (2007) *The new politics of masculinity: men, power and resistance*. London: Routledge.
- Atwood, Margaret (1985) *The Handmaid's Tale*. Toronto: McLelland and Stewart.
- Atwood, Margaret (2004) "The Handmaid's Tale and Oryx and Crake in context" i *PMLA* 119:3, 513-17.
- Awkward, Michael (1999) *Scenes of instruction: a memoir*. Durham: Duke University Press.
- Bashflak (2012) "När feminismen gick i mål" @ *Bashflak*, Internet.
- Baker, Katie J.M. (2013) "Cockblocked by Redistribution: A Pick-up Artist in Denmark" i *Dissent* 60(4), 8-11.
- Banks, Olive (1986) *Becoming a feminist: the social origins of 'first wave' feminism*. Brighton: Wheatsheaf.
- Bard, Alexander & Söderqvist, Jan (2018) *Digital libido: sex, makt och våld i nätverkssamhället*. Stockholm: Futurica.
- Bartky, Sandra Lee (1990) *Femininity and domination: Studies in the phenomenology of oppression*. New York: Routledge.
- Bartky, Sandra Lee (1998) "Foreword" i Digby, Tom (red.) *Men doing feminism*. New York: Routledge.
- Batson, C. Daniel (1991) *The Altruism Question: Toward a Social-Psychological Answer*. Hillsdale: Erlbaum.
- Batson, C. Daniel (2011) *Altruism in Humans*. New York: Oxford University Press.
- Baumeister, Roy F. (2010) *Is There Anything Good About Men? How Cultures Flourish By Exploiting Men*. Oxford: Oxford University Press.

Baumeister, Roy F. & Mendoza, Juan Pablo (2011) "Cultural Variations in the Sexual Marketplace: Gender Equality Correlates With More Sexual Activity" i *The Journal of Social Psychology* 151:3, 350-360.

Baumli, Francis (red.) (1985) *Men Freeing Men: Exploding the Myth of the Traditional Male*. Jersey City: New Atlantis Press.

Bekkengen, Lisbeth (2002) *Man får välja: om föräldraskap och föräldraledighet i arbetsliv och samhälle*. Malmö: Liber.

Bekkengen, Lisbeth (2003) "Föräldralediga män och barnorienterad maskulinitet" i Johansson, Thomas & Kuosmanen, Jari (red.) *Manlighetens många ansikten: fäder, feminister, frisörer och andra män*. Malmö: Liber.

Benatar, David (2003) "The second sexism" i *Social Theory and Practice* 29:2, 177-210.

Benatar, David (2012) *The second sexism: discrimination against men and boys*. Malden: Wiley-Blackwell.

Beneke, Timothy (1997) *Proving manhood: reflections on men and sexism*. Berkeley: University of California Press.

Berg, Martin (2015) *Netnografi: att forska om och med Internet*. Lund: Studentlitteratur.

Bergenheim, Åsa (2005) *Brottet, offret och förövaren: vetenskapens och det svenska rättsväsendets syn på sexuella övergrepp mot kvinnor och barn 1850-2000*. Stockholm: Carlsson.

Berggren, Kalle (2008) "Skitsammankomst" i Adami, Zanyar & Chavez Perez, Inti (red.) *Pittstim: pissbomber, skogsporr och kärlek*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Bergman, Helena, Eriksson, Maria & Klinth, Roger (red.) (2011) *Föräldraskapets politik: från 1900- till 2000-tal*. Stockholm: Dialogos.

Bergqvist, Christina (2015) "Delmål 1: En jämn fördelning av makt och inflytande" i Jämställdhetsutredningen, *Forskarrapporter till Jämställdhetsutredningen (SOU 2015:86)*. Stockholm: Fritzes.

Bernholm, Fredrik (2012) "Om Breivik, psykiatrin och det instrumentella förnuftet" @ *Hjärnstorm*, Internet.

- Bhaskar, Roy (1975) *A realist theory of science*. Leeds: Leeds Books.
- Bhaskar, Roy (1979) *The possibility of naturalism*. Hassocks: Harvester Press.
- Billing, Pelle (2011a) "Grogrunden för ett monster" @ *Jämställdhet 2.0*, Internet.
- Billing, Pelle (2011b) "Från feminism till jämställdhet" @ *Jämställdhet 2.0*, Internet.
- Billing, Pelle (2012) *Jämställdhetsbluffen*. Malmö: Pelle Billing.
- Biopolitik (2017) "Feminismen är en olycka" @ *biopolitik.blogg.se*, Internet.
- Biopolitik (2018) "Om att prioritera" @ *biopolitik.blogg.se*, Internet.
- Bittergubben (2011) "Feminismen är kvinnochauvinistisk" @ *Bittergubben*, Internet.
- Bittergubben (2012a) "Gynocentriska vs patriarkala familjememer" @ *Bittergubben*, Internet.
- Bittergubben (2012b) "Jag är en antifeminist" @ *Bittergubben*, Internet.
- Blomgren, Mia (2012) "Vem älskar en feminist? På spaning med tre unga feminister" @ Sveriges Radio, Internet.
- Bly, Robert (1990) *Iron John: a book about men*. Reading: Addison-Wesley.
- Boschini, Anne, Muren, Astri, Palme, Mårten & Persson, Mats (2011) "Vetenskapliga sanningar och feministiska myter" i *Ekonomisk debatt* 39:7, 5-13.
- Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bourdieu, Pierre (1990a) *In other words: essays towards a reflexive sociology*. Stanford: Stanford University Press.
- Bourdieu, Pierre (1990b) *The logic of practice*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, Pierre & Wacquant, Loïc J.D. (1992) *An invitation to reflexive sociology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bourdieu, Pierre (1999) *Den manliga dominansen*. Göteborg: Daidalos.

- Bourdieu, Pierre (2000) *Pascalian meditations*. Cambridge: Polity Press.
- Boyd, Susan B. (2004) "Backlash against feminism: Canadian custody and access reform debates of the late twentieth century" i *Canadian Journal of Women and the Law* 16(2), 255-290.
- Bredström, Anna (2012) "Maskulinitet och kamp om nationella arenor: reflektioner kring bilden av 'invandrarkillar' i svensk media" i de los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana (red.) *Maktens (o)lika förklädnader: Kön, klass och etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Atlas.
- Breivik, Anders Behring (2011) *2083: A European Declaration of Independence* @ Internet.
- Bremer, Kimzha (2013a) "En feminism bortom förnuft och anständighet" @ *Kimzha Bremers Bodega*, Internet.
- Bremer, Kimzha (2013b) "Feminism är inte jämställdhet" @ *Kimzha Bremers Bodega*, Internet.
- Brod, Harry (1998) "To be a man, or not to be a man - that is the feminist question" i Digby, Tom (red.) *Men doing feminism*. New York: Routledge.
- Brownmiller, Susan (1977) *Våldtäkt*. Stockholm: Norstedt.
- Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Butler, Judith (1990) *Gender trouble: feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.
- Butler, Judith (1993) *Bodies that matter: on the discursive limits of "sex"*. New York: Routledge.
- Carlsson Andersson, Freddot (2015) *Pappa, inte barnvakt: om män och föräldraskap*. Stockholm: Leopard.
- Christian, Harry (1994) *The making of anti-sexist men*. London: Routledge.
- Clatterbaugh, Kenneth C. (1997) *Contemporary perspectives on masculinity: men, women, and politics in modern society*. Boulder: Westview Press.
- Clatterbaugh, Kenneth C. (2003) "Benatar's alleged second sexism" i *Social Theory and Practice* 29:2, 211-218.

Connell, Raewyn (1987) *Gender and power: society, the person and sexual politics*. Cambridge: Polity Press.

Connell, Raewyn (2008) *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos.

Connell, Raewyn & Messerschmidt, James W. (2005) "Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept" i *Gender & Society* 19(6), 829–859.

Constable, Nicole (2005) *Cross-border marriages: gender and mobility in transnational Asia*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Dagerlind, Mats (2017) "Mansgrisar är vi allihopa, allihopa – du med och #metoo" @ *Samhällsnytt*, Internet.

Dahlström, Edmund (red.) (1962) *Kvinnors liv och arbete: svenska och norska studier av ett aktuellt samhällsproblem*. Stockholm: Studieförbundet Näringsliv och samhälle.

Dansky, Steven, Knoebel, John & Pitchford, Kenneth (1977) "The Effeminist Manifesto" i Snodgrass, Jon (red.) *For men against sexism*. Albion: Times Change Press.

Daveby, Philip (2017) "Vi män förväntas vara kåta och villiga" @ *Metro*, Internet.

de los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana (red.) (2012) *Maktens (o)lika förklädnader: Kön, klass och etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Atlas.

Deland, Mats, Fuehrer, Paul & Hertzberg, Fredrik (red.) (2013) *Det vita fältet II: Samtida forskning om högerextremism*. Lund: Arkiv förlag & tidskrift.

Delegationen för jämställdhet i arbetslivet (2015) *Hela lönen, hela tiden: utmaningar för ett jämställt arbetsliv (SOU 2015:50)*. Stockholm: Fritzes.

Den nakne kejsaren (2018) "Feministisk häxkraft fördömer väst" @ *Den nakne kejsaren*, Internet.

Digby, Tom (red.) (1998) *Men doing feminism*. New York: Routledge.

Dragiewicz, Molly (2008) "Patriarchy reasserted: Fathers' rights and anti-VAWA activism" i *Feminist Criminology* 3(2), 121-144.

Dragiewicz, Molly (2011) *Equality with a Vengeance: Men's Rights Groups, Battered Women and Antifeminist Backlash*. Boston: Northeastern University Press.

Dyer, Owen (2019) "Alabama law makes almost any abortion a crime" i *British Medical Journal* 365.

Eberhard, David (2012) "Myt att tokfeministerna är hatade" @ *Newsmill*, Internet.

Edenheim, Sara (2005) *Begärets lagar: moderna statliga utredningar och heteronormativitetens genealogi*. Stockholm/Stehag: Symposion.

Eduards, Maud (1992) "Den feministiska utmaningen – kvinnors kollektiva handlande" i Åström, Gertrud & Hirdman, Yvonne (red.) *Kontrakt i kris: Om kvinnors plats i välfärdsstaten*. Stockholm: Carlsson.

Eduards, Maud (2007) *Kroppspolitik: om moder Svea och andra kvinnor*. Stockholm: Atlas.

Edström, Maria (2016) "The trolls disappear in the light: Swedish experiences of mediated sexualised hate speech in the aftermath of Behring Breivik" i *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy* 5(2), 96-106.

Egeberg Holmgren, Linn (2007) "Killing Bill: men as rebellious feminists in the politics of passing" i *Norma* 2(1), 16–37.

Egeberg Holmgren, Linn & Hearn, Jeff (2009) "Framing 'men in feminism': theoretical locations, local contexts and practical passings in men's gender-conscious positionings on gender equality and feminism" i *Journal of Gender Studies* 18(4), 403–418.

Egeberg Holmgren, Linn (2011) *IngenMansLand: om män som feminister, intervjuframträdanden och passerandets politik*. Uppsala: Uppsala universitet.

Egeberg Holmgren, Linn (2012) "Feministiska män: från i-princip till i-praktik" i Gottzén, Lucas & Jonsson, Rickard (red.) *Andra män: Maskulinitet, normskapande och jämställdhet*. Malmö: Gleerups.

Ehrenberg, Johan (2013) "Bli en mer jämlik man - för dina barnbarns skull" @ *Aftonbladet*, Internet.

Ekman, Karin, Hermele, Vanja & Westerlund, Ulrika (red.) (2002) *Hjärnsläpp: Bang om biologism*. Stockholm: Bang.

Ekström, Linda (2012) *Jämställdhet - för männens, arbetarklassens och effektivitetens skull? En diskursiv policystudie av jämställdhetsarbete i maskulina miljöer*. Stockholm: Stockholms universitet.

Elf Karlén, Moa & Palmström, Johanna (red.) (2008) *Äga rum: röster ur den feministiska rörelsen*. Stockholm: Tiden.

Engdahl, Horace (2019) *De obekymrade*. Stockholm: Albert Bonniers förlag.

Engström, Lars Einar (2005) *En sexists bekännelser: "Jag visste inte att det var så illa"*. Uppsala: Konsultförlaget.

Engström, Lars Einar (2012) "Jämställt hemarbete handlar om mänskliga rättigheter" @ *Newsmill*, Internet.

Enstedt, Daniel (2015) "Blessing same-sex unions and the invention of a 'genuine homosexuality' in the Church of Sweden" i *Sexualities* 18(5-6), 564-592.

Eriksson, Gunnar & Frängsmyr, Tore (2011) *Idéhistoriens huvudlinjer*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Eriksson, Maria (2015) "Delmål 4: Mäns våld mot kvinnor ska upphöra" i Jämställdhetsutredningen, *Forskarrapporter till Jämställdhetsutredningen (SOU 2015:86)*. Stockholm: Fritzes.

Erlandsson, Åsa (2017) *Det som aldrig fick ske: skolattentatet i Trollhättan*. Stockholm: Norstedts.

Eskilsson, Lena & Bergenheim, Åsa (1995) *Förnuft, fruktbarhet, förälskelse: idéer om kvinnor och kvinnors idéer*. Stockholm: Carlssons.

Faludi, Susan (2000) *Ställd: förräderiet mot mannen*. Stockholm: Ordfront.

Faludi, Susan (2008) *Den amerikanska mardrömmen: bakhållet mot kvinnorna*. Stockholm: Leopard.

Fangen, Katrine (2001) *En bok om nynazister*. Oslo: Universitetsforlaget.

Farrell, Warren (1974) *The liberated man: Beyond masculinity – freeing men and their relationships with women*. New York: Random house.

Farrell, Warren (1986) *Why men are the way they are*. New York: McGraw-Hill.

Farrell, Warren (1994) *The myth of male power: why men are the disposable sex*. London: Fourth Estate.

Farrell, Warren (2008) "Does feminism discriminate against men?" i Farrell, Warren, Svoboda, Steven & Sterba, James P. (red.) (2008) *Does feminism discriminate against men? A debate*. Oxford: Oxford University Press.

Farrell, Warren, Svoboda, Steven & Sterba, James P. (red.) (2008) *Does feminism discriminate against men? A debate*. Oxford: Oxford University Press.

Farrell, Warren & Gray, John (2019) *The boy crisis: why our boys are struggling and what we can do about it*. Dallas: BenBella.

Farris, Sara R. (2017) *In the name of women's rights: the rise of femonationalism*. Durham: Duke University Press.

Fasteau, Marc Feigen (1974) *The male machine*. New York: McGraw-Hill.

Feldman, Richard (2014). *Reason and argument*. Harlow: Pearson.

Ferber, Abby L. (2000) "Racial Warriors and Weekend Warriors: The Construction of Masculinity in Mythopoetic and White Supremacist Discourse" i *Men and Masculinities* 3(1), 30–56.

Fernquist, Johan, Pelzer, Björn, Cohen, Katie, Kaati, Lisa & Akrami, Nazar (2020) *Hope, cope & rope: Incels i digitala miljöer*. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

Fine, Cordelia (2018) *Testosteron rex: myten om våra könade hjärnor*. Göteborg: Daidalos.

Fisher, Mark (2009) *Capitalist realism: is there no alternative?* Winchester: O Books.

Fisher, Stephen (2015) "Involving Men in Gender Equality: Charting Dangerous Waters" i Flood, Michael & Howson, Richard (red.) *Engaging Men in Building Gender Equality*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Press.

Flood, Michael & Howson, Richard (red.) (2015) *Engaging Men in Building Gender Equality*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Press.

- Follin, Marcus (2015) "Den feminiserade mannen" @ *Motpol*, Internet.
- Forss, Anders (2015) "Dagens feminism handlar inte om jämlikhet – Snarare om att splittra och härska!" @ *Anders tankar om politik*, Internet.
- Fredrickson, Barbara L. & Roberts, Tomi-Ann (1997) "Objectification theory: Toward understanding women's lived experiences and mental health risks" i *Psychology of Women Quarterly* 21, 173-206.
- Freeden, Michael (2003) *Ideology: a very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Friberg, Daniel (2015a) *Högern kommer tillbaka: handbok för den äkta oppositionen*. London: Arktos.
- Friberg, Daniel (2015b) "5 steg för att bli en riktig man" @ *Motpol*, Internet.
- Friberg, Daniel (2016) "Tre råd till svenska kvinnor" @ *Motpol*, Internet.
- Fridolin, Gustav (2014) "Vilka svar ska jag ge till min dotter?" @ *Aftonbladet*, Internet.
- Frömming, Urte Undine, Köhn, Steffen, Fox, Samantha & Terry, Mike (red.) (2017) *Digital Environments. Ethnographic Perspectives across Global Online and Offline Spaces*. Bielefeld: Transcript Verlag.
- Furumark, Anna (red.) (2013) *Att störa homogenitet*. Lund: Nordic Academic Press.
- Gardell, Mattias (2012) "#antifeminism: Breiviks kvinnohat politiskt motiverat" @ *Feministiskt perspektiv*, Internet.
- Gardell, Mattias (2013a) "Anders Behring Breiviks politiska hemvist och motivbild. Sakkunnigrapport inför rättegången i Oslo, 4 juni 2012" i Deland, Mats, Fuehrer, Paul & Hertzberg, Fredrik (red.) *Det vita fältet II: Samtida forskning om högerextremism*. Lund: Arkiv förlag & tidskrift.
- Gardell, Mattias (2013b) "Antifeminism, kulturrasism och begäret efter renhet" i Furumark, Anna (red.) *Att störa homogenitet*. Lund: Nordic Academic Press.
- Gemzöe, Lena (2014) *Feminism*. Stockholm: Bilda.
- Gilder, George (1986) *Men and marriage*. Gretna: Pelican.

Gillberg, Nanna (2018) *Jag har aldrig märkt att kön har haft någon betydelse*. Lund: Studentlitteratur.

Ging, Debbie (2017) "Alphas, Betas, and Incels: Theorizing the Masculinities of the Manosphere" i *Men and Masculinities*, 1-20.

Glaser, Barney G. & Strauss, Anselm L. (1967) *The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research*. New York: de Gruyter.

Goldberg, Herb (1976) *Mansrollens risker*. Stockholm: Forum.

Goldrick-Jones, Amanda (2002) *Men who believe in feminism*. Westport: Praeger.

Goode, William J. (1992) "Why men resist" i Thorne, Barrie & Yalom, Marilyn (red.) *Rethinking the family: Some feminist questions*. Boston: Northeastern University Press.

Gordh Humlesjö, Axel (2008) "Pissbomber och knullhets: om killar och sport" i Adami, Zanyar & Chavez Perez, Inti (red.) *Pittstim: pissbomber, skogsporr och kärlek*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Gottzén, Lucas & Jonsson, Rickard (2012) (red.) *Andra män: Maskulinitet, normskapande och jämställdhet*. Malmö: Gleerups.

Gottzén, Lucas (2012) "Att (inte) bli en kvinnomisshandlare" i Gottzén, Lucas & Jonsson, Rickard (red.) *Andra män: Maskulinitet, normskapande och jämställdhet*. Malmö: Gleerups.

Gottzén, Lucas & Jonsson, Rickard (2012) "Goda män och Andra män" i Gottzén, Lucas & Jonsson, Rickard (red.) *Andra män: Maskulinitet, normskapande och jämställdhet*. Malmö: Gleerups.

Gray, John (1992) *Män är från Mars, kvinnor är från Venus*. Stockholm: Bromberg.

Greene, Gayle (1986) "Choice of Evils" i *The Women's Review of Books* 3:10, 14-15.

Gunnarsson, Lena (2014) *The contradictions of love: towards a feminist-realist ontology of sociosexuality*. New York: Routledge.

Gunnarsson, Lena (2017) "Natur, kärlek och den manliga maktens gränser" i *Arkiv. Tidskrift för samhällsanalys* nr 8, 77–86.

Gunnarsson, Lena (2020) *Samtyckesdynamiker: sex, våldtäkt och gråzonen däremellan*. Lund: Studentlitteratur.

Gür, Thomas (2014) "Barn och kvinnor först – mannen som förbrukningsvara i framgångsrika samhällen" i Almqvist, Kurt & Gröning, Lotta (red.) *Farväl till feminismen?* Stockholm: Axel och Margaret Ax:son Johnsons stiftelse för allmännyttiga ändamål.

Haavind, Hanne (1985) "Förändringar i förhållandet mellan kvinnor och män" i *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 6, 17–27.

Hagan, Kay Leigh (red.) (1992) *Women respond to the men's movement: a feminist collection*. San Francisco: Pandora.

Hartmann, Heidi (1981) "Kapitalismen, patriarkatet och könssegregationen i arbetet" i *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 1981:1-2, 7-30.

Hartmann, Heidi (1986) "Det olyckliga äktenskapet mellan feminism och marxism. För en mer utvecklingsbar förening" i Ganetz, Hillevi, Gunnarsson, Evy & Göransson, Anita (red.) *Feminism och marxism: en förälskelse med förhinder*. Stockholm: Arbetarkultur.

Hermele, Vanja (2015) "Kultur" i Jämställdhetsutredningen, *Forskarrapporter till Jämställdhetsutredningen (SOU 2015:86)*. Stockholm: Fritzes.

Hearn, Jeff, Nordberg, Marie, Andersson, Kjerstin, Balkmar, Dag, Gottzén, Lucas, Klinth, Roger, Pringle, Keith & Sandberg, Linn (2012) "Hegemonic Masculinity and Beyond: 40 Years of Research in Sweden" i *Men and Masculinities* 15(1), 31–55.

Heath, Stephen (1987) "Male feminism" i Jardine, Alice & Smith, Paul (red.) *Men in feminism*. London: Routledge.

Hesslow, Germund (2005) "Omöjlig kamp för att uppnå likformighet mellan könen" @ *Dagens Nyheter*, Internet.

Heywood, Andrew (2017) *Political ideologies: an introduction*. London: Palgrave.

Hederberg, Hans (red.) (1961) *Unga liberaler: nio inlägg i idédebatten*. Stockholm: Bonnier.

Heikkilä, Mia (2015) "Delmål 2: Ekonomisk jämställdhet (Utbildning)" i Jämställdhetsutredningen, *Forskarrapporter till Jämställdhetsutredningen (SOU 2015:86)*. Stockholm: Fritzes.

Hill, Helena (2007) *Befria mannen: idéer om förtryck, frigörelse och förändring hos en svensk mansrörelse under 1970- och tidigt 1980-tal*. Umeå: h:ström.

Hinnfors, Jonas (1992) *Familjepolitik: samhällsförändringar och partistrategier*. Stockholm: Almqvist & Wiksell

Hirdman, Yvonne (1988) "Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning" i *Kvinnovetenskaplig tidskrift 1988:3*, 49-63.

Hirdman, Yvonne (1998) *Med kluven tunga: LO och genusordningen*. Stockholm: Atlas.

Hirdman, Yvonne (2003) *Genus: om det stabila föränderliga former*. Malmö: Liber.

Hirdman, Yvonne (2007) *Gösta och genusordningen: feministiska betraktelser*. Stockholm: Ordfront.

Hirdman, Yvonne (2014) *Vad bör göras? Jämställdhet och politik under femtio år*. Stockholm: Ordfront

Hobsbawm, Eric J. (1997) *Revolutionens tidsålder*. Stockholm: Rabén Prisma.

Hodapp, Christa (2017) *Men's rights, gender, and social media*. Lanham: Lexington Books.

Hoffman, Bruce, Ware, Jacob & Shapiro, Ezra (2020) "Assessing the Threat of Incel Violence" i *Studies in Conflict & Terrorism 43:7*, 565-587.

Holm, Lars Holger (2007) *Tillsammans är vi svaga: en kritisk granskning av den svenska statsideologin*. Stockholm: Leo.

Holm, Lars Holger (2015) *Kärringstaten: en satirisk pamflett*. London: Arktos.

Holm, Malin (2019) *The rise of online counterpublics? The limits of inclusion in a digital age*. Uppsala: Uppsala universitet.

Holmberg, Carin (1993) *Det kallas kärlek: en socialpsykologisk studie om kvinnors underordning och mäns överordning bland unga jämställda par*. Göteborg: Anamma.

Holmberg, Carin (1996) *Det kallas manshat: en bok om feminism*. Göteborg: Anamma.

Holmberg, Sören, Näsman, Per, Oscarsson, Henrik & Gudmundsson, Kajsa (2020) "Lyssna på väljarna: SVT Valu" @ SVT, Internet.

Holter, Øystein Gullvåg (2014) "What's in it for Men?' Old Question, New Data" i *Men and Masculinities* 17(5), 515-548.

hooks, bell (2000) *Feminist theory: from margin to center*. London: Pluto Press.

hooks, bell (2005) *The will to change: men, masculinity, and love*. New York: Washington Square Press.

Hopkins, Patrick D. (1998) "How feminism made a man out of me: The proper subject of feminism and the problem of men" i Digby, Tom (red.) *Men doing feminism*. New York: Routledge.

Hysén, Martin (2016) "Feminismen har kidnappats av kvinnor som hatar män" @ *Metro*, Internet.

Hysén, Martin (2017) "Kvinnodagen är bara en sämre version av Alla hjärtans dag" @ *Metro*, Internet.

Hällström, Max (2017) "Nu är det nog - vi män måste förstå" @ *Aftonbladet*, Internet.

Högberg, Åke (1992) *Det vilda i mannen: vägen från mamma till mognad*. Stockholm: Natur och kultur.

Jalmert, Lars (1983) *Om svenska män: fostran, ideal och vardagsliv*. Stockholm: Liber.

Jalmert, Lars (1984) *Den svenske mannen*. Stockholm: Tiden.

Jane, Emma Alice (2014) "'Back to the kitchen, cunt': speaking the unspeakable about online misogyny" i *Continuum*, 28(4), 558-570.

Jane, Emma Alice (2017) *Misogyny Online: A Short (and Brutish) History*. London: Sage.

Janssen-Jurreit, Marielouise (1979) *Sexism: manssamhällets ideologi och historia*. Stockholm: Norstedt.

Jardine, Alice & Smith, Paul (red.) (1987) *Men in feminism*. London: Routledge.

Jay, Karla & Rook, June (1977) "An open letter to the Revolutionary Effeminists" i Snodgrass, Jon (red.) *For men against sexism*. Albion: Times Change Press.

Jensen, Robert (2007) *Getting off: pornography and the end of masculinity*. Cambridge: South End Press.

Johansson, Thomas & Kuosmanen, Jari (red.) (2003) *Manlighetens många ansikten: fäder, feminister, frisörer och andra män*. Malmö: Liber.

Johansson, Thomas & Klinth, Roger (2008) "Caring Fathers: The Ideology of Gender Equality and Masculine Positions" i *Men and Masculinities* 11(1), 42–62.

Johansson, Thomas (2014) "Män tycker, tänker och gör" i Utredningen om män och jämställdhet, *Män och jämställdhet (SOU 2014:6)*. Stockholm: Fritzes.

Jónasdóttir, Anna G. (1986) "Kön, makt, politik. Sammanfattning av en pågående teoriutveckling om grundvalarna i det formellt jämlika samhällets mansvälde" i Ganetz, Hillevi, Gunnarsson, Evy & Göransson, Anita (red.) *Feminism och marxism: en förälskelse med förhinder*. Stockholm: Arbetarkultur.

Jónasdóttir, Anna G. (2003) *Kärlekskraft, makt och politiska intressen: en teori om patriarkatet i nutida västerländska samhällen*. Göteborg: Daidalos.

Jones, Callum, Trott, Verity & Wright, Scott (2019) "Sluts and Soyboys: MGTOW and the Production of Misogynistic Online Harassment" i *New Media & Society*, November 2019, 1-19.

Jonsson, Rickard (2007) *Blatte betyder kompis: om maskulinitet och språk i en högstadieskola*. Stockholm: Ordfront.

Jonsson, Rickard & Milani, Tommaso M. (2012) "Du baza henne fem' – om sexistiskt språk och den Andre" i Gottzén, Lucas & Jonsson, Rickard (red.) *Andra män: Maskulinitet, normskapande och jämställdhet*. Malmö: Gleerups.

Joseph, Lauren J. & Black, Pamela (2012) "Who's the man? Fragile masculinities, consumer masculinities, and the profiles of sex work clients" i *Men and Masculinities* 15(5), 486–506.

Jung, Carl G. (1959) *The collected works of C.G. Jung: Archetypes and the collective unconscious*. New York: Pantheon.

Jämställdhetspolitiska utredningen (2005) *Makt att forma samhället och sitt eget liv: jämställdhetspolitiken mot nya mål (SOU 2005:66)*. Stockholm: Fritzes.

Jämställdhetsutredningen (2015a) *Forskarrapporter till Jämställdhetsutredningen (SOU 2015:86)*. Stockholm: Fritzes.

Jämställdhetsutredningen (2015b) *Mål och myndighet: en effektiv styrning av jämställdhetspolitiken (SOU 2015:86)*. Stockholm: Fritzes.

Kaati, Lisa (red.) (2017) *Det vita hatet: radikal nationalism i digitala miljöer*. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

Kahane, David J. (1998) "Male feminism as oxymoron" i Digby, Tom (red.) *Men doing feminism*. New York: Routledge.

Kahneman, Daniel (2011) *Thinking, fast and slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux.

Kaufman, Michael (red.) (1987) *Beyond patriarchy: essays by men on pleasure, power, and change*. Toronto: Oxford University Press.

Kimmel, Michael S. (red.) (1991) *Men confront pornography*. New York: Meridian.

Kimmel, Michael S. & Mosmiller, Thomas E. (red.) (1992) *Against the tide: profeminist men in the United States 1776-1990*. Boston: Beacon Press.

Kimmel, Michael S. (1998) "Who's afraid of men doing feminism?" i Digby, Tom (red.) *Men doing feminism*. New York: Routledge.

Kimmel, Michael S. & Messner, Michael A. (red.) (2012) *Men's lives*. Boston: Pearson.

Kimmel, Michael S. (2017) *Angry white men: American masculinity at the end of an era*. New York: Nation Books.

Kinsman, Gary (1987) "Men loving men: The challenge of gay liberation" i Kaufman, Michael (red.) *Beyond patriarchy: essays by men on pleasure, power, and change*. Toronto: Oxford University Press.

Kleberg, Madeleine (2015) "Media, inklusive sociala medier" i Jämställdhetsutredningen, *Forskarrapporter till Jämställdhetsutredningen (SOU 2015:86)*. Stockholm: Fritzes.

Kleinberg, Seymour (1987) "The new masculinity of gay men, and beyond" i Kaufman, Michael (red.) *Beyond patriarchy: essays by men on pleasure, power, and change*. Toronto: Oxford University Press.

Klinth, Roger (2002) *Göra pappa med barn*. Umeå: Borea.

Klinth, Roger (2003) "Män gör jämställdhet – eller kan en man vara feminist?" i Johansson, Thomas & Kuosmanen, Jari (red.) *Manlighetens många ansikten: fäder, feminister, frisörer och andra män*. Malmö: Liber.

Klinth, Roger & Johansson, Thomas (2010) *Nya svenska fäder*. Umeå: Borea.

Krook, Ulf, Söderlund, Mats & Fröberg Idling, Peter (red.) (2008) *Våld till vardags: sjutton mäns berättelser*. Stockholm: Ordfront.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Kvinnomaktutredningen (1998) *Ty makten är din: myten om det rationella arbetslivet och det jämställda Sverige (SOU 1998:6)*. Stockholm: Fritzes.

Liedman, Sven-Eric (2005) *Från Platon till kriget mot terrorismen: de politiska idéernas historia*. Stockholm: Bonnier.

Liljeström, Rita, Liljeström Svensson, Gillan & Fürst Mellström, Gunilla (1976) *Roller i omvandling: en rapport skriven på uppdrag av Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor (SOU 1976:71)*. Stockholm: Liber.

Lions Quest (1990) *Med ungdom för livskvalitet: arbetsbok för elever*. Uppsala: Lions Clubs International.

Lin, Jie Liang (2017) "Antifeminism Online: MGTOW (Men Going Their Own Way)" i Frömring, Urte Undine, Köhn, Steffen, Fox, Samantha & Terry, Mike (red.) *Digital Environments. Ethnographic Perspectives across Global Online and Offline Spaces*. Bielefeld: Transcript Verlag.

Lindberg, Leif & Berge, Britt-Marie (red.) (1988) *Pedagogik som vetenskap - vetenskap som pedagogik*. Lund: Studentlitteratur.

Lindgren, Gerd (1982) "Anpassning och protest. Om deltidsarbete i det kapitalistiska patriarkatet" i *Kvinnovetenskaplig tidsskrift* 1982:2, 33-45.

Lindh, Pontus (red.) (2012) *MEN: mannens frigörelse från mannen*. Stockholm: Weyler.

Linton, Magnus (2012) *De hatade: om radikalhögerns måltavlor*. Stockholm: Atlas.

Lundberg, Johan (2013) *Ljusets fiender: Västvärldens självkritik och den svenska idédebatten*. Stockholm: Timbro.

Lundgren, Eva (2001) *Slagen dam: mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige*. Umeå: Brottsoffermyndigheten.

Lundqvist, Åsa (2007) *Familjen i den svenska modellen*. Umeå: Borea.

Macomber, Kristine C. (2012) *Men as Allies: Mobilizing Men to End Violence Against Women*. Ann Arbor: North Carolina State University.

Maktutredningen (1990) *Demokrati och makt i Sverige. Maktutredningens huvudrapport (SOU 1990:44)*. Stockholm: Allmänna.

Manga, Edda (2012) "#antifeminism: Pelle Billing om maktstrukturer och förtryck" @ *Feministiskt perspektiv*, Internet.

MANiphesto (2020) "MANiphesto: A Manifest for a New Perspective on Gender" @ *MANiphesto*, Internet.

Mann, Ruth M. (2005) "Fathers' rights, feminism, and Canadian divorce law reform: 1998-2003" i *Studies in Law, Politics, and Society* 35, 31-65.

Mann, Ruth M. (2008) "Men's rights and feminist advocacy in Canadian domestic violence policy arenas: Contexts, dynamics, and outcomes of anti-feminist backlash" i *Feminist Criminology* 3(1), 44-75.

Marx, Karl (1859/1970) *Till kritiken av den politiska ekonomin*. Stockholm: Arbetarkultur.

Marx, Karl (1867/2018) *Kapitalet: kritik av den politiska ekonomin. Första boken. Kapitalets produktionsprocess*. Lund: Arkiv.

May, Joshua (2011) "Psychological egoism" @ *Internet Encyclopedia of Philosophy*, Internet.

May, Larry, Strikwerda, Robert A. & Hopkins, Patrick D. (red.) (1996) *Rethinking masculinity: Philosophical explorations in light of feminism*. Lanham: Rowman & Littlefield.

May, Larry (1997) *Masculinity and morality*. Ithaca: Cornell University Press.

McKee, Heidi A. & Porter, James E. (2009) *The ethics of Internet research: a rhetorical, case-based process*. New York: Peter Lang.

McLean, Christopher, Carey, Maggie & White, Cheryl (red.) (1996) *Men's ways of being*. Boulder: Westview.

Messner, Michael A. (1997) *Politics of masculinities: men in movements*. Thousand Oaks: Sage.

Messner, Michael A. (1998) "The Limits of 'The Male Sex Role': An Analysis of the Men's Liberation and Men's Rights Movements' Discourse" i *Gender & Society* 12(3), 255–276.

Messner, Michael A., Greenberg, Max A. & Peretz, Tal (2015) *Some men: feminist allies in the movement to end violence against women*. New York: Oxford University Press.

Messner, Michael A. (2016) "Forks in the Road of Men's Gender Politics: Men's Rights vs Feminist Allies." i *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy* 5:2, 6–20.

Messinger, Chana (2012) "Knocking Down a Steel Man: How to Argue Better" @ *The Merely Real*, Internet.

Metz, Charles V. (1968) *Divorce and Custody for Fathers*. New York: Doubleday.

Millett, Kate (1971) *Sexualpolitiken*. Stockholm: Rabén och Sjögren.

Moberg, Eva (1961) "Kvinnans villkorliga frigivning" i Hederberg, Hans (red.) *Unga liberaler: nio inlägg i idédebatten*. Stockholm: Bonnier.

- Modiri, Navid (2014) "Öppet brev till min dotter" @ Facebook, Internet.
- Monacelli, Martine (red.) (2017) *Male voices on women's rights: an anthology of nineteenth-century British texts*. Manchester: Manchester University Press.
- Murphy, Peter F. (2004) "Introduction" i Murphy, Peter F. (red.) *Feminism and masculinities*. Oxford: Oxford University Press.
- Murphy, Peter F. (red.) (2004) *Feminism and masculinities*. Oxford: Oxford University Press.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2019) "Unga med attityd 2019: Samhällsfrågor och demokrati" @ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Internet.
- Myrdal, Alva & Myrdal, Gunnar (1934) *Kris i befolkningsfrågan*. Stockholm: Bonnier.
- Nagle, Angela (2015) *An investigation into contemporary online antifeminist movements*. Dublin: Dublin City University.
- Nagle, Angela (2017) *Kill all normies: the online culture wars from Tumblr and 4chan to the alt-right and Trump*. Winchester: Zero Books.
- Neuman, Shirley C. (2006) "'Just a Backlash': Margaret Atwood, Feminism, and The Handmaid's Tale" i *University of Toronto Quarterly* 75:3, 857-868.
- Niedomysl, Thomas, Östh, John & van Ham, Maarten (2010) "The Globalisation of Marriage Fields: The Swedish Case" i *Journal of Ethnic and Migration Studies* 36:7, 1119-1138.
- Niklas (2008) "Pappa på heltid?" @ Mansligan, Internet.
- Nordin, Lissa (2007) *Man ska ju vara två: män och kärlekslängtan i norrländsk glesbygd*. Stockholm: Natur & kultur.
- Norocel, Ov Cristian (2013) "Konstruktionen av högerradikala populistiska maskuliniteter i Sverige. En feministisk analys" i Deland, Mats, Fuehrer, Paul & Hertzberg, Fredrik (red.) *Det vita fältet II: Samtida forskning om högerextremism*. Lund: Arkiv förlag & tidskrift.

Norocel, Ov Cristian, Saesma, Tuija, Lähdesmäki, Tuuli and Ruotsalainen, Maria (2018) "Discursive Constructions of White Nordic Masculinities in Right-Wing Populist Media" i *Men and Masculinities*, June 2018, 1-22.

Nyberg, Anita (2015) "Delmål 2: Ekonomisk jämställdhet (exklusive utbildning)" i Jämställdhetsutredningen, *Forskarrapporter till Jämställdhetsutredningen (SOU 2015:86)*. Stockholm: Fritzes.

Okun, Rob A. (red.) (2014) *Voice male: The untold story of the profeminist men's movement*. Northampton: Interlink Books.

O'Neill, Rachel (2018) *Seduction: Men, Masculinity and Mediated Intimacy*. Cambridge: Polity Press.

Osman, Bilan (2019) "Kvinnors rätt tycks enbart intressant när det kan användas mot De Andra" @ *Expo*, Internet.

Outram, Dorinda (2005) *The Enlightenment*. Cambridge: Cambridge University Press.

Paulsen, Marit, Sessler, Georg & Andersson, Sture (1976) *Rätten att vara människa*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Pease, Bob (2000) *Recreating men: postmodern masculinity politics*. London: Sage.

Pease, Bob (2010) *Undoing privilege: unearned advantage in a divided world*. London: Zed.

Pease, Bob (2019) *Facing Patriarchy: From a Violent Gender Order to a Culture of Peace*. London: Zed.

Peterson, Jordan B. (2018) *12 rules for life: an antidote to chaos*. London: Allen Lane.

Peterson, Jordan B. (2020) "Jordan B Peterson" @ *Youtube*, Internet.

Pettersson, Alexander (2014) "Den manliga skammens feminism" @ *Feministiskt perspektiv*, Internet.

Plantin, Lars (2007) "Different classes, different fathers? On fatherhood, economic conditions and class in Sweden" i *Community, Work & Family* 10(1), 93–110.

- Priftis, Marcus (2014) *Det otäcka könet*. Stockholm: Leopard.
- Ramstedt, Joakim (2014) "Varför betalar vi lögnare för att ljuga för oss?" @ *A Voice for Men Sverige*, Internet.
- Regeringskansliet (2017) "Mer om jämställdhetspolitikens mål" @ *Regeringskansliet*, Internet.
- Robinson, Sally (2000) *Marked men: white masculinity in crisis*. New York: Columbia University Press.
- Rodger, Elliot (2014) *My Twisted World: The Story of Elliot Rodger* @ Internet.
- Roks (2020) "Kvinnoseparatism – var, när, hur och varför?" @ *Roks*, Internet.
- Rousseau, Jean-Jacques (1977) *Émile eller Om uppfostran. Del 1*. Göteborg: Stegeland.
- Rousseau, Jean-Jacques (1978) *Émile eller Om uppfostran. Del 2*. Göteborg: Stegeland.
- Rowan, John (1987) *The horned God: Feminism and men as wounding and healing*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Rowan, John (2004) "Achilles Heel and the anti-sexist men's movement" i *Psychotherapy and Politics International* 3(1), 58–71.
- Rubar, Evin (2005) "Könskriget" @ *Youtube*, Internet.
- Rutgersson, Thor (2017) "Fina killar – det handlar om oss" @ *Expressen*, Internet.
- Rutgersson, Thor (red.) (2018) *Allt vi inte pratar om: en bok för killar och män*. Stockholm: Månocket.
- Ryan, Christopher & Jethá, Cacilda (2010) *Sex at dawn: the prehistoric origins of modern sexuality*. New York: Harper.
- Rydje, Lisa (red.) (2014) *Det händer nu: en feministisk antologi*. Stockholm: Feministiskt initiativ.
- Salemark, Nanna (red.) (2014) *Malmös feministiska röster*. Malmö: Eklundhpaglert.

Sampson, Steven (2014) "Livet efter feminismen" i Almqvist, Kurt & Gröning, Lotta (red.) *Farväl till feminismen?* Stockholm: Axel och Margaret Ax:son Johnsons stiftelse för allmännyttiga ändamål.

Sawyer, Jack (1970) "On male liberation" i *Liberation* 15, 32-33.

SCB (2019a) "Fem av åtta riksdagspartier har ojämn könsfördelning" @ SCB, Internet.

SCB (2019b) "Fyra procent är socialt isolerade" @ SCB, Internet.

SCB (2020) "Medellivslängden i Sverige" @ SCB, Internet.

Schacht, Steven P. & Ewing, Doris W. (red.) (1998) *Feminism and men: reconstructing gender relations*. New York: New York University Press.

Schacht, Steven P. & Ewing, Doris W. (2004) *Feminism with men: bridging the gender gap*. Lanham: Rowman & Littlefield.

Schein, Leonard (1977) "Dangers with men's consciousness-raising groups" i Snodgrass, Jon (red.) *For men against sexism*. Albion: Times Change Press.

Schenck-Gustafsson, Karin & Dahlin, Sara (2015) "Hälsa" i Jämställdhetsutredningen, *Forskarrapporter till Jämställdhetsutredningen (SOU 2015:86)*. Stockholm: Fritzes.

Schippers, Mimi (2007) "Recovering the feminine other: masculinity, femininity, and gender hegemony" i *Theory and Society* 36, 85-102.

Schiratzki, Johanna (2014) "Män i tvister om vårdnad, boende och umgänge" i Utredningen om män och jämställdhet, *Män och jämställdhet (SOU 2014:6)*. Stockholm: Fritzes.

Schwalbe, Michael L. (1996) *Unlocking the iron cage: the men's movement, gender politics, and American culture*. New York: Oxford University Press.

Segal, Lynne (2007) *Slow motion: changing masculinities, changing men*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Seidler, Victor J. (1991a) *Recreating sexual politics: men, feminism and politics*. London: Routledge.

Seidler, Victor J. (red.) (1991b) *The Achilles Heel reader: men, sexual politics and socialism*. London: Routledge.

Shakespeare, William (1594/2015) *Så tuktas en argbigga*. Stockholm: Telegram.

Shear, Marie (1986) "Celebrating Women's Words" in *New direction's for Women 15:3*.

Sjunnesson, Jan (2013) *Sverige 2020: Från extremt experiment till normal nation*. Stockholm: Jan Sjunnesson.

Solanas, Valerie (1968) *S.C.U.M. Manifesto*. New York: Olympia Press.

Skeggs, Beverley (1999) *Att bli respektabel: konstruktioner av klass och kön*. Göteborg: Daidalos.

Snodgrass, Jon (red.) (1977) *For men against sexism*. Albion: Times Change Press.

Stanfors, Maria (2015) "Delmål 3: En jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet" i Jämställdhetsutredningen, *Forskarrapporter till Jämställdhetsutredningen (SOU 2015:86)*. Stockholm: Fritzes.

Starhawk (1992) "A Men's Movement I Can Trust" i Hagan, Kay Leigh (red.) *Women respond to the men's movement: a feminist collection*. San Francisco: Pandora.

Sterba, James P. (1998) "Is feminism good for men and are men good for feminism?" i Digby, Tom (red.) *Men doing feminism*. New York: Routledge.

Sterba, James P. (2008) "Does feminism discriminate against men?" i Farrell, Warren, Svoboda, Steven & Sterba, James P. (red.) *Does feminism discriminate against men? A debate*. Oxford: Oxford University Press.

Stoltenberg, John (1977) "Refusing to be a man" i Snodgrass, Jon (red.) *For men against sexism*. Albion: Times Change Press.

Stoltenberg, John (1990) *Refusing to be a man: essays on sex and justice*. New York: Penguin.

Stoltenberg, John (2000) *The end of manhood: parables on sex and selfhood*. London: UCL Press.

Ström, Pär (2007) *Mansförtryck och kvinnovälde*. Stockholm: Den nya välfärden.

Ström, Pär (2008) "Män kuvas av statlig feminism" @ *Svenska Dagbladet*, Internet.

Ström, Pär (2009) "Varför osynliggörs mäns lidande i krig?" @ *GenusNytt*, Internet.

Ström, Pär (2010) "Kvinnor har sexuell makt över män" @ *GenusNytt*, Internet.

Ström, Pär (2011a) *Sex feministiska myter: Sann jämställdhet kan bara byggas på sanningens grund*. Stockholm: Den nya välfärden.

Ström, Pär (2011b) "Män har blivit överflödiga, enligt ny bok" @ *GenusNytt*, Internet.

Ström, Pär (2012a) "De är rädda nu. Feministerna har inte kunnat hantera sin framgång" @ *Dagens Nyheter*, Internet.

Ström, Pär (2012b) "Hur kan tvåsidighet kallas för ensidighet?" @ *GenusNytt*, Internet.

Ström, Pär (2012c) "Efter hot och nidbilder tar jag nu farväl av genusdebatten" @ *SVT Opinion*, Internet.

Ström, Pär (2012d) *Mansförbjudet*. Stockholm: Pär Ström.

Ström, Pär (2012e) "Var statsfeminismen verkligen Breiviks främsta mål?" @ *GenusNytt*, Internet.

Sveland, Maria (2012) "Hatet som gör mig politiskt deprimerad" @ *Dagens Nyheter*, Internet.

Sveland, Maria (2013) *Hatet: en bok om antifeminism*. Stockholm: Leopard.

Svoboda, Steven (1997) "An Interview with Warren Farrell" @ *MenWeb*, Internet.

Söderlund, Mats (2012) *Göra kärlek*. Stockholm: Ordfront.

Söderlund, Mats (2015) *Göra män*. Stockholm: Ordfront.

Tarrant, Shira (2009) *Men and feminism*. Berkeley: Seal Press.

Tarrant, Shira (red.) (2013) *Men speak out: views on gender, sex and power*. New York: Routledge.

Thorne, Barrie & Yalom, Marilyn (red.) (1992) *Rethinking the family: Some feminist questions*. Boston: Northeastern University Press.

TNS/SIFO (2010) *Segmentering rörande uppfattningar om jämställdhet mellan män och kvinnor*. Stockholm: Integrations- och jämställdhetsdepartementet.

Tolson, Andrew (1977) *The limits of masculinity: Male identity and women's liberation*. New York: Harper & Row.

Trolle, Jonas (2014) *Jakten på Kapten Klänning*. Stockholm: Leopard.

Tulloch, Gail (1989) *Mill and sexual equality*. Hemel Hempstead: Wheatsheaf.

TT (2019) "SD slopar flera gamla förslag" @ *Svenska Dagbladet*, Internet.

Unwin, J.D. (1934) *Sex and Culture*. London: Oxford University Press.

Utredningen om män och jämställdhet (2014) *Män och jämställdhet (SOU 2014:6)*. Stockholm: Fritzes.

Vetenskapsrådet (2017) *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Walton, Stephen J. (2012) "Antifeminism and Misogyny in Breivik's 'Manifesto'" i *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 20:1, 4-11.

Wasshede, Cathrin (2010) *Passionerad politik: om motstånd mot heteronormativ könsmacht*. Avhandling för doktorsexamen, Göteborgs universitet.

Webster, Natasha Alexandra (2016) *Gender and social practices in migration: a case study of Thai women in rural Sweden*. Stockholm: Stockholms universitet.

White, Aaronette M. (2008) *Ain't I a feminist? African American men speak out on fatherhood, friendship, forgiveness, and freedom*. Albany: State University of New York Press.

Wikander, Ulla (2006) *Kvinnoarbete i Europa 1789-1950: genus, makt och arbetsdelning*. Stockholm: Atlas.

Wikipedia (2019) "Lara Dutta" @ *Wikipedia*, Internet.

Wikström, Hanna (2011) "Den problematiska invandrarfamiljen: Kunskapsbildning om hedersrelaterat våld" i Bergman, Helena, Eriksson, Maria & Klinth, Roger (red.) *Föräldraskapets politik: från 1900- till 2000-tal*. Stockholm: Dialogos.

Wollstonecraft, Mary (1997) *Till försvar för kvinnans rättigheter*. Stockholm: Ordfront.

Åström, Fanny (2013a) "Man och feminist?" @ *Fanny Åström: den rabiata orakade rabiesfeministen*, Internet.

Åström, Fanny (2013b) "Manliga feminister" @ *Fanny Åström: den rabiata orakade rabiesfeministen*, Internet.

Åström, Fanny (2014) "Manstillvända krav på feministiska män" @ *Fanny Åström: den rabiata orakade rabiesfeministen*, Internet.

Åström, Gertrud & Hirdman, Yvonne (red.) (1992) *Kontrakt i kris: Om kvinnors plats i välfärdsstaten*. Stockholm: Carlsson.

AKADEMISKA AVHANDLINGAR
vid Pedagogiska institutionen, Umeå universitet

1. Backman, Jarl. *Preferensbedömningar av ljudintensitet. En jämförelse mellan sensoriska och preferentiella bedömningstyper.* 1971.
2. Johansson, Egil. *En studie med kvantitativa metoder av folkundervisningen i Bygdeå socken 1845-1873.* 1972.
3. Marklund, Gustaf. *Experimental Studies on Performance and Perceptual problems in Physical Work.* 1972.
4. Wedman, Ingemar. *Mätproblem i norm- och kriterierelaterade prov. Några analyser och försök med tonvikt på reliabilitets- och diskriminationsmått.* 1973.
5. Egerbladh, Thor. *Grupparbetsinskolning. Empiriska undersökningar och ett undervisningsteoretiskt bidrag.* 1974.
6. Franke-Wikberg, Sigbrit & Johansson, Martin. *Utvärdering av undervisning: problemanalys och några empiriska studier på universitetsnivå.* 1975.
7. Jansson, Sven. *Undervisningsmål som utgångspunkt vid konstruktion av målrelaterade prov. Några teoretiska och empiriska problem.* 1975.
8. Nordlund, Gerhard. *Prognos av framgång i gymnasieskolan. Metod och empiriska resultat.* 1975.
9. Johansson, Henning. *Samerna och sameundervisningen i Sverige.* 1977.
10. Sparrman, Karl Johan. *Folkhögskolor med profil. Rörelsekaraktären hos svenska folkhögskolor med anknytning till kristna samfund.* 1978.
11. Råberg, Annagreta. *Glesbygdsbarn i Västerbotten.* 1979.
12. Nilsson, Ingvar. *Test-Wiseness och provkonstruktion. Några studier med tonvikt på effekter av instruktionen och uppgifternas utformning på svarsbeteendet.* 1979.
13. Rönmark, Walter & Wikström, Joel. *Tvåspråkighet i Tornedalen. Sammanfattning och diskussion.* 1980.

14. Henriksson, Widar. *Effekter av övning och instruktion för testprestation. Några empiriska studier och analyser avseende övningens och instruktionens betydelse för testprestationen.* 1981.
15. Sjöström, Margareta & Sjöström, Rolf. *Literacy and Development. A study of Yemissrach Dimts Literacy Campaign in Ethiopia.* 1982.
16. Lindberg, Gerd & Lindberg, Leif. *Pedagogisk forskning i Sverige 1948-1971. En explorativ studie av inom- och utomvetenskapliga faktorer.* 1983.
17. Stage, Christina. *Gruppskillnader i provresultat. Uppgiftsinnehållets betydelse för resultatskillnader mellan män och kvinnor på prov i ordkunskap och allmänorientering.* 1985.
18. Holm, Olle. *Four Determinants of Perceived Aggression and a Four-Step Attribution Model.* 1985.
19. Åsemar, Carl. *Att välja studie- och yrkesväg. Några empiriska studier med tonvikt på högstadielärares valsituation.* 1985.
20. Andersson, Inger. *Läsning och skrivning. En analys av texter för den allmänna läs- och skrivundervisningen 1842-1982.* 1986.
21. Johansson, Ulla. *Att skolas för hemmet. Trädgårdsskötsel, slöjd, huslig ekonomi och nykterhetsundervisning i den svenska folkskolan 1842-1919 med exempel från Sköns församling.* 1987.
22. Wester-Wedman, Anita. *Den svårfångade motionären. En studie avseende etablerandet av regelbundna motionsvanor.* 1988.
23. Zetterström, Bo-Olof. *Samhället som föreställning. Om studerandes ideologiska formning i fyra högskoleutbildningar.* 1988.
24. Olofsson, Eva. *Har kvinnorna en sportslig chans? Den svenska idrottsrörelsen och kvinnorna under 1900-talet.* 1989.
25. Jonsson, Christer. *Om skola och arbete. Två empiriska försök med en förstärkt arbetslivskoppling.* 1989.
26. Frykholm, Clas-Uno & Nitzler, Ragnhild. *Blå dunster – korn av sanning. En studie av gymnasieskolans undervisning om arbetslivet.* 1990.

27. Henckel, Boel. *Förskollärare i tanke och handling. En studie kring begreppen arbete, lek och inläring*. 1990.
28. Hult, Agneta. *Yrket som föreställning. En analys av föreställningar hos studerande inom fyra högskoleutbildningar*. 1990.
29. Andersson, Håkan. *Relativa betyg. Några empiriska studier och en teoretisk genomgång i ett historiskt perspektiv*. 1991.
30. Sjödin, Sture. *Problemlösning i grupp. Betydelsen av gruppstorlek, gruppammansättning, gruppnorm och problemtyp för gruppprodukt och individuell kunskapsbehållning*. 1991.
31. Gisselberg, Kjell. *Vilka frågor ställer elever och vilka elever ställer frågor. En studie av elevers frågor i naturorienterande ämnen i och utanför klassrummet*. 1991.
32. Staberg, Else-Marie. *Olika världar skilda värderingar. Hur flickor och pojkar möter högstadiets fysik, kemi och teknik*. 1992.
33. Berge, Britt-Marie. *Gå i lära till lärare. En grupp kvinnors och en grupp mäns inskolning i slöjdläraryrket*. 1992.
34. Johansson, Gunilla & Wahlberg Orving, Karin. *Samarbete mellan hem och skola. Erfarenheter av elevers, föräldrars och lärares arbete*. 1993.
35. Olofsson, Anders. *Högskolebildningens fem ansikten. Studerandes föreställningar om kunskapspotentialer i teknik, medicin, ekonomi och psykologi – en kvalitativ utvärderingsstudie*. 1993.
36. Rönnerman, Karin. *Lärarinnor utvecklar sin praktik. En studie av åtta utvecklingsarbeten på lågstadiet*. 1993.
37. Brändström, Sture & Wiklund, Christer. *Två musikpedagogiska fält. En studie om kommunal musikskola och musiklektörutbildning*. 1995.
38. Forsslund, Annika. *"From nobody to somebody". Women's struggle to achieve dignity and self-reliance in a Bangladesh village*. 1995.
39. Ramstedt, Kristian. *Elektroniska flickor och mekaniska pojkar. Om gruppskillnader på prov – en metodutveckling och en studie av skillnader mellan flickor och pojkar på centrala prov i fysik*. 1996.

40. Bobrink, Erik. *Peer Student Group Interaction within the Process-Product Paradigm*. 1996.
41. Holmlund, Kerstin. *Låt barnen komma till oss. Förskollärarna och kampen om småbarnsinstitutionerna 1854-1968*. 1996.
42. Frånberg, Gun-Marie. *East of Arcadia. Three Studies of Rural Women in Northern Sweden and Wisconsin, USA*. 1996.
43. Moqvist, Ingeborg. *Den kompletterande familjen. Föräldraskap, fostran och förändring i en svensk småstad*. 1997.
44. Dahl, Iréne. *Orator Verbis Electris. Taldatorn en pedagogisk länk till läs- och skrivfärdighet. Utprövning och utvärdering av taldatorbaserade träningsprogram för elever med läs- och skrivsvårigheter*. 1997.
45. Weinehall, Katarina. *Att växa upp i våldets närhet. Ungdomars berättelser om våld i hemmet*. 1997.
46. Segerholm, Christina. *Att förändra barnomsorgen. En analys av en statlig satsning på lokalt utvecklingsarbete*. 1998.
47. Ahl, Astrid. *Läraren och läsundervisningen. En studie av åldersintegrerad pedagogisk praktik med sex- och sjuåringar*. 1998.
48. Johansson, Sigurd. *Transfer of Technical Training Know-how. A Study of Consultancy Services in Aid Practices*. 1999.
49. Johansson, Kjell. *Konstruktivism i distansutbildning. Studerandes uppfattning om konstruktivistiskt lärande*. 1999.
50. Melin, Inga-Brita. *Lysistrates döttrar. Pionjärer och pedagoger i två kvinnliga fredsorganisationer (1898-1937)*. 1999.
51. Bergecliff, Annica. *Trots eller tack vare? Några elevröster om skolgångs- anpassning i grundskolan*. 1999.
52. Söderström, Tor. *Gymkulturens logik. Om samverkan mellan kropp, gym och samhälle*. 1999.
53. Karp, Staffan. *Barn, föräldrar och idrott. En intervjustudie om fostran inom fotboll och golf*. 2000.

54. Wolming, Simon. *Validering av urval*. 2000.
55. Lind, Steffan. *Lärare professionaliseringssträvanden vid skolutveckling. Handlingsalternativen stängning och allians*. 2000.
56. Gu, Limin. *Modernization and Marketization: the Chinese Kindergarten in the 1990s*. 2000.
57. Hedman, Anders. *I nationens och det praktiska livets tjänst. Det svenska yrkesskolesystemets tillkomst och utveckling 1918 till 1940*. 2001.
58. Löfgren, Kent. *Studenters fritids- och motionsvanor i Umeå och Madison. Ett bidrag till förståelsen av Pierre Bourdieus vetenskapliga metodologi*. 2001.
59. Fahlström, Per Göran. *Ishockeycoacher. En studie om rekrytering, arbete och ledarstil*. 2001.
60. Ivarson-Jansson, Ewa. *Relationen hem – förskola. Intentioner och uppfattningar om förskolans uppgift att vara komplement till hemmet 1990-1995*. 2001.
61. Lemar, Signild. *Kaoskompetens och Gummibandspedagogik. En studie av karaktärsämneslärare i en decentraliserad gymnasieorganisation*. 2001.
62. Wännman Toresson, Gunnel. *Kvinnor skapar kunskap på nätet. Datorbaserad fortbildning för lärare*. 2002.
63. Karlefors, Inger. *"Att samverka eller..?" Om idrottslärare och idrottsämnet i den svenska grundskolan*. 2002.
64. From, Jörgen & Carina, Holmgren. *Edukation som social integration. En hermeneutisk analys av den kinesiska undervisningens kulturspecifika dimension*. 2002.
65. Dahlström, Lars. *Post-apartheid teacher education reform in Namibia – the struggle between common sense and good sense*. 2002.
66. Andersson, Ewa & Grysell Tomas. *Nöjd, klar och duktig. Studenter på fem utbildningar om studieframgång*. 2002.
67. Lindström, Anders. *Inte har dom gjort mej nåt! En studie av ungdomars attityder till invandrare och flyktingar i två mindre svenska lokalsamhällen*. 2002.

68. Forsberg, Ulla. *Är det någon "könsordning" i skolan? Analys av könsdiskurser i etniskt homogena och etniskt heterogena elevgrupper i årskurserna 0-6.* 2002.
69. Sällström, Bert. *Studeraendes uppfattningar om konstruktivistiskt lärande i yrkesförberedande utbildning.* 2002.
70. Mannberg, Jan. *Studie- och yrkesorientering i AMS yrkesinformerande texter 1940-1970.* 2003.
71. Nyström, Peter. *Rätt mått på prov. Om validering av bedömningar i skolan.* 2004.
72. Johnsson, Mattias. *Kontrasternas rum – ett relationistiskt perspektiv på valfrihet, segregation och indoktrinerande verkan i Sveriges grundskola.* 2004.
73. Norberg, Katarina. *The School as a Moral Arena. Constitutive values and deliberation in Swedish curriculum practice.* 2004.
74. Haake, Ulrika. *Ledarskapande i akademien. Om prefekters diskursiva identitetsutveckling.* 2004.
75. Nilsson, Peter. *Ledarutveckling i arbetslivet. Kontexter, aktörer samt (o)likheter mellan utbildningskulturer.* 2005.
76. Stenmark, Henric. *Polisens organisationskultur. En explorativ studie.* 2005.
77. Roos, Bertil. *ICT and formative assessment in the learning society.* 2005.
78. Lindberg J. Ola & Anders D. Olofsson. *Training Teachers Through Technology. A case study of a distance-based teacher training programme.* 2005.
79. Widding, Ulrika. *Identitetsskapande i studentföreningen: Köns- och klasskonstruktioner i massuniversitetet.* 2006.
80. Fahlén, Josef. *Structures beyond the frameworks of the rink. On organization in Swedish ice hockey.* 2006.
81. Franzén, Karin. *Is i magen och ett varmt hjärta. Konstruktionen av skolledarskap i ett könsperspektiv.* 2006.

82. Adenling, Elinor. *Att bli miljömedveten. Perspektiv på miljöhandbokens textvärld*. 2007.
83. Bäcktorp, Ann-Louise. *When the First-World-North Goes Local: Education and Gender in Post-Revolution Laos*. 2007.
84. Berglund, Gun. *Lifelong Learning as Stories of the Present*. 2008.
85. Wickman, Kim. *Bending mainstream definitions of sport, gender and ability. Representations of Wheelchair Racers*. 2008.
86. Kristoffersson, Margaretha. *Lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan*. 2008.
87. Ivarsson, Lena. *Att kunna läsa innan skolstarten – läsutveckling och lärandemiljöer hos tidiga läsare*. 2008.
88. Björkman, Conny. *Internal Capacities for School Improvement. Principals' views in Swedish secondary schools*. 2008.
89. Ärlestig, Helene. *Communication Between Principals and Teachers in Successful Schools*. 2008.
90. Björklund, Erika. *Constituting the Healthy Employee? Governing gendered subjects in workplace health promotion*. 2009.
91. Törnsén, Monika. *Successful Principal Leadership: Prerequisites, Processes and Outcomes*. 2009.
92. Eliasson, Inger. *I skilda idrottsvärldar. Barn, ledare och föräldrar i flick- och pojkfotboll*. 2009.
93. Jaldemark, Jimmy. *Participation in a Boundless Activity: Computer-mediated Communication in Swedish Higher Education*. 2010.
94. Lindgren, Joakim. *Spaces, Mobilities and Youth Biographies in the New Sweden. Studies on Education Governance and Social Inclusion and Exclusion*. 2010.
95. Johansson, Annika. *Deciding Who is the Best. Validity issues in selections and judgements in elite sport*. 2010.

96. Liljeström, Monica. *Learning Text Talk Online. Collaborative learning in asynchronous text based discussion forums.* 2010.
97. Chounlamany, Kongsy & Kounphilaphanh Bounchanh. *New Methods of Teaching? Reforming education in Lao PDR.* 2011.
98. Bounyasone Keophouthong & Keosada Ngouay. *Cultivating Educational Action Research in Lao PDR – for a better future?* 2011.
99. Lindberg, Ola. *'Let me through, I'm a doctor!' Professional Socialization in the Transition from Education to Work.* 2012.
100. Morssy, Maude. *Mentalitet, Pedagogik, Historiskt Minne. Om utbildningens samtida villkor och processer.* 2012.
101. Styf, Maria. *Pedagogisk ledning för en pedagogisk verksamhet? Om den kommunala förskolans ledningsstruktur.* 2012.
102. Bek, Anders. *Undervisning och reflektion. Om undervisning och förutsättningar för studenters reflektion mot bakgrund av teorier om erfarenhetslärande.* 2012.
103. Häll, Lars O. *Developing educational computer-assisted simulations. Exploring a new approach to researching learning in collaborative health care simulation contexts.* 2013.
104. Eriksson Bergström, Sofia. *Rum, barn och pedagoger – Om möjligheter och begränsningar i förskolans fysiska miljö.* 2013.
105. Fjellström, Mona. *Utvärdering för utveckling av utbildning. Med sikte på delaktighet och deliberation.* 2013.
106. Rantatalo, Oscar. *Sensemaking and organising in the policing of high-risk situations – Focusing the Swedish Police National Counter – Terrorist Unit.* 2013.
107. Åström, Peter. *Included yet Excluded. Conditions for Inclusive Teaching in Physical Education and Health.* 2013.
108. Lindmark, Torbjörn. *Samhällskunskapslärares ämneskonceptioner.* 2013.
109. Widding, Göran. *Det ska funka – om genus betydelse i relationen hem och skola.* 2013.

110. Löfqvist, Åsa. *Projekt som strategi för skolutveckling – en fjärils väg, men ingen dagslända*. 2015.
111. Holmgren, Robert. *Brandmannutbildning på distans, en het fråga – om utmaningar, motsättningar och förändringar vid implementering av distansutbildning*. 2015.
112. Olovsson, Tord Göran. *Det kontrollera(n)de klassrummet. Bedömningsprocessen i svensk grundskolepraktik i relation till införandet av nationella skolreformer*. 2015.
113. Stenling, Cecilia. *The Drive for Change – Putting the means and ends of sports at stake in the organizing of Swedish voluntary sports*. 2015.
114. Håkansson Lindqvist, Marcia. *Conditions for Technology Enhanced Learning and Educational Change. A case study of a 1:1 initiative*. 2015.
115. Pettersson, Fanny. *Learning to be at a distance. Structural and educational change in the digitalization of medical education*. 2015.
116. Sjöberg, David. *Simuleringens situerade aktiviteter. Förutsättningar för lärande i polisutbildningen*. 2016.
117. Isling Poromaa, Pär. *Den subtila ojämlikheten. Om grundskolans materiella förutsättningar och elevers utbildningsmöjligheter*. 2016.
118. Bergman, Bengt. *Poliser som utbildar poliser. Reflexivitet, meningsskapande och professionell utveckling*. 2016.
119. Råde, Anders. *Mellan akademi och lärarprofession. Integrering av vetenskapliga och professionella mål för lärarutbildningens examensarbeten*. 2016.
120. Lindster Norberg, Eva-Lena. *Hur ska du bli när du blir stor? En studie i svensk gymnasieskola när entreprenörskap i skolan är i fokus*. 2016.
121. Pettersson, Gerd. *Inre kraft och yttre tryck. Perspektiv på specialpedagogisk verksamhet i glesbygdsskolor*. 2017.
122. Fjellström, Magnus. *Becoming a construction worker. A study of vocational learning in school and work life*. 2017.

123. Diehl, Monika. *"Måste det här vara som en väckelserörelse?" En studie om (det som kallas) entreprenöriellt lärande i grundskolan, utifrån Basil Bernsteins begreppsapparat.* 2017.
124. Österlind, Malin. *Strävan efter samhällsförbättring – idrottspolitiska problematiseringar och lösningsstrategier för formandet av den nyttiga idrotten och den idrottande individen.* 2017.
125. Englund, Claire. *Teaching in an age of complexity. Exploring academic change and development in higher education.* 2018.
126. Bäck, Thomas. *Från polisutbildning till polispraktik – polisstudenters och polisers värderingar av yrkesrelaterade kompetenser.* 2020.
127. Mollwing, Jonas. *Om mäns pro- och antifeministiska engagemang.* 2021.